

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

ZLECENIODAWCA: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki

KAMIENIEC ZĄBKOWICKI 2012

SPIS TREŚCI

WSTĘP	6
Zakres i cel opracowania.....	6
Podstawa prawna.....	6
Zespół projektowy.	6
CZĘŚĆ I UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI	7
1. Uwarunkowania geograficzne	8
1. 1. Położenie geograficzne.	8
1. 2. Położenie administracyjne.	9
1. 3. Klimat.....	11
1. 4. Geologia.....	14
1.4.1. Budowa geologiczna.	14
1.4.2. Złoża kopalin.	15
1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin.	18
1. 5. Geomorfologia.	19
1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów.	19
1.5.2. Rzeźba terenu.....	20
1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne.	21
1. 6. Hydrologia.	22
1.6.1. Wody podziemne.	22
1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych.....	23
1.6.3. Jednolite części wód.	24
1.6.4. Wody powierzchniowe.....	26
1.6.5. Charakterystyka hydrologiczna.	30
1. 7. Gleby.	35
1. 8. Roślinność.....	44
1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna.	44
1.8.2. Zbiorowiska roślinne.	44
1.8.3. Zbiorowiska leśne.....	47
1.8.4. Obszary cenne florystycznie.....	48
1. 9. Zwierzęta.....	49
1. 10. Ochrona przyrody.	53
1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie.	53
1.10.2. NATURA 2000.....	54
1.10.3. Pomniki przyrody.	55
1.10.4. Ochrona gatunkowa fauny i flory.....	55
1.10.5. Cenne siedliska przyrodnicze.	55
1.10.6. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECONET–PL i CORINE/NATURA 2000.	56
1.10.7. Założenie parkowe.	57
1.10.8. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie.....	58
1.10.9. Obszary proponowane do objęcia ochroną.	60
1. 11. Warunki podłoża budowlanego.	63
2. Uwarunkowania historyczne	64
2. 1. Historia.....	64
2. 2. Osadnictwo.....	66
2. 3. Zabytki.	76
2. 4. Stanowiska archeologiczne.	78
2. 5. Strefy konserwatorskie.....	79
3. Struktura funkcjonalno – przestrzenna	83
3. 1. Struktura użytkowania gruntów.....	83
3. 2. Struktura własnościowa gruntów.....	86
3. 3. Struktura funkcjonalna.	87
4. Sfera społeczna	89
4. 1. Demografia.	89
4.1.1. Podstawowe dane o ludności.	89
4.1.2. Struktura wieku mieszkańców.	91
4.1.3. Ruch naturalny i wędrownicy ludności.....	93

4. 2. Rynek pracy.....	95
4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON.	95
4.2.2. Zatrudnienie.	99
4. 3. Bezrobocie.....	101
4.3.1. Bezrobocie w latach 1992 – 2011.	101
4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy.	103
4. 4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.	108
4.4.1. Służba zdrowia.	108
4.4.2. Opieka społeczna.....	109
4. 5. Oświata i wychowanie.	109
4. 6. Kultura.	112
4. 7. Sport.....	114
4. 8. Gospodarka mieszkaniowa.	115
4.8.1. Zasoby mieszkaniowe.	115
4.8.2. Własność komunalna.	119
4.8.3. Standard mieszkań.	120
4.8.4. Budownictwo mieszkaniowe.....	122
4. 9. Bezpieczeństwo publiczne.....	124
4.9.1. Policja.	124
4.9.2. Ochrona przeciwpożarowa.....	125
4.9.3. Ochrona przeciwpowodziowa.	125
4. 10. Administracja samorządowa.....	128
4.10.1. Urząd Gminy.....	128
4.10.2. Gremia samorządowe.	129
4.10.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa.....	130
4. 11. Organizacje społeczne.	130
5. Gospodarka.....	132
5. 1. Rolnictwo i leśnictwo.....	132
5.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie.	132
5.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych.....	133
5.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla.....	135
5.1.4. Rybactwo.....	138
5. 2. Leśnictwo.	138
5. 3. Działalności produkcyjne.	143
5.3.1. Górnictwo i przetwórstwo kopalin.	143
5.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne.	145
5. 4. Usługi rynkowe.	147
5.4.1. Handel.....	147
5.4.2. Gastronomia.....	148
5.4.3. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło.....	149
5.4.4. Pośrednictwo finansowe.	149
5. 5. Turystyka i rekreacja.	150
5.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne.	150
5.5.2. Znakowane trasy turystyczne.	150
5.5.3. Baza noclegowa.	152
5.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki.	152
6. Infrastruktura techniczna.....	154
6. 1. Komunikacja.....	154
6. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.	165
6.2.1. Zaopatrzenie w wodę.	165
6.2.2. Kanalizacja.	168
6. 3. Sieć gazowa.....	171
6. 4. Elektroenergetyka.	173
6.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa.	173
6.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.	173
6.4.3. Alternatywne źródła energii.	174
6. 5. Ciepłownictwo.....	175
6. 6. Telekomunikacja i łączność.....	176
6. 7. Gospodarka odpadami.	177
6. 8. Melioracje i urządzenia wodne.....	179
6.8.1. Melioracje.	179
6.8.2. Urządzenia wodne.....	182
6. 9. Cmentarze.....	188

6. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej.....	189
7. Obiekty i tereny chronione.....	190
7. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza.....	190
7.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych.....	190
7.1.2. Ochrona przyrody.....	190
7.1.3. Wody podziemne.....	190
7.1.4. Wody powierzchniowe.....	191
7.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa.....	191
7.1.6. Złoża kopalin – obszary i tereny górnicze.....	192
7. 2. Ochrona kulturowa.....	198
7. 3. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną.....	199
7.3.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg.....	199
7.3.2. Komunikacja – linie kolejowe.....	200
7.3.3. Ujęcia wody.....	201
7.3.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych.....	202
7.3.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi.....	203
7.3.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej.....	204
7.3.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej.....	204
7.3.8. Pozostałe obiekty.....	204
7.3.9. Tereny zamknięte.....	205
8. Dokumentacja planistyczno – strategiczna.....	206
8. 1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.....	206
8. 2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (projekt – rok 2010).....	213
8. 3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku.....	218
8. 4. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2015.....	221
8. 5. Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego.....	226
8. 6. Program Ochrony Środowiska Powiatu Ząbkowickiego.....	227
8. 7. Kierunki Strategii Rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki.....	229
8.8. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018.....	231
9. Wnioski.....	234
CZĘŚĆ II. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI.....	237
1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej oraz w przeznaczeniu terenów.....	238
1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna.....	238
1.2. Funkcja osadnicza.....	239
1.3. Funkcja usługowa.....	240
1.4. Funkcja produkcyjna.....	242
1.5. Funkcja rolnicza.....	243
1.6. Funkcja leśna.....	244
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy.....	245
2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów.....	245
2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych.....	246
2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych.....	262
2.4. Tereny wyłączone z zabudowy.....	264
3. Obszary i zasady ochrony środowiska przyrodniczego i jego zasobów, ochrony przyrody oraz krajobrazu kulturowego.....	265
3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną.....	265
3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną.....	265
3.3. Ochrona powietrza.....	266
3.4. Ochrona wód powierzchniowych.....	266
3.5. Ochrona gleb.....	266
3.6. Ochrona przed hałasem.....	267

3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym	267
3.8. Ochrona zasobów surowców mineralnych.....	268
3.9. Ochrona zasobów wód podziemnych	269
3.10. Ochrona krajobrazu kulturowego	270
4. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	270
5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej.....	273
5. 1. Infrastruktura komunikacyjna	273
5. 2. Infrastruktura techniczna	276
5.2.1. Zaopatrzenie w wodę	277
5.2.2. Odprowadzanie ścieków.....	277
5.2.3. Zaopatrzenie w gaz	278
5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną	278
5.2.5. Zaopatrzenie w energię ciepłą	278
5.2.6. Niekonwencjonalne źródła energii.....	279
5.2.7. Telekomunikacja	279
5.2.8. Gospodarka odpadami	279
6. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym	280
7. Obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	280
8. Obszary dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	280
9. Obszary dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego	281
10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej	281
10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna	281
10.2. Zalesienia.....	282
10.3. Ochrona lasów	282
11. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych.....	282
12. Obiekty i obszary dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	282
13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych	283
14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji	283
15. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych.....	283
16. Wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	284
Słowniczek pojęć.....	284
Podsumowanie	285
Synteza ustaleń studium	286
WPŁYW UWARUNKOWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ	287
LITERATURA.....	288
ZAŁĄCZNIKI	291

WSTĘP

Zakres i cel opracowania.

Opracowanie jest zmianą do *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*¹ sporządzonego w 2000 roku przez Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu wraz ze zmianami *Studium* sporządzonymi w 2009² i 2010³ roku. Obejmuje cały teren gminy dlatego też traci ważność w całości tekst jednolity *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki* i załącznik graficzny do *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki* przyjęty uchwałą nr XL/194/10 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 26 lutego 2010 roku.

Do zmiany *Studium* przystąpiono na podstawie uchwały nr XLVII/221/2010 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 17 września 2010 roku w sprawie przystąpienia do zmiany „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*”. Obszar opracowania zmiany *Studium* zawiera się w granicach administracyjnych gminy Kamieniec Ząbkowicki.

Podstawa prawna.

Uchwały Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki:

- Uchwała nr XLVII/221/2010 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 17 września 2010 roku w sprawie przystąpienia do zmiany „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*”.

Ustawy:

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 647).

Rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 roku w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. z 2004 r., nr 118 poz. 1233).

Zespół projektowy.

mgr inż. Katarzyna Zdeb – członek Zachodniej Okręgowej Izby Urbanistów nr Z – 537.

mgr Robert Boryczka

---

¹ Uchwała nr XXX/2000/01 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 30 kwietnia 2001 roku.

² Uchwała nr XXVIII/135/09 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 30 stycznia 2009 roku.

³ Uchwała nr XL/194/10 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 26 lutego 2010 roku.

CZĘŚĆ I

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE.

1. 1. Położenie geograficzne.

Gmina wiejska Kamieniec Ząbkowicki położona jest w południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego, na wysokości od 216 do 420 m n.p.m. Najwyżej położone rejony gminy znajdują się w jej południowo – zachodniej części, z kulminacją bezimiennego wzniesienia o wysokości 420 m n.p.m., na południowy – wschód od wsi Ożary przy granicy z gminą Złoty Stok, zaś najniżej usytuowany jest obszar położony w południowo – wschodniej części gminy wzdłuż koryta rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej zbiornika „Kozielno” (216 m n.p.m.) na granicy z gminą Paczków. Współrzędne geograficzne wynoszą 50°30' szerokości geograficznej północnej oraz 17° długości geograficznej wschodniej. Powierzchnia geodezyjna rozpatrywanego obszaru wynosi 9669 ha, to jest 97 km², co stanowi 12,06 % powierzchni powiatu ząbkowickiego oraz 0,48 % powierzchni województwa dolnośląskiego.

Według fizyczno – geograficznej regionalizacji Polski J. Kondrackiego (1998) gmina Kamieniec Ząbkowicki umiejscowiona jest w następujących jednostkach:

- megaregion – Europa Środkowa (3);
- prowincja – Masyw Czeski (32);
- podprowincja – Sudety z Przedgórzem Sudeckim (332);
- makroregiony: Przedgórze Sudeckie (332.1) i Sudety Środkowe (332.4);
- mezoregiony: Wzgórze Niemczańsko – Strzelińskie (332.14), Obniżenie Otmuchowskie (332.16), Przedgórze Paczkowskie (332.17) i Góry Bardzkie (332.45).

Według J. Kondrackiego wschodnia część gminy umiejscowiona jest w mezoregionie Wzgórze Niemczańsko – Strzelińskie, w obrębie których wyróżnia się tu mikroregion Wysoczyzny Ziębickiej. Centralna i zachodnia część gminy położona jest w mezoregionie Obniżenia Otmuchowskiego. Południowa część gminy umiejscowiona jest w mezoregionie Przedgórze Paczkowskiego, zaś niewielki południowo – zachodni fragment gminy położony jest w mezoregionie Gór Bardzkich. Granica pomiędzy mezoregionami Przedgórze Paczkowskiego i Gór Bardzkich jest tu jednocześnie granicą pomiędzy makroregionami Przedgórze Sudeckie i Sudetów Środkowych. Reasumując należy podkreślić, że położenie gminy na terenie 4 zróżnicowanych, podgórsko – górskich jednostek podziału fizyczno – geograficznego wskazuje, że środowisko przyrodnicze gminy posiada charakter przejściowy pomiędzy strefą Przedgórze Sudeckie oraz Sudetów Środkowych i Wschodnich. Ta przejściowość będzie się odzwierciedlać przy charakterystyce każdego z elementów środowiska: klimatu, geologii, geomorfologii, hydrologii i hydrografii, pokrywy glebowej, szaty roślinnej oraz fauny.

Wyszczególnione na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki mezoregiony graniczą bezpośrednio z:

- Równiną Wrocławską (318.532) – od północy;
- Równiną Grodkowską (318.533) – od wschodu;
- Doliną Nysy Kłodzkiej (318.54) – od południowego – wschodu;
- Płaskowyżem Głubczyckim (318.58) – od południowego – wschodu;
- Górami Opawskimi (332.63) – od południowego – wschodu;
- Górami Złotymi (332.61) – od południa;
- Kotliną Kłodzką (332.54) – od południowego – zachodu;
- Obniżeniem Ścinawki (332.47) – od południowego – zachodu;
- Obniżeniem Nowej Rudy (332.46) – od południowego – zachodu;
- Górami Sowimi (332.44) – od zachodu;

- Obniżeniem Podsudeckim (332.15) – od zachodu;
- Masywem Ślęży – od północnego – zachodu.

Odległość z Kamieńca Ząbkowickiego do miasta powiatowego Ząbkowice Śląskie wynosi 10 km, zaś do stolicy województwa – Wrocławia 77 km. Ponadto do:

- Poznania – 255 km;
- Krakowa – 270 km;
- Warszawy – 410 km.
- Gdańska – 510 km.

Ponadto odległość z Kamieńca Ząbkowickiego do najbliższych, większych drogowych przejść granicznych wynosi:

- Czechy (Paczków) – 20 km;
- Niemcy (Jędrzychowice) – 185 km;
- Słowacja (Zwardoń) – 270 km;
- Ukraina (Korczowa) – 540 km;
- Rosja (Bezledy) – 600 km;
- Białoruś (Terespol) – 650 km,;
- Litwa (Ogrodniki) – 700 km.

1. 2. Położenie administracyjne.

Po wdrożeniu reformy administracyjnej, od 1 stycznia 1999 roku gmina wiejska Kamieniec Ząbkowicki wchodzi w skład województwa dolnośląskiego oraz powiatu ząbkowickiego. Graniczy z gminami:

- Ziębice – od wschodu;
- Paczków – od południowego – wschodu;
- Złoty Stok – od południa;
- Bardo – od zachodu;
- Ząbkowice Śląskie – od północy.

Gminnym centrum administracyjnym jest położona w północnej części gminy miejscowość Kamieniec Ząbkowicki. W skład gminy wchodzi 14 sołectw. Należą do nich: Byczeń, Chałupki, Doboszewice, Kamieniec Ząbkowicki I, Kamieniec Ząbkowicki II, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Suszka, Śrem i Topola. Gęstość sieci osadniczej mierzona liczbą miejscowości podstawowych (miasta i wsie bez przysiółków) na 100 km² powierzchni wynosi 14,33. Jest to wartość wyższa od wskaźnika charakteryzującego powiat ząbkowicki (13,59) oraz całe województwo dolnośląskie (13,26). Położenie gminy w regionie jest korzystne. Wpływ na to mają szczególnie walory krajobrazowe oraz bezpośrednia bliskość większych miast południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego oraz południowo – zachodniej części województwa opolskiego: Ząbkowic Śląskich, Kłodzka i Nysy, przez które przebiegają ważne w skali regionu i kraju szlaki komunikacyjne.

RYCINA 1: Podział administracyjny województwa dolnośląskiego.

Źródło reprodukcji: <http://www.gminy.pl/>

RYCINA 2: Podział administracyjny powiatu ząbkowickiego.

Źródło reprodukcji: <http://www.gminy.pl/>

1. 3. Klimat.

Klimat gminy podobnie jak całej Polski jest przejściowy, kontynentalno – morski, kształtowany na przemian przez masy powietrza napływające z Oceanu Atlantyckiego lub wschodniej Europy i Azji. W skali kraju według W. Okołowicza i D. Martyn (1979) gmina Kamieniec Ząbkowicki położona jest w regionie klimatycznym sudeckim ze średnim wpływem gór i wzniesień, w skali: słaby – średni – silny. Natomiast według A. Woś (1999) gmina położona jest w regionie dolnośląskim środkowym, tuż przy granicy z regionami klimatycznymi charakterystycznymi dla obszarów górskich. Niezależnie od podziałów rejon gminy należy do cieplejszych w Polsce i charakteryzuje się: przewagą wpływów oceanicznych, mniejszymi od przeciętnych amplitudami temperatur, wczesną wiosną, długim ciepłym latem, dość łagodną i krótką zimą. Południowo – zachodni fragment gminy (Góry Bardzkie) znajduje się w zasięgu klimatu typu górskiego, o cechach właściwych dla umiarkowanej strefy klimatycznej odmiany środkowo – europejskiej. Cechuje się on znacznym udziałem napływu wilgotnych mas powietrza z kierunku zachodniego. Do najważniejszych, specyficznych cech takiego klimatu należą: piętrowy układ stref termicznych i opadowych oraz znaczne zróżnicowanie atmosferycznych uwarunkowań lokalnych. Ze względu na fakt, że najwyżej położony rejon gminy osiąga punktowo tylko 420 m n.p.m. to według regionalizacji klimatycznej Schmucka należy on do regionu klimatycznego przedgórskiego (piętro umiarkowanie ciepłe), który na tle klimatów typu górskiego charakteryzuje się najmniejszym zróżnicowaniem warunków klimatycznych.

Reprezentatywne dla gminy Kamieniec Ząbkowicki będą dane charakteryzujące klimatyczny region dolnośląski jako całość. Według pomiarów średnia temperatura roczna z wielolecia 1951 – 1980 wynosi około 8,2 °C; stycznia (-1,9 °C), a lipca 17,8 °C. W skali roku średnia liczba dni przymrozkowych, to jest takich, w których temperatura powietrza może wynieść 0 °C wynosi 86, dni mroźnych z ujemną temperaturą powietrza w ciągu całej doby jest 29, zaś dni ciepłych z temperaturą minimalną powyżej 0 °C jest 250. Izoamplitudy roczne kształtują się na poziomie 19 – 20 °C.

TABELA 1: Czas trwania termicznych pór roku oraz daty przejścia średniej dobowej temperatury przez określone progi termiczne dla regionu klimatycznego dolnośląskiego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (T. Niedźwiedz, D. Limanówka, 1992).

Pora roku	Charakterystyka termiczna	Czas trwania – liczba dni	Data przejścia
Przedwiośnie	0 °C < t ≤ 5 °C	34	22 II
Wiosna	5 °C < t ≤ 15 °C	65	28 III
Lato	t ≥ 15 °C	93	1 VI
Jesień	5 °C < t ≤ 15 °C	68	1 IX
Przedzimie	0 °C < t ≤ 5 °C	57	8 XI
Zima	t ≤ 0 °C	64	19 XII

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Z powyższej tabeli wynika, że okres kiedy średnia temperatura dobowa kształtuje się w granicach od 5 °C wzwyż trwa tutaj przez około 226 dni, w tym powyżej 15 °C przez 93 dni, natomiast okres ze średnią temperaturą dobową poniżej 5 °C trwa 155 dni, w tym poniżej 0 °C przez 64 dni w roku.

TABELA 2: Temperatura powietrza dla regionu dolnośląskiego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980 (°C).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Średnie	-1,9	-0,9	2,7	7,9	12,7	16,7	17,8	17,2	13,5	8,7	4,1	0,3
Najwyższe	3,8	3,1	6,4	11,5	15,2	19,0	20,4	19,4	16,5	11,8	7,8	3,9
Najniższe	-9,7	-12,0	-1,3	5,2	10,3	14,4	15,3	15,2	11,2	6,2	0,1	-6,5

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 3: Rozkład średnich temperatur powietrza dla regionu dolnośląskiego. Wartości średnie za lata 1951 – 1980.

Temperatura	Wartość w °C
Średnia roczna	8,2
Średnia stycznia	-1,9
Średnia lipca	17,8
Izoamplituda roczna	19,7

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Suma rocznego opadu wynosi 600 – 700 mm, w tym półrocza chłodnego (listopad – kwiecień) około 200 – 250 mm. Opady półrocza ciepłego (maj – październik) osiągają 400 – 450 mm. Pierwszy śnieg pojawia się około połowy listopada, a ostatni na przełomie marca i kwietnia. Pokrywa śnieżna utrzymuje się średnio przez 45 – 65 dni. Jej grubość waha się w przedziale 15 – 20 cm. Maksymalnie jej grubość osiąga miejscami w niektórych latach około 50 cm. Zanika ona przeciętnie w okresie 25 – 30 marca, a w południowo – zachodniej części gminy termin jej zaniku jest nieco późniejszy, od 30 marca do 10 kwietnia. Okres występowania pokrywy śnieżnej przerywany jest częstymi odwilżami. W tym czasie opad zimowy stanowi deszcz.

TABELA 4: Zestawienie średnich miesięcznych sum opadów atmosferycznych z wielolecia 1954 – 1981 na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

Posterunek opadowy	Sumy opadów miesięcznych w mm												
	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
1	N	39	30	24	28	29	39	75	75	101	80	49	45
	W	48	40	12	35	42	41	250	174	61	53	24	18
	S	9	16	5	11	25	29	64	28	69	55	48	59
2	N	46	44	33	29	29	43	74	88	147	91	70	71
	W	92	50	43	64	37	43	106	118	167	273	70	24
	S	38	14	23	34	11	17	97	74	93	60	26	114
3	N	39	32	26	29	30	40	71	81	105	85	47	44
	W	72	39	40	49	26	32	57	102	130	251	50	12
	S	16	14	5	18	20	18	71	24	80	48	20	58

1 – Kamieniec Ząbkowicki (245 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy.
2 – Niedźwiednik (260 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy.
3 – Ząbkowice Śląskie (270 m n.p.m.). **N** – rok normalny, **W** – rok wilgotny, **S** – rok suchy.

TABELA 5: Średnie miesięczne wartości opadów dla regionu dolnośląskiego. Dane za lata 1951 – 1980.

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Wartość w mm	33	31	32	42	64	69	97	71	47	43	45	38

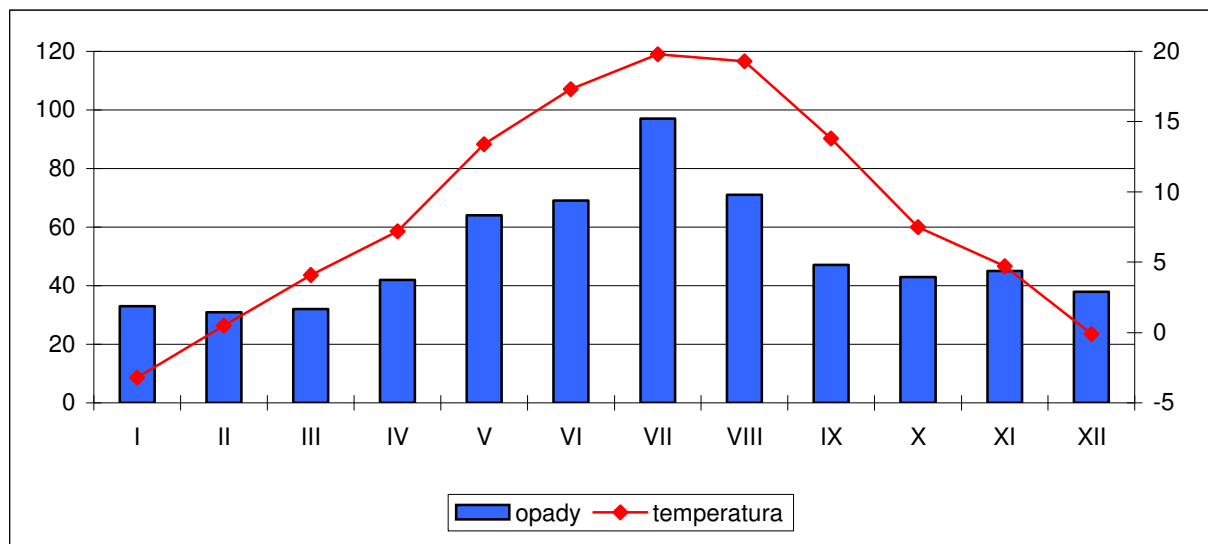
Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

TABELA 6: Sumy opadów dla regionu dolnośląskiego. Dane za lata 1951 – 1980.

Opady	Wartość
Suma roczna	600 – 700 mm
Suma półrocza chłodnego	200 – 250 mm
Suma półrocza ciepłego	400 – 450 mm
Grubość pokrywy śnieżnej	15 – 20 cm

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

RYCINA 3: Rozkład średnich temperatur oraz sum opadów dla regionu dolnośląskiego w latach 1951 – 1980.

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Na podstawie danych za lata 1951 – 1980 średnia liczba dni pogodnych (zachmurzenie $\leq 20\%$) w roku wynosi 41, a pochmurnych (zachmurzenie $\geq 80\%$) 118 i jest jedną z najmniejszych w Polsce. Mgła pojawia się średnio przez około 50 dni w roku, zaś mgła całodzienna przez około 3 do 5 dni w roku. Usłonecznienie przekracza w roku 1400 godzin. Dni z burzą jest przeciętnie około 20 w roku.

Najczęstsze wiatry wieją z sektorów: północnego, zachodniego i południowego. Stanowią około 70 % częstości wiatru. Ich średnia prędkość oscyluje w granicach 3,3 m/s. Średnia roczna liczba dni w okresie 1951 – 1985 (T. Niedźwiedź, J. Paszyński, D. Czekierda, 1994) z wiatrem bardzo silnym (prędkość powyżej 15 m/s) wynosi 2, z wiatrem silnym (prędkość od 10 do 15 m/s) wynosi około 20 – 30, zaś średnia roczna częstość występowania ciszy i słabego wiatru (prędkość poniżej 2m/s) wynosi około 60 % dni w roku.

TABELA 7: Prędkość wiatru w regionie dolnośląskim. Wartości średnie za lata 1951 – 1965 (m/s).

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
prędkość	3,9	3,7	3,7	3,3	3,1	3,0	3,0	2,8	3,0	2,8	3,5	3,6

Źródło: Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

Okres wegetacyjny jest jednym z dłuższych w Polsce i trwa średnio przez około 215 – 220 dni, a okres gospodarczy przez około 250 dni. Początek robót polnych przypada na drugą dekadę marca. Reasumując, warunki klimatyczne panujące na terenie gminy są bardzo korzystne, sprzyjają rozwojowi rolnictwa, aktywności produkcyjnych i usługowych oraz pozwalają na osiągnięcie wysokiego komfortu osiedlania.

1. 4. Geologia.

1.4.1. Budowa geologiczna.

Budowę geologiczną gminy Kamieniec Ząbkowicki przedstawiono na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004) oraz Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Obszar gminy obejmuje fragmenty dwóch dużych jednostek geologicznych: Sudetów i bloku przedsudeckiego, oddzielonych uskokiem sudeckim brzeżnym o kierunku północny–zachód – południowy–wschód. W bezpośrednim rejonie gminy i jej okolic przebiega on poprzez miejscowości: Dżbanów, Ożary, Mąkolno, Złoty Stok i dalej do granicy państwa. Rejon gminy charakteryzuje się złożoną budową geologiczną, w której udział biorą fragmenty następujących, mniejszych jednostek geologicznych: metamorfiku niemczańsko – kamienieckiego i metamorfiku Doboszowic na bloku przedsudeckim oraz struktury bardzkiej w Sudetach. Skały tych jednostek przykryte są osadami kenozoicznymi. Skały krystaliczne ukazują się na powierzchni jedynie w okolicach Mrokocina i Chałupek.

Zdecydowanie największą część gminy zajmuje metamorfik niemczańsko – kamieniecki. Tworzy on na powierzchni terenu izolowane wychodnie skał krystalicznych. Jednostka ta zbudowana jest z łupków łyszczykowych z wkładkami łupków kwarcowo – skaleniowych, amfibolitów, łupków kwarcowo – grafitowych, eklogitów i marmurów. Łupki łyszczykowe zajmujące większość obszaru to skały cienkolaminowane, muskowitzowo – biotytowo – kwarcowe, zawierające miejscami wtrącenia łupków kwarcytowych (na zachód od wsi Stolec poza granicami gminy). Pojawiają się również lokalnie wtrącenia wapieni krystalicznych w formie soczewek (na zachód od wsi Stolec, na wzgórzu Wapiennej, poza granicami gminy) osiągających grubość około 1 m. W okolicach Kamieńca Ząbkowickiego występują głównie łupki łyszczykowe, a w ich obrębie wkładki amfibolitów, łupków kwarcowo – skaleniowych i łupków grafitowych oraz niewielkie soczewki eklogitów.

W południowo – wschodniej części gminy występuje metamorfik Doboszowic. Składa się on z dwóch części o odmiennej litologii. Część zachodnia zbudowana jest z ortognejsów, a część wschodnia z paragnejsów, amfibolitów i łupków łyszczykowych.

Odrębny kompleks skalny buduje jednostkę bardzką, której niewielki fragment znajduje się w południowo – zachodniej części gminy. Jest on zbudowana w większości z dolnokarbońskich szarogłazów, piaskowców, mułowców, ilowców i łupków, które występują w postaci monotonnej serii naprzemianległych ławic. Pod osadami dolnokarbońskimi występują skały starsze, tworzące na powierzchni niewielkie wychodnie. Utwory syluru

reprezentowane są przez łupki ilaste, krzemionkowe i graptolitowe. Do dewonu zaś należą różnorodne odmiany przeławicających się wzajemnie łupków krzemionkowych i ilastych, mułowców oraz piaskowców szarogłazowych i kwarcytowych. Skąły struktury bardzkiej są silnie pofalowane i pocięte uskoki.

Scharakteryzowane kompleksy skał metamorficznych i magmowych są w większości przykryte przez młodsze, kenozoiczne skały osadowe (trzecio- i czwartorzędowe). Utwory trzeciorzędowe odsłaniają się na powierzchni tylko w niewielkim stopniu. Wypełniają one zapadliska tektoniczne i rynny erozyjne. Największą miąższość osady trzeciorzędowe osiągają w południowej części gminy (rów Paczkowa), gdzie przekraczają 100 m. Zachodni kraniec rowu Paczkowa zajmuje dzisiejsze obniżenie w rejonie Ząbkowic Śląskich. Osady trzeciorzędowe reprezentowane są przez produkty wietrzenia chemicznego – regolity oraz dwudzielny kompleks skał osadowych. Dolny zespół, dolno- i środkowomioceni, zbudowany jest przeważnie z jasnoszarych ilów z wkładkami piaszczystymi i lokalnie ilów węglistych oraz węgla brunatnego. Górny zespół, reprezentujący przypuszczalnie przełom górnego miocenu i dolnego pliocenu, zbudowany jest z osadów ilasto – mułkowo – piaszczystych (seria poznańska) z cienkimi wkładkami węgla brunatnego i piasków kwarcowych.

Osady czwartorzędowe obejmują swoim zasięgiem większość powierzchni gminy. W większości są to osady plejstoceńskie akumulowane w czasie zlodowaceń środkowopolskich i północnopolskich. Wykształcenie czwartorzędu jest nieco inne na południu i na północy. Na południu gminy, w zasięgu doliny Nysy Kłodzkiej, zlodowacenia środkowopolskie reprezentują żwiry i piaski wysokiego zasypania na łożach trzeciorzędowych, piaski i żwiry tarasów akumulacyjnych 25 m n.p. rzeki i 10 m n.p. rzeki, gliny zwałowe oraz żwiry i piaski wodnolodowcowe. Na północy są to piaski, żwiry i mułki wodnolodowcowe, gliny zwałowe i ich rezydwa, piaski i żwiry kemów oraz żwiry i piaski rzeczne tarasów erozyjno – akumulacyjnych. Zlodowacenia północnopolskie w południowej części gminy reprezentują gliny pylaste i pyły lessopodobne oraz żwiry tarasów akumulacyjnych 4 – 5 m n.p. rzeki, natomiast na północy są to lessy oraz gliny deluwialne, miejscami piaszczyste. Holocen reprezentują żwiry den dolinnych 1,5 – 2 m n.p. rzeki, mady łąkowe i mady piaszczyste, mułki jeziorne, piaski humusowe i gytie oraz osady rzeczne nierozdzielone.

1.4.2. Złóża kopalin.

Na terenie gminy znajduje się 12 udokumentowanych złóż kopalin. Jest to 8 złóż kruszywa naturalnego: „Przyłęk – Pilce”, „Pilce – Suszka III”, „Bartniki III”, „Topola – Zbiornik”, „Byczeń I”, „Pomianów”, „Kozielno” i „Mrokocin”, 3 złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Doboszowice”, „Doboszowice 1” i „Pomianów” oraz 1 złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej „Byczeń”.

KRUSZYWA NATURALNE:

Złożo żwirów „Przyłęk – Pilce” zajmuje powierzchnię 931,8 ha (Krzyśków, 1982), a aktualne zasoby wynoszą 86647 tys. ton w kategorii C1 i C2. Należy ono do największych złóż pod względem zasobowym w województwie dolnośląskim. Ciągnie się pasem szerokości 2 km i długości 4,5 km na wschód od miejscowości Przyłęk, prawie po Kamieniec Ząbkowicki. Budują go żwiry tarasów rzeki Nysy Kłodzkiej wzniesione 1,0 – 2,0 m i 4,0 – 6,0 m nad poziom rzeki. Przez obszar złoża przepływa rzeka Nysa Kłodzka, przecinając go ukośnie od południowego – zachodu ku północnemu – wschodowi. Złożo uznano za konfliktowe ze względu na gleby chronione i lasy.

Złożo żwirów „Pilce – Suszka III” jest położone na wschód od złoża „Przyłęk – Pilce” (Soroko, 1964). Powierzchnia złoża obejmuje obszar 36,2 ha, a aktualna ilość zasobów w kategorii B+C1 wynosi 444 tys. ton. Złożo jest mało-konfliktowe.

Złoże piasków i żwirów „Bartniki III”, położone na południe od miejscowości Doboszowice, udokumentowano w 1965 roku (Adamski, 1965) i zaktualizowano, w związku z budową zbiornika „Topola”, w 1988 roku (Fiłon, 1988), zmniejszając je i przenosząc południową część złoża do eksploatowanego złoża „Topola – Zbiornik”. Na powierzchni 63,6 ha udokumentowano w kategorii B i C1 5422 tys. ton kruszywa. Ze względu na gleby wysokich klas bonitacyjnych złożo uznano za konfliktowe.

Złoże żwirów „Topola – Zbiornik” o powierzchni 182,3 ha, położone na południowy – wschód od Kamieńca Ząbkowickiego, udokumentowano w kategorii C1 (Fiłon D., 1987). Aktualna ilość zasobów to 12910 tys. ton. Złoże uznane zostało za konfliktowe z powodu gleb chronionych.

Złoże piasków i żwirów „Byczeń I” o powierzchni 33,75 ha, położone na południowy – wschód od miejscowości Byczeń posiada zasoby udokumentowane w kategorii C1 w wysokości 5037 tys. t (Trentowski, 2002). Ze względu na gleby wysokich klas bonitacyjnych złożo uznano za konfliktowe.

Wśród osadów piaszczysto – żwirowych, szeroko rozprzestrzenionych na południowym – wschodzie obszaru gminy, udokumentowane zostały jeszcze 2 złoża czwartorzędowych piasków i żwirów tarasów rzecznych w dolinie Nysy Kłodzkiej. Są to złoża: „Kozielno” o powierzchni 113 ha (Brawata, 1986) i „Pomianów” o powierzchni 9,2 ha w dwóch polach (Sroga, 1997). Kopalina ta przydatna jest w budownictwie. Ze względu na gleby wysokich klas bonitacyjnych oba złoża uznano za konfliktowe.

Złoże kruszywa naturalnego „Mrokocin” zostało udokumentowane w 2010 roku w kategorii C1 o zasobach geologiczno bilansowych 997 tys. ton.

TABELA 8: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – parametry geologiczno – złożowe i jakościowe złóż kruszywa naturalnego na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004) oraz Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Parametr	Złoże						
	Przyłęk – Pilce	Pilce – Suszka III	Bartniki III	Byczeń I	Topola – Zbiornik	Kozielno	Pomianów
1	2	3	4	5	6	7	8
Miąższość złoża (m)	6,4	4,8	6,5	7,4	5,5	b.d.	b.d.
Stosunek N / Z	0,17	b.d.	b.d.	0,15	0,2	b.d.	b.d.
Zawartość pyłów mineralnych (%)	1,3	3,0	0,8–3,6	8,8	1,7	1,5	0,8
Zawartość frakcji do 2 mm (%)	27,6	28,3	25,6–60,3	41,7	33,2	22,5	–
Zawartość frakcji do 4 mm (%)	–	–	6,2–19,5	51,0	44,2	31,6	–
Zawartość ziarn nieforemnych (%)	5,7	–	4,1–21,2	15,7	5,4–46,2	b.d.	b.d.
Zawartość ziarn słabych (%)	6,6	3,6–15,2	7,1–18,5	11,4	2,2–39,5	b.d.	b.d.
Nasiąkliwość (%)	2,0	0,9–2,5	1,8–2,5	1,3	3,0	1,7	–
Mrozoodporność (%)	3,0	–	–	0,8	–	1,8	–
Zanieczyszczenia obce	brak	–	–	brak	–	b.d.	b.d.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6	7	8
Zanieczyszczenia organiczne	brak	–	brak	brak	–	b.d.	b.d.
Zawartość związków siarki (%)	ślady	–	–	0,03	–	b.d.	b.d.

KAMIENIE DROGOWE i BUDOWLANE:

Złoże gnejsów „Doboszowice”, leżące na południe od miejscowości Doboszowice, obok stacji kolejowej, zostało udokumentowane w kategorii C1 (Jakubowska, Owsiany, 1987). W obrębie powierzchni 8,8 ha aktualnie zalega 5974 tys. ton kopaliny przydatnej do produkcji kruszywa łamanego do nawierzchni drogowych i kolejowych. Złoże uznane zostało za małoeksplozywne.

Złoże gnejsów „Doboszowice 1”, położone na południe od wsi Doboszowice, posiada udokumentowane zasoby w kategorii C1 w wysokości 2162 tys. t oraz w kategorii C2 w wysokości 1185 tys. t (Kochanowska, 2004) na powierzchni 4,6 ha. Kopalina może być wykorzystana w budownictwie i drogownictwie. Złoże uznane zostało za małoeksplozywne.

Złoże gnejsów „Pomianów”, położone na wschód od miejscowości Pomianów (Jakubowska, Filon, 1988) i rozpoznano je w kategorii B i C1. Jego powierzchnia wynosi 20,44 ha, przy średniej miąższości 47,5 m, średnia grubość nadkładu – 2,8 m, a stosunek grubości nadkładu do miąższości złoża (N/Z) – 0,04. Aktualny stan zasobów to 26257 tys. ton kopaliny. Gnejsy charakteryzują się korzystnymi właściwościami fizyko-mechanicznymi. Mrozoodporność jest dobra, nasiąkliwość od 0,15 do 2,80 %, wytrzymałość na ściskanie wynosi średnio 104 MPa, a ścieralność w bębnie Devala średnio 6,2 %. W związku z tym gnejs ten może być wykorzystywany do produkcji kamienia łamanego do nawierzchni drogowych i kolejowych, może również znaleźć zastosowanie do produkcji niewielkich elementów kamiennych stosowanych w budownictwie hydrotechnicznym.

TABELA 9: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – parametry geologiczno – złożowe i jakościowe złóż kamieni drogowych i budowlanych na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004) oraz Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Parametr	Złoże		
	Doboszowice	Doboszowice 1	Pomianów
Miąższość złoża (m)	30,28	18,25	47,5
Grubość nadkładu (m)	2,18	2,16	2,8
Stosunek N / Z	0,074	0,08	0,04
Porowatość (%)	0,81	–	0,02
Nasiąkliwość (%)	0,45	0,86	0,47
Mrozoodporność	dostateczna	–	całkowita
Wytrzymałość na ściskanie na sucho (MPa)	139,0	107,9	104,8
Ścieralność w bębnie Devala (%)	4,08	–	5,0
Współczynnik emulgacji	0,097	–	0,15

SUROWCE ILASTE CERAMIKI BUDOWLANEJ:

Złoże „Byczeń” zostało udokumentowane w kategorii C1 (Lis, 1999b), na północ od miejscowości Byczeń, na powierzchni 7,1 ha. Aktualne zasoby wynoszą 1213 tys. m³ surowca do produkcji wyrobów ceramiki budowlanej. Surowiec użyteczny reprezentuje kompleks utworów ilastych złożony z ilów zielonych i zielonoszarych,

przelawionych łałami szarymi z brunatno – rdzawymi plamami i smugami utlenionych związków żelaza. Serię złożową, o średniej miąższości 15,4 m, zalegającą pod nadkładem 0,4 – 3,8 m, charakteryzują następujące średnie parametry jakościowe: woda zarobowa – 28,2 %, skurczliwość całkowita – 8,6 %, nasiąkliwość czerepu wypalonego w temperaturze 900 °C – 14 %, wytrzymałość na ściskanie – 14,67 MPa. Złoże uznano za konfliktowe z powodu zalegających na nim gleb chronionych.

TABELA 10: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyka złóż kopalin na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004) oraz Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Stan zagospodarowania	Zastosowanie kopaliny	Przyczyny konfliktowości złoża
Przyłęk – Pilce	ż	G	Sb , Skb , Sd	Gl , L
Pilce – Suszka III	ż	Z	Skb	brak
Bartniki III	pż	N	Skb	Gl
Topola – Zbiornik	ż	G	Skb	Gl
Byczeń I	pż	N	Sb , Skb , Sd	Gl
Pomianów	pż	G	Skb	Gl
Kozielno	pż	G	Skb	Gl
Doboszowice	g	G	Sd	brak
Pomianów	g	G	Sb , Sd , Skb	brak
Doboszowice 1	g	N	Sd	brak
Byczeń	i(ic)	N	Scb	Gl

Rodzaj kopaliny: **ż** – żwiry, **pż** – piaski i żwiry, **g** – gnejsy, **i(ic)** – ility ceramiki budowlanej.
Stan zagospodarowania: **G** – zagospodarowane, **Z** – zaniechane, **N** – niezagospodarowane.
Zastosowanie kopaliny: **Sb** – budowlane, **Skb** – kruszywo budowlane, **Sd** – drogowe, **Scb** – ceramiki budowlanej.
Przyczyny konfliktowości: **Gl** – ochrona gleb, **L** – ochrona lasów,

1.4.3. Perspektywy i prognozy występowania kopalin.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wytypowano 2 obszary perspektywiczne dla występowania kopalin. Obszarów prognostycznych nie wyznaczono.

Na południe od wsi Doboszowice i na północny – wschód od złoża „Doboszowice”, wyznaczono obszar perspektywiczny rokujący udokumentowanie złoża gnejsów. Obejmuje on wzniesienie o wysokości 310,2 m n.p.m., na którym w przeszłości wydobywano gnejsy, o czym świadczą stare, zarośnięte wyrobiska. Ocenia się, że pod niewielkim nadkładem zalega około 15 mln ton gnejsów.

Obszar perspektywiczny kruszywa naturalnego (piasków i żwirów) wyznaczono w południowo – wschodniej części gminy. Jest to zasięg tarasów rzecznych Nysy Kłodzkiej tam, gdzie nie pozostaje w kolizji ze zbiornikami retencyjnymi „Topola” i „Kozielno”.

Na obszarze gminy poszukiwano złóż kamieni drogowych i budowlanych, kwarcytów trzeciorzędowych i kruszywa naturalnego. Poszukiwania te dały wynik negatywny. Złóż gnejsów i amfibolitów (Łuciuk, 1976), z przeznaczeniem surowca na kruszywo łamane, poszukiwano bezpośrednio na południowy wschód od złoża

„Pomianów”. Poszukiwania złóż gnejsów i amfibolitów prowadzono także w rejonie Mrokocin – Chałupki (Łuciuk, 1976). Odwiercone zostały otwory stwierdzające występowanie tych skał, lecz w dużym stopniu okazały się one złupkowane, silnie spękane i zwietrzałe. Niska wytrzymałość na ściskanie, zarówno amfibolitu jak i gnejsu zdyskwalifikowała ich przydatność dla potrzeb budownictwa i drogownictwa. Amfibolitów poszukiwano również w rejonie na południe od Lubnowa i na wschód od Chałupek. W odwierconym otworze do głębokości 75 m, amfibolit w dużym stopniu był złupkowany, spękany i zwietrzały (Łuciuk, 1976).

1. 5. Geomorfologia.

1.5.1. Charakterystyka makroregionów i mezoregionów⁴.

Przedgórze Sudeckie (332.1) do schyłku oligocenu stanowiło jedną całość ze strukturami geologicznymi Sudetów. Wielka dyslokacja tektoniczna o kierunku północny–zachód – południowy–wschód i amplitudzie pionowego przemieszczenia obu części wielkości kilkuset metrów rozdzieliła istniejący poprzednio blok na część górską i część podgórską, która pozostała niewysoką równiną z kilkoma twardzielcowymi wzniesieniami (Masyw Ślęży, Wzgórza Strzegomskie i Wzgórza Niemczańsko – Strzelińskie). Poza nimi Przedgórze Sudeckie pokrywają częściowo mioceńskie osady morskie oraz czwartorzędowe piaski, gliny morenowe i podobne do lessu utwory pyłowe, na których powstały dosyć urodzajne gleby brunatnoziemne, co sprawia, że jest to region rolniczy z niewielkimi płatami leśnymi na wyższych wzniesieniach. Prowadzi się tu także eksploatację surowców skalnych. Przedgórze Sudeckie zajmuje łącznie powierzchnię około 2,6 tys. km².

Wzgórza Niemczańsko – Strzelińskie (332.14) są najrozleglejszą i najbardziej zróżnicowaną częścią Przedgórza Sudeckiego o łącznej powierzchni około 1140 km². Zbudowane są z różnych skał magmowych i metamorficznych. Miejscami występują kaolinowe zwietrzliny skał podłoża, w obniżeniach zaś trzeciorzędowe ropy. W ukształtowaniu powierzchni zaznaczają się pasma wzniesień i obniżeń, wykorzystywanych przez dopływy Odry: Ślężę i Oławę od strony południowej oraz Nysę Kłodzką od strony wschodniej. W związku z taką konfiguracją terenu wyróżniono liczne mikroregiony (Walczak, 1970), z których jeden – Wysoczyzna Ziębicka obejmuje wschodnie rejony gminy Kamieniec Ząbkowicki. Wysoczyzna Ziębicka jest szerokim garbem o przeciętnej wysokości 260 – 300 m n.p.m., położonym na północ od Obniżenia Otmuchowskiego, zbudowanym na powierzchni ze zdenurowanych materiałów plejstoceniowych (morenowych i kemowych), zalegających na jeziornych łożach mioceńskich. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki znajduje się najbardziej wysunięty na południowy – zachód fragment Wysoczyzny Ziębickiej. Na północny – wschód od wsi Pomianów Górny znajduje się bezimienne wzniesienie o wysokości 341,2 m n.p.m., będące najwyższym punktem Wysoczyzny Ziębickiej na terenie gminy.

Obniżenie Otmuchowskie (332.16) jest zapadliskiem tektonicznym o powierzchni około 290 km², które wykorzystuje Nysa Kłodzka w swym środkowym biegu. Szerokie dno doliny zajmują pola uprawne i łąki, częściowo zalane po utworzeniu zbiorników retencyjnych: Jeziora Otmuchowskiego, Jeziora Nyskiego (Głębinowskiego), „Kozielno” i „Topola”. Obniżenie ma charakter rynny o szerokości od kilku do około 10 km. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki położone jest na wysokości od około 216 do max. 308 m n.p.m. (wzniesienie pomiędzy Kamieńcem Ząbkowickim a Byczeniem). W południowo – wschodniej części gminy znajduje się środkowy, najwęższy fragment Obniżenia Otmuchowskiego, wcinającego się pomiędzy Przedgórze Paczkowskie a Wysoczyznę Ziębicką. Jest to wydzielony mikroregion Doliny Nysy. Północna i zachodnia część gminy to mikroregion Kotliny Ząbkowickiej. Obszar ten nieznacznie wznosi się w kierunku krawędzi Gór Bardzkich i jest rozcięty stosunkowo płytkimi dolinami cieków wodnych.

---

⁴ J. Kondracki, *Geografia regionalna Polski*, 1998.

Przedgórze Paczkowskie (332.17) po stronie czeskiej nazwane *Žulovská pahorkatina*, znajduje się na południe od Obniżenia Otmuchowskiego i przylega do Gór Żółtych i Bardzkich. Zbudowane jest z granitu, który po stronie czeskiej koło miasta Žulová tworzy interesujące wietrzeniowe formy skalne. Po stronie polskiej na powierzchni zalegają żwiry i piaski z okresu deglacjacji zlodowacenia odrzańskiego. Całość mezoregionu obejmuje powierzchnię około 240 km², z czego około 130 km² po stronie polskiej. W południowej części gminy Kamieniec Ząbkowicki znajduje się jedynie jego północno – zachodni kraniec, położony na przeciętnej wysokości od 230 do 300 m n.p.m.

Sudety Środkowe (332.4) pod względem geologicznym przedstawiają strukturę nieckowatą, której oś przebiega zgodnie z ogólnym kierunkiem zrębu sudeckiego z północnego – zachodu na południowy – wschód. We wschodniej części Sudetów Środkowych pojawiają się hercyńskie struktury fałdowe, które wchodzi w skład Gór Bardzkich i są ścięte uskokami, prostopadłymi do ich biegu. Dyslokacje wytworzyły w trzeciorzędzie zapadlisko zwane rowem Nysy, które dało początek Kotlinie Kłodzkiej, oddzielającej Sudety Środkowe od Wschodnich.

Góry Bardzkie (332.45) są orograficznym przedłużeniem Gór Sowich, od których dzieli je Przełęcz Srebrna, ale w przeciwieństwie do nich są zbudowane ze sfałdowanych w orogenezie hercyńskiej skał paleozoicznych: zlepieńców, piaskowców kwarcytowych i łupków – kambryjskich, sylurskich i dolnokarbońskich, a także skał pochodzenia wulkanicznego. Kierunek fałdowań przebiega w poprzek do rozciągłości gór, wyznaczonej przez trzeciorzędowe uskoki, co sprawia, że mimo stosunkowo niewielkich wysokości bezwzględnych rzeźba terenu jest dosyć urozmaicona. Góry Bardzkie przecina antecedenentny przełom Nysy Kłodzkiej. Góry Bardzkie mają około 20 km rozciągłości i od 6 do 10 km szerokości, zajmując powierzchnię około 160 km². Góry Bardzkie zajmują jedynie niewielki południowo – zachodni fragment gminy na południe od wsi Ozary. Tutaj znajduje się najwyżej położony fragment gminy z kulminacją bezimiennego wzniesienia o wysokości 420 m n.p.m.

1.5.2. Rzeźba terenu⁵.

Obszar gminy charakteryzuje się urozmaiconą morfologią. Współczesna rzeźba terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki jest wynikiem zachodzących tu niegdyś procesów orogenezy Sudetów, procesów tektonicznych i neotektonicznych, glacialnych, fluwioglacialnych, peryglacialnych, eolicznych i erozji oraz akumulacji rzecznej, a także działalności człowieka (antropogenicznych). Występujące z silnym natężeniem procesy rzeźbotwórcze doprowadziły do powstania zróżnicowanego rysu geomorfologicznego obszaru gminy, który jest jej dużym walorem przyrodniczym i krajobrazowym.

Ukształtowanie pionowe obszaru gminy uwarunkowane jest licznymi wychodniami skał metamorficznych, tworzących wzgórza oraz pojedyncze kulminacje o charakterze twardzielowym i ostańcowym. Północna i zachodnia część gminy leży w zasięgu Kotliny Ząbkowickiej (Obniżenia Ząbkowickiego), która ograniczona jest od północy Wzgórzami Szklarskimi i Dobrzeńceckimi. Rozległa Kotlina Ząbkowicka ma charakter równinny i jest obrzeżona na północy i wschodzie przez wspomniane twardzielowe wzgórza. Na zachodzie przechodzi ona w płaską Kotlinę Stoszowicką, a na południowym – zachodnie ograniczają ją twardzielowe wzniesienie Masywu Grochowskiego, przekraczające 400 m n.p.m. Pokrywy lessowe, występujące zwłaszcza we wschodniej części gminy, dają charakterystyczne dla nich rozcięcia erozyjne i leżą już w zasięgu Wysoczyzny Ziębickiej. Wysoczyzna Ziębicka charakteryzuje się dość monotonną rzeźbą, której głównym rysem są głęboko wcięte doliny potoków. Południowa część gminy leży w obrębie doliny Nysy Kłodzkiej o charakterze rowu tektonicznego, który

---

⁵ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998) oraz na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusz Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004).

w Bardzie zakończony jest przełomem tejże rzeki. Nysa Kłodzka przepływa tu na wysokości od 216 do 247 m n.p.m. i jest najniżej położona na całym omawianym obszarze. Nysa Kłodzka po opuszczeniu Sudetów skręca tu na wschód, płynąc szeroką doliną, zaścieloną materiałem wyniesionym przez nią z gór. Rzeką meandruje w szerokiej na kilka kilometrów, płaskiej dolinie. W południowej części gminy zaznacza się wąskim pasem Przedgórze Paczkowskie, oddzielone skarpią od doliny Nysy Kłodzkiej. Jest to teren pagórkowaty, pocięty siecią krótkich potoków wypływających z Gór Bardzkich i Gór Złotych i wpadających do Nysy Kłodzkiej. Niewielki, południowo – zachodni fragment gminy obejmują Góry Bardzkie, wyraźnie oddzielone od pozostałego obszaru progim morfologicznym, który przecina przełomowa dolina Nysy Kłodzkiej.

Reasumując na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki można wyróżnić trzy wyraźne strefy geomorfologiczne:

- Dolina Nysy Kłodzkiej wraz z ujściowym fragmentem Budzówki i innych mniejszych cieków;
- Wysoczyzny polodowcowe w północnej i wschodniej części gminy;
- Pogórze w południowej części gminy;
- Próg morfologiczny Gór Bardzkich w południowo – zachodniej części gminy.

1.5.3. Czynne procesy geomorfologiczne.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki do czynnych procesów geomorfologicznych należą przede wszystkim:

- działalność transportowa rzek;
- działalność akumulacyjna rzek;
- działalność denudacyjna rzek – erozja rzeczna: erozja wgłębna i erozja denna;
- akumulacja i denudacja pokryw lessowych;
- denudacja stromych stoków użytkowanych ornem na drodze erozji wietrznej i wodnej;
- erozja wietrzna: zwłaszcza mechaniczna i mrozowa.

Wyszczególnione powyżej procesy geologiczne stanowią miejscami przeszkody w zabudowie terenu, zwłaszcza w dolinie Nysy Kłodzkiej oraz na stromych stokach, zarówno w rejonie Wysoczyzny Ziębickiej jak i w rejonie Przedgórze Paczkowskiego i Gór Bardzkich. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powinno wprowadzać się zakazy zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej na terenach podatnych na zalewy powodziowe i erozję. W rejonach podatnych na erozję zakazane powinno być także usuwanie roślinności drzewiastej i krzewiastej, nakazane natomiast stosowanie pasów takiej zieleni. Dotyczy to w szczególności obszarów najsilniej urzeźbionych w rejonie wielkoprzestrzennych gruntów ornych.

Na terenie gminy zinventaryzowano i zewidencjonowano 3 osuwiska. Zlokalizowane są one w następujących miejscach:

- Kamieniec Ząbkowicki – na południowym stoku Góry Zamkowej;
- Sławęcín – na północny – wschód od miejscowości;
- Śrem – na południowy – zachód od miejscowości.

Ponadto należy zewidencjonować kolejne osuwisko zlokalizowane w Kamieńcu Ząbkowickim (Łopienica) w pobliżu Góry Krzyżowej. Wyszczególnione powyżej osuwiska nie zagrażają bezpośrednio terenom obecnie zainwestowanym.

1. 6. Hydrologia.

1.6.1. Wody podziemne.

Dane dotyczące hydrogeologii gminy Kamieniec Ząbkowicki przedstawiono na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Kłonowski, 2004) i Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Rejon gminy Kamieniec Ząbkowicki według regionalnego podziału hydrogeologicznego (Kleczkowski, 1990) położony jest prawie w całości w regionie przedsudeckim. Niewielki południowo – zachodni fragment należy do rejonu bardzkiego w podregionie śródsudeckim regionu sudeckiego, natomiast południowo – wschodnia część gminy należy do podregionu średzko – otmuchowskiego. Na terenie gminy wydzielić można następujące piętra wodonośne: czwartorzędowe, trzeciorzędowe i paleozoiczno – proterozoiczne (nierozdzielone).

Wody piętra czwartorzędowego związane są z holoceniowymi osadami żwirowo – piaszczystymi, występującymi w obrębie dolin cieków powierzchniowych oraz z plejstoceniowymi utworami pochodzenia lodowcowego i wodnolodowcowego. Są to wody typu porowego o zwierciadle swobodnym lub napiętym. Ze względu na niejednorodne wykształcenie osadów oraz na zmiany w ukształtowaniu terenu, piętro to nie ma charakteru ciągłego, w szczególności na wysoczyznach, w obrębie glin zwałowych i piasków wodnolodowcowych. Swobodne zwierciadło wody pierwszego poziomu wodonośnego występuje na różnych głębokościach od 0,2 m w dolinach rzecznych do około 20 m na wysoczyznach. Często występujące gliny zwałowe i ropy warwowe powodują, że zwierciadło wody pierwszego poziomu wodonośnego może mieć charakter napięty, stabilizując się na głębokości od kilku do kilkunastu metrów. Miąższość utworów wodonośnych wynosi od kilku do kilkunastu metrów. Obserwuje się dużą zmienność parametrów hydrogeologicznych i tak: wydajność poszczególnych studni wynosi przeważnie od kilku do 84 m³/h, przy kilkumetrowej depresji (maksymalnie 10,4 m), natomiast wartość współczynnika filtracji waha się od 0,8 do 160 m/d.

W rejonie miejscowości Starczów (na terenie gminy) i Niedźwiedz (poza granicą gminy), pod grubą serią naprzemianległych glin, piasków i ropy warwowych, na głębokości od 33 do 46 m występuje drugi poziom wodonośny. Jego miąższość wahać się może od 6 do 20 m. Zwierciadło wody stabilizuje się na głębokości od 23 do 27 m. Ujmujące ten poziom studnie charakteryzują się wydajnościami od 12 do 36 m³/h, przy depresji od 0,9 do 7,0 m i współczynnikami filtracji od 26 do 160 m/d. Przewodność czwartorzędowego piętra wodonośnego wynosi od 100 do 370 m²/d (Czerski, 2000).

Piętro trzeciorzędowe występuje we wschodniej i południowej części analizowanego rejonu (Michniewicz, Mroczkowska, Wojtkowiak, 1989, Czerski, 2000). Otworami hydrogeologicznymi rozpoznane zostało jedynie w części południowej, w rejonie miejscowości Braszowice, Stolec, Przyłek (poza granicami gminy) i Kamieniec Ząbkowicki. Warstwy wodonośne tego piętra o miąższości od 2 do ponad 30 m, zbudowane z utworów piaszczysto – żwirowych, występują wśród ropy na głębokości od 11 do 40 m, zawierają one wody porowe o zwierciadle napiętym, stabilizującym się od 2,5 do 10 m pod powierzchnią terenu. Wydajności uzyskiwane w pojedynczych studniach wynoszą od 8 do 32 m³/h, przy depresji od 3,8 do 20 m. Przewodność trzeciorzędowego piętra wodonośnego wynosi od kilkudziesięciu do 167 m²/d.

Paleozoiczno – proterozoiczne piętro wodonośne jest słabo rozpoznane. Wody szczelinowe tego piętra występują w skałach metamorficznych – odsłaniających się na powierzchni w rejonie Wzgórz Dobrzyńskich, Szklarskich i Gumińskich (poza granicami gminy), przeważnie na głębokości od kilku metrów i głębiej. W obniżeniach morfologicznych mogą one występować na powierzchni w postaci źródeł. Jedno z takich źródeł ujmowane jest

studnią o głębokości 1,5 m w Jaworku położonym na wschód od Ząbkowic Śląskich (poza granicami gminy). Wydajność tego ujęcia wynosi 5,7 m³/h, przy depresji 1,4 m, a współczynnik filtracji 8,6 m/d. Woda ta jest nisko zmineralizowana, dobrej jakości, niewymagająca uzdatnienia.

Wody czwartorzędowego i trzeciorzędowego piętra wodonośnego są w przewadze wodami słodkimi, rzadziej o podwyższonej mineralizacji (do 800 mg/dm³) głównie dla wód piętra czwartorzędowego), charakteryzują się średnią jakością i wymagają jedynie prostego uzdatnienia ze względu na duże zawartości żelaza i manganu. Lokalnie mogą też występować podwyższone zawartości związków azotu i zanieczyszczenia bakteriologiczne. Większość miejscowości zaopatrywana jest w wodę z czwartorzędowego piętra wodonośnego, ujmowaną przez studnie gospodarskie i wiercone.

Główne ujęcie wód podziemnych na terenie gminy jest zlokalizowane w dolinie Nysy Kłodzkiej w rejonie Kamieńca Ząbkowickiego. Czwartorzędowe piętro wodonośne jest tu ujęte 12 studniami eksploatacyjnymi o wydajnościach od 7,7 do 42 m³/h, przy depresjach od 1,3 do 9,8 m. Studnie zlokalizowane są wzdłuż lewego brzegu rzeki, na odcinku około 2 km, oraz w rejonie na zachód od Kamieńca Ząbkowickiego. Ujęcie zaopatruje w wody pitne mieszkańców następujących miejscowości i gmin: Kamieniec Ząbkowicki, Bardo, częściowo Nowa Ruda, Srebrna Góra (gmina Stoszowice) i Złoty Stok.

1.6.2. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych.

Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP), wyznaczone dla terenu całej Polski w opracowaniu A. Kleczkowskiego (1990), to wytypowane do ochrony obszary występowania tych zbiorników wód podziemnych, które spełniają określone wymogi ilościowe oraz jakościowe i w świetle tego są istotne w skali kraju dla zaopatrzenia ludności w wodę pitną. Za GZWP uznane zostały te kolektory wód podziemnych (lub ich części), w obrębie których:

- wydajność potencjalna pojedynczego otworu studziennego przekracza 70 m³/h;
- wydajność ujęcia wielostudziennego wynosi ponad 10 000 m³/d;
- wodoprzewodność przekracza 10 m²/h (240 m²/d);
- jakość wód pozwala na wykorzystanie ich, bez uzdatnienia, lub po uzdatnieniu, jako wód do picia dla ludności (klasa I sensu A. Macioszczykowa, 1987, z podklasami Ia, Ib, Ic i Id).

Dopuszczono przy tym zastosowanie obniżonych, indywidualnych dla każdego zbiornika, wymogów ilościowych. Pozwoliło to na wyróżnienie w obrębie obszarów deficytowych pod względem zasobów wód podziemnych, tych partii zbiornikowych, które jednak mają istotne regionalne znaczenie praktyczne, jako główne źródła zaopatrzenia ludności w wody pitne.

Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) w południowo – wschodnim rejonie gminy Kamieniec Ząbkowicki znajduje się zachodni kraniec trzeciorzędowego GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin”. Jest to zbiornik wydzielony na podstawie kryteriów indywidualnych dla utworów wodonośnych neogeńskich. GZWP nr 338 jest częścią neogeńskiego zapadliska tektonicznego Rowu Paczków – Kędzierzyn-Koźle. Powierzchnię zbiornika określono na 735 km², średnia głębokość ujęć wodnych w jego zasięgu waha się w szerokim zakresie od 80 do 150 m, a zasoby dyspozycyjne szacuje się na 60 tys. m³/d. GZWP nr 338 należy do typu zbiorników porowych, nieznacznie zanieczyszczonych, jednak jego wody na badanym obszarze charakteryzują się dużymi stężeniami związków fluoru. W obrębie zbiornika występują dwa kompleksy wodonośnych utworów piaszczystych. Górny kompleks występuje do głębokości 100, a dolny – 200 m. Oba te kompleksy są izolowane zarówno od siebie, jak i od powierzchni terenu grubą warstwą ilów. Kierunek przepływu jest zgodny z ogólną tendencją spadku terenu z zachodu (Przedgórze Sudeckie) na wschód (Nizina

Śląska). Ruch wód w zbiorniku określa się jako średnio szybki – zmienia się on w przedziale 30 – 100 m/rok (Skrzypczyk, 2004). GZWP nr 338 wymaga wysokiej ochrony (OWO). Podstawowe parametry zbiornika:

- wiek – Tr;
- środowisko – porowe;
- powierzchnia – 735 km²;
- głębokość ujęć – 120 m;
- średnia głębokość – 80 – 150 m;
- moduł zasobności – 0,94 l/s/km²;
- zasoby udokumentowane – 60 tys. m³/d;
- klasa jakości wody – Ic (wody o dobrej jakości wymagające prostego uzdatniania ze względu na zawartość Fe, Mn, mętność i/lub barwę);
- stopień odporności – wysoki (skala: niski – średni – wysoki).

Zbiornik nie posiada jeszcze formalnej dokumentacji hydrogeologicznej.

1.6.3. Jednolite części wód.

Od kilku lat w Polsce prowadzone są prace związane z implementacją Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW) oraz wynikające z ustawodawstwa europejskiego i unijnej polityki. Osiągnięcie celów Dyrektywy w zakresie ochrony i poprawy stanu wód podziemnych oraz ekosystemów bezpośrednio od nich zależnych i celów w zakresie zaopatrzenia ludności w dobrą wodę, mają zapewnić działania w jednostkowych obszarach, tak zwanych jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd) – *groundwater bodies*, dla których hydrogeolodzy zaproponowali nazwę hydrogeosomy. Są to jednocześnie jednostkowe obszary gospodarowania wodami podziemnymi.

Zgodnie z definicją podaną w Ramowej Dyrektywie Wodnej, jednolite części wód podziemnych – (*groundwater bodies*) obejmują te wody podziemne, które występują w warstwach wodonośnych o porowatości i przepuszczalności, umożliwiających pobór znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę lub przepływ o natężeniu znaczącym dla kształtowania pożądanego stanu wód powierzchniowych i ekosystemów lądowych. Były to pojęcia całkowicie nowe w hydrogeologii. Znaczący przepływ wód podziemnych według RDW jest to taki przepływ, którego nie osiągnięcie na granicy JCWPd z wodami powierzchniowym lub z ekosystemem lądowym powodowałoby znaczące pogorszenie ekologicznej lub chemicznej jakości wód powierzchniowych lub znaczną szkodę dla bezpośrednio zależnego od wód podziemnych ekosystemu lądowego. Pobór wód podziemnych znaczący w zaopatrzeniu ludności w wodę do spożycia jest to pobór wynoszący średnio ponad 10 m³/d albo pobór zaopatrujący co najmniej 50 osób.

Wydzielenie jednolitych części wód podziemnych i przeprowadzenie wstępnej oceny ich stanu zostało dokonane w 2004 roku przez Państwowy Instytut Geologiczny w konsultacji z RZGW, GIOŚ i Biurem Gospodarki Wodnej. Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną państwa członkowskie UE zobowiązane były do zidentyfikowania JCWPd i do wstępnej oceny ich stanu w ramach charakterystyki obszaru dorzecza, dokonywanej dla potrzeb opracowania pierwszego planu gospodarowania wodami w dorzeczach. Sposób wyznaczenia JCWPd w Polsce oraz przyjęte kryteria wydzielenia zostały szczegółowo przedstawione w monografii „*Hydrogeologia regionalna Polski*” (2007) pod redakcją B. Paczyńskiego i A. Sadurskiego w rozdziale pt. „*Regionalizacja wód podziemnych Polski w świetle przepisów Unii Europejskiej*” (Z. Nowicki, A. Sadurski str. 95 – 106). JCWPd zostały wyznaczone z uwzględnieniem typów i rozciągłości poziomów wodonośnych, związku wód podziemnych z ekosystemami lądowymi i wodami powierzchniowymi, możliwością poboru wód oraz w nawiązaniu do charakteru i zasięgu antropogenicznego przekształcenia chemizmu i dynamiki wód podziemnych. W 2008 roku została

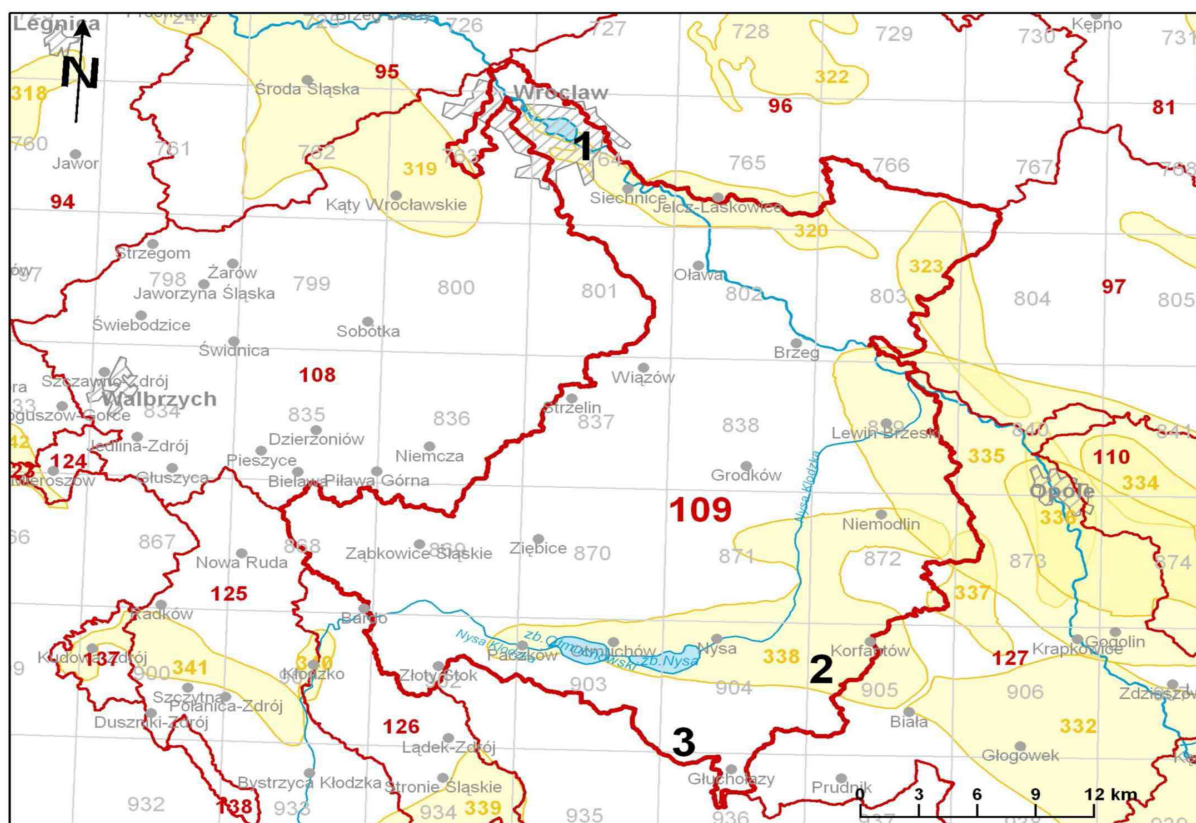

przeprowadzona weryfikacja przebiegu granic JCWPd wydzielonych w 2005 roku, a w wyniku tych prac powstał nowy podział Polski w zakresie JCWPd – wydzielono 172 części oraz 3 subczęści. Według powyższego gmina Kamieniec Ząbkowicki znajduje się w granicach rejonu JCWPd nr 109.

JCWPd nr 109:

Rejon JCWPd nr 109 obejmuje powierzchnię całkowitą wynoszącą 4258,3 km² w Regionie Środkowej Odry. Głębokość występowania wód słodkich oszacowano do 300 m. Symbol całej JCWPd nr 109 uwzględniający wszystkie profile to: Q, Pl, M₍₁₋₃₎, Tz.

RYCINA 4: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – lokalizacja JCWPd nr 109 oraz GZWP nr 338.

Źródło reprodukcji: http://psh.pgi.gov.pl/charakterystyka_jcwpd.html

Opis symbolu jednostki: W czwartorzędzie występuje przeważnie jeden poziom wodonośny nie będący na ogół w łączności hydraulicznej z utworami wodonośnymi pliocenu i miocenu. Pojedynczy poziom plioceniński występuje lokalnie w części południowej obszaru. W utworach miocenu rozprzestrzenionych w obrębie większości obszaru JCWPd występuje od 1 do 3 poziomów wodonośnych. Wody piętra triasowego występujące w północno – zachodniej części JCWPd są silnie zmineralizowane. W części zachodniej napotkać można obszary niezawodnione.

- Q – wody porowe w utworach piaszczystych;
- Pl – wody porowe w utworach piaszczystych;
- M – wody porowe w utworach piaszczystych;
- T – wody szczelinowe w piaskowcach i szczelinowo – krasowe w utworach węglanowych.

Cecha szczególna JCWPd (ilościowa, chemiczna): brak.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy zostaną opracowane stosowne dokumenty określające zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonu JCWPd nr 76. Zgodnie z powyższym Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 roku przyjęto *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*.

1.6.4. Wody powierzchniowe.

Dane dotyczące hydrografii gminy Kamieniec Ząbkowicki przedstawiono na podstawie *Komentarza do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusze: M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998) i M-33-58-D Złoty Stok (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

Obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki w całości należy do zlewni Nisy Kłodzkiej (II rząd⁶), będącej lewobrzeżnym dopływem Odry (I rząd). W środkowej i południowo – zachodniej części zlewni wyznaczono działy wodne III rzędu. Udział procentowy terenów gminy w całkowitej powierzchni zlewni Nisy Kłodzkiej jest niewielki. Większość zjawisk hydrologicznych występujących na „kamienieckim” odcinku Nisy Kłodzkiej jest więc uwarunkowana procesami dziejącymi się poza analizowanym terenem. W zlewni Nisy Kłodzkiej na terenie gminy można wyróżnić podrzędne zlewnie następujących większych cieków:

- dopływy lewobrzeżne:
  - Studew (Ryjak);
  - Budzówka;
  - Goleniówka;
  - Starczowski Potok;
- dopływy prawobrzeżne:
  - Ożarski Potok (Gruda);
  - Mąkolnica;
  - Jamnica (Świda);
  - Biała Woda;
  - Trująca.

Charakterystyczną cechą systemu hydrograficznego gminy Kamieniec Ząbkowicki jest dość znaczna symetryczność przebiegu cieków w części północnej (lewostronnych dopływów Nisy Kłodzkiej) i południowej (prawostronnych dopływów Nisy Kłodzkiej). Pomimo znaczących podobieństw w przestrzennym ułożeniu sieci występują także różnice w charakterze reżimu hydrologicznego. Prawostronne dopływy Nisy Kłodzkiej mają charakter rzek górsko – nizinnych. Cechują się gwałtownymi wezbraniami, przewagą przepływu turbulentnego nad laminarnym, niosą często materiał gruboziarnisty nieobtoczony, który deponowany jest w postaci stożków napływowych w południowej części doliny Nisy Kłodzkiej. Kierunek ułożenia tych cieków jest południkowy, zgodny z ogólną tendencją panującą w południowej części województwa dolnośląskiego, polegającą na przepływie rzek od terenów górskich Sudetów, poprzez równiny i płaskowyże do doliny rzeki Odry. Rzeki położone na północ od doliny Nisy Kłodzkiej (lewostronne), poza Budzówką, mają charakter rzek nizinnych o niwalnym typie zasilania i charakteryzują się przewagą przepływu laminarnego nad turbulentnym i mniejszymi wezbraniami. Niosą materiał obtoczony, drobnoziarnisty, nie tworzą również stożków napływowych. Podmokłości występują głównie w dnach dolin rzecznych, np.: w dolnym odcinku Budzówki. W większości

---

⁶ Topograficzne działy wodne.

przypadków ich zasięg jest ograniczany przez melioracje. W wielu miejscach den dolinnych, ze względu na płytkie występowanie zwierciadła wody podziemnej, podmokłości te mogą rozszerzać swój zasięg w wilgotniejszych latach.

Jak wspomniano na wstępie w ramach dorzecza Odry na terenie gminy znajduje się część zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej, która wyznacza tu zasadniczy kierunek odwodnienia. Nysa Kłodzka bierze swój początek w Masywie Śnieżnika, na południowo – zachodnich stokach Trójmorskiego Wierchu (1145 m n.p.m.), na wysokości około 920 m n.p.m. Na teren gminy wpływa kilka km na zachód od wsi Suszka. Kierunek jej przepływu ułożony jest wzdłuż osi zachód – wschód. Dolina rzeki wykorzystuje tu zapadlisko tektoniczne ukształtowane w trzeciorzędzie. Różnica wysokości między zachodnim obszarem doliny, a ujściowym do sąsiedniej gminy wynosi około 30 m (uwzględniając przepływ przez zbiorniki: „Topola” i „Kozielno”), zaś spadek hydrauliczny tej części rzeki około 0,3 ‰. Na analizowanym terenie ta górsko – nizinna rzeka ma więc już charakter nizinny. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 11,5 km (od zachodniej granicy gminy do ujścia do zbiornika „Topola”) i przepływa przez miejscowości: Suszka, Kamieniec Ząbkowicki, Byczeń i Topola.

Budzówka, która jest lewobrzeżnym dopływem Nysy Kłodzkiej, w części źródłiskowej składa się z kilku bezimiennych potoków, mających źródła na wysokości 520 – 540 m n.p.m. pod Przełęczą Srebrną (568 m n.p.m.) i po obu stronach wzniesienia Stróża (636 m n.p.m.) w północnej części Gór Bardzkich (Grzbiet Zachodni). Początkowo płyną one przez lasy, głównie świerkowe i świerkowo – bukowe, potem w Kotlinie Żdanowa łączą się poniżej wsi Żdanów. Następnie Budzówka wpływa na Obniżenie Stoszowic i mijając od północy Masyw Grochowej przez rozległe, prawie płaskie pola przepływa przez Stoszowice, Ząbkowice Śląskie i Kamieniec Ząbkowicki (do gminy wpływa na wysokości 242 m n.p.m.) aż do ujścia w Byczeniu do Nysy Kłodzkiej na wysokości 235 m n.p.m. Budzówka na terenie gminy ma 3,3 km długości i przepływa przez miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki oraz Byczeń.

Studew, lewobrzeżny dopływ Nysy Kłodzkiej, podobnie jak Budzówka, w części źródłiskowej składa się z kilku bezimiennych potoków, mających źródła na wysokości 520 – 530 m n.p.m. pod Przełęczą Mikołajowską (552 m n.p.m.) w północnej części Gór Bardzkich (Grzbiet Zachodni) w rozległych lasach świerkowo – bukowych. Początkowo potok spływa głęboko wyciętą, zalesioną doliną. Po opuszczeniu Gór Bardzkich Studew wpływa do Kotliny Ząbkowickiej, gdzie płynie po lekko pofałdowanym terenie w całości zajęтым przez użytki rolne, mijając od południa Masyw Grochowej. Uchodzi do Nysy Kłodzkiej we wsi Suszka na wysokości 244 m n.p.m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 1,440 km.

Ożarski Potok, prawobrzeżny dopływ Nysy Kłodzkiej, bierze swój początek na wysokości około 550 m n.p.m. w okolicach Przełęczy Kłodzkiej (483 m n.p.m.), rozdzielającej Góry Bardzkie od Złotych, a więc i Sudety Środkowe od Wschodnich. Po kilku km od strefy źródłiskowej, na wysokości drogi krajowej nr 46, osiąga miejscowość Laski. Płynąc tu dość wyraźną doliną przez Obniżenie Laskówki zbiera liczne, mniejsze dopływy, mające źródła w południowej części Gór Bardzkich (Grzbiet Wschodni). Granicę gminy Kamieniec Ząbkowicki osiąga na wysokości 307 m n.p.m., płynąc dość wąską doliną (Mała Kotlina) w południowej części wsi Ożary. Po opuszczeniu Gór Bardzkich, płynąc nadal przez Ożary, wpływa na Przedgórze Paczkowskie, by po kilku km znaleźć się w rejonie Obniżenia Otmuchowskiego, gdzie poniżej Ożar uchodzi do Nysy Kłodzkiej na wysokości 239 m n.p.m. Różnica wysokości tylko na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi 70 m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 5,3 km. Rzeka ma reżim typowo górski i charakteryzuje się gwałtownością wezbrań i dużą zmiennością przepływów, gdyż znaczny obszar zlewni Ożarskiego Potoku stanowią obszary górskie.

Podobna do Ożarskiego Potoku charakterystyka, cechuje inne prawobrzeżne dopływy Nysy Kłodzkiej czyli Mąkolnicę i Trującą. Obszar źródłkowy Mąkolnicy rozciąga się na przestrzeni kilku km pomiędzy Przełęczami: Chwalisławską (572 m n.p.m.), Leszczynową (605 m n.p.m.) i Jaworową (705 m n.p.m.) w północnej części Gór Złotych. Liczne bezimienne potoki początkowo płyną dość stromymi i wąskimi dolinami, po czym łączą się na wysokości wsi Chwalisław. Na wysokości wsi Mąkolno Mąkolnica opuszcza Góry Złote i wpływa na Przedgórze Paczkowskie, gdzie przepływa przez pola uprawne pomiędzy miejscowościami Ożary i Sosnowa. Granicę gminy Mąkolnica osiąga na wysokości 274 m n.p.m. poniżej Mąkolna. Po kilku km wpływa na Obniżenie Otmuchowskie i uchodzi do Nysy Kłodzkiej na wysokości 237 m n.p.m. tuż przy moście na drodze nr 390, łączącej Złoty Stok z Kamieńcem Ząbkowickim. Różnica wysokości tylko na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi około 40 m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 5,4 km. Obszar źródłkowy Trującej znajduje się w północnej części Gór Złotych pomiędzy wzniesieniami Trzeboń (713 m n.p.m.) i Javornik (764 m n.p.m.) po stronie czeskiej. Początkowo rzeka płynie głęboką, zalesioną, górską doliną tuż przy granicy z Republiką Czeską. Góry Złote Trująca opuszcza w Złotym Stoku. Na Przedgórzu Paczkowskim płynie szeroką, zalesioną doliną poza terenami zabudowanymi. Poniżej granicy lasu wpływa na Obniżenie Otmuchowskie i po kilku km uchodzi do zbiornika „Topola” na wysokości 222 m n.p.m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi zaledwie 0,2 km.

Źródła Jamnicy (Świdry), kolejnego prawobrzeżnego dopływu Nysy Kłodzkiej, znajdują się na wysokości około 350 m n.p.m. w rejonie Złotego Stoku w strefie progu morfologicznego (uskoku brzeżnego) oddzielającego Góry Złote od Przedgórza Paczkowskiego, a więc i Sudety od Przedgórza Sudeckiego. Granicę gminy Kamieniec Ząbkowicki Jamnica osiąga na wysokości 265 m n.p.m. poniżej miejscowości Płonica. Na terenie gminy rzeka płynie dość wąską doliną przez wieś Sosnowa, równoległe do rzeki Mąkolnica. Jamnica uchodzi do Nysy Kłodzkiej w rejonie Obniżenia Otmuchowskiego kilkaset metrów poniżej ujścia Mąkolnicy. Różnica wysokości tylko na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi około 30 m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 3,220 km. Przepływ rzeki jest nieco odmienny od przepływów charakterystycznych dla innych południowych dopływów Nysy Kłodzkiej. Cechuje go mniejsza gwałtowność wezbrań, a także mniejsza różnica maksymalnych i minimalnych przepływów w sezonie.

Sieć hydrograficzną w gminie uzupełniają pomniejsze ciekі (np.: Goleniówka, Lubnowski Potok, Starczowski Potok), będące lewobrzeżnymi, północnymi dopływami rzeki Nysy Kłodzkiej. Obszar źródłkowy tych cieków znajduje się w rejonie Wysoczyzny Ziębickiej, najczęściej na wysokości od 300 do 310 m n.p.m. i uchodzą one do Budzówki bądź Młynówki (Grzmiącej) na wysokości od 238 do 218 m n.p.m. Wspomniana Młynówka stanowi sztuczną odnogę po północnej stronie Nysy Kłodzkiej. Jej początek znajduje się w okolicach Bartnik na wysokości 230 m n.p.m. Następnie przepływa mniej więcej równoległe do drogi nr 382 przez miejscowości: Pomianów Górny, Mrokocin i Chałupki. Gminę opuszcza na wysokości 218 m n.p.m. na wschód od Chałupek. Swoją drogę kończy kilka km na wschód od wsi Pomianów Dolny, uchodząc do Jeziora Otmuchowskiego na wysokości 212 m n.p.m. Długość rzeki na terenie gminy wynosi 16,430 km.

W dolinie Nysy Kłodzkiej począwszy od lat 70-tych XX wieku prowadzona jest eksploatacja kruszywa naturalnego, w wyniku czego powstało wiele zbiorników wodnych. Obecnie na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki funkcjonują dwa zbiorniki wodne: „Topola” i „Kozielno”. Zbiornik „Topola” jest zbiornikiem wielozadaniowym i służy: ochronie przeciwpowodziowej, poprawie zaopatrzenia w wodę, alimentacji rzeki Odry, wykorzystaniu energetycznemu wód Nysy Kłodzkiej oraz turystyce i rekreacji. Wybudowany został w skojarzeniu z eksploatacją kruszywa, jako forma rekultywacji terenu poeksploatacyjnego i jego zagospodarowania dla potrzeb gospodarki wodnej. Pojemność zbiornika wynosi 28 mln m³, stała rezerwa powodziowa wynosi 4,6 mln m³, rezerwa forsowana 6,3 mln m³. Łączna pojemność zbiornika „Topola” do dyspozycji ochrony przeciwpowodziowej wynosi 10,9 mln m³. Zbiornik „Kozielno” zlokalizowany jest na obszarze gmin Kamieniec Ząbkowicki i Paczków.

Inwestycja ta jest proekologiczną formą rekultywacji wyrobisk poeksploatacyjnych i zagospodarowania gruntów odpadowych (piasków i nadkładów). Podstawowa jego funkcja to ochrona przeciwpowodziowa. Gromadząc wody powodziowe ogranicza kulminację fali Nysy Kłodzkiej zmniejszając straty powodziowe poniżej zbiornika. Spiętrzenie wody w zbiorniku wykorzystywane jest również do celów energetycznych, a także stwarza możliwości rozwoju rekreacji i turystyki wodnej. Pojemność całkowita zbiornika wynosi 18,4 mln m³. Stała rezerwa powodziowa to 3,4 mln m³, a rezerwa forsowana to 4,3 mln m³. Łączna pojemność zbiornika „Kozielno” do dyspozycji ochrony przeciwpowodziowej wynosi 7,7 mln m³. Obydwa zbiorniki w sposób naturalny zostały wkomponowane w dolinę Nysy Kłodzkiej, gdzie powierzchnia lustra wody podnosi walory krajobrazowe tego regionu, a rodzący się nowy ekosystem wodny wzbogaca naturalne środowisko przyrodnicze. Poniżej zbiornika „Topola”, w zachodniej części gminy znajduje się projektowany zbiornik „Kamieniec”, który ma powstać po wyeksploatowaniu złoża kruszywa naturalnego „Przyłęk – Pilce”. Zasób wód stojących na terenie gminy uzupełniają także niewielkie zbiorniki o naturalnym lub częściowej antropogenicznym charakterze.

TABELA 11: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – jednolite części wód powierzchniowych (JCWP).

Europejski kod JCWP	Nazwa JCWP	Region wodny	Typ JCWP
PLRW60001012333	Nysa Kłodzka od Ścinawki do oddzielenia się Młynówki Pomianowskiej	Środkowej Odry	Średnia rzeka wyżynna – zachodnia
PLRW6000012599	Nysa Kłodzka od oddzielenia się Młynówki Pomianowskiej do wypływu ze zbiornika Nysa	Środkowej Odry	Typ nieokreślony
PLRW6000812329	Budzówka od Jadkowej do Nysy Kłodzkiej	Środkowej Odry	Mała rzeka wyżynna krzemianowa – zachodnia
PLRW6000412332	Dopływ spod Starczowa	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni
PLRW60004123269	Goleniówka	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni
PLRW60004123189	Mąkolnica	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni
PLRW60006125129	Młynówka Pomianowska	Środkowej Odry	Potok wyżynny węglanowy z substratem drobnoziarnistym na lessach i lessopodobnych
PLRW60004123169	Potok Ożarski	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni
PLRW60004123149	Studew	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni
PLRW60004123529	Trująca	Środkowej Odry	Potok wyżynny krzemianowy z substratem gruboziarnistym – zachodni

Źródło: Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry.

1.6.5. Charakterystyka hydrologiczna⁷.

Reżim rzek na terenie gminy jest zróżnicowany, gdyż obok cieków lokalnych mamy tu do czynienia także z zasilanymi w dość odległych i zróżnicowanych środowiskowo obszarach. Opady występujące na analizowanym terenie mają przede wszystkim znaczenie w kształtowaniu zasilania wód podziemnych i powierzchniowych dla cieków lokalnych. Najliczniejszymi są tu cieki niewielkie i krótkie, bezpośrednio powiązane z obszarami zasilania. Dość duża częstość ich występowania, przy słabo zagłębionej w podłoże bazie drenażu, kształtuje warunki szybszego szczyptywania retencji podziemnej wód potamicznych. Cechuje je krótki czas dobiegu wód z bieżącego zasilania opadowego, co przyspiesza ich reakcję na opady. Są pierwszymi odbiornikami szybkiego spływu podpowierzchniowego oraz spływu powierzchniowego. Dlatego z reguły cechują się znacznymi amplitudami wahań przepływu i zwiększonym prawdopodobieństwem jego odcinkowego zaniku podczas suszy hydrologicznej. Reżim ich jest jednak stosunkowo najslabiej rozpoznany, gdyż posterunki pomiarowe są na nich lokalizowane bardzo rzadko. Największe cieki mają reżim odpływu kształtowany w górnych swych biegach. W szczególności dotyczy to Nysy Kłodzkiej. W wyżej położonych, górskich partiach jej dorzecza roczne sumy opadów atmosferycznych osiągają lub nawet przekraczają 1200 mm. Rzeki Budzówka i Studew mają swoje źródła w rejonie gdzie roczne sumy opadów atmosferycznych wynoszą około 800 mm. Częściowo dotyczy to także cieków spływających z południa i zasilanych na obszarze Gór bardzkich i Złotych (Ożarski Potok, Mąkolnica, Jamnica, Trująca).

NYSA KŁODZKA:

Pomiar stanów SSW Nysy Kłodzkiej w Byczeniu ujawnia jedno maksimum wiosenne, przeciągające się na wczesne lato oraz rozciągnięte w czasie minimum okresu jesienno – zimowego. Jest to typową cechą rzek o ustroju śnieżno – deszczowym górskim. Charakterystyka ta jest powtarzana przez wykres SNW i w znacznej mierze NNW. Stany SWW i WWW wykazują zwiększony udział wezbrań letnich. I w tym przypadku główne maksimum jest przesunięte na okres późnej wiosny. Niemal identycznie przedstawiają się przebiegi przepływów charakterystycznych tej rzeki. Reżim odpływu Nysy Kłodzkiej jest zatem na tym obszarze w dalszym ciągu pod dominującym wpływem obszarów zasilania, zlokalizowanych w górskim obszarze Ziemi Kłodzkiej. Jest on niemalże kopią wykresów dla Nysy Kłodzkiej w Kłodzku, jedynie z zaznaczeniem się tendencji do rozciągania w czasie podstawy faz maksymalnych. Tendencja ta jest spowodowana lekką transformacją reżimu rzeki na trasie przepływu wskutek zasilania z obszarów o odmiennej charakterystyce klimatycznej i hydrologicznej. Ma na to także pewien wpływ rozciąganie fal wezbraniowych przy ich transmisji w korytach, a dla większych wezbrań – także w strefach zalewanych.

---

⁷ Na podstawie danych zawartych w *Komentarzu do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

TABELA 12: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Nisy Kłodzkiej (cm) w okresie 1959 – 1974 na profilu Byczeń.

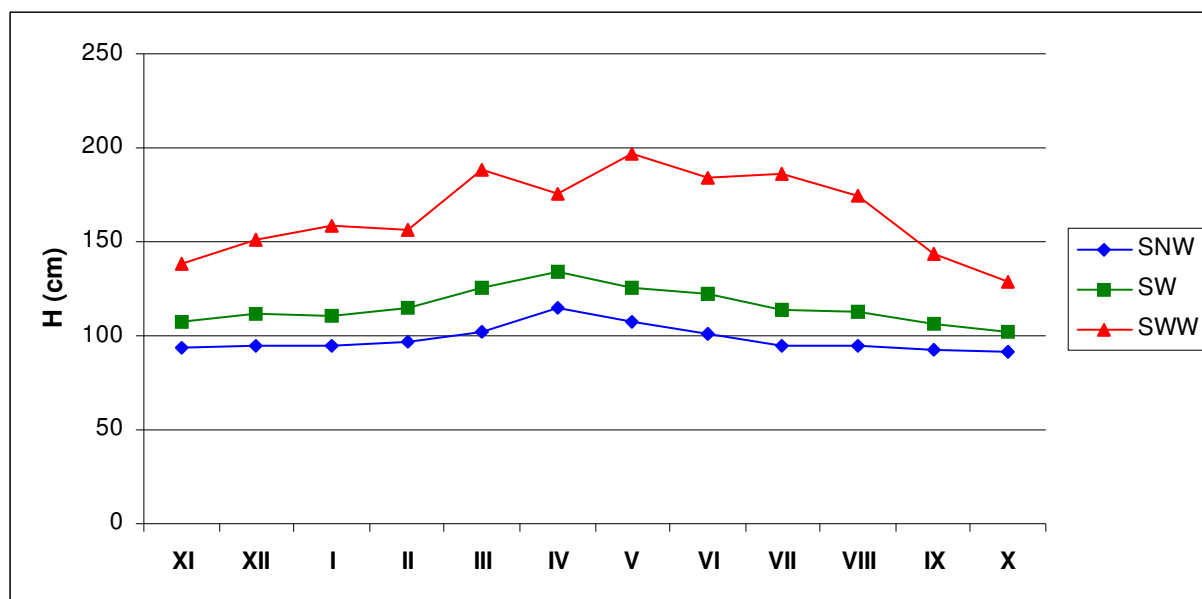
Stany	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
NNW	76	80	82	79	84	89	87	84	83	81	76	73	73
SNW	94	95	95	97	102	115	107	101	95	95	93	91	98
SW	107	112	111	115	126	134	126	122	114	113	106	102	116
SWW	138	151	158	156	188	176	197	184	186	175	144	129	165
WWW	239	291	237	246	276	302	382	310	273	331	338	225	288

Profil Byczeń – 231,04 m n.p.m., km biegu rzeki 99,0.

NNW – najniższa niska woda; **SNW** – średnia niska woda; **SW** – średnia woda; **SWW** – średnia wielka woda; **WWW** – wysoka wielka woda.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

RYCINA 5: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Nisy Kłodzkiej (cm) w okresie 1959 – 1974 na profilu Byczeń.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

TABELA 13: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne przepływy wody rzeki Nysy Kłodzkiej (m³/s) w okresie 1959 – 1974 na profilu Byczeń.

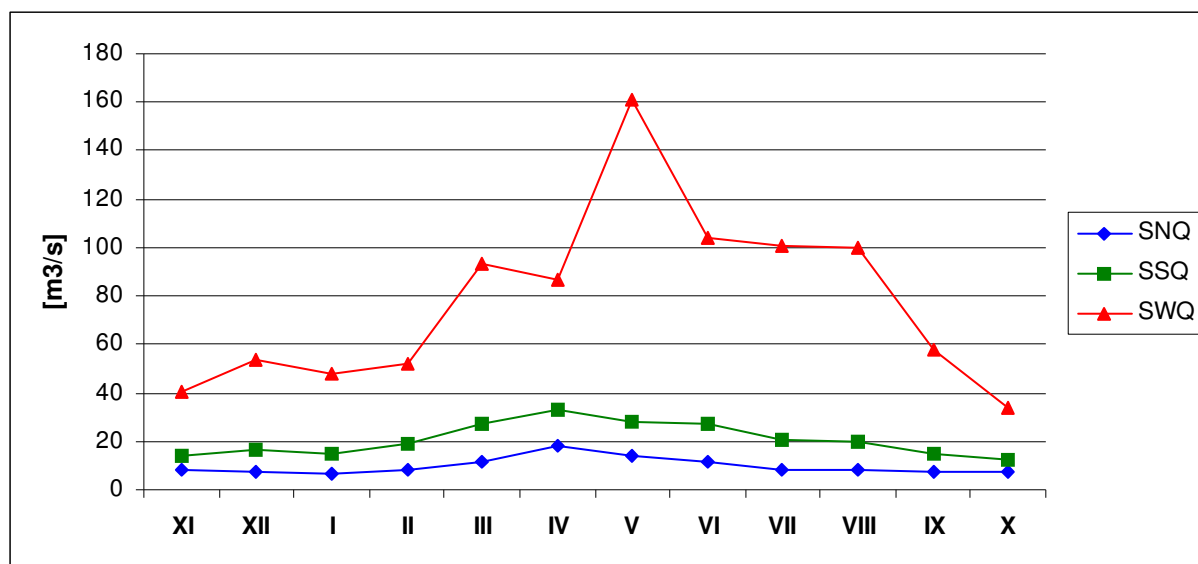
Przepływ	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
NNQ	3,84	2,00	2,62	2,90	3,75	6,66	6,18	5,25	5,45	4,75	4,00	4,00	4,28
SNQ	8,35	7,49	6,78	8,26	11,3	18,5	14,0	11,4	8,61	8,34	7,72	7,26	9,83
SSQ	14,4	16,6	14,8	18,7	27,3	33,4	28,4	26,9	20,5	19,5	15,2	12,6	20,69
SWQ	40,5	53,4	47,7	51,8	92,9	86,3	161	104	101	99,8	58	33,6	77,50
WWQ	168	279	116	181	245	308	849	332	239	415	450	144	310,50

Profil Byczeń – 231,04 m n.p.m., km biegu rzeki 99,0.

NNQ – najniższy przepływ; **SNQ** – średni niski przepływ; **SSQ** – średni przepływ; **SWQ** – średni wysoki przepływ; **WWQ** – najwyższy przepływ.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

RYCINA 6: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne przepływy wody rzeki Nysy Kłodzkiej (m³/s) w okresie 1959 – 1974 na profilu Byczeń.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

TABELA 14: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – poziomy stanu ostrzegawczego i alarmowego na rzece Nysie Kłodzkiej w cm.

Stany wód	Wodowskazy (posterunki) poniżej gminy Kamieniec Ząbkowicki				
	Międzylesie	Bystrzyca	Krosnowice	Kłodzko	Bardo
stan ostrzegawczy	180	110	170	160	180
stan alarmowy	200	180	220	240	250

Źródło: <http://www.lsop.powiat.klodzko.pl/index.php>

BUDZÓWKA:

Budzówka zasilana z niżej położonych obszarów niż Nysa Kłodzka ma odmienne cechy reżimu odpływu. W przebiegu SSQ zaznacza się dominacja wezbrań letnich z drugorzędnym maksimum wczesną wiosną. Reżim Budzówki jest zatem złożony, deszczowo – śnieżny, choć krótka seria pomiarowa zwiększa ryzyko oceny wskutek możliwości zdominowania charakterystyk przez rok hydrologicznie anomalny. Budzówka wykazuje podobny reżim odpływu jak rzeki obszaru przedgórskiego, gdzie retencja śnieżna jest obniżona w stosunku do gór, zanik pokrywy śnieżnej jest stosunkowo wczesny i szybki, a wpływ odnawiania retencji w okresie wiosennym na przepływy w okresie późniejszym wyraźnie słabnie.

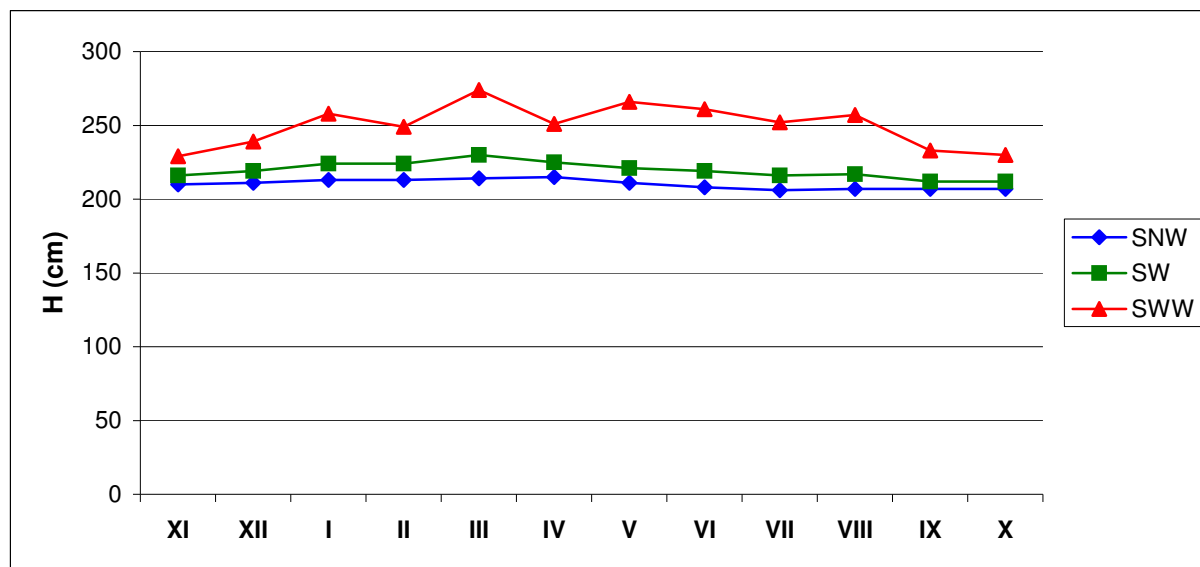
TABELA 15: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Budzówki (cm) w okresie 1959 – 1983 na profilu Kamieniec Ząbkowicki.

Stany	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
NNW	188	185	188	182	190	188	187	186	186	187	186	188	182
SNW	210	211	213	213	214	215	211	208	206	207	207	207	210
SW	216	219	224	224	230	225	221	219	216	217	212	212	219
SWW	229	239	258	249	274	251	266	261	252	257	233	230	250
WWW	280	306	460	322	420	382	510	510	440	500	399	294	510

Profil Kamieniec Ząbkowicki – 237,98 m n.p.m., km biegu rzeki 99,0.
NNW – najniższa niska woda; **SNW** – średnia niska woda; **SW** – średnia woda; **SWW** – średnia wielka woda; **WWW** – wysoka wielka woda.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

RYCINA 7: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne miesięczne stany wody rzeki Budzówki (cm) w okresie 1959 – 1983 na profilu Kamieniec Ząbkowicki.

Źródło: *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000*, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

TABELA 16: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne przepływy wody rzeki Budzówki (m³/s) w okresie 1959 – 1983 na profilu Kamieniec Ząbkowicki.

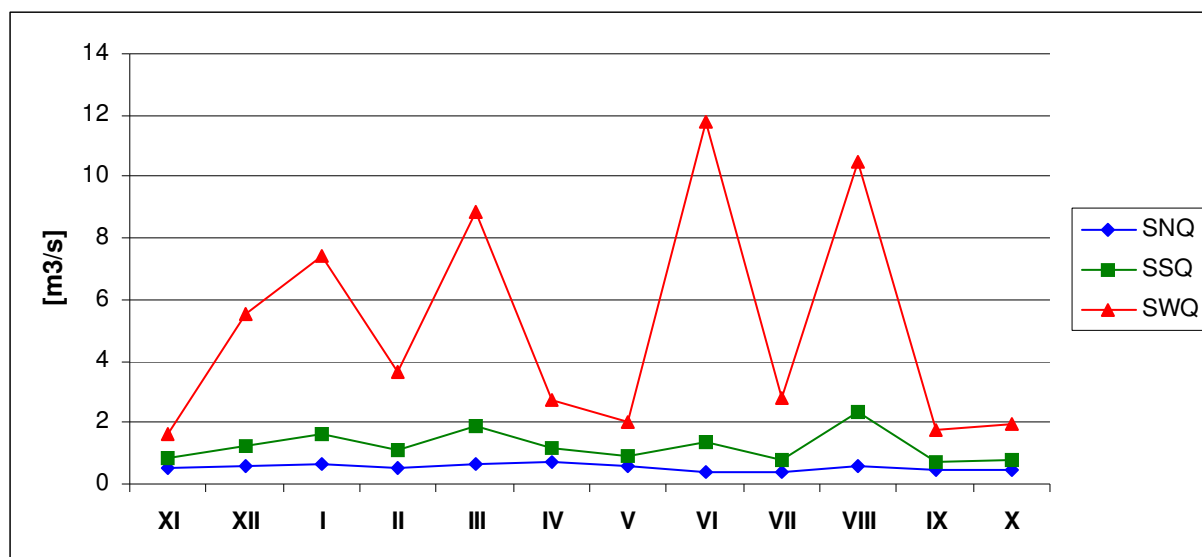
Przepływ	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Rok
NNQ	0,34	0,27	0,34	0,35	0,47	0,37	0,34	0,34	0,25	0,24	0,27	0,28	0,32
SNQ	0,55	0,61	0,65	0,55	0,66	0,74	0,56	0,41	0,36	0,56	0,46	0,48	0,55
SSQ	0,86	1,25	1,62	1,13	1,87	1,18	0,89	1,36	0,75	2,34	0,72	0,78	1,23
SWQ	1,64	5,54	7,44	3,66	8,85	2,71	2,01	11,8	2,78	10,5	1,73	1,98	5,05
WWQ	5,40	11,8	22,1	16,1	37,2	4,65	4,65	67,5	8,04	64,7	3,70	4,15	20,83

Profil Kamieniec Ząbkowicki – 237,98 m n.p.m., km biegu rzeki 99,0.

NNQ – najniższy przepływ; **SNQ** – średni niski przepływ; **SSQ** – średni przepływ; **SWQ** – średni wysoki przepływ; **WWQ** – najwyższy przepływ.

Źródło: Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

RYCINA 8: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyczne przepływy wody rzeki Budzówki (m³/s) w okresie 1959 – 1983 na profilu Kamieniec Ząbkowicki.

Źródło: Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-B Ząbkowice Śląskie (Baraniecki, Bieroński, Pawlak, Tomaszewski, 1998).

TABELA 17: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – poziom stanu ostrzegawczego i alarmowego na rzece Budzówce w cm.

Stany wód	Wodowskaz (posterunek) Kamieniec Ząbkowicki
stan ostrzegawczy	300
stan alarmowy	340

Źródło: IMGW, 2011.

Zjawiska lodowe przebiegają na obu rzekach w analizowanych seriach pomiarowych dość podobnie. W szczególności podobny jest średni czas trwania zjawisk lodowych, czas trwania pokrywy lodowej oraz lodu brzegowego. Spływ kry i spływ śryżu jest zdecydowanie częściej obserwowany na Nysie Kłodzkiej niż Budzówce. Zatory były obserwowane tylko na Nysie Kłodzkiej, a i to były zjawiska rzadkie, krótkotrwałe i nie powodujące znacznych podpiętrzeń przepływu. Opisane cechy reżimu odpływu uznać należy w ogólności za naturalne. Nałożone efekty oddziaływania człowieka nie powodują radykalnej zmiany podstawowych charakterystyk. Niewątpliwie trudno jest oszacować rozmiary wpływu na nie gospodarczego użytkowania dorzeczy. Tak jak w wielu innych obszarach powinny one zwiększać rozmiary i frekwencję zjawisk ekstremalnych: wezbrań i niżówek.

Bardzo intensywne opady deszczu w lipcu 1997 roku były przyczyną gwałtownego wezbrania rzek dorzecza Odry. Na omawianym arkuszu powódź objęła tereny położone w zlewni Nysy Kłodzkiej, zatapiając była już miejscowość Pilce. Fala powodziowa przeszła również przez miejscowości położone wzdłuż rzeki Budzówki i jej dopływów podtapiając niżej położone rejony. Możliwości osadniczego i gospodarczego wykorzystania terenów zalewowych są mocno ograniczone. Z tego między innymi powodu dno doliny Nysy Kłodzkiej jest obszarem istniejącej i planowanej budowy zbiorników retencyjnych uformowanych w kaskadę.

1. 7. Gleby⁸.

Wytworzenie się określonych profilów glebowych oraz ich przydatność rolnicza pozostaje w ścisłym związku z budową geologiczną i morfologią danego obszaru. Natomiast skład mineralny i właściwości gleb są uzależnione przede wszystkim od rodzaju skały macierzystej, panującego klimatu i występującej szaty roślinnej. Na kształtowanie się rolniczej przydatności gleb poza rzeźbą terenu i klimatu mają również duży wpływ czynniki glebowe takie jak: skład mechaniczny, miąższość poziomu próchnicznego oraz głębokość występowania szkieletu. Powyższe uwarunkowania na analizowanym terenie tworzą warunki dla powstania różnorodnych typów gleb.

Na terenie gminy występują następujące typy gleb: bielicowe, brunatne, czarne ziemie, gleby organogeniczne oraz mady. Gleby bielicowe zajmują tereny płaskie znajdujące się poza zasięgiem zalewów rzecznych, przeważnie na pograniczu gleb brunatnych i mad. Zajmują one 33 % użytków rolnych gminy i nie występują tylko w obrębie wsi Pilce. Gleby brunatne zajmują wyższe partie terenu, gdzie poziom wody gruntowej występuje stosunkowo głębiej. Zajmują one około 35 % użytków rolnych i występują we wszystkich wsiach wchodzących w skład gminy. Czarne ziemie stanowią 0,6 %, a gleby organogeniczne 0,4 % użytków rolnych. Czarne ziemie występują w obrębie Kamieńca Ząbkowickiego i Starczowa. Natomiast gleby organogeniczne położone są w: Kamieńcu Ząbkowickim, Pilcach, Starczowie i Śremie. Mady występują przede wszystkim w dolinach rzek i cieków wodnych, zajmują 31 % użytków rolnych i występują we wszystkich obrębach, przy czym w obrębach: Topola i Pilce obejmują prawie całość obszaru, natomiast w obrębach: Byczeń, Śrem i Kamieniec – ponad połowę użytków rolnych.

Na podstawie powyższego wyodrębniono następujące kompleksy rolniczej przydatności gleb:

- **Kompleks (1) pszenno bardzo dobry** zajmuje powierzchnię 334,9 ha, co stanowi 6,1 % obszaru gruntów ornych. Występuje na terenie całej gminy poza obrębami: Suszka i Chałupki. Największe powierzchnie gleb ww. kompleksu odnotowano w: Pilcach, Pomianowie Górnym i Topoli. Są to najlepsze gleby nadające się pod uprawę wszystkich roślin;

---

⁸ Na podstawie: Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Plan Urzędniowo – Rolny, Wrocław 2006.

- **Kompleks (2) pszenny dobry** zajmuje powierzchnię 2876,7 ha, co stanowi 52,4 % obszaru gruntów ornych. Największe powierzchnie występują w obrębach: Starczów, Doboszowice i Ożary;
- **Kompleks (3) pszenny wadliwy** zajmuje powierzchnię 735,7 ha, to jest 13,4 % obszaru gruntów ornych. Występuje we wszystkich wsiach wchodzących w skład gminy przy czym największe obszary odnotowano w: Doboszowicach, Sławęcinie i Starczowie;
- **Kompleks (4) żytni bardzo dobry** zajmuje powierzchnię 192,1 ha, co stanowi 3,5 % obszaru gruntów ornych. Występuje w: Byczeniu, Kamieńcu Ząbkowickim, Ożarach, Sosnowej, Starczowie i Topoli;
- **Kompleks (5) żytni dobry** zajmuje powierzchnię 719,2 ha, co stanowi 13,1 % obszaru gruntów ornych. Z wyjątkiem wsi Śrem występuje we wszystkich obrębach w postaci rozproszonych konturów. Duże i zwarte zasięgi tworzy w: Kamieńcu Ząbkowickim, Starczowie i Suszce;
- **Kompleks (6) żytni słaby** zajmuje areal 285,5 ha, to jest 5,2 % obszaru gruntów ornych. Występuje na obszarze całej gminy w wyjątkiem Pomianowa Górnego. Największe obszary są w Ożarach i Kamieńcu;
- **Kompleks (7) żytni najslabszy** zajmuje powierzchnię 16,5 ha, co stanowi 0,3 % obszaru gruntów ornych. Gleby tego kompleksu znajdują się we wsiach: Byczeń, Kamieniec, Ożary, Starczów i Suszka. Są to najslabsze gleby na terenie gminy;
- **Kompleks (8) zbożowo – pastewny mocny** zajmuje powierzchnię 285,5 ha, co stanowi 5,2 % obszaru gruntów ornych. Nie występuje w: Suszce, Śremie, Mrokocinie i Pomianowie Górnym. Najwięcej tych gleb znajduje się w Ożarach;
- **Kompleks (11) zbożowy górski** zajmuje powierzchnię 5,5 ha, co stanowi 0,1 % obszaru gruntów ornych. Kompleks ten występuje tylko w Ożarach;
- **Kompleks (12) owsiano – ziemniaczany górski** zajmuje powierzchnię 27,4 ha, to jest 0,5 % obszaru gruntów ornych. Podobnie jak kompleks 11 występuje tylko w Ożarach;
- **Kompleks (14) gleby orne przeznaczone pod użytki zielone** zajmuje powierzchnię 10,9 ha, (0,2% obszaru gruntów ornych). Występuje w Ożarach w 5 niewielkich konturach.

Natomiast wśród użytków zielonych wyodrębniono następujące kompleksy rolniczej przydatności gleb:

- **Kompleks 1z użytki zielone bardzo dobre** zajmuje powierzchnię 11,9 ha, co stanowi 0,9 % całkowitej powierzchni trwałych użytków zielonych. Występuje na małych obszarach we wsiach: Starczów, Śrem i Topola;
- **Kompleks 2z użytki zielone średnie.** Gleby tego kompleksu zajmują obszar 1042,3 ha, to jest 78,4 %. Występuje we wszystkich obrębach przy czym największe powierzchnie są w: Kamieńcu Ząbkowickim, Ożarach, Sławęcinie i Topoli;
- **Kompleks 3z użytki zielone słabe** zajmuje areal 275,3 ha, co stanowi 20,7 %. Występuje na całym terenie gminy, a największą powierzchnię zajmuje w Doboszowicach.

Klasyfikacja bonitacyjna ma na celu ustalenie wartości produkcyjnej gleb na podstawie badań terenowych odkrywek. Szczególną uwagę poświęca się cechom morfologicznym profilu glebowego, właściwościom fizycznym gleb i niektórym chemicznym. Uwzględnia się również konfigurację terenu, stosunki wilgotnościowe, położenie, itp.

TABELA 18: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – grunty orne według klas bonitacyjnych.

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	202,4209	3,58
III a	718,7661	12,71
III b	1029,0981	18,20
IV a	1661,9687	29,39
IV b	1207,4870	21,35
V	663,0849	11,73
VI	171,6951	3,04

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 19: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – sady, łąki i pastwiska według klas bonitacyjnych.

Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha			Struktura w (%)		
	Sady	Łąki	Pastwiska	Sady	Łąki	Pastwiska
I	–	–	–	–	–	–
II	3,1012	3,2282	4,3644	7,70	0,67	0,69
III	12,2060	138,1253	91,9874	30,30	28,71	14,44
IV	22,3279	242,5453	273,2123	55,43	50,42	42,89
V	2,6461	75,7950	205,0565	6,57	15,75	32,20
VI	–	21,4303	62,2632	–	4,45	9,78

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 20: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – użytki zielone ogółem według klas bonitacyjnych.

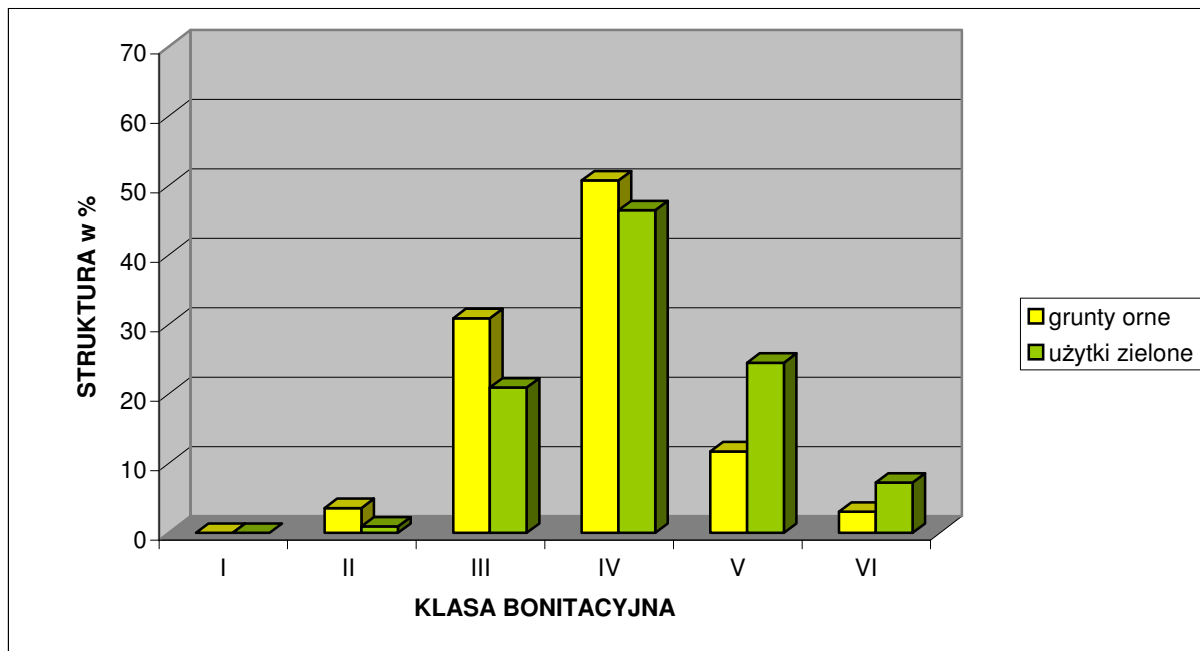
Klasa bonitacyjna	Powierzchnia w ha	Struktura w (%)
I	–	–
II	10,6938	0,92
III	242,3187	20,92
IV	538,0855	46,45
V	283,4976	24,48
VI	83,6935	7,23

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Z powyższego zestawienia wynika, że na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie ma najlepszych gleb zaliczanych do I klasy bonitacyjnej. Udział gruntów ornych reprezentujących II klasę bonitacyjną jest śladowy i wynosi 3,58 %. Grunty orne dobrej jakości, będące w III klasie bonitacyjnej stanowią 30,91 %. Grunty orne średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to aż 50,74 % ogółu, zaś grunty orne słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią 14,76 % ogółu gruntów ornych. Natomiast udział użytków zielonych (sady, łąki i pastwiska), będących w II klasie bonitacyjnej wynosi zaledwie 0,92 %, natomiast w III klasie bonitacyjnej wynosi 20,92 %. Użytki zielone średniej jakości czyli IV klasy bonitacyjnej to aż 46,45 % ogółu, zaś użytki zielone słabe i bardzo słabe V i VI klasy bonitacyjnej stanowią 31,70 % ogółu użytków zielonych. Wśród użytków zielonych

najlepszą bonitacją charakteryzują się sady (38,00 % w II i III klasie) oraz łąki (29,38 % w II i III klasie), zaś najslabszą pastwiska (15,13 % w klasach II i III).

RYCINA 9: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura powierzchni gruntów ornych i użytków zielonych według klas bonitacyjnych.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Zaprezentowane na kolejnych stronach tabele prezentują szczegółowe dane dotyczące powierzchni oraz struktury gruntów ornych, sadów, łąk, pastwisk i użytków zielonych ogółem, według poszczególnych obrębów zlokalizowanych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki.

TABELA 21: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia gruntów ornych według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – powierzchnia w ha							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Byczeń	–	–	6,1300	19,6507	145,9259	63,8193	30,9736	5,9939
Chałupki	–	–	26,7383	35,3300	80,7575	68,9688	75,3248	10,2292
Doboszowice	–	3,0618	121,1088	193,0301	371,2177	223,9323	102,1839	30,7700
Kamieniec Ząbkowicki I	–	30,2313	92,5746	66,0357	88,4126	129,5668	60,2910	3,2986
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	5,9865	22,5271	26,2492	48,1984	17,8228	10,4141
Mrokocin	–	–	7,4544	10,5300	51,6883	8,6391	12,5963	1,2000
Ożary	–	5,5900	34,9300	65,9029	318,8961	228,3668	124,6170	18,2155
Pilce	–	24,0300	37,7041	10,7982	9,3600	7,0992	2,9657	–
Pomianów Górny	–	14,2893	46,9296	45,0822	9,1013	2,5200	–	–
Sławęcín	–	2,8600	30,7018	24,2887	28,3781	77,5512	107,8322	83,9438
Sosnowa	–	56,1652	83,8695	58,2873	104,3773	23,7727	11,1200	–
Starczów	–	5,1000	145,1406	384,6636	274,0272	177,8738	78,7276	2,7800
Suszká	–	0,3600	1,6900	–	42,3377	79,0202	32,0900	4,8500
Śrem	–	32,1600	39,5751	55,8600	37,4090	6,8800	3,2300	–
Topola	–	28,5733	38,2328	37,1116	73,8308	61,2784	3,3100	–

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 22: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura gruntów ornych według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna gruntów ornych – struktura w %							
	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
Byczeń	–	–	2,25	7,21	53,55	23,42	11,37	2,20
Chałupki	–	–	8,99	11,88	27,16	23,19	25,33	3,44
Doboszowice	–	0,29	11,59	18,47	35,51	21,42	9,78	2,94
Kamieniec Ząbkowicki I	–	6,43	19,68	14,04	18,79	27,54	12,82	0,70
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	4,56	17,17	20,01	36,74	13,58	7,94
Mrokocin	–	–	8,09	11,43	56,12	9,38	13,68	1,30
Ożary	–	0,70	4,39	8,27	40,04	28,67	15,65	2,29
Pilce	–	26,13	41,00	11,74	10,18	7,72	3,23	–
Pomianów Górny	–	12,12	39,80	38,23	7,72	2,14	–	–
Sławęcín	–	0,80	8,63	6,83	7,98	21,81	30,33	23,61
Sosnowa	–	16,64	24,84	17,27	30,92	7,04	3,29	–
Starczów	–	0,48	13,59	36,01	25,65	16,65	7,37	0,26
Suszká	–	0,22	1,05	–	26,40	49,28	20,01	3,02
Śrem	–	18,37	22,60	31,90	21,36	3,93	1,84	–
Topola	–	11,79	15,78	15,31	30,47	25,29	1,37	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 23: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia sadów według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	–	2,0100	3,1250	1,3182	–
Chałupki	–	–	–	5,0697	0,2500	–
Doboszowice	–	–	0,5000	1,7238	–	–
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	0,7514	2,0257	0,3489	–
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	0,4835	0,9940	0,2153	–
Mrokocin	–	–	0,2100	0,6300	–	–
Ożary	–	–	0,6300	4,0571	0,1400	–
Pilce	–	1,0800	–	0,1900	–	–
Pomianów Górny	–	–	0,0800	0,400	0,3337	–
Sławęcín	–	–	–	–	–	–
Sosnowa	–	–	–	0,1300	–	–
Starczów	–	0,1000	6,9166	1,5370	0,0400	–
Suszká	–	–	–	1,3700	–	–
Śrem	–	–	0,0545	–	–	–
Topola	–	1,9212	0,5700	1,0756	–	–

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 24: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura sadów według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna sadów – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	–	31,15	48,43	20,43	–
Chałupki	–	–	–	95,30	4,70	–
Doboszowice	–	–	22,48	77,52	–	–
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	24,04	64,80	11,16	–
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	28,56	58,72	12,72	–
Mrokocin	–	–	25,00	75,00	–	–
Ożary	–	–	13,05	84,05	2,90	–
Pilce	–	85,04	–	14,96	–	–
Pomianów Górny	–	–	9,83	49,16	41,01	–
Sławęcín	–	–	–	–	–	–
Sosnowa	–	–	–	100,00	–	–
Starczów	–	1,16	80,49	17,89	0,47	–
Suszká	–	–	–	100,00	–	–
Śrem	–	–	100,00	–	–	–
Topola	–	53,86	15,98	30,16	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 25: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia łąk według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	–	4,4200	19,6353	1,2745	2,7800
Chałupki	–	–	–	14,7450	2,8600	–
Doboszowice	–	–	33,9230	45,6179	11,0345	1,1900
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	16,4994	17,2361	8,4858	–
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	0,8705	8,1655	5,2357	4,6529
Mrokocin	–	–	3,1250	6,1883	1,7700	–
Ożary	–	–	7,5936	49,0096	9,6725	1,7136
Pilce	–	–	10,1420	9,6798	1,0500	–
Pomianów Górny	–	–	1,7700	2,6500	–	–
Sławęcین	–	–	4,3323	10,7400	20,1100	4,4200
Sosnowa	–	–	6,1400	17,3900	4,7800	0,6200
Starczów	–	–	6,7539	7,0950	3,1800	5,9300
Suszka	–	–	6,3594	1,5500	1,2401	–
Śrem	–	0,5100	13,5869	1,5800	–	–
Topola	–	2,7182	22,6093	31,2628	5,1019	0,1238

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 26: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura łąk według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna łąk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	–	15,72	69,85	4,53	9,89
Chałupki	–	–	–	83,75	16,25	–
Doboszowice	–	–	36,97	49,71	12,02	1,30
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	39,08	40,82	20,10	–
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	4,60	43,15	27,67	24,59
Mrokocin	–	–	28,20	55,83	15,97	–
Ożary	–	–	11,17	72,08	14,23	2,52
Pilce	–	–	48,59	46,38	5,03	–
Pomianów Górny	–	–	40,05	59,95	–	–
Sławęcین	–	–	10,94	27,12	50,78	11,16
Sosnowa	–	–	21,22	60,11	16,52	2,14
Starczów	–	–	29,42	30,90	13,85	25,83
Suszka	–	–	69,51	16,94	13,55	–
Śrem	–	3,25	86,67	10,08	–	–
Topola	–	4,40	36,58	50,57	8,25	0,20

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 27: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia pastwisk według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	0,0800	0,4243	8,6979	8,0251	0,3200
Chałupki	–	–	1,3700	14,0760	2,3000	1,8060
Doboszowice	–	–	6,1253	53,7876	103,8689	22,6745
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	3,7908	27,2936	12,6772	0,4323
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	3,3980	3,3617	2,4217	1,0660
Mrokocin	–	–	10,8165	30,8970	11,8700	8,8813
Ożary	–	–	17,7772	32,8375	29,4083	7,3233
Pilce	–	0,3300	1,0800	5,9700	0,2500	1,0000
Pomianów Górny	–	–	0,5400	7,4773	5,5551	7,7900
Sławęcín	–	–	1,9000	19,5562	18,3085	8,9000
Sosnowa	–	–	10,4200	36,3618	3,1988	0,1416
Starczów	–	1,7258	20,4394	6,7106	1,1200	–
Suszka	–	–	–	1,7908	–	0,1000
Śrem	–	0,8086	6,6492	20,4088	6,0529	1,8282
Topola	–	1,4200	7,2567	3,9855	–	–

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 28: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura pastwisk według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna pastwisk – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	0,46	2,42	49,57	45,73	1,82
Chałupki	–	–	7,01	71,99	11,76	9,24
Doboszowice	–	–	3,29	28,85	55,71	12,16
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	8,58	61,76	28,69	0,98
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	33,16	32,81	23,63	10,40
Mrokocin	–	–	17,32	49,46	19,00	14,22
Ożary	–	–	20,35	37,59	33,67	8,38
Pilce	–	3,82	12,51	69,18	2,90	11,59
Pomianów Górny	–	–	2,53	35,00	26,00	36,47
Sławęcín	–	–	3,90	40,19	37,62	18,29
Sosnowa	–	–	20,79	72,55	6,38	0,28
Starczów	–	5,75	68,14	22,37	3,73	–
Suszka	–	–	–	94,71	–	5,29
Śrem	–	2,26	18,60	57,09	16,93	5,11
Topola	–	11,21	57,31	31,48	–	–

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 29: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia użytków zielonych ogółem według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – powierzchnia w ha					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	0,0800	6,8543	31,4582	10,6178	3,1000
Chałupki	–	–	1,3700	33,8907	5,4100	1,8060
Doboszowice	–	–	40,5483	101,1293	114,9034	23,8645
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	21,0416	46,5554	21,5119	0,4323
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	4,7520	12,5212	7,8727	5,7189
Mrokocin	–	–	14,1515	37,7153	13,6400	8,8813
Ożary	–	–	26,0008	85,9042	39,2208	9,0369
Pilce	–	1,4100	11,2220	15,8398	1,3000	1,0000
Pomianów Górny	–	–	2,3900	10,5273	5,8888	7,7900
Sławęcین	–	–	6,2323	30,2962	38,4185	13,3200
Sosnowa	–	–	16,5600	53,8818	7,9788	0,7616
Starczów	–	1,8258	34,1099	15,3426	4,3400	5,9300
Suszka	–	–	6,3594	4,7108	1,2401	0,1000
Śrem	–	1,3186	20,2906	21,9888	6,0529	1,8282
Topola	–	6,0594	30,4360	36,3239	5,1019	0,1238

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 30: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytków zielonych ogółem według klas bonitacyjnych.

Nazwa obrębu	Klasa bonitacyjna użytków zielonych ogółem – struktura w %					
	I	II	III	IV	V	VI
Byczeń	–	0,15	13,15	60,37	20,38	5,95
Chałupki	–	–	3,23	79,79	12,74	4,25
Doboszowice	–	–	14,46	36,06	40,97	8,51
Kamieniec Ząbkowicki I	–	–	23,50	51,99	24,02	0,48
Kamieniec Ząbkowicki II	–	–	15,40	40,57	25,51	18,53
Mrokocin	–	–	19,02	50,70	18,34	11,94
Ożary	–	–	16,23	53,64	24,49	5,64
Pilce	–	4,58	36,47	51,48	4,22	3,25
Pomianów Górny	–	–	8,99	39,58	22,14	29,29
Sławęcین	–	–	7,06	34,32	43,53	15,09
Sosnowa	–	–	20,91	68,05	10,08	0,96
Starczów	–	2,97	55,42	24,93	7,05	9,63
Suszka	–	–	51,24	37,96	9,99	0,81
Śrem	–	2,56	39,42	42,71	11,76	3,55
Topola	–	7,76	39,00	46,54	6,54	0,16

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

1. 8. Roślinność.

1.8.1. Regionalizacja geobotaniczna.

Według geobotanicznego podziału Polski (W. Szafer, B. Pawłowski, 1959) zdecydowana większość obszaru gminy Kamieniec Ząbkowicki należy do następujących jednostek:

- Państwo: Holarktyka;
- Obszar: Euro – Syberyjski;
- Prowincja: Niżowo – Wyżynna;
- Dział: Bałtycki;
- Poddział: Kotliny Podgórskie;
- Kraina: Kotlina Śląska;
- Okręg: Przedgórze Sudeckie.

Natomiast południowo – zachodni fragment gminy (obszar położony w Górach Bardzkich) należy do następujących jednostek:

- Państwo: Holarktyka;
- Obszar: Euro – Syberyjski;
- Prowincja: Górsko Środkowoeuropejska;
- Podprowincja: Hercyńsko – Sudecka;
- Dział: Sudety;
- Okręg: Sudety Środkowe;
- Podokręg: Góry Bardzkie;
- Piętro: Pogórza.

1.8.2. Zbiorowiska roślinne⁹.

Roślinność potencjalna:

Dominującym naturalnym typem roślinności na terenie gminy były lasy liściaste z rzędu *Fagetalia* (klasa *Quercio – Fagetea*), głównie grąd środkowoeuropejski *Galio sylvatici – Carpinetum betuli* w odmianie śląsko – wielkopolskiej i najczęściej w formie podgórskiej. Obecnie jednak, na skutek długotrwałego odlesienia, lasy zajmują tylko około 6 % powierzchni gminy. Porastają one głównie tereny płaskie i lekko nachylone, pokryte utworami gliniastymi (J.M. Matuszkiewicz 2001). Również obecnie lasy grądowe są najczęstszym zbiorowiskiem leśnej roślinności rzeczywistej, jednak są w różnym stopniu zdegenerowane na skutek długotrwałej gospodarki leśnej. Dla dolin potoków naturalnym typem roślinności są lasy łęgowe ze związku *Alno – Ulmion*. Na terenie gminy są one jednak zniszczone w znacznym stopniu. Z większymi rzekami niosącymi znaczne ilości materiału wlezonego, który osadzany jest w postaci piaszczysto – żwirowych mad, związane są siedliskowo łęgi wierzbowo – topolowe należące do klasy *Salicetea purpureae* (J.M. Matuszkiewicz l.c.). Siedliska takie, łęgu wierzbowego *Salicetum albo – fragilis*, występują na terenie gminy wzdłuż doliny Nysy Kłodzkiej.

Obecny charakter roślinności to efekt przekształceń środowiska przez gospodarkę człowieka. Znaczna część lasów została zastąpiona przez użytki rolne i tereny zabudowane ze specyficzną roślinnością synantropijną i

---

⁹ Na podstawie: EkoPrzeźródlenie, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

obcego pochodzenia, a naturalne tereny podmokłe w większości odwodniono. Obecnie tylko centralna (okolice Kamieńca Ząbkowickiego) i południowo – zachodnia część gminy (kompleksy leśne Gór Bardzkich) oraz doliny rzeczne posiadają znaczącą wartość przyrodniczo – krajobrazową.

Zbiorowiska polne, ruderalne i nitrofilne:

Na terenie gminy przeważają antropogeniczne siedliska rolnicze (74 % powierzchni gminy), zajęte przez pola uprawne. Zbiorowiska segetalne chwastów polnych wykształcone są jednak najczęściej bardzo fragmentarycznie, głównie ze względu na dużą mechanizację rolnictwa i intensywną ochronę roślin. Najczęściej są to fitocenozy kałużowe, tworzone przez gatunki charakterystyczne dla wyższych syntaksonów z klasy *Stellarietea mediae*. Przy drodze między Dzbanowem a Ożarami stwierdzono zespół *Aphano – Matricarietum* z udziałem skrytka polnego *Aphanes – arvensis*. W ogródkach przydomowych w Kamieńcu Ząbkowickim, Mrokocinie, Sosnowej oraz Śremie zaobserwowano zbiorowiska ze związku *Polygono – Chenopodion* nawiązujące do zespołu *Galinsogo – Setarietum*.

Siedliska ruderalne występują w sąsiedztwie Kamieńca Ząbkowickiego, zbiorników wodnych, w kamieniołomach oraz na przydrożach wśród pól uprawnych. Wykształcają się tam płaty zespołów *Hordeo – Brometum*, *Chenopodietum stricti*, zbiorowisko z *Lactuca serriola*, *Leonuro – Ballotetum nigrae* i inne.

Nitrofilne zbiorowiska ziołorośli i okrajków (klasa *Artemisietea*) są pospolite na obszarze gminy i stanowią ważny element jej szaty roślinnej. Na przydrożach i w rowach w otoczeniu wsi, na siedliskach pod silniejszym wpływem antropopresji pospolite są pasy fitocenz *Urtico – Aegopodietum podagrariae* lub kałużowe zbiorowiska agregacyjne pokrzywy *Urtica dioica* lub rzadziej bylicy pospolitej *Artemisia vulgaris*. Notowano także wystąpienia skupień świerzębka korzennego *Chaerophylletum aromatici*, a na siedliskach wilgotnych w dolinie Ożarskiego Potoku ziołorośli lepiężnikowych *Phalarido – Petasitetum hybridi*. W Kamieńcu Ząbkowickim, Suszce i na terenie dawnej wsi Pilce stwierdzono nieliczne płaty zespołów *Arctio – Artemisietum vulgaris* i *Artemisio – Tanacetetum vulgaris*.

Zbiorowiska łąkowe

Obszary trwale wylesione zajęte są głównie przez pola uprawne, ale częściowo także przez zbiorowiska łąkowe. Większe kompleksy łąk ciągną się przede wszystkim wzdłuż dolin rzecznych. Miejscami są to łąki podtopione. Z dolinami cieków związane są nieliczne na terenie gminy płaty łąk wilgotnych z rzędu *Molinietalia* (klasa *Molinio – Arrhenatheretea*), są to głównie bagienne łąki i ziołorośla ze związku *Calthion*, np.: agregacje wiązówki błotnej *Filipendula ulmaria* czy zespół sitowia leśnego *Scirpetum sylvatici* (występują nad ciekami: Budzówka, Mąkolnica i Ożarski Potok). Łąki świeże z rzędu *Arrhenatheretalia* występujące na siedliskach świeżych (najczęściej pogrądowych) są również rzadkością, ponieważ większość odlesionych siedlisk grądowych na terenie gminy została zajęta pod uprawę rolną. Nieliczne ich płaty zachowały się w otoczeniu wsi, między innymi w okolicach: Chałupek, Ożar, Pomianowa Górnego, Śremu i Topoli. Najczęściej są one także intensywnie użytkowane lub obserwuje się proces ruderalizacji.

Zbiorowiska wodne:

Z Nysą Kłodzką związane są również charakterystyczne zbiorowiska włosienicznika rzeczno *Ranunculium fluitans* występujące w korycie rzeki na większości jej odcinka na terenie gminy. Nad brzegami występują zbiorowiska szuwarowe np.: *Phalaridetum arundinaceae*, *Caricetum gracilis* oraz zbiorowiska okrajkowych

ziółorośli nadrzecznych z udziałem kielisznika zaroślowego *Calystegia sepium*, „welony” *Urtico – Calystegietum sepium*, *Fallopia – Humuletum lupuli*. Występują w nich gatunki neofityczne: niecierpek gruczołowaty *Impatiens glandulifera*, harbuźnik *Sicyos angulata* i nawłocie *Solidago* spp.. Często notowano też na analogicznych siedliskach agregacje rdestowca ostrokończystego *Reynoutria japonica* (poza Nysą Kłodzką także nad Ożarskim Potokiem poniżej Ożar). W nielicznych starorzeczach nad Nysą Kłodzką wykształciły się zbiorowiska roślinności wodnej, między innymi: *Elodeetum canadensis*, *Ranunculetum circinatifolium* i skupienia rzęsy drobnej *Lemnetum minoris*. Fragmentarycznie wykształcone zbiorowiska szuwarów wysokich i hydrofitów o liściach pływających stwierdzono również na brzegach zbiorników wodnych „Kozielno” i „Topola” i są to: szuwar trzcinowy *Phragmitetum australis*, szuwały pałkowe *Typhetum latifoliae* i *Typhetum angustifoliae*, zespół jeżogłówki gałęzistej *Sparganietum erecti* oraz zespół wodnej formy rdestu ziemnowodnego *Polygonetum natantis*.

Pozostałe zbiorowiska roślinne:

Najsuchsze miejsca na zboczach pradoliny Nysy Kłodzkiej zajmują murawy ciepłolubne. Są to głównie zbiorowiska przejściowe między murawami kserotermicznymi z klasy *Festuco – Brometea* i napiaskowymi z klasy *Koelerio – Corynepheretea*. Są siedliskiem dla wielu interesujących gatunków roślin, np.: podejżronu marunowego *Botrychium matricariifolium*, rogownicy murawowej *Cerastium glutinosum*, przetacznika wiosennego *Veronica verna*, strzępicy nadobnej *Koeleria macrantha*. Na skałce w Ożarach występują również inicjalne murawy naskalne ze związku *Festucion pallentis* z udziałem krytycznie zagrożonego na Dolnym Śląsku gatunku perlówki siedmiogrodzkiej *Melica transsilvanica*.

W kilku miejscach na terenie gminy stwierdzono wystąpienia termofilnych zbiorowisk okrajkowych z klasy *Trifolio – Geranietea sanguinei*. Fitocenozy te występują na niewielkich powierzchniach (najczęściej w postaci wąskich pasów) na skrajach lasów liściastych: buczyn, acidofilnych dąbrów i grądów. Zidentyfikowano następujące zespoły roślinne: *Trifolio – Agrimonietum* (okolice Ożar i Pomianowa Górna), *Trifolio – Melampyretum nemorosi* (Ożary), a na skrajach acidofilnych dąbrów i buczyn także zbiorowiska z udziałem pszeńca zwyczajnego *Melampyrum pratense*, jastrzębców *Hieracium umbellatum*, *H. lachenalii*, *H. laevigatum*, dziewięcisiłu bezłodygowego *Carlina acaulis*, mietlicy pospolitej *Agrostis capillaris*, wyki ptasiej *Vicia cracca* i innych gatunków, które można identyfikować ze zespołem *Lathyro montani – Melampyretum pratensis*.

Antropogeniczne zbiorowiska dywanowe (klasa *Plantaginetalia majoris, Trifolio fragiferae – Agrostietalia stoloniferae*) związane są z miejscami wydeptywanymi lub podlegającymi innej presji mechanicznej. Na badanym obszarze pospolitym zespołem występującym na poboczach szos, wzdłuż dróg i ścieżek oraz na placach parkingowych jest *Lolio – Polygonetum arenastri*. W Kamieńcu Ząbkowickim na poboczach występuje postać wspomnianego zespołu z dominacją halofilnej trawy mannicy odstającej *Puccinellia distans*. Takie zbiorowiska należy identyfikować jako *Lolio – Polygonetum puccinellietosum distantis*. Również w Kamieńcu Ząbkowickim w szczelinach chodników występuje zespół *Bryo – Saginetum procumbentis*. W kilku miejscach przy drogach leśnych stwierdzono również fitocenozy zespołów głowienki pospolitej i babki zwyczajnej *Prunello – Plantaginetum* i situ chudego *Juncetum tenuis*, a w miejscach silniej ocienionych i wilgotnych występuje dość często zbiorowisko kadłubowe z dominacją wiechliny rocznej *Poa annua (Poëtum annuae)*. W kilku miejscach przy drodze nr 382 (odcinek: Kamieniec Ząbkowicki – Paczków) stwierdzono również zbiorowisko z panującym pięciornikiem gęsim (zb. *Agrostis stolonifera – Potentilla anserina*), a na dwóch stanowiskach nad zbiornikiem wodnym „Topola” także płat zbiorowiska kadłubowego z sitem ściśnionym *Juncus compressus*.

Zieleń urządzona:

Uzupełnieniem powyższych zespołów roślinności naturalnej jest zieleń urządzona reprezentowana przez: zieleń parkową, cmentarną, przykościelną, a także przez szereg alei i szpalerów przydrożnych. W otwartym krajobrazie rolniczym pełni ona nie tylko funkcję krajobrazowo – estetyczną, ale także ekologiczną, korzystnie wpływającą na mikroklimat oraz walory użytkowe środowiska rolniczego. Duże znaczenie ma także zieleń towarzysząca zabudowie wiejskiej oraz zieleń uprawnych sadów i ogrodów. Do najcenniejszych zespołów zieleni urządzonej na terenie gminy należą: parki pałacowe oraz zieleń cmentarna i przykościelna.

1.8.3. Zbiorowiska leśne¹⁰.

Tereny leśne są obszarami cennymi pod względem florystycznym, ekologicznym i krajobrazowym. Skupia się w nich większość chronionych i rzadkich gatunków roślin, występujących na terenie gminy. Gmina Kamieniec Ząbkowicki charakteryzuje się śladowym zalesieniem. Lasy i grunty leśne zajmują tu powierzchnię 587,4 ha¹¹ i stanowią zaledwie 6,08 % powierzchni gminy. Tylko 11, typowo rolniczych gmin miejsko – wiejskich (nie licząc obszarów miast) oraz wiejskich z całego województwa dolnośląskiego posiada niższy wskaźnik zalesienia (Borów, Domaniów, Jordanów Śląski, Kobierzyce, Kostomłoty, Mściwojów, Ruja, Udanin, Wądroże Wielkie, Wiązów i Żórawina). Zbiorowiska leśne w postaci niewielkich, zwartych powierzchniowo kompleksów występują w południowo – zachodniej części gminy (powyżej wsi Ożary), w okolicach Kamieńca Ząbkowickiego (na południe i na wschód od miejscowości), w południowo – wschodniej części gminy (na wschód od Pomianowa Górnego oraz przy północno – wschodniej granicy gminy (na północny – wschód od Doboszowic).

Na siedliskach uboższych i bardziej stromych zboczach występują dość rzadko kwaśne buczyny górskie *Luzulo luzuloidis* – *Fagetum* (w rejonie Ożar, obszar Gór Bardzkich) oraz małe płyty kwaśnej dąbrowy podgórskiej *Luzulo luzuloidis* – *Quercetum* w odmianie sudeckiej (klasa *Quercetea robori – petraeae*). Na ocienionych wychodniach skalnych na zalesionych zboczach występują zbiorowiska roślinności naskalnej z klasy *Asplenietea trichomanis*: zespół paprotki zwyczajnej i rökietu *Hypno – Polypodietum vulgare* oraz zespół zanokcicy skalnej *Asplenietum trichomano – rutae – murariae* (np.: Chałupki, Ożary, Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim). W dolinach niewielkich potoków w piętrze pogórza dominują siedliska podgórskiego łągu jesionowego *Carici remotae – Fraxinetum* (w odmianie sudeckiej), przechodzące dalej w inne zbiorowiska żyznych lasów (grądów i buczyn), np.: w dolinie Ożarskiego Potoku koło Ożar. W niższych położeniach (np.: nad potokami Mąkolnica, Młynówka i ich dopływami) obecne są zdegenerowane postacie łągu jesionowo – olszowego *Fraxino – Alnetum*. Na obrzeżach lasów (grądów i buczyn) i zarośli, w miejscach zwykle ocienionych występują często zbiorowiska okrajkowe ze związku *Alliarion*, są to fitocenozy reprezentujące różne postacie zespołu *Alliario – Chaerophylletum temuli* (np. koło: Chałupek, Ożar, Sławęcina, Suszki i Śremu). W zbiorowiskach leśnych dość częstym neofitem jest niecierpek drobnokwiatowy *Impatiens parviflora*, który wykazuje tu dość dużą ekspansywność opanowując w wielu miejscach runo leśne, a na skrajach lasów i przy drogach leśnych tworzy własne zbiorowisko, wyróżniane jako *Impatientetum parviflorae*. Na podobnych siedliskach stwierdzono także fitocenozy zespołu *Epilobio – Geranietum robertiani* (Ożary, Zamkowa Góra w Kamieńcu Ząbkowickim), a w miejscach wilgotniejszych, na siedliskach lasów łągowych różne postaci rzadko podawanego z Dolnego Śląska zespołu *Stachyo sylvaticae – Impatientetum noli – tangere* (okolice Chałupek, Ożary, Śrem i łągi nad Nysą Klodzka) – z udziałem takich

---

¹⁰ Częściowo na podstawie EkoPrzeźreń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

¹¹ Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną, według GUS 2011.

gatunków wilgociolubnych jak: niecierpek pospolity *Impatiens noli – tangere*, czyściec leśny *Stachys sylvatica*, czartawa pospolita *Circaea lutetiana*, czy kostrzewa olbrzymia *Festuca gigantea*.

TABELA 31: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – typy siedliskowe lasu w zarządzie Nadleśnictw: Henryków i Bardo Śląskie w 2011 roku.

Typ siedliskowy lasu	Symbol	Nadleśnictwo Henryków (ha)	Nadleśnictwo Bardo Śląskie (ha)	Razem (ha)	Struktura (%)
Las wyżynny świeży	LWYŻśw	63,53	10,59	74,12	19,77
Las wyżynny wilgotny	LWYŻw	67,55	–	67,55	18,01
Las mieszany wyżynny świeży	LMWYŻśw	–	22,02	22,02	5,87
Las łąkowy wyżynny	LŁWYŻ	–	100,80	100,80	26,88
Ols jesionowy wyżynny	OLJWYŻ	55,15	–	55,15	14,71
Las górski świeży	LGśw	–	29,25	29,25	7,80
Las mieszany górski świeży	LMGśw	–	26,09	26,09	6,96

Źródło: Nadleśnictwo Henryków, Nadleśnictwo Bardo Śląskie, 2011.

Z powyższego zestawienia wynika, że siedliska wyżynne stanowią 85,24 %, zaś siedliska górskie 14,76 % ogólnej powierzchni lasów. Siedliska wyżynne reprezentowane są głównie przez las łąkowy wyżynny, który stanowi blisko 32 % ogólnej powierzchni siedlisk wyżynnych oraz blisko 27 % wszystkich siedlisk w gminie. Siedliska górskie są tu mniej zróżnicowane od wyżynnych i reprezentowane są tylko przez las górski świeży i las mieszany górski świeży. Dominującymi gatunkami drzew na omawianym terenie są: dąb, lipa, sosna, modrzew, buk i jesion. Towarzyszą im znacznie słabiej reprezentowane inne gatunki drzew, a przede wszystkim: świerk, topola, grab, jawor, dagleżja, osika i klon.

W lasach, między innymi na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki kumulują się różne negatywne zjawiska pochodzenia abiotycznego, biotycznego i antropogenicznego, wpływające na ogólne osłabienie istniejących drzewostanów i całych ekosystemów leśnych. Podstawowym czynnikiem wpływającym na degradację tutejszych lasów są czynniki biotyczne i antropogeniczne (kompleks leśny na wschód od Pomianowa Górnego) oraz abiotyczne i biotyczne (Góry Bardzkie). Głównym źródłem zagrożenia dla lasów są przede wszystkim gazowe i pyłowe zanieczyszczenia powietrza emitowane przez przemysł (dwutlenek siarki, związki azotu i fluoru), a także silne wiatry i szkodniki. Mimo tego ekosystemy leśne nadal zachowują swoje najistotniejsze walory krajobrazowe, kulturowe i społeczne, a stopień degradacji uznaje się za słaby (Góry Bardzkie) i średni (kompleks leśny na wschód od Pomianowa Górnego oraz Zamkowa Góra w Kamieńcu Ząbkowickim) w skali: słabe – średnie – silne.

1.8.4. Obszary cenne florystycznie.

Na podstawie badań przeprowadzonych podczas prac nad inwentaryzacją przyrodniczą w sezonie wegetacyjnym 2008 roku na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki stwierdzono występowanie 15 gatunków roślin chronionych na 86 stanowiskach, w tym 12 gatunków całkowicie chronionych na 41 stanowiskach oraz 3 gatunki roślin podlegające ochronie częściowej na 45 stanowiskach. Ponadto w wyniku prac inwentaryzacyjnych stwierdzono występowanie 11 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku, w tym 1 siedliska priorytetowego (lasy łąkowe – 91E0). Siedem ze stwierdzonych siedlisk to nieleśne, a 4 to siedliska leśne.

Szata roślinna gminy Kamieniec Ząbkowicki jest w znacznym stopniu przekształcona i odbiega od stanu naturalnego. Miejscami spotkać można jednak bardziej wartościowe fragmenty zbiorowisk leśnych lub roślinności ciepłolubnej. Stanowią one o walorach szaty roślinnej tego obszaru oraz podkreślają jego specyfikę. Szczególną wartość przyrodniczą mają większe skupienia roślinności danego typu, gdzie kilka typów siedlisk związanych z jednym kręgiem roślinności występuje razem tworząc układy kompleksowe. Na terenie gminy są to kompleksy leśne nad Nysą Kłodzką, na Zamkowej Górze w Kamieńcu Ząbkowickim oraz koło Ożar (fragment dużego kompleksu lasów Gór Bardzkich). Obszary takie stanowią lokalne ostoje bioróżnorodności o ważnym znaczeniu dla zachowania cennych zasobów genowych oraz typów środowisk. Na podstawie analizy miejsc najcenniejszych pod względem występowania chronionych i zagrożonych roślin oraz siedlisk przyrodniczych wytypowano następujące obszary na terenie gminy do objęcia ochroną powierzchniową:

Obszary bardziej cenne:

1. Dolina Ożarskiego Potoku na południe od Ożar.
2. Lasy nad Nysą Kłodzką koło Kamieńca Ząbkowickiego.
3. Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim.
4. Murawy termofilne między Mrokocinem a Pomianowem Górnym.

Obszary mniej cenne:

1. Kompleks leśny na wschód od Chałupek nad potokiem Młynówka (Pełkowie Wzgórze, Łowiec).
2. Fragment doliny potoku Mąkolnica między Mąkolnem a Rogowem.

1. 9. Zwierzęta¹².

Obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki charakteryzuje się znacznym przekształceniem ekosystemów. Różnorodność fauny jest więc ograniczona. Tam gdzie zdecydowanie dominują grunty orne występują głównie gatunki pospolite, związane z ekosystemami rolniczymi oraz z siedliskami ludzkimi. Znacząco pozytywną rolę w występowaniu i składzie fauny odgrywają tu zadrzewienia śródpolne, małe kompleksy leśne, stawy, zbiorniki wodne i większe powierzchnie łąk.

BEZKRĘGOWCE:

Obecna struktura użytkowania gruntów sprawia, że gmina jest mało atrakcyjna z punktu widzenia inwentaryzowanych bezkręgowców. Tym bardziej, że trwałe użytki zielone stanowią niewielki procent wszystkich terenów rolnych, a lasy mają charakter typowo gospodarczy, bez imponujących starodrzewi, w dodatku lasy te są znacznie przesuszone. Na terenie znaleziono tylko cztery stanowiska, dwóch gatunków objętych ochroną ścisłą. Są to: modraszek nausitous (*Maculinea nausithous*) oraz modraszek telejus (*Maculinea teleius*). W gminie nie stwierdzono szczególnych miejsc nadających się do utworzenia obszarów chronionych ze względu na bezkręgowce. Należy jednak zwrócić uwagę, że przy odpowiednim gospodarowaniu lasem na Górze Zamkowej, w przyszłości ma szansę pojawić się tam pachnica dębowa (*Osmoderma eremita*). Aby stworzyć jej dogodne warunki siedliskowe należy pozostawiać stare, próchniejące drzewa liściaste, które są miejscem bytowania tego gatunku.

---

¹² Na podstawie: EkoPrzeźródlenie, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

RYBY:

Główny system rzeczny gminy Kamieniec Ząbkowicki tworzy Nysa Kłodzka oraz jej dopływy. Na Nysie Kłodzkiej funkcjonują też dwa zbiorniki retencyjne: „Topola” i „Kozielno”, a także zbiorniki: Pilcach i Byczeń – Topola. W rezultacie przeprowadzonych badań na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki stwierdzono występowanie łącznie 27 gatunków ryb. Były to: pstrąg potokowy *Salmo trutta fario*, pstrąg tęczowy *Oncorhynchus mykiss*, lipień *Thymallus thymallus*, szczupak *Esox lucius*, płoć *Rutilus rutilus*, amur *Ctenopharyngodon idella*, brzana *Barbus barbus*, jelec *Leuciscus leuciscus*, jaź *Leuciscus idus*, kleń *Leuciscus cephalus*, karaś *Carassius carassius*, karaś srebrzysty *Carassius gibelio*, strzebla potokowa *Phoxinus phoxinus*, karp *Cyprinus carpio*, kielb *Gobio gobio*, leszcz *Abramis brama*, lin *Tinca tinca*, świnka *Chondrostoma nasus*, ukleja *Alburnus alburnus*, wzdrega *Scardinius erythrophthalmus*, ślíz *Barbus barbus*, sum *Silurus glanis*, miętus *Lota lota*, okoń *Perca fluviatilis*, sandacz *Sander lucioperca*, węgorz *Anguilla anguilla*, ciernik *Gasterosteus aculeatus*. Jedynym gatunkiem objętym ochroną ścisłą był ślíz *B. barbatula*. Obecność tego gatunku stwierdzono w następujących ciekach:

- Nysa Kłodzka – na całej długości w granicach gminy;
- Budzówka – na całej długości w granicach gminy;
- Mąkolnica – na całej długości w granicach gminy;
- stanowisko na cieku w miejscowości Doboszowice.

Ze względu na stosunkowo niski status ochronny śliza i brak zagrożeń dla jego egzystencji wyznaczenie obszarów istotnych dla jego ochrony nie wydaje się celowe.

PŁAZY I GADY:

Wszystkie gatunki płazów (Amphibia) i gadów (Reptilia) występujące w Polsce objęte są ścisłą ochroną gatunkową. W badanej gminie herpetofauna jest raczej uboga i nie ma zbyt wielu siedlisk będących miejscem występowania szczególnie rzadkich gatunków płazów lub gadów. Zdecydowanie najcenniejszym miejscem są stawy koło miejscowości Bartniki. Występują tam między innymi: kumak nizinny, ropucha szara, ropucha zielona, grzebieszka ziemna, żaby zielona, żaba trawna, zaskroniec zwyczajny, żmija zygzakowata i jaszczurka zwinka. W trakcie badań na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki stwierdzono występowanie ogółem 9 gatunków płazów: Traszka zwyczajna *Triturus vulgaris*, Ropucha szara *Bufo bufo*, Ropucha zielona *Bufo viridis*, Grzebieszka ziemna *Pelobates fuscus*, Kumak nizinny *Bombina bombina*, Rzekotka drzewna *Hyla arborea*, Żaba trawna *Rana temporaria*, Żaba wodna *Rana esculenta* kl. i Żaba jeziorkowa *Rana lessonae* oraz 5 gatunków gadów: Padalec *Anguis fragilis*, Jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, Jaszczurka żyworódka *Lacerta vivipara*, Zaskroniec zwyczajny *Natrix natrix* i Żmija zygzakowata *Vipera berus*.

PTAKI:

W gminie Kamieniec Ząbkowicki dominującym typem krajobrazu jest krajobraz rolniczy, w związku z powyższym jest tu stosunkowo niewiele fragmentów leśnych. Najcenniejszym z przyrodniczego punktu widzenia obszarem jest dolina Nysy Kłodzkiej z fragmentem dobrze zachowanego łągu i dwa zbiorniki retencyjne: „Topola” i „Kozielno”, a także liczne zbiorniki. Dlatego też najliczniejszą w gatunki grupą awifauny okazały się być ptaki związane ze środowiskiem wodnym. Z ciekawszych i charakteryzujących się znaczącą liczebnością gatunków łągowych stwierdzono: kolonię łągową śmieszki i brzegówki, rybitwę białoczelną, mewę pospolitą, rybitwę rzeczną, siewczkę rzeczną, czajkę, a także zimorodka, remiza, dziwonię, strumieniówkę i świerszczaka. Stwierdzono także dość dużo dzięciołów, głównie w dolinie Nysy Kłodzkiej i na Górze Zamkowej. Na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki stwierdzono łącznie 139 gatunków ptaków, z czego 113 gniazdowało lub prawdopodobnie gniazdowało na badanym terenie. Pozostałe 26 gatunków były to ptaki zalatujące z sąsiednich

gmin, migrujące bądź zimujące. Stwierdzono tu 24 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej UE, z czego 15 lęgowych. Są to: bączek *Ixobrychus minutus*, bocian biały *Ciconia ciconia*, trzmielojad *Pernis apivorus*, błotniak stawowy *Circus aeruginosus*, rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*, rybitwa białoczelna *Sterna albifrons*, zimorodek *Alcedo atthis*, żoła *Merops apiaster*, dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, dzięcioł czarny *Dryocopus martius*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, gąsiorek *Lanius collurio* i ortolan *Emberiza hortulan*. Znaleziono tu 8 gatunków wpisanych do polskiej Czerwonej Księgi (Głowaciński, 2001), z czego 3 lęgowe (bączek, rybitwa białoczelna, żoła) i 5 nielęgowych (bielik, sokół wędrowny, ostrygojad, łączak, czeczotka). Dodatkowo turkawka została umieszczona na „Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce”. Wśród gatunków wymienianych jako zagrożone na Śląsku wykryto 5 (bączek *Ixobrychus minutus*, kobuz *Falco subbuteo*, przepiórka *Coturnix coturnix*, srokosz *Lanius excubitor* i pluszcz *Cinclus cinclus*), a potencjalnie zagrożonych 15 (perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*, krakwa *Anas strepera*, cyraneczka *Anas crecca*, cyranka *Anas querquedula*, płaskonos *Anas clypeata*, trzmielojad *Pernis apivorus*, turkawka *Streptopelia turtur*, zimorodek *Alcedo atthis*, dzięcioł średni *Dendrocopos medius*, pliszka górską *Motacilla cinerea*, świerszczak *Locustella naevia*, jarzębatka *Sylvia nisoria*, muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*, gąsiorek *Lanius collurio* i dziwonina *Carpodacus erythrinus*). Znaleziono również 2 gatunki, dla których jest obowiązek wyznaczenia strefy ochronnej wokół gniazda i regularnego przebywania (sokół wędrowny *Falco peregrinus* i bocian czarny *Ciconia nigra*). W wyniku inwentaryzacji awifauny oraz wykorzystania wcześniejszych obserwacji w gminie Kamieniec Ząbkowicki można wyróżnić kilka obszarów zasługujących na otoczenie ochroną pod względem ornitologicznym w celu zachowania bioróżnorodności i zasobów puli genowej:

- Żwirownie Pilce od zachodniej granicy gminy Kamieniec Ząbkowicki do granicy z lasem od strony wschodniej;
- Łęgi doliny Nysy Kłodzkiej;
- Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim;
- Zbiornik „Topola”.

SSAKI (bez nietoperzy):

Stan teriofauny na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki można określić jako zadowolający. Występują tu dwa gatunki wyszczególnione w II Załączniku Dyrektywy Siedliskowej UE – bóbr europejski *Castor fiber* i wydra *Lutra lutra*, przy czym wydrę stwierdzono na wszystkich ciekach wodnych odpowiedniej wielkości. Stwierdzono dwa gatunki rzadkich gryzoni z rodziny popielicowatych – orzesznicę *Muscardinus avellanarius* i popielicę *Glis glis*. Występowanie tych gatunków świadczy o wysokim stopniu naturalności lasów (a przynajmniej ich fragmentów). Powszechnie występuje jeż zachodni *Erinaceus europaeus*, a niewykluczone że zachowały się niewielkie populacje ginącego chomika europejskiego *Cricetus cricetus*. Na biotopach polnych i łąkowych grupa zwierząt kręgowych posiada również swoich przedstawicieli, np.: zające i kuropatwy. W obrębie terenów leśnych Gór Bardzkich występuje także gruba zwierzyna reprezentowana przez dziką, jelenia, sarnę i lisa. Na podstawie zgromadzonych danych wyznaczono 3 obszary istotne dla ochrony ssaków:

- Dolina Nysy Kłodzkiej między Byczeniem, a gliniankami Bartniki;
- Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim;
- Lasy na południe od wsi Ożary.

NIETOPERZE:

Występowanie nietoperzy uzależnione jest przede wszystkim od dostępności kryjówek (dziuple drzew, strychy i szczeliny budynków, mosty), miejsc zimowania (głównie różnego rodzaju obiekty podziemne zapewniające odpowiednie warunki mikroklimatyczne) oraz bazy pokarmowej. Z tego powodu poznanie i ochrona tych

kluczowych miejsc staje się obecnie niezwykle ważna. Ochronę nietoperzy w naszym kraju reguluje szereg przepisów i porozumień. Wszystkie objęte są ochroną. Nietoperze na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki znane są tylko z jednego stanowiska zimowego w piwnicach pałacu (Haitlinger, 1976), gdzie stwierdzono już w latach 70-tych XX wieku siedem gatunków. Późniejsze badania wykazały obecność już tylko 6 gatunków (Charaziak – Kovács A i in. 2004, Furmankiewicz, 2007). Natomiast z okresu pozazimowego podawanych jest tylko kilka stanowisk dwóch gatunków (Furmankiewicz, 2007). W sumie na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki na podstawie danych wcześniejszych i obecnych badań wykazano obecność 14 gatunków nietoperzy: Nocek duży *Myotis myotis*, Nocek Natterera *Myotis nattereri*, Nocek orzęsiony *Myotis emarginatus*, Nocek wąsatek *Myotis mystacinus*, Nocek rudy *Myotis daubentonii*, Nocek łydkowłosy *Myotis dasycneme*, Mroczek posrebrzany *Vespertilio murinus*, Mroczek późny *Eptesicus serotinus*, Karlik malutki *Pipistrellus pipistrellus*, Karlik większy *Pipistrellus nathusii*, Borowiec wielki *Nyctalus noctula*, Gacek brunatny *Plecotus auritus*, Gacek szary *Plecotus austriacus* i Mopek *Barbastella barbastellus*. Na szczególną uwagę zasługuje obecność nietoperzy uważanych za rzadkie i zagrożone w skali Europy: nocka dużego, nocka orzęsionego, nocka łydkowłosego i mopka. Stwierdzony tutaj zespół nietoperzy jest jednak zdominowany przez gatunki synantropijne. Ale również one nie wykazują dużych liczebności w okresie rozrodu, natomiast w czasie migracji liczebność ich i aktywność znacznie wzrasta. Liczba stwierdzonych gatunków nie jest jeszcze zamknięta. Przylegający do gminy od południa duży obszar leśny oraz dolina rzeczna z licznymi zbiornikami mogą stwarzać dogodne warunki również dla innych gatunków. W okresie letnim można spodziewać się pojawienia karlika drobnego *Pipistrellus pygmeus* oraz nocka Brandta *Myotis brandtii*, a zimą nocka Bechsteina *Myotis bechsteini* i mroczka pozłocistego *Eptesicus nillsonii*, stwierdzonych w sąsiednich gminach. Wszystkie te gatunki mogą również przelatywać przez obszar gminy w okresie migracji wiosennych i jesiennych. Miejscem wyjątkowym w gminie Kamieniec Ząbkowicki dla występowania nietoperzy jest las porastający Zamkową Górę wraz z zamkiem. W piwnicach, na strychach oraz w opuszczonych pomieszczeniach zamku znajduje schronienie osiem gatunków, w tym dwa wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W otaczającym zamek lesie również znajdują się dogodne schronienia zarówno dla nietoperzy stwierdzonych na zamku jak i dla kolejnych trzech gatunków. Szczególnie ważne jest zachowanie istniejącego w podziemnych pomieszczeniach zimowiska nietoperzy. Jest to jedyne hibernakulum na terenie gminy, znane i wykorzystywane przez nietoperze przynajmniej od lat 70-tych XX wieku. Ważnym żerowiskiem na terenie gminy jest dolina Nysy Kłodzkiej. Gromadzą się tutaj licznie gatunki związane z wodami (karlik większy, nocek rudy), oraz z mozaiką środowisk: karlik malutki i borowiec wielki. Z czasem wzrośnie znaczenie zbiorników retencyjnych, które wraz z tworzeniem się w nich stabilnych ekosystemów staną się bogatym żerowiskiem. Tak liczne duże zbiorniki mogą stwarzać dogodne warunki dla nocka łydkowłosego, który w przyszłości może liczniej pojawiać się na nich, a nawet założyć w okolicy kolonie letnie. Dolina Nysy Kłodzkiej jest też ważnym korytarzem migracyjnym dla nietoperzy, o czym świadczy duża ich aktywność w okresie jesieni.

Do największych zagrożeń dla fauny i flory występującej na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki należą przede wszystkim:

- regulacja lub zwiększenie zanieczyszczenia cieków wodnych;
- likwidacja starych, dziuplastych i martwych drzew w lasach;
- zmiany stosunków wodnych prowadzące do osuszania terenów podmokłych;
- zalesianie oraz samorzutne zarastanie przez drzewa terenów podmokłych;
- usuwanie pojedynczych i rosnących w grupach starych drzew na terenach otwartych;
- likwidacja zbiorników wodnych;
- likwidacja śródpolnych alei.

Bioróżnorodność gminy można ocenić w skali Polski na nieco niższą od średniej. Dla zachowania bioróżnorodności szczególnie ważne oprócz terenów wodnych i leśnych są łąki i pastwiska. Ich powierzchnia jest

jednak mała w stosunku do gruntów ornych. Łąki i pastwiska, szczególnie te podmokłe są miejscem występowania wielu gatunków chronionych roślin i zwierząt. Na terenie gminy istnieją bariery i korytarze ekologiczne. Rzeki i strumienie oraz ich doliny są bardzo dobrymi korytarzami ekologicznymi. Stanowią one dobry korytarz dla roślin i zwierząt związanych z siedliskami wodnymi i podmokłymi. Niestety w wielu przypadkach mają one tu znacznie ograniczone znaczenie, ponieważ na wielu odcinkach wycięto lasy i zadrzewienia. Fragmentacja czyli brak połączeń między poszczególnymi płatami środowiska naturalnego jest uważana obecnie za jedno z największych zagrożeń dla przyrody.

1. 10. Ochrona przyrody.

Do podstawowych form ochrony przyrody w Polsce należy tworzenie rezerwatów przyrody, parków narodowych, parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Coraz większe znaczenie mają także użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo – krajobrazowe. Formami ochrony indywidualnej są: gatunkowa ochrona roślin i zwierząt oraz pomniki przyrody w rodzaju: pojedynczych drzew, alei, głazów narzutowych, skałek itp., które są akcentami wydatnie wpływającymi na urozmaicenie krajobrazu.

1.10.1. Położenie gminy na tle systemu ochrony przyrody w regionie.

Spośród form ochrony przyrody wyszczególnionych w art. 6 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 92 poz. 880 z późn. zm.) na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki występują: obszar NATURA 2000, pomniki przyrody oraz gatunkowa ochrona roślin i zwierząt (podrozdziały nr: 1.10.2. – 1.10.4.). Dodatkowo w bezpośredniej bliskości od granic gminy (w zakresie szeroko pojętych powiązań przyrodniczych) zlokalizowane są istotne dla Przedgórze Sudeckiego oraz Sudetów Środkowych i Wschodnich wielkopowierzchniowe formy ochrony przyrody. Są to:

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Niemczańsko – Strzelińskie” – na północ i północny – wschód od granic gminy;
- „Otmuchowsko – Nyski” Obszar Chronionego Krajobrazu – na południowy – wschód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy „Gór Opawskich” – na południowy – wschód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy „Jeseniki” (CHKO Jeseníky) – na południowy – wschód od granic gminy;
- Śnieżnicki Park Krajobrazowy – na południe od granic gminy;
- Obszar Chronionego Krajobrazu „Góry Bardzkie i Sowie” – na zachód od granic gminy;
- Park Narodowy Gór Stołowych – na południowy – zachód od granic gminy;
- Park Krajobrazowy Gór Sowich – na północny – zachód od granic gminy;
- Ślęzański Park Krajobrazowy – na północny – zachód od granic gminy.

oraz obszary NATURA 2000:

- Skałki Stoleckie (PLH 020012) – na północ od granic gminy.
- Wzgórza Niemczańskie (PLH 020082) – na północ od granic gminy;
- Muszkowicki Las Bukowy (PLH 020068) – na północ od granic gminy;
- Wzgórza Strzelińskie (PLH 020074) – na północny – wschód od granic gminy;
- Zbiornik Otmuchowski (PLB 160003) i Zbiornik Nyski (PLB 160002) – na południowy – wschód od granic gminy;
- Kopalnie w Złotym Stoku (PLH 020007) – na południe od granic gminy;
- Góry Złote (PLH 020096) – na południe od granic gminy;
- Przełom Nysy Kłodzkiej koło Morzyszowa (PLH 020043) – na południowy – zachód od granic gminy;
- Góry Bardzkie (PLH 020062) – na południowy – zachód i zachód od granic gminy;
- Kamionki (PLH 020005) – na północny – zachód od granic gminy.

1.10.2. NATURA 2000.

Według art. 40 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**sieć obszarów Natura 2000** obejmuje: 1) obszary specjalnej ochrony ptaków; 2) specjalne obszary ochrony siedlisk. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust 1 pkt 1 – 4 i 6 – 9”. Formy te to: parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe.

Sieć Natura 2000 to sposób na wypełnienie zobowiązań Unii Europejskiej, nałożonych przez Konwencję z Rio. Podstawę prawną sieci Natura 2000 stanowią dwa akty prawne: tak zwana Dyrektywa Ptasia (Dyrektywa Rady 79/409/EWG z 2 kwietnia 1979 roku o ochronie dzikich ptaków) i Dyrektywa Siedliskowa (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z 21 maja 1992 roku o ochronie siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory). Przewidują one stworzenie systemu obszarów, połączonych korytarzami ekologicznymi, tworzących razem spójną funkcjonalnie sieć ekologiczną. Jej zadaniem będzie utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę najcenniejszych, najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych, charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. Tworzenie takiej sieci jest obowiązkiem każdego kraju członkowskiego UE, gdyż dyrektywy unijne mają charakter tzw. „twardego prawa”, a więc muszą być przestrzegane pod groźbą sankcji finansowych.

Przed 1 maja 2004 roku Polska (strona rządowa) przekazała do Komisji Europejskiej listę obszarów NATURA 2000, które jeśli zostaną zaakceptowane przez Komisję, zostaną objęte ochroną. Dodatkowo tereny spełniające kryteria jako obszar NATURA 2000 zostały zgłoszone do Komisji Europejskiej przez organizacje pozarządowe na tak zwanej „Shadow List”. Zgodnie ze stanowiskiem Komisji Europejskiej dla wszystkich tych obszarów należy stosować postępowanie w sprawie oceny oddziaływania przedsięwzięcia lub planu na obszar NATURA 2000 i należy uzyskać zezwolenie wojewody zgodnie z art. 33 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 92. poz. 880). Do dnia 12 grudnia 2008 roku Komisja Europejska zatwierdziła 364 obszary NATURA 2000 położone w Polsce, mające znaczenie dla Wspólnoty, wobec których można stosować pełną procedurę z art. 5 Dyrektywy Siedliskowej. Wśród nich jest 1 obszar położony na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki – „Łęgi koło Chałupek” (kod PLH 020104 – SOO Specjalny Obszar Ochrony) zlokalizowany w południowo – wschodniej części gminy.

ŁĘGI KOŁO CHAŁUPEK (PLH 020104):

Obszar „Łęgi koło Chałupek” (całkowita powierzchnia 127,2 ha) znajduje się w obrębie Obniżenia Otmuchowskiego, pomiędzy miejscowościami Chałupki i Pomianów Dolny, w zakresie wysokości 200 – 225 m n.p.m. i jest płaskim terenem, pokrytym czwartorzędowymi osadami z dobrze rozwiniętą siecią cieków. Teren ten jest pokryty zwartym kompleksem lasu liściastego (grądów i łągów). System grobli, którymi poprowadzono drogi w obrębie lasu, spowodował zaburzenia w przepływie wody. Obszar jest cenny dla ochrony doskonale zachowanych fragmentów lasów łągowych, szczególnie podgórszych postaci łągu jesionowego z dużymi populacjami typowych dla podtypu gatunków chronionych (szczególnie *Leucoium vernum*). Łącznie siedliska Natura 2000 zajmują tu 94 % obszaru. Zagrożenia dla obszaru związane są z dwoma czynnikami: zaburzeniami gospodarki wodnej oraz gospodarką leśną. Zaburzenia poziomu wód wynikają z obecności grobli, na których biegną drogi, co spowodowało zakłócenia w naturalnym przepływie wód oraz z zachodzących obecnie zmian klimatycznych. Gospodarka leśna może być zagrożeniem, jeżeli będą podejmowane działania nie uwzględniające

wymagań ochrony danego typu siedliska. Obszar jest własnością Skarbu Państwa w zarządzie Nadleśnictwa Henryków.

Typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG:

- 6430 ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*);
- 6510 niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*);
- 9170 grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Gallio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*);
- 91E0 łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*);

Klasy siedlisk i % pokrycia:

- Lasy liściaste – 95 %;
- Siedliska rolnicze (ogólnie) – 2 %;
- Inne tereny – 3 %.

1.10.3. Pomniki przyrody.

Według art. 40 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**pomnikami przyrody** są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyśka, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie”. Pomniki przyrody są ważnym elementem składowym krajobrazu, podnoszą jego piękno, posiadają wysokie walory dydaktyczne i edukacyjne.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zlokalizowane są 24 pomniki przyrody. Wykaz pomników przyrody znajduje się w załączniku nr 1 do niniejszego Studium.

1.10.4. Ochrona gatunkowa fauny i flory.

Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**ochrona gatunkowa** ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, gatunków rzadko występujących, endemicznych, podatnych na zagrożenia i zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie umów międzynarodowych, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej”.

Na podstawie opracowanej w 2008 roku *Inwentaryzacji Przyrodniczej Gminy Kamieniec Ząbkowicki* udokumentowano szereg roślin i zwierząt podlegających prawnej ochronie gatunkowej. Wykaz roślin i zwierząt podlegających ochronie znajduje się w załączniku nr 2 do niniejszego Studium.

1.10.5. Cenne siedliska przyrodnicze¹³.

W wyniku prac inwentaryzacyjnych stwierdzono występowanie 11 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku, w tym 1 siedliska priorytetowego (lasy łęgowe – *91E0). 7 ze stwierdzonych siedlisk to nieleśne, a 4 to siedliska leśne.

---

¹³ Na podstawie: EkoPrzeźreń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

SIEDLISKA NIELEŚNE:

- 3150 Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nyphaeion*, *Potamion*;
- 3260 Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników;
- 6210 Murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea*);
- 6430 Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*);
- 6510 Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*);
- 8210 Wapienne ściany skalne ze zbiorowiskami *Potentilletalia caulescentis*;
- 8220 Ściany skalne i urwiska krzemianowe ze zbiorowiskami z *Androsacetalia vandellii*.

SIEDLISKA LEŚNE:

- 9110 Kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagion*);
- 9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*);
- 9190 Kwaśne dąbrowy;
- *91E0 Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetea purpureae*, *Alno-Ulmion*).

Na podstawie koncentracji i stanu zachowania oraz stopnia reprezentatywności płatów siedlisk przyrodniczych wyróżniono 6 obszarów istotnych dla ich ochrony i zachowania: 4 bardziej cenne i 2 mniej wartościowe przyrodniczo.

Obszary bardziej cenne:

1. Dolina Ożarskiego Potoku na południe od Ożar.
2. Zbocze pradoliny Nysy Kłodzkiej między Mrokocinem a Pomianowem Górnym.
3. Lasy nad Nysą Kłodzką koło Kamieńca Ząbkowickiego.
4. Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim.

Obszary mniej wartościowe, jednak z koncentracją płatów siedlisk przyrodniczych:

1. Lasy w okolicach Chałupek.
2. Fragment doliny potoku Mąkolnica między Mąkolnem a Rogowem.

1.10.6. Powiązania przyrodnicze – elementy systemu ECUNET-PL i CORINE/NATURA 2000.

Rozwój gospodarczy w XX wieku przyczynił się do gwałtownego wzrostu ilości zanieczyszczeń emitowanych do środowiska i jego całkowitej lub częściowej degradacji. Presja człowieka na przyrodę doprowadziła do zaniku wielu gatunków flory i fauny, postępującej synantropizacji oraz fragmentacji naturalnych ekosystemów. W celu zjednoczenia wysiłków na rzecz zachowania i ochrony środowiska przyrodniczego ustanowiono szereg porozumień i konwencji międzynarodowych, których sygnatariuszem jest również Polska. Jedną z ważniejszych inicjatyw krajów Wspólnoty Europejskiej, przyczyniającą się do integracji współpracy w dziedzinie ochrony przyrody jest koncepcja utworzenia Europejskiej Sieci Ekologicznej (**EECONET**).

Sieć EECONET mają stanowić obszary powiązane przestrzennie i funkcjonalnie oraz objęte różnymi, wzajemnie się uzupełniającymi formami ochrony przyrody. Dla ochrony środowiska oraz poprawy jego funkcjonowania biologicznego i zwiększenia bioróżnorodności powstała krajowa sieć ekologiczna **ECUNET – PL**, która jest częścią Europejskiej Sieci Ekologicznej **EECONET**, utworzonej w celu zintegrowania istniejących obszarów chronionych w poszczególnych krajach europejskich oraz potencjalnych obszarów przewidzianych do ochrony w jeden spójny system, zgodnie z przyjętymi międzynarodowymi kryteriami i standardami (koncepcja Europejskiej Sieci Ekologicznej została przyjęta przez Radę Europy w 1992 roku). Zasadniczymi elementami sieci są:

- obszary węzłowe, w których wyróżniono biocentra i strefy buforowe;
- korytarze ekologiczne.

Obszary węzłowe odznaczają się dużą różnorodnością gatunkową oraz różnorodnością form krajobrazowych i siedliskowych. Stanowią ostoję gatunków rodzimych i wędrownych, zwłaszcza rzadkich i zagrożonych wyginięciem. Wyróżnione w obszarach węzłowych biocentra obejmują obszary nagromadzenia największych walorów przyrodniczych. Otoczone są strefami buforowymi, które mają wyróżniające się walory, ale nie tak wysokie jak walory biocentrow. Natomiast korytarze ekologiczne to struktury przestrzenne, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków pomiędzy obszarami węzłowymi oraz terenami przylegającymi do nich.

Według koncepcji krajowej sieci ekologicznej ECONET – Polska (Liro, 1998) przez teren gminy Kamieniec Ząbkowicki przebiega krajowy korytarz ekologiczny 36k – Nysy Kłodzkiej. Obszar ten jest bezpośrednio i pośrednio powiązany z następującymi obszarami węzłowymi zlokalizowanymi w rejonie Przedgórze Sudeckiego oraz Sudetów Środkowych i Wschodnich:

Międzynarodowe obszary węzłowe:

- 39M – Masywu Śnieżnika.

Krajowe obszary węzłowe:

- 26K – Gór Sowich;
- 28K – Gór Opawskich.

W związku z powyższym należy unikać przerywania bądź przegradzania korytarzy przez lokalizację zabudowy inwestycji liniowych i innych obiektów inżynierskich. Na terenach, gdzie korytarze ekologiczne uległy przerwaniu, należy dążyć do poprawy tej sytuacji przez lokalizację zieleni towarzyszącej i uzupełniającej.

Według systemu CORINE/NATURA 2000 (Dyduch – Falniowska i inni, 1999) na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki znajduje się fragment ostoi przyrody o znaczeniu europejskim „Środkowa Nysa Kłodzka”.

TABELA 32: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz ostoi przyrody o znaczeniu europejskim według systemu CORINE/NATURA 2000.

Nazwa ostoi	Powierzchnia (ha)	Typ	Motyw wyboru
Środkowa Nysa Kłodzka	1040	W , G	Pt
<u>Typ:</u> W – wody śródlądowe, G – unikatowe formy geomorfologiczne.			
<u>Motyw wyboru:</u> Pt – ptaki.			

Źródło: *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000*, arkusz: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Gawlikowska, 2004).

1.10.7. Założenie parkowe.

Założenia parkowe nie są szczególną formą ochrony przyrody w myśl ustawy o ochronie przyrody. Część z nich podlega ochronie konserwatorskiej jako zabytki kultury. Jednak duże walory przyrodnicze ich terenów, a także bezpośrednie sąsiedztwo terenów zurbanizowanych, dla których pełnią ogromną rolę środowiskotwórczą i biocenotyczną, predysponują do przedstawienia tych obszarów w rozdziale dotyczącym ochrony przyrody. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zlokalizowane są 2 bardzo cenne założenia parkowe (zamkowe i ogrodowe) z wyróżniającym się drzewostanem. Występują one w miejscowościach:

- Kamieniec Ząbkowicki – park zamkowy ujęty w rejestrze zabytków województwa dolnośląskiego;
- Chałupki – założenie ogrodowe ujęte w rejestrze zabytków województwa dolnośląskiego.

1.10.8. Pozostałe elementy środowiska przyrodniczego podlegające ochronie.

Na podstawie przepisów ogólnych ochronie na omawianym terenie podlegają:

- lasy i grunty leśne;
- zieleń urządzona;
- gleby klasy II – III;
- udokumentowane złoża kopalin;
- wody powierzchniowe i podziemne;
- powierzchnia ziemi, krajobraz i powietrze.

Lasy i grunty leśne:

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki lasy i grunty leśne zajmują powierzchnię 587,4 ha¹⁴ i stanowią zaledwie 6,08 % powierzchni gminy. Zbiorowiska leśne w postaci niewielkich, zwartych powierzchniowo kompleksów występują w południowo – zachodniej części gminy (powyżej wsi Ożary), w okolicach Kamieńca Ząbkowickiego (na południe i na wschód od miejscowości), w południowo – wschodniej części gminy (na wschód od Pomianowa Górnego oraz przy północno – wschodniej granicy gminy (na północny – wschód od Doboszowic). W strukturze gatunkowej zdecydowanie dominują: dąb, buk i świerk.

Zieleń urządzona:

Zieleń urządzona na terenie gminy reprezentowana jest przede wszystkim w formie zieleni parkowej, alei i szpalerów przydrożnych oraz śródpolnych, zieleni cmentarnej i przykościelnej – chronionych zapisami ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i muzeach oraz dodatkowo w formie zieleni przyzagrodowej. Ważnym dziedzictwem kulturowym są cmentarze, zarówno istniejące jak i zamknięte oraz tereny zieleni pocmentarnej i przykościelnej, usytuowane przeważnie w otoczeniu zabytkowych zespołów kościelnych we wszystkich większych miejscowościach gminy.

Ochrona gleb:

Stosownie do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 31 grudnia 2008 roku) ochronie podlegają kompleksy użytków rolnych z glebami zaliczonymi do wysokich klas bonitacyjnych (klasy I – III) oraz kompleksy użytków rolnych klas IV – VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego na terenach wiejskich. Na terenie gminy dominują gleby o przeciętnych walorach dla rolnictwa. Gleby o wysokiej wartości bonitacyjnej (klasy: II i III) stanowią 34,49 % ogólnej powierzchni gruntów ornych oraz 21,84 % ogólnej powierzchni użytków zielonych. W związku z powyższym tylko nieznaczna część powierzchni gruntów ornych oraz użytków zielonych podlega ochronie, a rozwój przestrzenny poszczególnych miejscowości wiejskich nie wymaga głębokiej ingerencji w ochronę gleb.

---

¹⁴ Łącznie z gruntami związanymi z gospodarką leśną.

Ochrona złóż:

Złożem kopaliny jest nagromadzenie minerałów i skał, których wydobywanie może przynieść korzyść gospodarczą. Zgodnie z art. 41 ustawy Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 163, poz. 981), w celu określenia granic złoża, jego zasobów oraz geologicznych warunków występowania sporządza się dokumentację geologiczną. Udokumentowane złoża kopalin uwzględnia się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Na obszarze gminy udokumentowanych jest aktualnie 12 złóż kopalin. Jest to 8 złóż kruszywa naturalnego: „Przyłęk – Pilce”, „Pilce – Suszka III”, „Bartniki III”, „Topola – Zbiornik”, „Byczeń I”, „Pomianów”, „Kozielno” i „Mrokocin”, 3 złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Doboszowice”, „Doboszowice 1” i „Pomianów” oraz 1 złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej „Byczeń”. Wyznaczono tu następujące obszary górnicze: „Pilce”, „Topola”, „Pomianów Pole” A i „Pomianów Pole B”, „Doboszowice II”, „Pomianów Górny II”, „Byczeń II”, „Doboszowice 1A” i „Doboszowice 1B” oraz następujące tereny górnicze: „Pilce”, „Topola”, „Pomianów”, „Doboszowice II”, „Pomianów Górny II”, „Byczeń II” i „Doboszowice 1–I”.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych:

Ochrona wód polega na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami przez zapobieganie naruszeniu równowagi przyrodniczej i przeciwdziałanie wywoływaniu w wodach zmian powodujących ich nieprzydatność dla ludzi, świata roślinnego i zwierzęcego oraz gospodarki narodowej. Ochronie podlegają wody śródlądowe powierzchniowe i podziemne oraz obszary ich zasilania. Według *Mapy obszarów głównych zbiorników wód podziemnych* (GZWP) (Kleczkowski, 1990) w południowo – wschodnim rejonie gminy Kamieniec Ząbkowicki znajduje się fragment trzeciorzędowego GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin” z wydzielonym tu obszarem wysokiej ochrony (OWO). Zbiornik nie posiada jeszcze opracowanej dokumentacji hydrogeologicznej. Największe udokumentowane i eksploatowane ujęcie wód podziemnych występuje w Kamieńcu Ząbkowickim. Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy, sporządzono stosowny dokument (*Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry* przyjęty Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 roku), określający zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonu JCWPd nr 109, obejmującego swym zasięgiem rejon gminy Kamieniec Ząbkowicki.

Ochrona krajobrazu:

Struktura przestrzenna krajobrazu jest jednym z ważniejszych czynników wpływających na wartość przyrodniczą obszaru. Najważniejszymi elementami krajobrazu, które powinny podlegać ochronie są: lasy, większe zadrzewienia nieleśne, zadrzewienia śródpolne, pasy zieleni wzdłuż dróg i cieków wodnych, naturalne łąki w dolinach rzecznych, a także koryta rzek. Lasy, większe zadrzewienia lub zwarte, ekstensywnie użytkowane łąki spowalniają szybkość odpływu składników mineralnych oraz warunkują prawidłowe krążenie wody, pierwiastków i energii w środowisku. Zadrzewienia śródpolne ograniczają erozję wietrzną gleb, parowanie wody z gleb, szczególnie w okresie letnim oraz są miejscem bytowania gatunków zwierząt żywiących się wieloma szkodnikami upraw. Pasy zieleni przydrożnej zapobiegają tworzeniu się zasp śnieżnych na drogach. Szczególnie liczne dodatkowe korzyści występują w przypadku zachowania mało przekształconych rzek i ich dolin. Ochrona niezajętych przez przemysł, budownictwo, infrastrukturę techniczną i użytkowanie rolnicze dolin rzecznych bez obwałowań lub z wałami odsuniętymi daleko od rzeki, zapewnia nie tylko prawidłowe funkcjonowanie środowiska, ale także sprzyja lepszemu zabezpieczeniu przeciwpowodziowemu miejscowości położonych w dolinach rzecznych, ochronie wód rzek przed zanieczyszczeniami obszarowymi pochodzenia rolniczego i

samooczyszczaniu się tych wód. Takie doliny rzeczne pełnią rolę korytarzy ekologicznych zapewniających prawidłowe funkcjonowanie zespołów roślinnych i zwierzęcych. Struktura przestrzenna krajobrazu musi być odpowiednio uwzględniana w procesie planowania przestrzennego. Zachowaniu najistotniejszych obszarów o cennych walorach krajobrazowych służy tworzenie form ochrony przyrody wymienionych w art. 6 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. Nr 92 poz. 880).

1.10.9. Obszary proponowane do objęcia ochroną.

Według przeprowadzonej w 2008 roku *Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Kamieniec Ząbkowicki*¹⁵ obecne zabezpieczenie najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy w postaci obszaru NATURA 2000 „Łęgi koło Chałupki” oraz 24 pomników przyrody nie jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb związanych z ochroną przyrody i środowiska. W obrębie gminy wytypowano 9 obszarów, które wyróżniają się walorami przyrodniczymi w skali lokalnej i zasługują na ochronę. Uwzględniono propozycje poszczególnych specjalistów, w niektórych przypadkach ostatecznie zaproponowano inną formę ochrony uwzględniając współwystępowanie na danym terenie wszystkich gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony. W niektórych przypadkach pozostawiono do wyboru dwie formy ochrony.

NATURA 2000:

Na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 maja 2005 w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów NATURA 2000 proponuje się włączenie Doliny Nysy Kłodzkiej do sieci obszarów **NATURA 2000** pod nazwą „Dolina Nysy Kłodzkiej”. Teren ten odznacza się wysokimi walorami przyrodniczymi. Uwzględnia między innymi współwystępowanie wielu gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony. Obszar ten obejmowałby teren od granicy z gminą Bardo do granic z gminami: Złoty Stok i Paczków. Obszar „Dolina Nysy Kłodzkiej” obejmowałby następujące tereny podlegające ochronie:

- 1. Łęgi doliny Nysy Kłodzkiej** obejmujące obszar od zachodniej granicy lasu do wiaduktu kolejowego na Nysie Kłodzkiej na południe od miejscowości Byczeń. Obszar ten zasługuje na wyróżnienie ze względu na bardzo dobry stan zachowania siedlisk nadrzecznych, zarówno ziołorośli jak i krzewów i starodrzewia. Nysa Kłodzka również w tym miejscu tworzy wypłylenia, brzegi w wielu miejscach są strome, tworząc skarpy, w których norki łęgowe budują zimorodki potencjalnie zagrożone na Śląsku i wymienione w Załączniku nr I Dyrektywy Ptasiej. W zakrzaczeniach gnieźdzą się bardzo licznie ptaki wróblowe, takie jak: pokrzewki, drozdy, strzyżyki. Charakter lasu sprawia, że gniazduje tu 5 gatunków dzięciołów, z czego 2: zielonosiwy i średni wymienione są również w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ich obecność stanowi dobry wskaźnik zachowania lasu łęgowego. Dodatkowo obecność dziupli w martwych drzewach lub konarach, sprawia, że występuje tu bogactwo dziuplaków wtórnych, takich jak: kowaliki, sikorki, muchołówki (w tym muchołówka białoszyja – gatunek z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej). Jest to także ważny korytarz migracyjny dla nietoperzy. Dodatkowo rzeka na tym odcinku to siedlisko (3260) podgórska rzeka włosienicznikowa. Występują tu również niewielkie powierzchnie ziołorośli nadrzecznych (6430) i starorzeczka (3150) oraz nieczynne kamieniołomy zlokalizowane w okolicach Śremu z roślinnością naskalną (8220). Jeżeli obszar ten nie zostanie włączony do sieci Natura 2000 to proponuje się objęcie tego terenu ochroną w postaci użytku ekologicznego.
- 2. Zbiorniki wodne na Nysie Kłodzkiej koło miejscowości Bartniki.** Obszar ten zasługuje na ochronę ze względu na duże skupisko płazów i gadów, między innymi: jaszczurki zwinki i kumaka nizinnego,

---

¹⁵ EkoPrzeźreń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

wymienionych w Załączniku nr II Dyrektywy Siedliskowej. Odcinek rzeki pomiędzy gliniankami Bartniki, a Byczeniem to także siedlisko bobra europejskiego i wydry, również wymienionych w Załączniku nr II Dyrektywy Siedliskowej.

3. Żwirownie „Pilce” położone od zachodniej granicy gminy Kamieniec Ząbkowicki do granicy z lasem od strony wschodniej. Występują tam między innymi: rybitwa rzeczna, turkawka, zimorodek oraz żoła znajdująca się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Jeżeli obszar ten nie zostanie włączony do sieci Natura 2000, proponuje się objęcie tego terenu ochroną w postaci użytku ekologicznego.

4. Zbiornik „Topola” zasługuje na ochronę głównie ze względu na ptaki wodno – błotne. Jest to sztuczny zbiornik retencyjny o pojemności 28 mln m³. Na środku zbiornika utworzono sztuczną wyspę, stwarzając tym samym dogodne miejsce dla ptaków na wyprowadzenie lęgów, a także pozwalające w spokoju odpocząć gatunkom migrującym. Wśród gatunków lęgowych znalazły się ptaki objęte Dyrektywą Ptasia takie jak: błotniak stawowy, dość liczna rybitwa rzeczna, a także rybitwa białoczelna, wymieniana także w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt”. Na uwagę zasługują także stanowiska lęgowe: czajki, sieweczki rzecznej i mewy pospolitej, a także kolonia lęgowa brzegówki. Spośród gatunków zalatujących stwierdzano tutaj: licznie występującą czaple białą, liczące kilka tysięcy gęsi zbożowe i gęgawy, trzmielojada, błotniaka zbożowego, sokoła wędrownego, łączaka i rybitwę czarną. Jest to również żerowisko nietoperzy (nocek rudy, karlik malutki, karlik większy, borowiec wielki) wymienionych w Dyrektywie Siedliskowej w Załączniku IV. Znaczenie zbiorników retencyjnych z czasem będzie wzrastać i staną się bogatym żerowiskiem. Tak liczne duże zbiorniki mogą stwarzać dogodne warunki dla nocka łydkowłosego, który w przyszłości może liczniej pojawiać się na nich, a nawet założyć w okolicy kolonie letnie. Dolina Nysy Kłodzkiej jest też ważnym korytarzem migracyjnym dla nietoperzy, o czym świadczy duża ich aktywność w okresie jesieni.

5. Góra Zamkowa w Kamieńcu Ząbkowickim. Jest to miejsce występowania ośmiu gatunków nietoperzy, w tym dwóch wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (nocek duży i mopek). Występuje tu także pięć gatunków dzięciołów, w tym 3 z załącznika I Dyrektywy Ptasiej (czarny, zielonosiwy, średni), a także liczna populacja muchołówki białoszyjej, gatunku również wymienionego w załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Na obszarze tym regularnie gniazduje puszczyk. U podnóża Góry Zamkowej, na cieku Budzówka, stwierdzono pliszkę górską. Poza tym obecność krzewów stworzyła dobre warunki do gniazdowania licznych tu pokrzewek i drozdów oraz słowika rdzawego. W starodrzewiu w przyszłości może pojawić się pachnica dębowa. Jest to także siedlisko popielicy i jeża. Jeżeli obszar ten nie zostanie włączony do sieci Natura 2000, proponuje się objęcia tego terenu ochroną w postaci zespołu przyrodniczo – krajobrazowego. Na podstawie art. 43 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**zespołami przyrodniczo – krajobrazowymi** są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Ponadto proponuje się włączenie do obszaru **Natura 2000** „Góry Bardzkie” (PLH 020062) następujących terenów:

1. Lasy na południe od wsi Ożary. Obszar leśny położony na południe od wsi Ożary stanowi część większego, zwarteo kompleksu porastającego wschodni grzbiet Gór Bardzkich. Wykryto tu jedyne na terenie gminy stanowisko rzadkiego gryzonia – orzesznicy. Lasy Gór Bardzkich pomimo znacznego przekształcenia zachowały częściowo charakter naturalnego lasu piętra regla dolnego i zachowały się tu fragmenty buczyn.

2. Dolina Ożarskiego Potoku na południe od Ożar. Na niewielkim obszarze kilkudziesięciu hektarów występuje 8 typów siedlisk przyrodniczych. Jest tu między innymi siedlisko o znaczeniu priorytetowym w postaci wychodni skalnych ze stanowiskiem muraw naskalnych ze związku *Festucion pallentis* (6210).

Strome zbocza porastają lasy liściaste o dużym stopniu naturalności, należące do kompleksu leśnego Gór Bardzkich: kwaśne buczyny (9110), kwaśne dąbrowy (9190) i grąd środkowoeuropejski (9170). Na terasie zalewowej Ożarskiego Potoku przy granicy gminy występuje zdegenerowany płat podgórskiego łągu (91E0) – siedlisko priorytetowe. Nad samym potokiem zlokalizowany jest niewielki płat ziołorośli (6430). Na wychodniach skalnych w lasach zbiorowiska występują skupiska mszysto – paprociowej roślinności szczelinowej (8210, 8220). W płatach tych siedlisk koncentruje się ponadto wiele stanowisk roślin chronionych.

UŻYTKI EKOLOGICZNE:

Na podstawie art. 42 ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku „**użytkami ekologicznymi** są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania”. Na podstawie inwentaryzacji przyrodniczej proponuje się objęcie ochroną w postaci użytków ekologicznych 2 obszarów:

- 1. Murawy termofilne między Mrokocinem a Pomianowem Górnym**, zlokalizowane, niedaleko kamieniołomu, na stromym zboczu zarastającym krzewami i grzbiecie na kulminacji zbocza.
- 2. Fragment doliny potoku Makolnica między Makolnem a Rogowem**. Potok płynie tu w głębokim jarze, a na jego zboczach i dnie występują łągi i grądy oraz kilka stanowisk roślin chronionych. Proponuje się tutaj powołanie użytku ekologicznego „Jar Mąkolnicy” na powierzchni kilku hektarów.

POMNIKI PRZYRODY:

W trakcie poszukiwań nowych obiektów charakteryzujących się szczególnymi walorami estetycznymi i spełniających kryteria określone dla pomników przyrody, odnalezionych zostało 6 okazów. Drzewa te są wybitnymi przedstawicielami swoich gatunków i zasługują na ochronę.

TABELA 33: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz proponowanych pomników przyrody.

Gatunek	Obwód	Miejscowość	Opis stanowiska
1	2	3	4
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>) aleja 51 drzew	od 300 do 547	Kamieniec Ząbkowicki	Aleja rozpoczyna się niedaleko od drogi publicznej prowadzącej z Kamieńca Ząbkowickiego w kierunku Ożar. Drzewa rosną na wale przeciwpowodziowym prowadzącym od drogi w kierunku zachodnim, a następnie południowo – wschodnim.
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	387	Kamieniec Ząbkowicki	Drzewo rośnie na polu uprawnym, na otwartej przestrzeni, niedaleko skrzyżowania dróg publicznych prowadzących z Kamieńca Ząbkowickiego w kierunku Złotego Stoku oraz z Kamieńca Ząbkowickiego do Byczenia.
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	481	Kamieniec Ząbkowicki	Drzewo rośnie w pobliżu drogi, 150 m od skrzyżowania dróg prowadzących z Kamieńca Ząbkowickiego w kierunku Złotego Stoku oraz z Kamieńca Ząbkowickiego do Byczenia. Usytuowane po lewej stronie drogi w kierunku Złotego Stoku, 2 m od niej.

1	2	3	4
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	455	Kamieniec Ząbkowicki	Drzewo rośnie na polu uprawnym, na otwartej przestrzeni, niedaleko skrzyżowania dróg publicznych prowadzących z Kamieńca Ząbkowickiego w kierunku Złotego Stoku oraz z Kamieńca Ząbkowickiego do Byczonia.
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	555	Kamieniec Ząbkowicki	Drzewo rośnie na polu uprawnym, na otwartej przestrzeni, niedaleko skrzyżowania dróg publicznych prowadzących z Kamieńca Ząbkowickiego w kierunku Złotego Stoku oraz z Kamieńca Ząbkowickiego do Byczonia.
Buk pospolity (<i>Fagus sylvatica</i>)	340	Kamieniec Ząbkowicki	Zespół pałacowo – parkowy. Drzewo rośnie poza murami zamku od strony północno – wschodniej, tuż przy nich.

Źródło: EkoPrzeźreń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

1. 11. Warunki podłoża budowlanego.

Ocenę warunków podłoża budowlanego na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki opracowano na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004), Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004) oraz Otmuchów nr 903 (Awdankiewicz, 2004). Warunki te określono z pominięciem: obszarów objętych ochroną prawną ze względu na walory przyrodnicze, występowania złóż kopalin i wyrobisk górniczych, terenów leśnych, gleb chronionych I – III klasy bonitacyjnej, łąk na glebach pochodzenia organicznego, terenów zieleni urządzonej oraz rejonów zwartej zabudowy. W tak określonych granicach wyróżniono dwie podstawowe kategorie obszarów:

- warunki korzystne dla budownictwa;
- warunki niekorzystne, utrudniające budownictwo.

Z uwagi na dominację dobrych gleb na podłożu lessowym, obszary do oceny warunków dla zabudowy znajdują się prawie wyłącznie w dnach dolin rzecznych tworząc przeważnie wąskie, długie pasy. Poza konieczną ochroną gleb należy pamiętać, że choć grunty lessowe są generalnie dobrym podłożem, to w warunkach przedłużającego się zalania wodą może wystąpić zjawisko osiadania lub zapadania gruntu. Warunki korzystne dotyczą wydzielonych obszarów występujących w pasie o przebiegu wschód – zachód, na północ od Nysy Kłodzkiej w rejonie Kamieńca Ząbkowickiego. Decyduje o tym podłoże zbudowane z niespoistych gruntów o zagęszczeniu co najmniej średnim i położeniu zwierciadła wody poniżej głębokości 2,0 m. Są to osady piaszczysto – żwirowe wyższych tarasów plejstocenijskich akumulacji rzecznej oraz akumulacji rzeczno – lodowcowej.

Warunki niekorzystne spowodowane są występowaniem gruntów słabonośnych, holocenijskiej akumulacji rzecznej w postaci plastycznych i miękkoplastycznych, nieskonsolidowanych glin oraz gruntów organicznych, przewarstwionych gruntami niespoistymi (piaskami i żwirami) w stanie luźnym. Drugim czynnikiem utrudniającym budownictwo w dolinach rzecznych jest występowanie zwierciadła wody w strefie głębokości 0 – 2,0 m. Warunki wodne zmieniają się w zależności od intensywności opadów atmosferycznych, przy czym woda może występować na powierzchni w okresach powodziowych. Niekorzystne dla zabudowy jest też nachylenie terenu przekraczające 12 %, obserwowane na terenie gminy sporadycznie, np.: w rejonie wsi Doboszowice. Na obszarach objętych powodzią w 1997 roku nie powinno się wydawać pozwoleń na budowę.

2. UWARUNKOWANIA HISTORYCZNE.

2. 1. Historia¹⁶.

Obszar obecnej gminy Kamieniec Ząbkowicki zajmuje dawne pogranicze Śląska, część Wysoczyzny Ziębickiej oraz Pradolinę Nysy, ograniczoną w średniowieczu od południowego – zachodu tak zwaną przesieką. Był to graniczny las porastający Góry Sowie, Bardzkie i Złote, oddzielające Śląsk od Czech i Moraw. Pogranicze Śląska, a szczególnie Pradolinę Nysy zasiedlano stosunkowo wcześnie. W średniowieczu wzmiankowano najwcześniej, z miejscowości obecnej gminy: grodzisko w Kamieńcu, a następnie w końcu XII wieku: Istebkę, Łopienicę i Rogów. W XIII wieku istniało już więcej miejscowości. Były to starsze wsie lokowane na prawie polskim, jak Byczeń, Mrokocin, Pomianów, Pilce, Śrem, Sosnowa i Topola oraz młodsze osady zakładane na prawie niemieckim. Osadnictwo niemieckie rozwijało się na omawianym terenie już w XIII wieku, popierane przez książąt śląskich, możnowładców, biskupów i konwenty. Przenoszono więc stare wsie na prawo niemieckie i zakładano nowe miejscowości. Dawało to inicjatorom akcji osadniczej duże korzyści finansowe, wyrażające się zamianą większości danin w naturze na opłaty pieniężne — różnego rodzaju czynsze. Lokacje wsi na prawie niemieckim, zarówno starych, jak i nowych zakończono zasadniczo w XIII wieku. Jeszcze tylko w 1 połowie XIV wieku niektórzy możnowładcy jak np.: panowie Byczenia, czy też kamienieccy cystersi rozparcelowywali stare dobra allodialne funkcjonujące na prawie polskim na łany oczynszowane. W wyniku rozwoju niemieckiego osadnictwa powstały na omawianym terenie w latach 1248 – 1300 następujące wsie: Ożary (na obszarze wspomnianej wcześniej przesieki), Doboszowice, Starczów, Suszka i Sławęcin.

Jeszcze w 2 połowie XIII wieku znaczna część wymienionych wyżej miejscowości pozostawała własnością książąt ziębickich, możnowładców i rycerzy. Pozostałe wsie stanowiły uposażenie kamienieckiego klasztoru augustianów, a później, od lat 40–tych XIII wieku — cystersów. Do konwentu należały dziesięciny z 21 wsi oraz własne posiadłości. Cystersi zabiegali o dalsze ich powiększenie i kupowali inne wsie. Starali się o zwolnienia od powinności wobec księcia, między innymi od obowiązku wystawiania konnych. Wykupywali czynsze, które ich sołtysi, karczmarze lub młynarze mieli płacić księciu, dążyli do uzyskania immunitetu sądowego w swoich dobrach oraz do inkorporacji do klasztoru niektórych kościołów, których dziesięciny przejmowali. W ten sposób do około połowy XIV wieku wykształcili zasadniczy zręb swoich dóbr zlokalizowanych na różnych obszarach Śląska, w tym także w okolicach Grodkowa oraz w obwodzie brzeskim. Ale największy i najbardziej zwarty kompleks klasztornych dóbr powstał w obwodach ząbkowickim i ziębickim oraz wokół Kamieńca. Do tych dóbr należały następujące wsie obecnej gminy: część Goleniowa, Istebka, Kamieniec, Łopienica, Ożary, Pilce, Sławęcin, Sosnowa, Suszka, Śrem, Topola i od 1585 roku większa część Starczowa. Cystersi mieli też grangie (folwarki), między innymi w Kamieńcu, Goleniowie, Topoli, Łopienicy, Istebce i Rogowie. Posiadali gospodarstwa rybackie, lasy, młyny, karczmy i huty metalu w Mąkolnie. Mogli zatrudniać rzemieślników. Mieli prawo wolnego zbytu swoich produktów między innymi na dziedzicu klasztornym w Kamieńcu oraz uzyskiwali czynsze z jatek. ław obuwniczych i chlebowych w Ząbkowicach, Świdnicy, Ziębicach oraz w Kłodzku. Rozwijali rolnictwo w Pradolinie Nysy, a na mniej żyznych obszarach zajmowali się hodowlą owiec, bydła i koni. Głównie jednak opierali się na gospodarce kmiecej, gdyż korzystna dla nich była zamożność kmieci, sołtysów i karczmarzy, od których uzyskiwali odpowiednio duże czynsze.

Jak już wspomniano zanim założono kamieniecki konwent, na omawianym terenie dominowała własność książęca i rycerska. Konsekwencją tego było zakładanie grodzisk oraz siedzib rycerskich. Najwcześniej, bo w czasach wojen czesko – polskich powstało w Kamieńcu grodzisko. W Chałupkach zbudowano przed końcem XIII

---

¹⁶ Na podstawie: Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Studium Środowiska Kulturowego*, Wrocław 2003.

wieku książęcy zamek, a w Byczeniu istniało w XIII i w 1 połowie XIV stulecia założenie obronne. Ponadto w niektórych wsiach należących do rycerstwa powstawały skromne siedziby. W 2 połowie XIII wieku oraz w 1 połowie XIV stulecia, w wyniku gospodarczej ekspansji kamienieckiego konwentu, własność rycerska w okolicach Kamieńca ustąpiła własności klasztornej. Na omawianym obszarze przetrwała tylko w: Doboszowicach, Mrokocinie, Pomianowie Górnym, Chałupkach oraz Goleniowie i do 1585 roku w części Starczowa. Na początku XV wieku Chałupki z przynależnościami i Mrokocin kupił biskup wrocławski i przyłączył do księstwa nyskiego. W czasach nowożytnych do biskupich dóbr należał też Goleniów. W XVI wieku wśród szlacheckich i biskupich wsi na czoło wysunęły się Doboszowice, należące do znamienitych rodów: Schaffgotschów, Promnitzów i Maltitzów – z wielką rezydencją zbudowaną przez tych ostatnich. Co więcej w XVII i XVIII wieku Doboszowice wraz z Chałupkami, Mrokocinem i Pomianowem Górnym oraz Białą Wodą tworzyły jeden kompleks dóbr. W związku z tym należały pod względem administracyjnym do księstwa nyskiego. Z księstwem tym związany był także Goleniów, enklawa pod względem administracyjnym na terenie obwodu ząbkowickiego.

W czasach nowożytnych kamieniecki konwent przeżywał okresy trudne (reformacja, wojny) i okresy odnowy oraz odbudowy. Dotyczyło to także gospodarki klasztornej, a w tym poszczególnych wsi. Po wojnie trzydziestoletniej (1618 – 1648) wiele z nich zostało opuszczonych i zniszczonych. Zasadzano je więc bardzo często nowymi przybyszami. W 2 połowie XVII wieku i 1 połowie XVIII stulecia wyższa warstwa ludności wsi (sołtysi, karczmarze, młynarze, kmiecie) ekonomicznie okrzepła. Sołtysi mieli największe we wsiach klasztornych dobra i folwarki, młynarze – liczne, często duże młyny na nyskiej Młynówce, a kmiecie – duże arealy gruntów. Nieraz bywało tak jak w Śremie, że sołtys i trzech kmieci podzieliło między siebie niemal cały areal gminy wiejskiej. W tych sprzyjających warunkach rozwinęła się obyczajowość i kultura wsi. Wypowiadał się o niej np.: znany Śląski rysownik F. B. Wernher, który podkreślił w swojej Topografii Śląska (po 1767 roku), że wsie w księstwie ziębickim zamieszkuje spora liczba cywilizowanych i zamożnych kmieci. Innym przejawem poziomu kultury wyższych warstw ludności wiejskiej może być np.: ufundowanie przez dwóch młynarzy z Byczonia fresków dla tamtejszego kościoła.

Znaczące zmiany, szczególnie dla kamienieckiego konwentu, przyniosło przejście Śląska przez Prusy (ostateczne w 1763 roku). Dalszą tego konsekwencją była sekularyzacja kamienieckiego klasztoru w 1810 roku. Po sekularyzacji dobra cystersów (31 wsi) przeszły pod zarządek pruskiej administracji królewskiej. W 1812 roku kupiła je królowa niderlandzka Friderike Louise Wilhelmine, księżniczka z rodu Hohenzollernów. Następnie posiadłość ta przeszła w ręce jej córki Marianny von Preussen, a później na jej syna i wnuka. Książęta von Preussen utrzymali te dobra, pomniejszone po uwłaszczeniu ludności wiejskiej, do 1937 roku. W rękach książąt Sachsen – Weimar oraz w posiadaniu arystokracji i szlachty pozostały dobra szlacheckie w: Doboszowicach, Chałupkach, Mrokocinie, Pomianowie Górnym i Goleniowie. Niektóre z tych posiadłości rozparcelowywano w okresie międzywojennym.

W XIX wieku zmieniła się też sytuacja ludności wiejskiej, którą uwłaszczono edyktem z 1811 roku. Rzeczywistą jednak regulację stosunków społeczno – ekonomicznych na śląskiej wsi przeprowadzano przez 1 połowę XIX wieku. Po jej zakończeniu i po wydaniu ordynacji powiatowej w 1872 roku powstały samodzielne gminy wiejskie podlegające bezpośrednio administracji państwowej. W nowej strukturze administracyjnej w większych wsiach sytuowano siedzibę okręgu administracyjnego i policyjnego (*Amtsbezirk*) oraz urząd stanu cywilnego (*Standeamt*). Nowe gminy wiejskie zostały wyłączone ze szlacheckich dóbr. Po 1945 roku, na mocy porozumień po zakończeniu II wojny światowej, wsie obecnej gminy Kamieniec Ząbkowicki zostały zasiedlone ludnością polską i nie wyludniają się w znaczący sposób.

2. 2. Osadnictwo¹⁷.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że sieć osadnicza w okolicach Kamieńca jest gęsta i współtworzona przez różnej wielkości wsie oraz przez punkty osadnicze z młynami i folwarkami. W XVIII i XIX wieku nie zakładano na tym obszarze, tak jak na terenach górskich, nowych kolonii, bowiem szkoda było na to gruntów uprawnych. Wsie znajdujące się na omawianym terenie mają zróżnicowane układy ruralistyczne. I tak np.: Byczeń ma układ złożony. Nieregularna zachodnia część wsi z nawsiem, mała, mająca zarys owalny może być reliktem starszej, funkcjonującej jeszcze na prawie polskim. Natomiast wschodnia, ulicowa część miejscowości ma układ charakterystyczny dla wsi lokowanych na prawie niemieckim. Niejasna jest geneza układu Pomianowa Górnego, pierwotnie okolnicy lub wielodrożnicy. Pozostałe miejscowości, różnej wielkości otrzymały już układy ulicowe, wielodrożne (w Pradolinie Nysy) lub też łańcuchowe (na skraju Wysoczyzny Ziębickiej oraz na Przedgórzu Paczkowskim). Te ostatnie mające większe łany były wsiami łanów leśnych. Jako największe wykształciły się Starczów i Doboszowice. Uformowane w średniowieczu i korygowane w czasach nowożytnych przestrzenne układy wsi, granicznych dróg i rozłogów przetrwały do XIX wieku, kiedy to ulegały pewnym zmianom. Przede wszystkim już przed 1824 rokiem przeprowadzano przez niektóre z nich nowe odcinki traktów, a w 3 ćwierci XIX wieku obecne szosy. Likwidowano więc tym samym wszystkie nieregularności przebiegu głównych dróg wiejskich oraz fragmenty siedliska. Ograniczeniu ulegał też zasięg siedlisk czytelny teraz już tylko w przebiegu starych dróg granicznych. Tak zmodernizowane przestrzenne układy wsi przetrwały do dziś bez większych zmian, zapewne dlatego, że wsie zasiedlone po 1945 roku nie wyludniały się w większym stopniu. Zanikł natomiast częściowo układ rozłogów.

Byczeń:

Byczeń położony jest w dolnej części południowego stoku Góry Zamkowej, przy drodze z Kamieńca do Goleniowa. Dzięki tej lokalizacji wyeksponowana jest panorama wsi. Znacznie poniżej Byczenia znajduje się Byczeń Mały, nowsza część wsi z młynem nad nyską Młynówką. Obie części miejscowości są od siebie przestrzennie odizolowane. Około połowy XVIII wieku Byczeń (starsza i zasadnicza część wsi) miał taki zasięg jak obecnie i był wsią o stosunkowo małym siedlisku. Do gminy wiejskiej należały jednak stosunkowo rozległe grunty, w tym częściowo zalesione wzniesienie sąsiadujące od zachodu z Kamieńcem (*Baitzen Harte*). We wsi znajdowały się kościół, plebania oraz folwark. Według pierwszego dokładniejszego planu wsi z 1824 roku funkcjonalne centrum Byczenia miało nieregularny układ i kształt nieregularnego placu przeciętego ukośnie przez drogę z Kamieńca do Goleniowa Śląskiego. Przy placu tym skupiały się kościół, zagroda plebańska, folwark i większe zagrody na planie podkowy. Układ ten był może reliktem jakiegoś, starszego układu wsi, istniejącego przed lokacją na prawie niemieckim. Zapewne po tej lokacji powstała wschodnia część wsi, już typowa ulicówka, łącząca się z owalnym placem poprzez plac o zarysie trójkąta. Na początku XX wieku historyczny układ wsi został rozbudowany od zachodu, przy drodze wylotowej do Kamieńca o nową część o układzie szeregowym. Natomiast na wschodnim skraju siedliska wsi wzniesiono zespół zabudowy cegielni. Tak ukształtowany ruralistyczny układ wsi, częściowo wielodrożny i częściowo ulicowy zachował się do dziś. Około 1824 roku siedlisko wsi było obszerniejsze niż dziś, ale w 2 połowie XIX wieku zostało znacznie zredukowane. Obecnie ograniczono je do działek siedliskowych. Przed 1785 rokiem na południowy – zachód od Byczenia, przy Młynówce w dolinie Nysy Kłodzkiej, zbudowano młyn. Powyżej tego młyna, przy drodze z Kamieńca oraz przy drogach do młyna wykształciła się przestrzennie odizolowana od Byczenia mała i uboga osada o układzie wielodrożnym, mająca około 1824 roku zwarte siedlisko. Ten ruralistyczny układ Małego Byczenia zachował się do dziś, z tym że siedlisko zredukowane zostało do działek siedliskowych.

---

¹⁷ Na podstawie: Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Studium Środowiska Kulturowego*, Wrocław 2003.

Chałupki:

Chałupki położone są częściowo na południowo – zachodnim skraju Wysoczyzny Ziębickiej i częściowo na terenie Pradoliny Nysy. Znajduje się przy rozwidleniu drogi z Paczkowa do Ziębic oraz do Ząbkowic przez Kamieniec. Około połowy XVIII wieku wieś miała taki zasięg jak obecnie i tworzyła jeden zespół osadniczy z Lubnowem. Chałupki o układzie wielodrożnym składały się z nizinnej, południowej części z zamkiem, folwarkiem i młynem oraz z wyżynnej, północnej części z zabudową wiejską. Przebieg inny niż obecnie miała droga z Paczkowa przez Lubnów do Ziębic. Mijała Chałupki od południowego – zachodu i zachodu oraz przy północnym krańcu Chałupki docierała do Lubnowa. W XVIII wieku na terenie Chałupki trwały jeszcze ruiny średniowiecznego zamku i wyróżniały się tylko dwa zespoły architektoniczne: folwark i zagroda młyńska. Nie zaznaczono natomiast na omawianej mapie kaplicy, choć istniała już od 1744 roku. Na późniejszej mapie z lat 1796 – 1802 zaznaczono we wsi trzy młyny, jeden przy zamku, drugi przy stawie w centrum wsi i trzeci na jej krańcu. W 1 ćwierci XIX wieku zmieniono układ dróg koło Chałupki. Zlikwidowano starą, okrężną drogę do Paczkowa i wytyczono proste połączenie do Lubnowa, przecinające teren dawnego grodziska. Ten układ wsi zachował się do dziś. Obecnie tylko dawne siedlisko ograniczono do działek budowlanych.

Doboszowice:

Doboszowice położone są na południowy – wschód od Kamieńca oraz na południe od Ziębic, na Wysoczyźnie Ziębickiej zamykającej od północnego – wschodu odcinek pradoliny Nysy. Leżą przy lokalnej drodze, elemencie układu drożnego łączącego liczne duże wsie zlokalizowane pomiędzy Ziębicami a Paczkowem. Około połowy XVIII wieku Doboszowice miały taki sam zasięg jak obecnie, zwarte siedlisko i były dużą, wydłużoną ulicówką z kościołem. Dwudziestocentowym folwarkiem w centrum wsi, z folwarkiem na wschodnim krańcu Doboszowic oraz z młynem przy zbiegu dróg na zachód od dwudziestocentowego folwarku. Układ wsi przedstawiono dokładniej na mapie topograficznej z 1824 roku i jak z niej wynika miał on charakter złożony. W centrum wsi w ramach układu ulicowego wykształcił się układ wielodrożny, umożliwiający dostęp do folwarków, kościoła oraz gospodarstw. Główna ulica wiejska rozwidlała się wrzecionowato w centrum miejscowości dwukrotnie. Ujmowała teren kościelny i część zabudowanego siedliska wsi oraz główny folwark dworski i jego otoczenie. Wyraźnie też zarysowywała się północna, graniczna droga siedliska. Po 1860 roku przeprowadzono szosę przez wieś, pomijając jej zachodnią część. Było to lokalne połączenie Doboszowic, Niedźwiedzia i Starczówka z Ziębicami, łączące się od zachodu z główną drogą z Ząbkowic do Nysy. Budowa szosy przez Doboszowice nie spowodowała zmian układu wsi. Co więcej wpłynęła na wzbogacenie wyglądu wsi licznymi, murowanymi z kamienia mostami ze stylowymi balustradami. Tak duża ilość stylowych mostów drogowych znajduje się, w porównaniu z innymi wsiami gminy, jedynie w Doboszowicach i ich okolicy. Historyczny układ wsi zachował się w latach około 1884 – 1933 bez zmian, łącznie ze stosunkowo zwartym siedliskiem i zagęszczonym układem rozłogów. W pierwszych dziesięcioleciach XX wieku, ale przed 1924 rokiem, na części rozparcelowanych dóbr powstały nowe, niewielkie osiedla. Jedno założono na pięciu działkach przy drodze do Starczowa, a drugie na północno – wschodnim krańcu wsi, przy Folwarku Górnym i drodze do Niedźwiedzia. Do 1924 roku na działkach przy drodze do Starczowa zbudowano małe zagrody na planie litery „L”. W latach 1924 – 1939 uzupełniono gospodarczą zabudowę tych działek, tworząc tym między innymi małe zagrody w czworobok, przez co uległ zakłóceniu pierwotny układ osiedla. Drugie osiedle na północnym krańcu wsi nie było tak regularnie planowane. Obecnie układ przestrzenny i drożny wsi jest nadal czytelny, łącznie z odcinkami granicznych dróg siedliska, zredukowanego dziś do działek budowlanych.

Kamieniec Ząbkowicki:

Dawna wieś Kamieniec zlokalizowana jest w Pradolinie Nysy, na południowy wschód od Ząbkowic, na Przedgórzu Sudeckim, u podnóża Gór Bardzkich. Około połowy XVIII wieku Kamieniec był znacznie mniejszy niż obecnie, gdyż zajmował skupione przy głównym wjeździe do klasztoru parcele przy Krzyżowej 1, Kościelnej 1 oraz przy południowym odcinku ul. Złotostockiej (nr 36 – 42 oraz 27 – 31). Główną osią układu był trakt z Ząbkowic do Złotego Stoku (ul. Złotostocka). Prostopadle do niego doprowadzono drogę dojazdową do klasztoru (ul. Kościelna), która znajdowała dalej swoje przedłużenie w początku obecnej ul. Krzyżowej. Ulice: Złotostocka i Kościelna nie były prosto wytyczonymi drogami i miejscami rozszerzały się w place. Ulica Kościelna rozszerzała się przed klasztorem w prostokątny, a ul. Złotostocka – w mały nieregularny plac przed domami stojącymi na parcelach. Oba te place łączyły się przestrzennie i miały funkcję rynku, zapewne ze względu na swe usytuowanie przed wjazdem do klasztoru, jak i istnienie budynków użyteczności publicznej. W połowie XVIII wieku wytyczona już była także ul. Młyńska, przy której stał klasztorny młyn. Razem z niezabudowanym północnym odcinkiem ul. Złotostockiej wydzielala ona duży, klasztorny zespół gospodarczy zwany *Hälterhof*, prostokątny w zarysie, wydzielony murem, zawierający prostokątne stawy lub bielniki oraz budynek gospodarczy. Siedlisko wsi wydzielaly od wschodu koryto nyskiej Młynówki, a od zachodu – grunty uprawne. Na północ od Kamieńca znajdował się ważny węzeł drogowy, doceniany w czasach wojen, współtworzony przez trakt z Ząbkowic do Złotego Stoku i Nysy (odnoga głównego traktu z Wrocławia do Kłodzka) oraz przez trakt z Ziębic do Barda. Przed 1824 rokiem Kamieniec pozostawał jeszcze dość daleko od tego węzła drogowego. Zapewne po pożarze z 1817 roku i po sekularyzacji klasztoru przeprowadzono na jego terenie wewnętrzną kolonizację. Przede wszystkim zabudowano nową, północną część siedliska Kamieńca. Powstała ona przy północnej pierzei ul. Złotostockiej (obecne parcele nr 26 – 30) i przy wylocie ul. Krzyżowej. Zlikwidowano też dawny klasztorny zespół gospodarczy *Hälterhof* i wprowadzono na jego miejscu nową zabudowę (na obecnych parcelach nr 17 – 23). Bez zmian pozostawiono ul. Młyńską. Dalszy przestrzenny rozwój Kamieńca wynikł zapewne pośrednio z utworzenia w nim siedziby dóbr książęcych, a bezpośrednio ze związanej z tym faktem popularności wsi. Tak więc przed 1862 rokiem rozbudowano siedlisko wsi wzdłuż ul. Złotostockiej, w kierunku północnym, ku wspomnianemu powyżej węzłowi drogowemu. Zabudowa Kamieńca zetknęła się z zabudowanymi odcinkami ulic: Ząbkowickiej i Kolejowej, w związku z czym Kamieniec oraz Istebka i Łopienica (mające układy wielodrożne) utworzyły jeden zespół osadniczy. Tym samym węzeł drogowy stał się szkieletem obecnego ruralistycznego układu Kamieńca. Tu należąca do Kamieńca ul. Złotostocka stykała się z intensywnie zasiedloną południową częścią Istebki (ul. Ząbkowicka) oraz równie intensywnie zabudowanym początkowym, zachodnim odcinkiem ul. Kolejowej. Znajdował się on na terenie Łopienicy i ujęty był korytami cieków wodnych. Zabudowa ul. Kolejowej sięgała tylko zachodniej granicznej drogi siedliska Łopienicy, obecnej ul. Szpitalnej wówczas jeszcze nie zabudowanej. W 4 ćwierci XIX wieku, zapewne w związku z modernizacją dróg komunikacyjnych skanalizowano cieków wodny i wyprostowano w Kamieńcu przebieg ulic: Ząbkowickiej, Kolejowej i Złotostockiej. Wydłużono też ku klasztorowi ul. Kościelną. Działanie to, jak i wzniesienie dużych kamienic przy ul. Kościelnej i Młyńskiej spowodowało likwidację północnej części dawnego rynku. Pozostała tylko jego południowa, półkolistą partia przed domami przy ul. Złotostockiej nr: 27 – 33 i 40 – 42 oraz przed domem przy ul. Krzyżowej 1. Pamięć o kamienieckim rynku przetrwała tylko w lokalnym nazewnictwie. Rynkiem bowiem (*Ring*) nazywano w 4 ćwierci XIX wieku skrzyżowanie ulic Złotostockiej i Kościelnej. W latach około 1838 – 1865, po przeprowadzeniu regulacji Nysy oraz po urządzeniu książęcego parku zbudowano obecną szosę z Kamieńca do Byczonia, której odcinkiem jest ul. Paczkowska. Niezależnie od kształtowania się układu ruralistycznego wspólnego dla Kamieńca, Istebki i Łopienicy uformowała się na gruntach Goleniowa oraz na północny – wschód od Kamieńca nowa osada. Związana była z węzłem kolejowym budowanym w latach 1873 – 1874 i rozbudowanym w 1912 roku. Początkowo, w 4 ćwierci XIX wieku zabudowa otoczenia dworca składała się z pojedynczych, nielicznych budynków, w tym z gospody. W pierwszych dziesięcioleciach XX wieku układ urbanistyczny koło dworca

kolejowego i tak zwanego małego dworca kolei wąskotorowej został rozbudowany. Powstały ulice: Węglowa, Ogrodowa, Krótka oraz rozbudowano w stronę Goleniowa, ulicą Szkolną, nowy odcinek szosy do Ziębic w miejsce dawnego, przeciętego przez linię kolejową. Przy ulicach tych wznoszono nową zabudowę, w największym stopniu przy wschodnim odcinku ul. Kolejowej oraz przy ul. Ogrodowej. Przy innych wymienionych powyżej ulicach oraz przy polnej drodze, obecnej ulicy Parkowej, budowano pojedyncze budynki, w związku z czym osada przy dworcach kolejowych pozostała przestrzennie wyodrębniona i nie łączyła się w wyrazisty sposób z Goleniowem, czy też z Kamieńcem – Łopienicą – Istebką, których wspólny układ już się nie rozwinął. Zmiany jakie się dokonywały dotyczyły jedynie nowej zabudowy o miejskim charakterze, która w okresie od 4 ćwierci XIX wieku do 1 połowy XX stulecia rozprzestrzeniła się przy ul. Ząbkowickiej, Szpitalnej oraz Kolejowej (do numerów 36 – 40). Nowe budynki pojawiały się także sporadycznie przy ul. Złotostockiej. Nowa zabudowa uściśliła jeszcze bardziej powiązania przestrzenne pomiędzy Kamieńcem i przyłączonymi do niego wsiami: Istebką i Łopienicą. Nie związała jednak ze sobą Kamieńca i dworców kolejowych w Goleniowie. Z ruralistycznym układem Kamieńca związany był tylko zespół klasztorny. Natomiast zespół pałacowo – parkowy zajmujący Górę Zamkową pozostawał całością o odrębnym układzie przestrzennym, pozbawionym komponowanych powiązań z Kamieńcem czy Łopienicą. Tak przedstawiający się, wielodrożny układ Kamieńca cechuje się brakiem spójności. Jego szkielet stanowią trzy szosy: do Ząbkowic (ul. Ząbkowicka), do Złotego Stoku (ul. Złotostocka) oraz do Ziębic (ul. Kolejowa), łączące Kamieniec z przyłączonymi doń wsiami. Przy ulicach tych koncentruje się największym stopniu zabudowa o miejskim charakterze. Wiejski charakter zachowały ulice na terenie dawnego Goleniowa (Boczna, Jasna, Leśna, Kręta, Wiejska), na obszarze Istebki (Kłodzka, Wąska, Wileńska, część Ząbkowickiej) oraz w Łopienicy (Mostowa, Skorolecka). Ogólnie można powiedzieć, że historyczny układ przestrzenny obecnego Kamieńca nie był planowany. Wykorzystani raczej istniejące szosy, ulice i polne drogi, które polepszano, przebudowywano oraz korygowano. Przy nich powstawała nowa zabudowa. Nowe osiedla domów jednorodzinnych oraz osiedla bloków zaczęto budować w Kamieńcu w 4 ćwierci XX wieku. Te pierwsze wzniesiono przy ul. Parkowej i na północ od ul. Kolejowej. W latach 80-tych XX wieku osiedle bloków zbudowano pomiędzy Górą Zamkową i ul. Kolejową oraz przy samej ul. Kolejowej. Żadne z nich nie ma jednak komponowanego układu przestrzennego. Jedynie najnowsze osiedle przy ul. Kolejowej ma układ tarasowy, ponieważ budowane jest na stoku łagodnego wzgórza. Ta nowa zabudowa ul. Kolejowej, w tym też domy jednorodzinne, scalają powoli układ przestrzenny Kamieńca oraz otoczenia dworca kolejowego.

Kamieniec Ząbkowicki – Goleniów Śląski:

Goleniów Śląski położony jest na północny – wschód od Kamieńca, na południowo – zachodnim skraju Wysoczyzny Ziębickiej, przy lokalnej drodze łączącej południowy kraniec Starczowa z południowym krańcem Stolca. Dawna wieś jest też zespolona układem dróg z dworcem PKP i powstałą przy nim nową częścią Kamieńca. Wieś około połowy XVIII wieku miała taki zasięg jak obecnie i była ulicówką ze zwartym siedliskiem, położoną przy trakcie z Bycznia do Strąkowej. Trakt ten biegł ul. Zieloną oraz ul. Jasną, czyli poprzecznie do głównej wiejskiej ulicy, obecnej ul. Wiejskiej. Ta z kolei pozostawała, zupełnie drugorzędna, ślepo zakończoną drogą, poprowadzoną ze Starczowa w kierunku zachodnim, ku obszarowi z licznymi ciekami wodnymi. Na mapie z połowy XVIII wieku zaznaczono na terenie wsi tylko przydrożną kapliczkę przy ul. Leśnej oraz zabudowę wsi. Na dokładniejszej mapie z 1824 roku zaznaczono układ większości obecnych ulic w granicach zwartego siedliska wsi, a więc główną ulicę – Wiejską z ulicą Krętą oraz ulice: Leśną, Jasną (dojazd do sołectwa), Boczna (na zarysie litery „L”), Piaskową (graniczną drogę siedliska) i północny odcinek ul. Zielonej. Goleniów miał więc układ wielodrożny. Ponadto dzielił się na dwie zróżnicowane części. Jedna, wschodnia (z ulicami: Wiejską i Krętą) z licznymi rozłogami, zasiedlona była przez kmieci. Druga natomiast – północno – zachodnia (z ul. Leśną) zawierała duże dobra sołectkie. Już przed 1861 rokiem rozpoczęto przestrzenne scalanie Goleniowa z Kamieńcem, gdyż powstał wówczas południowy odcinek ul. Szkolnej. Następnie w 4 ćwierci XIX wieku po

zbudowaniu węzła kolejowego na polach w południowej części Goleniowa, powstała nowa jednostka osadnicza związana z Kamieńcem. Została ona zespolona z Goleniowem poprzez rozbudowę ul. Szkolnej, gdyż linia kolejowa przerwała dawny trakt z Byczenia do Strąkowej. Ponadto zbudowano nową łączącą Starczów ze Stolcem poprzez Goleniów. Wzdłuż linii kolejowej wytyczono ul. Węglową oraz przedłużono do niej ul. Zieloną. Podsumowując, budowa węzła kolejowego rzutowała na zmianę układu komunikacyjnego na terenie gminy wiejskiej Goleniów. Nie wpłynęła na przekształcenia zabudowy i przebieg ulic: Bocznej, Leśnej, Krętej oraz Wiejskiej, przez co zachowały one swój wiejski charakter. Powstały trzy nowe ulice głównie o charakterze komunikacyjnym: Szkolna, Węglowa i Zielona. Były zapewne przewidziane do zabudowy. W pierwszych dziesięcioleciach XX wieku zbudowano jedynie nieliczne budynki przy ul. Szkolnej oraz przy starych ulicach: Bocznej i Piaskowej. Obecnie czytelny jest historyczny, ruralistyczny układ wsi, rozkład dróg w tym i odcinków granicznych dróg siedliska. Zanikły natomiast w dużym stopniu rozłogi. Drugi, nowszy zespół osadniczy powstały na gruntach Goleniowa związany z dworcem kolejowym, złożony z ulic: Kolejowej, Ogrodowej, Parkowej i Krótkiej miał już charakter miejski oraz związany był z Kamieńcem.

Kamieniec Ząbkowicki – Istebka:

Zasadnicza część Istebki zlokalizowana jest na północny zachód od Kamieńca przy drodze z Kamieńca do Barda (ul. Kłodzka), na tarasowym, południowym stoku wzniesienia ograniczającego od północy Pradolinę Nysy. Około połowy XVIII wieku Istebka miała już taki zasięg jak obecnie i była ulicówką z gęstą zabudową. Znajdowała się przy rozwidleniu traktów wiodących z Kamieńca do Barda i do Ząbkowic oraz przy odcinku traktu do Barda. W zachodniej części wsi znajdowały się dwa młyny (obecnie przy ul. Wąskiej 1 i 5), a odcinek łączącej je nyskiej Młynówki był wielkim, wydłużonym stawem. Drugi mniejszy staw znajdował się także na przebiegu koryta Młynówki, na wschód od młyna bliższego Kamieńca (obecnie przy ul. Wąskiej 5). Około 1824 roku wykształcony był już obecny, ruralistyczny, wielodrożny układ wsi. Jego szkielet tworzyły dwa wymienione powyżej, rozwidlające się trakty (ulice: Kłodzka i Ząbkowicka) oraz powiązane z nimi obecne ulice: Wąska, Wileńska i Krzyżowa. Około 1824 roku w zachodniej części Istebki nie było już stawów. Siedlisko było zwarte i jednolite, a wieś miała układ tarasowy. Północna część siedliska za drogą do Barda nie była zasiedlona. Większość zabudowy skupiała się w południowej partii siedliska (z dwiema równoległymi drogami) oraz w jego części wschodniej (przy drodze do Ząbkowic). Na kolejnej mapie z 1860 roku jeszcze dokładniej przedstawiono gminę wiejską Istebka oraz podziały jej gruntów. Wówczas na terenie wsi znajdowały się trzy duże gospodarstwa (*Bauergut*). Ich grunty znajdowały się na wschodnim krańcu wsi przy ul. Ząbkowickiej oraz przy zachodnim końcu Istebki i niestety nie były powiązane przestrzennie z żadną z większych zagród. Natomiast stosunkowo gęsto dzielone grunty przy ul. Kłodzkiej należały do uboższych gospodarstw ze skromnymi zagrodami. Nie wiadomo gdzie znajdowało się dawne sołectwo. Historyczny, ruralistyczny układ Istebki czytelny jest do dziś, a na terytorium dawnej gminy wiejskiej znajdują się obecnie ulice: Kłodzka, Wąska, Wileńska, północny odcinek Krzyżowej oraz ul. Ząbkowicka.

Kamieniec Ząbkowicki – Łopienica:

Łopienica położona jest na północny – wschód od Kamieńca, na południowo – zachodnim skraju Wysoczyzny Ziębickiej, przy drodze z Kamieńca do Strąkowej. Obecnie dawna wieś stanowi jeden zespół osadniczy z Istebką oraz Kamieńcem. Około 1750 roku wieś o układzie wielodrożnym miała taki zasięg obecnie oraz zwarte i jednolite siedlisko. Większość zabudowy wsi skupiała się przy trakcie z Kamieńca do Stolca (obecnej ul. Skoroleckiej), a mniejsza przy jego krótszej przecznicy (ul. Mostowa). W południowej części wsi znajdował się staw. Dość daleko poza wsią, przy dalszym, północnym odcinku traktu do Stolca stała barokowa kapliczka domkowa, a przy niej znajdowała się kolonia *Kapellenhduser*. Mapa z 1824 roku potwierdzała zasadniczo układ wsi z połowy XVIII

wieku z wyjątkiem przestrzennego zespolenia siedliska Łopienicy z siedliskiem Kamieńca. Nie było też wyżej wspomnianego stawu. Układ wsi z 1824 roku zachował się bez większych zmian do połowy XIX wieku. W tym okresie (około 1858 – 1862) przebieg dróg na terenie wsi cechował się wieloma zakłóceniami. Stosunkowo najmniej było ich w przypadku ul. Skoroleckiej. Natomiast ul. Mostowa i łączące się z nią drogi gruntowe tworzyły skomplikowany układ komunikacyjny we wschodniej części wsi. Tu też wydzielane były przez drogi liczne, małe, nieregularne fragmenty siedliska wypełnione zabudową. Dodatkowym elementem komplikującym układ wsi był ciek wodny i jego odnogi przebiegające na północ od ul. Mostowej, przecinające ul. Skorolecką oraz ujmujące dwoma korytami zachodni kraniec ul. Kolejowej. Istniała już ul. Szpitalna, ale pełniła funkcję granicznej drogi siedliska i była niezabudowana. Dopiero zapewne w 4 ćwierci XIX wieku uregulowano stosunki wodne i przebieg dróg na terenie Łopienicy. Poza tym założono we wsi polny cmentarz zakonny sióstr boromeuszek. Ten historyczny, ruralistyczny układ wsi czytelny jest także i dziś z tym, że siedlisko zredukowano do działek budowlanych. Utwardzono ślepo zakończone ulice: Skorolecką i Mostową, a zniszczenie części zabudowy w jej sąsiedztwie spowodowało ogólne uproszczenie dawnego skomplikowanego układu komunikacyjnego wschodniej części miejscowości. Zachowała się też kolonia *Kapellenhäuser*, obecnie wliczona w powierzchnię wsi, tworzona przez trzy niewielkie zagrody. Dawniej była małą dwurzędową kolonią z niewielkimi parcelami zabudowanymi w większości przez pojedyncze budynki wąskofrontowe.

Mrokocin:

Mrokocin zlokalizowany jest na południowo – zachodnim skraju Wysoczyzny Ziębickiej i częściowo na terenie Pradoliny Nysy. Znajduje się na starym trakcie z Paczkowa do Ząbkowic. Od północnego – zachodu wieś sąsiaduje z Pomianowem Górnym, a od południowego – wschodu z Chałupkami. Południową część siedliska przecina koryto nyskiej Młynówki. Około 1750 roku Mrokocin miał taki zasięg jak obecnie i był ulicówką ze zwartym siedliskiem przy trakcie z Paczkowa do Ząbkowic. Wieś znajdowała się na terenie o układzie tarasowym, gdyż północna część jej siedliska zajmowała podnóże wzniesienia, a południowa obniżała się ku nyskiej Młynówce i ku Pradolinie Nysy. W Mrokocinie znajdowały się folwark oraz młyn nad Młynówką. Na nowszej mapie z około 1824 roku przedstawiono dokładnie zarys siedliska wsi, przebieg granicznej drogi siedliska oraz innych ważniejszych dróg. Ten zasadniczy ruralistyczny układ wsi zachował w 4 ćwierci XIX wieku bez większych zmian. Jedynie na północnej części siedliska i na stoku wzniesienia założono cmentarz, zapewne ewangelicki. Tak uformowany układ wsi czytelny jest i dziś z tym, że siedlisko zredukowano do działek budowlanych.

Ożary:

Ożary zlokalizowane są na Przedgórzu Paczkowskim, na południe od Kamieńca i przy lokalnej drodze z Kamieńca na Przełęcz Kłodzką, pomiędzy Górami Bardzkimi i Złotymi. Wieś leży w górnej i dolnej części doliny Ożarskiego Potoku, dopływu Nysy Kłodzkiej. Około połowy XVIII wieku wieś miała taki zasięg jak obecnie i była dużą łańcuchówką z kościołem, folwarkiem sołeckim i zwartym siedliskiem. W północnej i południowej części wsi znajdowały się młyny. Zaznaczono też na wschód od górnego, południowego krańca wsi folwark polny *Bauerhof*. Około 1824 roku podobnie jak w Starczowie, Doboszowicach i Sosnowej główna wiejska droga miała we wsi przebieg nieregularny, łącząc się z fragmentami nawsia oraz miejscami rozwidlając się i łącząc z licznymi drogami dojazdowymi do gospodarstw. Zwarte i szersze siedlisko miała tylko północna część wsi położona najniżej, na najbardziej płaskim terenie. Tu też główna wiejska droga rozwidlała się wydzielając nawsie z korytem cieków wodnego. Natomiast przez bardziej rozczłonkowane i wąskie siedlisko południowej partii Ożar, wchodzącej na stok Płaskoty przechodziła tylko jedna droga. Zaznaczono też oba wspomniane wyżej młyny, częściowo rozparcelowany folwark polny *Bauerhof* oraz niewielką osadę położoną na południe od tego folwarku. W 4 ćwierci XIX wieku zachowały się: historyczny układ przestrzenny wsi, rozkład okazalszej zabudowy, stare podziały

gruntów (rozłogi), relikty rozparcelowanego folwarku oraz sąsiadującego z nim parodomowego przysiółka. Wszystkie te elementy układu wsi czytelne są także i dziś z tym, że siedlisko zostało ograniczone do działek budowlanych. Zanikł też częściowo układ rozłogów.

Pomianów Górny:

Pomianów Górny położony jest przy drodze z Kamieńca do Paczkowa, na skraju Wysoczyzny Ziębickiej, zamykającej od północnego – wschodu odcinek pradoliny Nysy. Wieś ma układ ruralistyczny, którego geneza nie jest jasna. Pomianów Górny mógł być więc pierwotnie niewielką okolnicą z kolistym nawsiem lub też ulicówką, przy której później, w czasach nowożytnych uformowała się kolista, centralnie położona część siedliska z folwarkiem. Około połowy XVIII wieku Pomianów Górny miał taki zasięg jak obecnie oraz układ wielodrożny ze wspomnianą powyżej kolistą, wypełnioną folwarkiem, centralną częścią siedliska. W jego sąsiedztwie przy drodze z Byczenia znajdował się kościół, a w południowej części wsi młyn, wzniesiony przy Młynówce połączonej z korytem Nysy. Jak wynika z mapy z 1867 roku wieś przecinają dwa ciek wodny, z którymi związane były dwa stawy, w tym jeden położony na gruntach dominialnych w centrum wsi. Ten historyczny układ Pomianowa Górnego, ale bez jednego ciek wodny i stawu zachował się do dziś.

Sławęcín:

Sławęcín położony jest na południe od Kamieńca, u podnóża Gór Złoty i przy lokalnych drogach. Łączą one położone blisko siebie cztery wsie: Śrem, Topolę, Sławęcín oraz Sosnową. Około połowy XVIII wieku Sławęcín był średniej wielkości ulicówką ze zwartym siedliskiem oraz miał taki zasięg jak obecnie. Jeszcze dokładniej plan wsi przedstawiono na mapie topograficznej z 1824 roku. Siedlisko nadal było zwarte i wypełnione zabudową, z której swoją wielkością wyróżniał się folwark Sołecki. Już wówczas istniała obecna droga łącząca Sławęcín z Sosnową. Ten układ wsi zachował się do dziś. Dzięki zachowanym mapom katastralnym wiadomo jak przedstawiała się w przeszłości własność na terenie wsi. Z mapy z lat 1855 – 1856 wynika, że ziemię w Sławęcínie posiadali sołtys, karczmarz oraz kmiecie. I tak cały areal na północ od siedliska dzielił się na część sołecką oraz należą do karczmarza, a grunty sąsiadujące z siedliskiem od południa oraz inne użytki należały głównie do kmieci. Tylko niewielka część ziemi blisko środkowej części Sławęcína należała do zagrodników i użytkowana była przez chałupników. Podziały te zostały w znacznym stopniu zmienione w wyniku reformy rolnej, przeprowadzonej po 1945 roku. Można tylko sądzić, że nie podzielono dóbr sołeckich przekazanych Państwowym Gospodarstwom Rolnym.

Sosnowa:

Sosnowa znajduje się na południe od Kamieńca, przy drodze z Kamieńca do Złotego Stoku. Położona jest na terenie pomiędzy Pradolina Nysy i Przedgórzem Paczkowskim. Około połowy XVIII wieku miała taki zasięg jak obecnie i była średniej wielkości ulicówką z kościołem, folwarkiem sołeckim i zwartym siedliskiem. Przez wieś i dalej przez Płonice prowadziła jedna odnoga drogi z Kamieńca do Złotego Stoku. Druga odnoga tej drogi przebiegająca na wschód od wsi stanowi odcinek obecnej szosy do Złotego Stoku. Około 1824 roku podobnie jak w Starczowie i Doboszowicach główna wiejska droga miała we wsi przebieg nieregularny, łącząc się z fragmentami nawsia, rozwidlając się i łącząc z licznymi drogami dojazdowymi do gospodarstw. Ponadto na zachód od Sosnowej, na jej gruntach i na południowy – zachód od Rogowa znajdował się zespół trzech dużych stawów zasilanych przez Mąkolnicę. Zostały one osuszone przed 1870 rokiem. W 4 ćwierci XIX wieku zachowały się historyczny układ przestrzenny wsi, rozkład okazałszej zabudowy oraz stare podziały gruntów, których ponad połowa należała do sołtysa i sześciu najbogatszych kmieci. Przez Sosnową przebiegał dwustronnie obsadzony

odcinek szosy z Kamieńca do Złotego Stoku. Obecnie nadal jest czytelny historyczny, ruralistyczny układ wsi z tym, że siedlisko zostało ograniczone do działek budowlanych. Zanikł też w znacznym stopniu układ rozlogów.

Starczów:

Starczów położony jest na północny – wschód od Kamieńca i na wschód od Goleniowa Śląskiego, obecnie części Kamieńca. Znajduje się na terenie pofałdowanym, zamykającym od północnego – wschodu dolinę Nysy. Około połowy XVIII wieku Starczów był duża i długą ulicówką o zasięgu takim jak obecnie, wypełnioną zagęszczoną zabudową. W centrum wsi znajdował się klasztorny folwark, a na południowym krańcu wsi był kościół. Ponadto przy północno – wschodnim krańcu Starczowa, na ciek wodnym poza jego siedliskiem znajdował się młyn, tworzący z paroma domostwami przysiółek *Neue Hauser*. Pierwsza, dokładniejsza mapa wsi z 1824 roku potwierdza ogólne zdjęcie kartograficzne wsi z połowy XVIII wieku i wnosi wiele szczegółów. Wynika z niego, że około 1824 roku główna wiejska ulica nie była regularna i miejscami wielokrotnie rozszerzała się, a niektóre fragmenty nawsia były zabudowane. Oś układu tworzyła droga z Niedźwiednika do Goleniowa, przecięta prostopadle przez trakt z Niedźwiedzia do Stolca. Siedlisko wsi było zwarte i jednolite. Około 1824 roku nie istniał już młyn nad ciek wodnym na północny – zachód od wsi. Działały natomiast dwa wiatraki usytuowane w północnej części wsi na łagodnych wzniesieniach. W 3 ćwierci XIX wieku przeprowadzono przez Starczów obecną drogę z Ziębic przez Kamieniec do Złotego Stoku, co też doprowadziło do uregulowania przebiegu głównej wiejskiej drogi. Ten historyczny układ wsi pozostał bez większych zmian w końcu XIX wieku, z tym jednak, że siedlisko uległo miejscami redukcji. Nadal jednak czytelne były odcinki jego granicznych dróg. Zachował się też gęsty układ polnych dróg, relikty dawnego podziału na łany. Następnie w latach 1873 – 1874 poprowadzono koło Starczowa linię kolejową z Wrocławia do Kłodzka, ale dopiero na początku XX wieku, na północny – wschód od Starczowa zbudowano przystanek kolejowy i obok niewielką kolonię, między innymi z domem dla pracowników kolejowych. Obecnie czytelne są w ogólnych zarysach historyczny układ wsi oraz część granicznych dróg siedliska oraz dróg polnych (rozłogi).

Suszka:

Suszka znajduje się w Pradolinie Nysy, na zachód od jej koryta oraz na podmokłym, zalewowym terenie tej rzeki. Miejscowość usytuowana jest pomiędzy Przyłękiem oraz Kamieńcem oraz leży na przeciw obszarowi, na którym znajdowały się niegdyś Pilce. W przeszłości Suszka była z nimi połączona przez most na Nysie. W połowie XVIII wieku odcinek Nysy znajdujący się na południe od Suszki był jeszcze bardziej od niej oddalony i przebiegał tuż przy Pilcach. Przy Pilcach znajdował się most na Nysie, którego budowę przedsięwzięto już w XIV wieku. Był to ważny most umożliwiający komunikację w południowej części obwodu ząbkowickiego przedzielonego korytem Nysy. Po 1824 roku odcinek koryta Nysy pomiędzy Pilcami i Suszką wyprostowano i przesunięto na północny – zachód ku Suszce. Zbudowano także nową przeprawę przez rzekę. Około 1750 roku Suszka była mała, ale miała już zasięg taki jak obecnie. Była małą ulicówką. Oś układu stanowiła krótka, ślepo zakończona i placowo rozszerzona droga, przy której południowym krańcu rozwidlały się trakty do Barda, Braszowic i Kamieńca. Placowo rozszerzona droga w ramach siedliska wsi stanowiła nawsie, przy którym z trzech stron koncentrowała się okazała zabudowa (kmiece zagrody). Około 1824 roku ten historyczny układ pozostał bez większych zmian z tym, że zasiedlono nawsie. Przez Suszkę przebiegał trakt z Ząbkowic do Barda. Przy nim też, na południe od wsi i przy drodze na most na Nysie zbudowano duży zespół mieszkalno – gospodarczy. Z mapy katastralnej z około połowy XIX wieku znane są rozkład gruntów oraz lokalizacja dziedzicznego sołectwa. Historyczny układ wsi nie uległ żadnym przekształceniom w 2 połowie XIX wieku i zachował się do dziś.

Śrem:

Śrem jest małą wsią położoną na południe od Kamieńca Ząbkowickiego i niewielkiego grzbietu (*Schromberg*) na skraju doliny Nysy. Znajduje się przy lokalnej drodze z Kamieńca do Sławęcina. Około połowy XVIII wieku Śrem był małą ulicówką ze zwartym siedliskiem. Podobnie prezentował się w 1 połowie XIX stulecia. Wówczas też prawie cały areal gruntów należał do sołtysa oraz dwóch kmieci. W związku z tym na terenie siedliska znajdowały się trzy zagrody (w czworobok) o wielkości folwarku. Inne zagrody we wsi były znacznie mniejsze, na planie podkowy, a pozostałą zabudowę wsi tworzyły pojedyncze budynki mieszkalno – gospodarcze. W 1 połowie XIX wieku planowano rozbudowę wsi w kierunku północno – wschodnim i przy gruntowej drodze ze Sławęcina ku korytu Nysy wydzielono szereg niewielkich działek. Nie zostały one jednak nigdy zasiedlone, w związku z czym w 2 połowie XIX wieku zachował się bez większych zmian historyczny układ wsi z tym, że wymieniona została zabudowa. W tym stanie dawny ruralistyczny układ wsi przetrwał do dziś.

Topola:

Topola położona jest na południowy – wschód od Kamieńca, w dolinie Nysy, przy lokalnej drodze z Kamieńca do Błotnicy. Około połowy XVIII wieku Topola była dużą ulicówką o takim zasięgu jak obecnie oraz o zwartym siedlisku wypełnionym zabudową. Środkiem wsi biegło koryto ciek wodnego ujęte z dwóch stron równoległymi drogami, przy których wznosiła się zabudowa wsi. Po obu stronach siedliska rozciągały się grunty gminy wiejskiej podzielone na różnej szerokości, równoległe działki (rozłogi) wydzielane drogami dojazdowymi. Z mapy katastralnej z 1835 roku wynika, że działki te miały powierzchnie od części łana do kilku łanów. Najwięcej gruntów posiadali: sołtys, karczmarz oraz niektórzy z około 15 kmieci. Swoje dobra miała też parafia. Około 1835 roku wszystkie te największe majątności nie były już wyłącznie średniowiecznymi nadziałami, gdyż niejednokrotnie powiększane były przez zakupy. W wyniku tego grunty należące do sołtysa, karczmarza, parafii i bogatszych kmieci porzucane były na obszarze całej gminy wiejskiej. W 2 połowie XIX wieku zachował się bez zmian historyczny, ruralistyczny układ wsi z tym, że siedlisko zostało zawężone, ale zachowała się od południowego – zachodu jego stara granica (droga gruntowa). Zmodernizowano też i częściowo wymieniono zabudowę wsi kształtując więcej zagród w czworobok, ciasno wypełniających siedlisko. W ten sposób przy głównej ulicy wiejskiej utworzyły się dość zwarte ciągi zabudowy. Tak prezentujący się historyczny układ wsi przetrwał do dziś. Obecny układ dróg w okolicach Topoli powstawał w 2 połowie XIX wieku. Powstała wówczas nowa, obecna droga do Błotnicy oraz połączenie Topoli, poprzez Nysę, z drogą z Kamieńca do Nysy. Na początku XX wieku zbudowano łukowy most na tej drodze zwany mostem Księcia Friedricha Wilhelma (*Prinz Friedrich Wilhelm Brücke*).

TABELA 34: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rozwój osadnictwa.

Miejscowość	Data pierwszej wzmianki	Historyczne nazwy miejscowości
1	2	3
Byczeń	1250	Bycen (1250, 1293, 1322, 1340, 1342, 1344, 1349). Bicen (1288, 1306), Byczinen (1316), Beczin (1335), Bixin (1339), Beyczano (1342), Byzen, Beyczano (1342), Bycen (1344, 1349), Byczano (1346, 1360), Byczan, Biczano (1353), Byczan (1359, 1364, 1376, 1393, 1400, 1418), villa Biczano (1361), Biczano (1361), Beyczan (1422, 1478), Bitzano (1426), Byczano (1427), Beutzen (1666), Beitzen (1845), Baitzen (1666, 1743, 1743, 1765, 1785, 1845 – 1945).

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
Chałupki	1295	in Novi Castrī (1295, 1316), Nova Domo (1336), Neuhauss (1756), Neuhaus (1638, 1651, 1666, 1743, 1773, 1784 – 1945).
Doboszowice	1291	Hertwigswalde (1291), Hertwikswalde, Hertwicwal (1293), Erthigiswald (1300), Herzogswalde (1330), Herwigsdorf (1344), Hertwigswaldau (1651/1652, 1750), Hettwigswaldt, Hertzwigswald (1666/1667), Hertwigswald (1736), Hertzogswalde (1776), Hertwigswalde (1291, 1427, 1465, 1784 – 1945).
Kamieniec Ząbkowicki	1096	Kamenech (1210), in Camenz (1228, 1233), Kamenez lub Camenez (1260, 1262), Camencz (1293, 1322, 1344), von Camenz (1281), Kemenitz (1300), Kamens (1304), Kamencz (1322, 1344), Camentz (1333, 1765), zu Camencz (1339), Kamenicz (1346), Chamencz (1397), Camentcz (1502), in monasterio Camensi (1579), Camencium (1666/1667), Camenz (1293, 1741, 1796, 1802), Kamenz (1283, 1306, 1332, 1337, 1830 – 1845).
Goleniów Śląski	1293	Galnov (1293), Galnove (1294), Gallenow (1322), Galenow (1323), Gallenowe (1326), Galnawe (1350), Galnov (1353, 1360), Galnav (1361), Galenau (1666), Gallnau (1750), Gallenau (1323, 1743 – 1945).
Istebka	1198	Ystebcha (1198 – 1201), Istebca (1210, 1216, 1260), Grunav (1290), Ystebka (1316), Grunow (1327), Grunau (1345), Grunaw (1399), Grwnaw (1430), Grunau (1645, 1750 – 1945).
Łopienica	1198	Lopenica (1198 – 1201), Lopennica (1210), Lopeniza (1260), Lopenicha (1262), Lopenitz (1267), Lopenyza (1316), Lupenicz (1326, 1339), Lobenitz, Lobenicz (1338), Lupnicz (1348), Luppenicz (1392), obir Lawpenicz (1422), Laupenicz (1426), Laubnitz (1743 – 1945).
Mrokocin	1293	Mrococin (1293), Mrococzino (1300), Moccrokinstein? (1307), Brokotensten (1295), Prokotinstein, Prokotinsteyn (1359), Prokensteyn (1361), Brokensteyn (1418), Brucksteinenses (1666/1667), Bruckstein (1750, 1784), Brucksteyn (1796 – 1802), Brucksteine (1830 – 1945).
Ożary	1260	villa Helmirici (1260), Heinrici villa (1283, 1335), Heymrichsdorf (1316), villa Emerici (1335), Heymrichsdorf (1310, 1316), Heymerichsdorph (1340, 1348), Heymericivilla (1341), Heynrichsdorf (1344), Heymerichsdorph (1351), Heynrichsdorff (1351), Heymrichsdorf (1369), Heymerichsdorf (1422), Heymarsdorff (1443, 1460, 1478), Heymarschdorff (1448), Hennersdorf (1679, 1697), Hemmersdorf (1260, 1743, 1785 – 1945).
Pomianów Górny	1261	Ponnansdorf que Dambowecz (1261), Pomiansdorf (1353, 1360), Pomeansdorf (1359), Pomsdorf (1361, 1549), Pomsdorff (1540, 1543), Pomsdorf (1549), Niederpomsdorff (1638), inferioris Pomsdorff (1666), Nieder Pommsdorf (1784 – 1945), Oberpomsdorff, Oberpomsdorf (1666, 1756), Ober Bomsdorf, Ober Bomsdorff, Ober Pomsdorf, Ober Pomsdorf (1750), Ober Pomsdorf (1784, 1845 – 1945).
Sławęcín	1210	Sluisuouo? (1200), Sluseiovo? (1210), Slavatindorf (1302, 1307), Slabatendorf (1317), Slawatindorf (1330, 1359, 1360), Slabotendorf, villa Slabotonis (1336), Slabothendorph (1325), Slabotindorph (1349), Slabotindorf (1359, 1422), Slobotendorf, Slawatyndorf (1360), Slobottendorf (1424), Slobtendorff (1478), Schlottendorf (1765 – 1945).

1	2	3
Sosnowa	1210	villa Sosnova (1251), Sosnova (1260, 1262, 1316), Sosno (1287, 1292, 1296), Sosnava (1302), villa Wolvrami (1307), Wolverami villa (1317), Volmeramsdorf (1330), Wolveramvilla (1344), Wolferamsdorf (1339), Wolferamsdorph (1351), Wolframsdorf (1353), Wolframsdorff (1348, 1418), Wolferamsdorff (1422), Wolframsdorf (1478), Wollmsdorf (1785), Wolmsdorf (1666, 1765 – 1945).
Starczów	1291	Altmanni villa (1291), Altmansdorf (1293), Altmansdorf (1300), Altmansdorph (1322, 1359), Altmanni villa (1300, 1340, 1360), Lacmannsdorf (1319), Altmansdorf (1327), villa Altmansdorf (1346, 1350, 1359), Altmansdorff (1361), Altaltmansdorff (1666/1667), Alt Altmansdorf (1750), Alt Altmansdorf (1765), Alzendorf, Adelmansdorf (1785), Alt Altmansdorf (1785 – 1945).
Suszka	1316	Harta (1316), Hartha (1322, 1374, 1824), villa Harthe (1363), Harta (1369, 1461), ville in Hart (1392), villule Harth (1399), dorff Hartha (1403), Harte (1765, 1785), Dürr – Harte (1785), Dürr – Harta (1929).
Śrem	1293	Sram (1293, 1302, 1317), Sramb (1293), Szram (1317), Scram (1331), Schram (1344), Schrham, Schram (1339, 1345), villa Schram (1349), Scrham (1360), Schrome (1393), Schrame (1424), Schröm (połowa XVIII wieku), Schromm (1750), Schrom (1353, 1359, 1360, 1402, 1422, 1427, 1478, 1765 – 1945).
Topola	1293	Rychnowe (1293, 1294), Rychnov (1331, 1340), Rychnow, Richenov, Rychno (1344), Reichenow (1353), Richenov (1302, 1359, 1360), Rychnow (1317, 1361, 1364), Reichenav (1393), Rychonow (1418), Reychenaw (1422), Reichau (połowa XVIII wieku), Reichenau (1319, 1666, 1750, 1765 – 1945).

Źródło: Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Studium Środowiska Kulturowego*, Wrocław 2003.

2. 3. Zabytki.

Obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki jest terenem o dużym nasyceniu cennymi obiektami zabytkowymi z różnych epok i formacji stylowych, reprezentujących na ogół wysoki poziom artystyczny. Są to: kościoły, plebanie, zespoły pałacowo – parkowe, zespoły dworskie, folwarki, budynki mieszkalne i gospodarcze, założenia cmentarne. Zachowały one elementy pierwotnych układów urbanistycznych. W okresie powojennym stopień zachowania historycznie ukształtowanych układów zabudowy poszczególnych miejscowości nie uległ zasadniczym zmianom. Wszystkie miejscowości na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki charakteryzują się do dnia dzisiejszego cennymi historycznymi układami ruralistycznymi. Zachowane zabytki architektury legitymują się stosunkowo nowymi metrykami. Żadna z budowli nie sięga wstecz poza wiek XVIII. Świadczy to niewątpliwie, że wcześniej istniała przede wszystkim zabudowa drewniana. Do najcenniejszych zabytkowych zespołów budowlanych należą przede wszystkim obiekty zlokalizowane na terenie Kamieńca Ząbkowickiego. Są to między innymi:

- kościół klasztorny, obecnie kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP;
- pałac opacki;
- budowle należące do zespołu klasztornego (pocysterskiego);
- zespół pałacowo (zamkowo) – parkowy;
- kościół poewangelicki;
- zespół książęcej willi (dom Albrechshaus) – obecnie Urząd Gminy;

Natomiast do szczególnie cennych zabytków nieruchomych w pozostałych miejscowościach należą między innymi:

- zespoły młynów we wsiach Byczeń, Chałupki i Mrokocin;
- relikty zamku i parkowe urządzenie terenu we wsi Chałupki;
- kościoły wraz z cmentarzami i innymi zabudowaniami we wsiach: Byczeń, Doboszowice, Ożary, Pomianów Górny, Sosnowa, Starczów i Topola;
- mosty drogowe we wsi Doboszowice.

Generalnie obiekty zabytkowe występują we wszystkich miejscowościach. Największym ich nasyceniem charakteryzuje się miejscowość Kamieniec Ząbkowicki gdzie znajdują się 232 obiekty zabytkowe. Znaczne nasycenie obiektów zabytkowych występuje także na terenie wsi: Doboszowice (97), Ożary (75), Starczów (68), Topola (67) i Byczeń (53). Natomiast najmniejszym nasyceniem obiektów zabytkowych charakteryzują się wsie: Sosnowa (39), Chałupki (32), Pomianów Górny (30), Sławęcín (30), Śrem (25), Mrokocin (14) i Suszka (13). Wśród obiektów zabytkowych najliczniejszą grupę stanowią budynki mieszkalne. Licznie reprezentowane są także obiekty przemysłowe i gospodarcze (magazyny, spichlerze, stodoły, obory, chlewy, młyn). Rzadziej występują obiekty sakralne (kościół, kaplice, kapliczki, plebanie) oraz obiekty użyteczności publicznej (szkoły, przedszkola, świetlice, remizy strażackie i budynki administracyjne), a także obiekty techniczne i inne (mosty, stacje transformatorowe, ogrodzenia, bramy, itp.). Obecnie na terenie gminy 43 obiekty figurują w rejestrze zabytków województwa dolnośląskiego. Ogółem gminna ewidencja zabytków obejmuje 775 obiektów.

Obiekty, zespoły i założenia wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej, wynikającymi z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 roku, nr 1568, poz. 162). Odnośnie obiektów zabytkowych obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej. Należy dążyć do pełnej rewaloryzacji zabytków. Wszelkie działania podejmowane przy zabytkach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ochroną konserwatorską w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego objęte zostały także zespoły i obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Są to zespoły i obiekty o istotnych lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Dla obiektów objętych ochroną konserwatorską obowiązują ustalenia ujęte w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Dla prac remontowych i modernizacyjnych, związanych z rozbudową i przebudową obiektów oraz dla prac rozbiórkowych prowadzonych przy zabytkach uwzględnionych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uzyskać uzgodnienie wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wykaz zabytków architektury i budownictwa obejmuje różne obiekty nieruchome powstałe przed 1945 rokiem, w których późniejsza działalność nie zatarała cech świadczących o ich historycznym rodowodzie. Stanowią one charakterystyczne przykłady działalności budowlanej dawnych epok lub posiadają znaczące w skali lokalnej walory artystyczno – architektoniczne. Gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada *Gminny Program Opieki nad Zabytkami*. Wykaz zabytków architektury i budownictwa wpisanych do rejestru zabytków oraz wykaz obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się w załącznikach nr 3 i 4 do niniejszego tekstu.

TABELA 35: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rozmieszczenie obiektów zabytkowych (nieruchome).

Miejscowość	Liczba zabytków	W tym wpisane do rejestru zabytków
Byczeń	53	9
Chałupki	32	3
Doboszowice	97	2
Kamieniec Ząbkowicki	232	24
Mrokocin	14	1
Ożary	75	1
Pomianów Górny	30	1
Sławęcín	30	–
Sosnowa	39	1
Starczów	68	–
Suszków	13	–
Śrem	25	–
Topola	67	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

2. 4. Stanowiska archeologiczne.

Obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki jest dobrze rozpoznany pod względem archeologicznym. Stanowiska archeologiczne stanowią wielorodny materiał zabytkowy z różnych przedziałów czasowych. Stanowią one ważny element zachowania dziedzictwa kulturowego. Zewidencjonowane obiekty, według *Studium Środowiska Kulturowego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, można generalnie podzielić na dwa typy:

- płaskie – głównie pozostałości osad, cmentarzyska i znaleziska luźne;
- posiadające własną formę krajobrazową – grodziska.

Do najstarszych śladów obecności ludzi na tym terenie należą znaleziska z okresu mezolitu i neolitu czyli z tak zwanej młodszej epoki kamienia (5000/4500 – 1800 p.n.e.). Liczniej występują relikty osadnictwa kultury łużyckiej (około 1300 – 400 p.n.e.), z okresu wpływów rzymskich, z okresu wczesnego średniowiecza (od VI do początku XIII wieku) oraz z okresu późnego średniowiecza (XIII – XV wiek).

Największymi rejonami koncentracji relikwów archeologicznych są miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki (36 stanowisk), Doboszowice (28) i Suszków (17). Ponadto 10 stanowisk występuje we wsi Ożary, po 8 we wsiach: Chałupki i Śrem, po 6 we wsiach: Byczeń i Starczów, 4 w Sosnowej, po 1 we wsiach: Mrokocin, Pilce i Sławęcín. W miejscowościach: Pomianów Górny i Topola nie udokumentowano stanowisk archeologicznych. Ogółem gminny zasób wartości kulturowych podlegających ochronie uzupełnia 126 stanowisk archeologicznych, z czego 5 figuruje w rejestrze zabytków. Nie należy jednak wykluczać możliwości, że dane dotyczące zabytkowej zawartości stanowisk archeologicznych oraz ich zasięgu, ulegną zmianie po przeprowadzeniu badań weryfikacyjnych. Potwierdzone w terenie oraz wpisane do rejestru zabytków stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i bezwzględnie zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku. Wykaz stanowisk archeologicznych znajduje się w załącznikach nr 5 i 6 do niniejszego tekstu.

TABELA 36: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rozmieszczenie stanowisk archeologicznych.

Miejscowość	Liczba stanowisk archeologicznych	W tym wpisane do rejestru zabytków
Byczeń	6	1
Chałupki	8	1
Doboszowice	28	–
Kamieniec Ząbkowicki	36	1
Mrokocin	1	–
Ożary	10	–
Pilce	1	–
Pomianów Górny	–	–
Sławęcín	1	–
Sosnowa	4	–
Starczów	6	–
Suszká	17	2
Śrem	8	–
Topola	–	–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

Nawarstwienia kulturowe, obiekty archeologiczne i związane z nimi wytwory ruchome, będące integralną częścią substancji zabytkowej gminy Kamieniec Ząbkowicki, stanowią ślad osadnictwa i przekształceń środowiska kulturowego (ulic, działek, instalacji i komunikacji, konstrukcji domów, budynków użyteczności publicznej, itp.), a także są odzwierciedleniem poziomu i jakości życia mieszkańców lokalnych społeczności wiejskich.

2. 5. Strefy konserwatorskie.

O wartościach kulturowych gminy decyduje nie tylko historia poszczególnych miejscowości o słowiańskim rodowodzie, zakodowanym w nazewnictwie, ale także zachowane zabytki, do których należą również historycznie ukształtowane układy ruralistyczne poszczególnych wsi, stanowiska archeologiczne oraz zieleń komponowana (parki i cmentarze). Walory kulturowe chronione są także prawem miejscowym, to jest poprzez ustanowienie stref ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Opracowane w 2003 roku przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu *Studium Środowiska Kulturowego Gminy Kamieniec Ząbkowicki* wyróżniło potrzebę ustanowienia następujących stref ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” (ściślej ochrony konserwatorskiej):

W strefie „A” ściślej ochrony konserwatorskiej, stanowiącej obszar uznany za szczególnie ważny pod względem przekazu historycznego i kulturowego, zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Konieczne jest zachowanie historycznego układu przestrzennego (rozplanowania elementów komunikacji, linii zabudowy), kompozycji wnętrza urbanistycznych i kompozycji zieleni. Zachowane elementy (nawierzchnie, ciekí, zbiorniki wodne, zieleń) należy poddać konserwacji. Obiekty o szczególnych wartościach zabytkowych należy poddać restauracji i modernizacji z dostosowaniem współczesnej funkcji do wartości obiektu. Jednocześnie należy dążyć do usunięcia elementów zniekształcających i odtworzenia zniszczonych. Nową zabudowę należy dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali, bryły oraz nawiązaniem do lokalnej tradycji

architektonicznej. W strefie tej obowiązuje bezwzględny wymóg konsultowania i uzgadniania z Państwową Służbą Ochrony Zabytków wszelkich zmian form własności i podziałów nieruchomości, zmian funkcji oraz przebudowy, rozbudowy i remontów wszystkich obiektów położonych w tej strefie. Uzgodnień wymagają ponadto wszelkie zamierzenia inwestycyjne na terenie tej strefy. Wojewódzki Konserwator Zabytków może w granicach strefy „A” nałożyć na inwestorów wykonanie dodatkowych badań lub studialnych opracowań architektonicznych, urbanistycznych, stratygraficznych, dendrologicznych, itp.

Strefę „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej wyznaczono w następujących rejonach gminy:

- Byczeń – strefę określono dla dwóch enklaw. Większa obejmuje całą wieś oraz mniejsza, zawierająca zespół młyna;
- Chałupki – strefę wyznaczono dla pozostałości Folwarku Dolnego, kościoła, urządzonego parkowo terenu z dawnym grodziskiem – zamkiem oraz dla zespołu młyna;
- Doboszewice – strefę określono dla dwóch enklaw. Pierwsza obejmuje kościół parafialny i przykościelny cmentarz. W drugiej enklawie znajduje się Folwark Pałacowy z pałacem, relikdami ogrodzenia, spichlerzem i dwiema oborami;
- Kamieniec – strefę określono dla trzech enklaw. Pierwsza dotyczy zespołu klasztornego i części miejscowości z ul. Złotostocką. Druga dotyczy zespołu pałacowo – parkowego i kościoła ewangelickiego. Trzecia dotyczy willi przy ul. Ząbkowickiej 26 (obecnie Urząd Gminy);
- Kamieniec (Istebka) – w obrębie strefy znajduje się zespół młyna przy ul. Wąskiej 5;
- Mrokocin – strefa obejmuje zespół młyna, kaplicę mszalną św. Jana Nepomucena oraz cmentarz ewangelicki;
- Ożary – strefę określono dla dwóch enklaw. Pierwsza obejmuje kościół parafialny św. Katarzyny i cmentarz. Druga obejmuje folwark z dawną kurią majątkową;
- Pomianów Górny – strefa obejmuje kościół filialny św. Barbary;
- Sławęcín – strefą objęto kaplicę św. Józefa, folwark sołecki (nr 22 i 25) oraz zespół mieszkalno – gospodarczy, należący w przeszłości do karczmarza (nr 21);
- Sosnowa – strefa obejmuje kościół i zagrodę nr 32;
- Topola – strefą objęto kościół parafialny, stary cmentarz, plebanię i zagrodę plebańską.

Strefa „B” (ochrony konserwatorskiej):

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmuje obszary, na których zachowały się w stosunkowo dobrym stanie elementy dawnego układu przestrzennego stanowiące wartość kulturową w skali lokalnej. W strefie tej należy zachować występujące zasadnicze elementy historycznego układu dróg, ulic i placów, linie zabudowy, kompozycje wnętrz urbanistycznych i kompozycje zieleni. Noworealizowane obiekty należy dostosowywać do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy bryły zabudowy. Należy nawiązać formą architektoniczną do lokalnej tradycji architektonicznej. Funkcje restaurowanych i modernizowanych obiektów należy dostosować do ich wartości kulturowej. Elementy dysharmonizujące, uniemożliwiające ekspozycję wartościowych obiektów zabytkowych, winny być usunięte lub odpowiednio przebudowane. Wskazane jest zaznaczanie śladów nieistniejących fragmentów historycznej kompozycji przestrzennej. W granicach tej strefy należy konsultować i uzgadniać z Państwową Służbą Ochrony Zabytków wszelkie inwestycje w zakresie budowy nowych obiektów, przebudowy, rozbudowy i modernizacji, zmiany funkcji obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków architektury i budownictwa), zmian historycznie ukształtowanych wnętrz urbanistycznych oraz prowadzenia wszelkich prac ziemnych.

Strefę „B” ochrony konserwatorskiej wyznaczono w następujących rejonach gminy:

- Byczeń – obejmuje Mały Byczeń;
- Kamieniec – strefę określono dla trzech enklaw. Pierwsza obejmuje część wsi z okazalszą zabudową (północna część ul. Złotostockiej, zachodnia część ul. Kolejowej i ul. Ząbkowicka). Druga enklawa obejmuje dworzec kolejowy i jego otoczenie (wschodnia część ul. Kolejowej i ul. Ogrodowa). Trzecia enklawa obejmuje cmentarz zakonny w Łopienicy;
- Doboszowice, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola – obejmuje ich siedliska z okazalszą zabudową;
- cmentarz katolicki położony pomiędzy Mrokocinem a Pomianowem Górnym.

Strefa „K” (ochrony krajobrazu):

Strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego wyznaczone zostały dla obszarów naturalnego krajobrazu integralnie związanego z zespołami zabytkowymi, bądź dla obszarów o istotnych walorach krajobrazowych, stanowiących o tożsamości kulturowej i historycznej. W obrębie strefy nie ustala się obowiązku opiniowania czy uzgadniania wszystkich inwestycji ze służbami konserwatorskimi. Służby architektoniczne gminy są natomiast zobowiązane do przestrzegania zasady zachowania obecnych dyspozycji przestrzennych, panoram i osi widokowych.

Strefę „K” ochrony krajobrazu wyznaczono w dwojaki sposób – jako strefę wielkoobszarową oraz jako małe odrębne strefy. Pierwsza z nich obejmuje część Pradoliny Nysy oraz skraj Wysoczyzny Ziębickiej z miejscowościami: Byczeń, południowo – zachodnia część Doboszowic z folwarkiem Goleszów i jego okolicami, Kamieniec, Śrem i Topola. Odrębne strefy „K” określono dla: Chałupek, części Doboszowic przy drodze do Starczowa, Kamieńca (Goleniowa Śląskiego), Mrokocina i Pomianowa Górnego. Miejscowości gminy Kamieniec Ząbkowicki zajmują obszar o dużych walorach krajobrazowych, naturalnych i kulturowych, dlatego też wyznaczona została wielkoobszarowa strefa ochrony krajobrazu. W jej obrębie zaznaczają się liczne panoramy i osie widokowe. Najefektniej prezentuje się panorama Góry Zamkowej z pałacem (zamkiem) i Byczeniem z sylwetą kościoła widoczna z Topoli. Sam Byczeń położony na łagodnym stoku Góry Zamkowej jest najbardziej wyeksponowaną przestrzennie miejscowością gminy, widoczną z różnych miejsc z rejonu Pradoliny Nysy i skraju Wysoczyzny Ziębickiej. Zaznacza się też bardzo wyraziście: Pradolina Nysy łącząca się z Przedgórzem Paczkowskim, obszar wydzielony przez Wysoczyzną Ziębicką, Góry Bardzkie i Góry Złote. Na jego terenie krzyżują się naturalne osie widokowe zorientowane na kościoły, dominanty wysokościowe w obrębie wsi.

Strefa „W” (ściślej ochrony stanowiska archeologicznego):

Strefa „W” obejmuje stanowiska archeologiczne, charakteryzujące się własną formą krajobrazową, wyróżniającą się w rzeźbie terenu (np.: grodziska z otaczającymi fosami, cmentarzyska kurhanowe, pojedyncze kurhany, fortalicje i groble). Obiekt, dla którego wyznaczono strefę wyłączony jest z wszelkiej działalności inwestycyjnej, która mogłaby naruszyć jego specyficzną formę. Dopuszcza się jedynie prace związane bezpośrednio z konserwacją i rewaloryzacją terenu chronionego, prowadzące do przystosowania zachowanych fragmentów zabytkowych do ich ekspozycji, pełnienia funkcji muzealnych, rekreacyjnych, kultowych, itp. Rewaloryzację lub inne prace rekultywacyjne należy prowadzić pod nadzorem służb konserwatorskich, po uzyskaniu ich akceptacji.

Strefę „W” ściślej ochrony stanowiska archeologicznego wyznaczono w następujących rejonach gminy:

- grodzisko w Byczeniu – wpisane do rejestru zabytków;
- grodzisko w Chałupkach – wpisane do rejestru zabytków.

Strefa „OW” (obserwacji archeologicznej):

Strefę „OW” wyznaczono dla wsi o średniowiecznej metryce, potwierdzonej historycznie, w granicach ich nowożytnego siedliska. Wszelkie inwestycje i prace ziemne realizowane w tej strefie winny zostać uprzednio uzgodnione z Inspekcją Archeologiczną Państwowej Służby Ochrony Zabytków. Przed przystąpieniem do prac ziemnych należy powiadomić Inspekcję Archeologiczną celem zorganizowania fachowego nadzoru archeologiczno – konserwatorskiego. W przypadku zlokalizowania znaleziska archeologicznego prace budowlane należy przerwać, a teren udostępnić do przeprowadzenia ratowniczych badań archeologicznych, wykonywanych na koszt Inwestora. O możliwości kontynuacji prac budowlanych lub ich zaniechaniu decydują wyniki przeprowadzonych badań.

Strefę „OW” określono dla wsi:

- Byczeń;
- Chałupki;
- Doboszewice;
- Kamieniec (ulice: Złotostocka i Młyńska);
- Kamieniec (Goleniów Śląski) na terenie siedliska dawnej wsi;
- Kamieniec (Istebka) na terenie siedliska dawnej wsi;
- Kamieniec (Łopienica) na terenie siedliska dawnej wsi;
- Ożary;
- Pilce;
- Pomianów Górny;
- Sławęcín;
- Sosnowa;
- Starczów;
- Suszka;
- Śrem;
- Topola.

Powyższe w znacznym zakresie usankcjonowano w zapisach obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Tym samym krajobraz kulturowy gminy podlega ochronie w formie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych oraz stref ochrony krajobrazu kulturowego. Plan¹⁸ wyznaczył strefy ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych we wsiach: Byczeń, Chałupki, Doboszewice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola oraz strefy ochrony krajobrazu kulturowego dla wsi: Byczeń, Chałupki Doboszewice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Starczów, Śrem i Topola. Strefy ochrony krajobrazu obejmują zespoły zabudowy wsi wraz z otaczającymi ich obszarami ekspozycji krajobrazowej i elementami krajobrazu naturalnego integralnie z nimi związanego. Zgodnie z ustaleniami planu udokumentowane stanowiska archeologiczne oraz obszary obserwacji archeologicznej podlegają ochronie zgodnie z przepisami odrębnymi. Zasięg stref ujętych w planie miejscowym zobrazowano w materiałach graficznych niniejszego Studium.

---

¹⁸ Uchwała nr XXVIII/151/05 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 21 grudnia 2005 roku.

3. STRUKTURA FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNA.

3. 1. Struktura użytkowania gruntów.

TABELA 37: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – użytkowanie gruntów w 2011 roku (w ha).

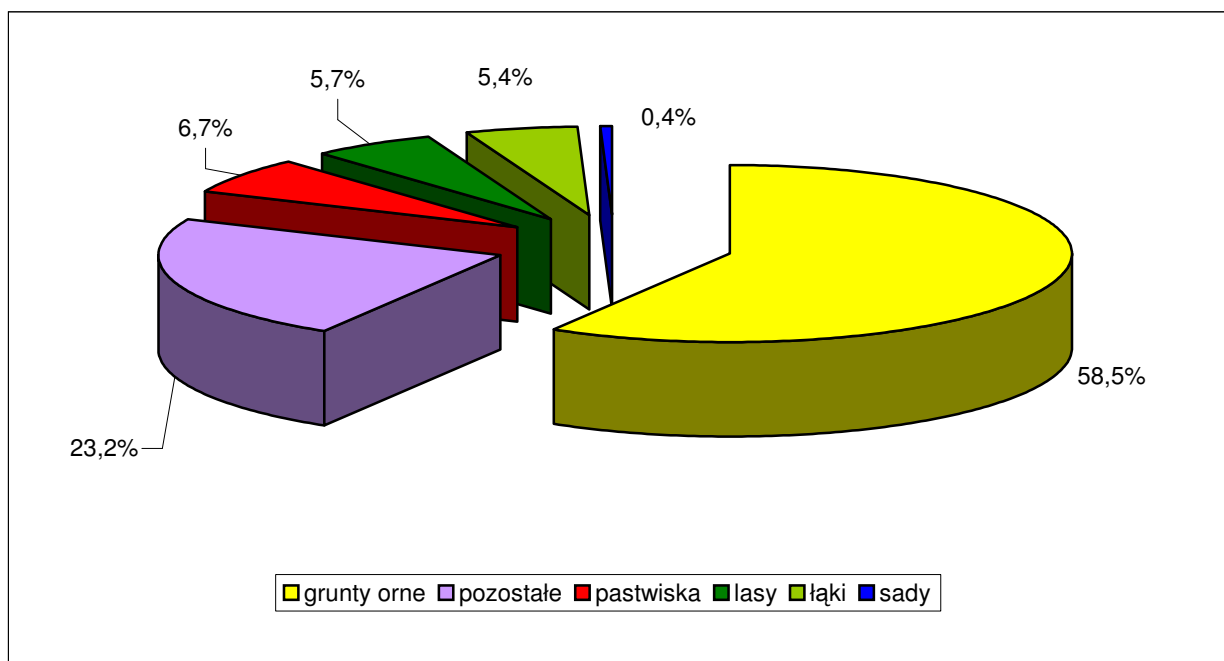
Razem	Użytki rolne				Lasy i grunty leśne ¹⁹	Pozostałe grunty i nieużytki
	grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
9669	5655	41	525	651	551	2246

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Obecnie użytki rolne stanowią 71,07 % ogólnej powierzchni gminy, lasy i grunty leśne 5,70 %, a pozostałe grunty i nieużytki 23,23 %. Natomiast w strukturze użytków rolnych kształtuje się w następujący sposób:

- grunty orne – 82,29 %;
- sady – 0,60 %;
- łąki – 7,64 %;
- pastwiska – 9,47 %.

RYCINA 10: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

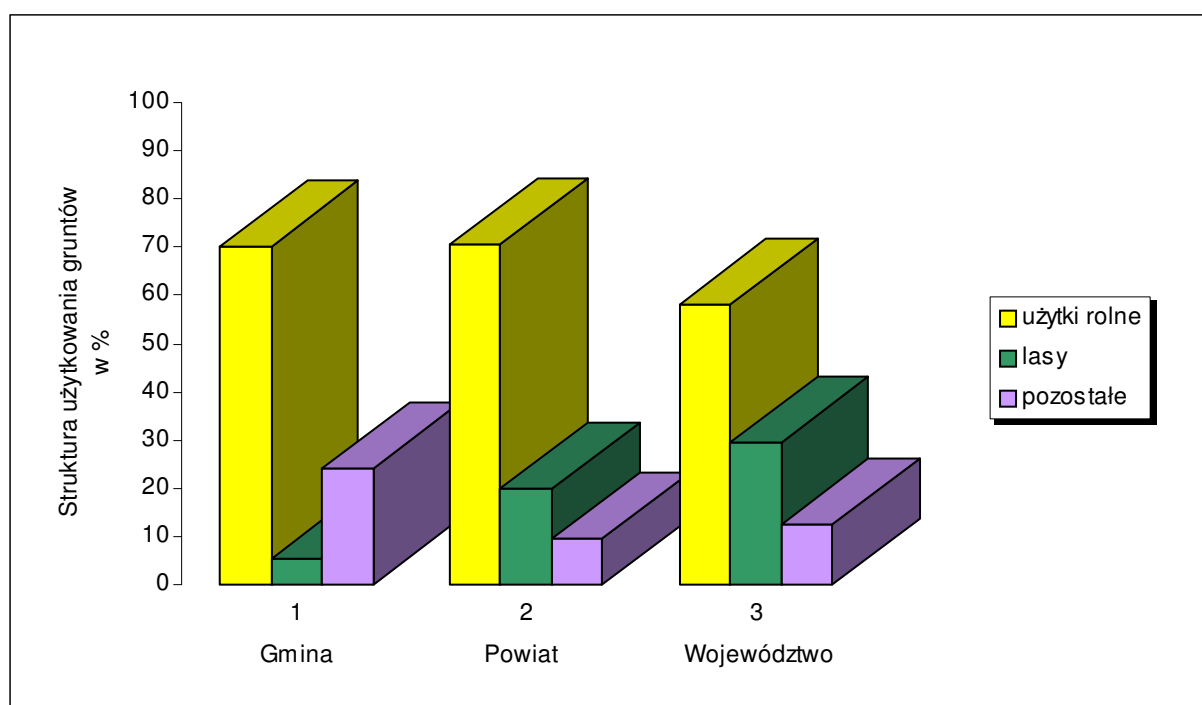
¹⁹ Z pominięciem gruntów zadrzewionych i zakrzewionych.

TABELA 38: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów w 2005 roku (w %).

Jednostka administracyjna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
Gmina Kamieniec Ząbkowicki	70,20	87,85	0,47	4,59	7,09	5,54	24,26
Powiat Ząbkowicki	70,59	86,76	0,51	5,96	6,77	19,90	9,51
Województwo Dolnośląskie	58,15	77,55	0,62	12,47	9,36	29,59	12,26

Źródło: GUS 2006.

RYCINA 11: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów w 2005 roku w (%).

Źródło: GUS 2006.

Z powyższej ryciny i tabeli wynika, że struktura użytkowania gruntów w gminie Kamieniec Ząbkowicki dość znacznie różni się od uwarunkowań charakteryzujących powiat ząbkowicki i całe województwo dolnośląskie. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki udział lasów i gruntów leśnych jest zdecydowanie najniższy w stosunku do powiatu i województwa (blisko 4-krotnie niższy niż w powiecie i blisko 6-krotnie niższy niż w województwie). Udział użytków rolnych jest niemal tożsamy ze wskaźnikiem charakteryzującym powiat oraz wyższy o około 12 % od wskaźnika przyporządkowanego dla województwa. Natomiast udział kategorii określonej jako „pozostałe grunty i nieużytki”, w skład których wchodzi między innymi: obszary zabudowy mieszkaniowej, tereny przemysłowe, place, ulice, tereny kolejowe, skwery, parki, tereny wodne, rowy, nieużytki itp., jest 2-krotnie wyższy niż w województwie oraz blisko 2,5-krotnie wyższy niż w powiecie. Wpływ na wysokość tego ostatniego wskaźnika w gminie mają przede wszystkim grunty pod wodami oraz tereny komunikacyjne, zwłaszcza kolejowe.

TABELA 39: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów według obrębów w ha w 2011 roku.

Miejscowość (obręb)	Powierzchnia ewidencyjna (ha)	Struktura użytkowania gruntów w ha			
		Grunty orne	Użytki zielone	Grunty leśne	Pozostałe
Byczeń	439,0685	272,4934	52,1103	1,9895	112,4753
Chałupki	677,6183	297,3486	42,4767	152,9046	184,8884
Doboszowice	1521,8991	1045,3046	280,4455	71,7617	124,3873
Kamieniec Ząbkowicki I	1033,3696	470,4106	89,5412	124,3862	349,0316
Kamieniec Ząbkowicki II	265,9875	131,1981	30,8648	2,1457	101,7789
Mrokocin	289,6743	92,1081	74,3881	23,6066	99,5715
Ożary	1224,9616	796,5183	160,1627	118,0382	150,2424
Pilce	376,6760	91,9572	30,7718	–	253,9470
Pomianów Górny	364,8375	117,9224	26,5961	9,1306	211,1884
Sławęcین	481,1551	355,5558	88,2670	8,8000	28,5323
Sosnowa	471,6226	337,592	79,1822	2,1355	52,7129
Starczów	1227,9803	1068,3128	61,5483	10,1900	87,9292
Susza	218,0015	160,3479	12,4103	9,1603	36,0830
Śrem	257,4103	175,1141	51,4791	1,4590	29,3581
Topola	745,3516	242,3369	78,0450	0,6100	424,3597

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

TABELA 40: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów według obrębów w % w 2011 roku.

Miejscowość (obręb)	Struktura użytkowania gruntów w %			
	Grunty orne	Użytki zielone	Grunty leśne	Pozostałe tereny
Byczeń	62,06	11,87	0,45	25,62
Chałupki	43,88	6,27	22,57	27,29
Doboszowice	68,68	18,43	4,72	8,17
Kamieniec Ząbkowicki I	45,52	8,66	12,04	33,78
Kamieniec Ząbkowicki II	49,32	11,60	0,81	38,26
Mrokocin	31,80	25,68	8,15	34,37
Ożary	65,02	13,07	9,64	12,27
Pilce	24,41	8,17	–	67,42
Pomianów Górny	32,32	7,29	2,50	57,89
Sławęcین	73,90	18,34	1,83	5,93
Sosnowa	71,58	16,79	0,45	11,18
Starczów	87,00	5,01	0,83	7,16
Susza	73,55	5,69	4,20	16,55
Śrem	68,03	20,00	0,57	11,41
Topola	32,51	10,47	0,08	56,93

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Z powyższego zestawienia wynika, że największy odsetek użytków rolnych (grunty orne i użytki zielone) w stosunku do ogólnej powierzchni danego obrębu występuje na terenie obrębów: Sławęcین (92,24 %), Starczów (92,01 %), Sosnowa (88,37 %), Śrem (88,03 %) i Doboszowice (87,11 %). Największy odsetek terenów leśnych

występuje na terenie obrębów: Chałupki (22,57 %) i Kamieniec Ząbkowicki I (12,04 %), zaś największej terenów określonych jako „pozostałe” na terenie obrębów: Pilce (67,42 %), Pomianów Górny (57,89 %) i Topola (56,93%).

3. 2. Struktura własnościowa gruntów.

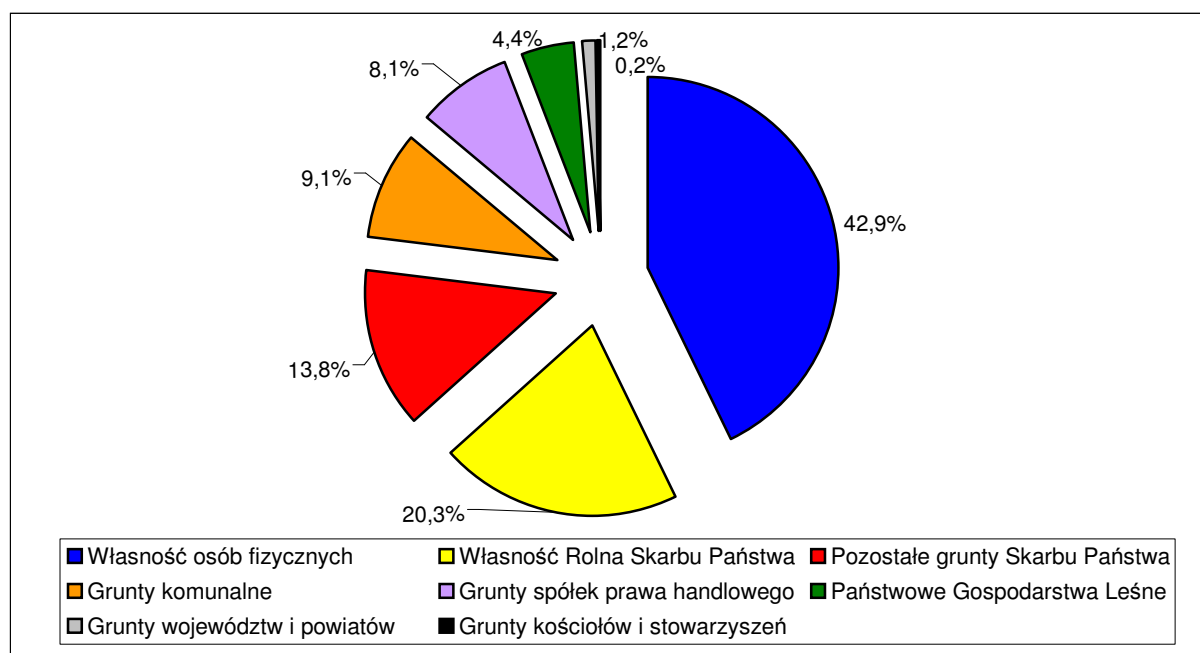
TABELA 41: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – własność gruntów w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Struktura w %
Grunty Skarbu Państwa ogółem	3692	38,47
<i>Zasoby Własności Rolnej Skarbu Państwa</i>	<i>1949</i>	<i>52,79</i>
<i>Państwowe Gospodarstwa Leśne</i>	<i>418</i>	<i>11,32</i>
<i>Pozostałe Skarbu Państwa</i>	<i>1325</i>	<i>35,89</i>
Grunty Województw i Powiatów	118	1,23
Grunty komunalne	877	9,14
Grunty spółek prawa handlowego i spółdzielni	776	8,09
Grunty osób fizycznych	4118	42,91
Grunty kościołów, związków wyznaniowych i stowarzyszeń	15	0,16

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Blisko 40 % gruntów jest własnością Skarbu Państwa, z czego największą (blisko 53 % ogółu gruntów Skarbu Państwa) stanowią tereny wchodzące w skład Zasoby Własności Rolnej Skarbu Państwa. W rękach prywatnych (spółki prawa handlowego, spółdzielnie, osoby fizyczne, kościoły, związki wyznaniowe, stowarzyszenia) pozostaje ponad połowa gruntów (51,16 %). Grunty komunalne stanowią tylko nieznaczną ilość (9,14 % ogółu gruntów w gminie Kamieniec Ząbkowicki).

RYCINA 12: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura własności gruntów w 2011 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

3. 3. Struktura funkcjonalna.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki jest samorządową jednostką wiejską z wiodącą rolą sektora produkcyjnego i rolnego. Uzupełniającą rolę pełni sektor usługowy. Szansę na przyszły rozwój ma przede wszystkim sektor produkcyjny, a także: rolniczy (przede wszystkim w oparciu o hodowlę i uprawy) i usługowy (w tym związany z turystyką i rekreacją). W wyniku analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz na podstawie występujących powiązań komunikacyjnych i funkcjonalnych, można przyjąć następujący system obsługi ludności gminy:

Ośrodek gminny głównego poziomu obsługi o zasięgu lokalnym, obsługujący w zakresie usług ponadpodstawowych teren całej gminy – miejscowość Kamieniec Ząbkowicki. Pełni ona funkcję administracyjną, stanowi ośrodek koncentracji mieszkalnictwa i usług dla ludności oraz obsługi rolnictwa. Dodatkowo posiada dość rozwinięte funkcje przemysłowe i potencjał do dalszego ich rozwoju. Tym samym Kamieniec Ząbkowicki pełni funkcję lokalnego centrum rozwoju, które jest istotnym czynnikiem wzrostu i kumuluje usługi oraz inne działalności gospodarcze w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nim miejscowości. Funkcjami rozwojowymi Kamieńca Ząbkowickiego są przede wszystkim funkcje produkcyjne, mieszkalnictwa oraz usługi rynkowe i nierynkowe.

Ośrodki pośredniego poziomu obsługi z poszerzonym programem usługowym, współpracujące z ośrodkiem gminnym – wieś: Starczów, Doboszowice, Ożary, Byczeń, Topola i Chałupki. Są to ośrodki stanowiące etap pośredni w kompleksowym systemie obsługi ludności, szczególnie w zakresie usług oświaty (Doboszowice), kultury oraz handlu i pozostałych usług o odpowiednio dużej liczbie ludności w rejonie obsługi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa, mieszkalnictwa, działalności produkcyjnych (w tym górnictwa), a także usług rynkowych.

Pozostałe ośrodki (wsie elementarne), o funkcjach typowo rolniczych, obsługujące ludność w podstawowym zakresie usług (niektóre nawet ich pozbawione). Zaliczono do nich sołectwa: Mrokocin, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Suszka i Śrem. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa i mieszkalnictwa, górnictwa (Pomianów Górny), a także usług rynkowych w postaci turystyki i rekreacji.

TABELA 42: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura funkcjonalna według miejscowości.

Miejscowość	Funkcje podstawowe ²⁰	Funkcje uzupełniające (perspektywiczne)
1	2	3
Byczeń	rolnictwo i górnictwo	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Chałupki	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Doboszowice	rolnictwo i usługi, górnictwo	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Kamieniec Ząbkowicki	usługi, działalności produkcyjne i rolnictwo	działalności produkcyjne
Mrokocin	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Ożary	rolnictwo i leśnictwo, usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość, turystyka i rekreacja
Pomianów Górny	rolnictwo i górnictwo	bez zmian
Sławęcín	rolnictwo	turystyka i rekreacja

²⁰ Z pominięciem funkcji mieszkaniowej obecnej w każdej miejscowości.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
Sosnowa	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Starczów	rolnictwo i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Suszka	rolnictwo	bez zmian
Śrem	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Topola	rolnictwo i usługi, górnictwo	turystyka i rekreacja

Źródło: Opracowanie własne, 2011.

4. SFERA SPOŁECZNA.

4. 1. Demografia.

4.1.1. Podstawowe dane o ludności.

Podstawowymi miernikami charakteryzującymi zbiorowość ludzką jest jej liczebność i rozmieszczenie. Gmina wiejska Kamieniec Ząbkowicki 31 grudnia 2010 roku liczyła 8684 mieszkańców. Zamieszkiwało ją 4193 mężczyzn oraz 4491 kobiet. Współczynnik feminizacji, to jest stosunek liczby kobiet na 100 mężczyzn wynosi w gminie 107 i jest równy średniej dla powiatu ząbkowickiego – 107 jak oraz niższy od wartości charakteryzującej województwo dolnośląskie – 109. Na 1 km² powierzchni gminy przypada 90 mieszkańców. Gęstość zaludnienia jest więc nieznacznie wyższa od średniej dla powiatu i niższa o około 60 % od średniej dla województwa (odpowiednio: 99 i 144 osoby/km²). Współczynnik występujący w gminie Kamieniec Ząbkowicki jest wyższy od przeciętnej dla gmin wiejskich.

TABELA 43: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – współczynnik feminizacji i gęstość zaludnienia w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Współczynnik feminizacji	107,11	107,03	108,76
Gęstość zaludnienia	89,53	85,01	144,27

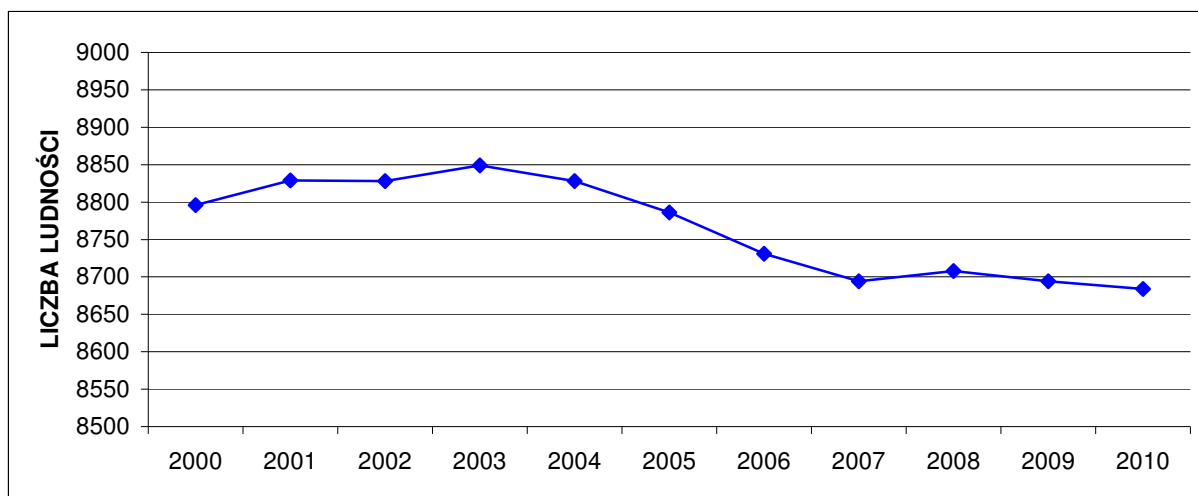
Źródło: GUS 2011.

TABELA 44: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zaludnienie w latach 1995 – 2010.

Rok	Liczba ludności		
	Ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni
1995	9076	4571	4505
1996	9101	4576	4525
1997	9075	4574	4501
1998	9124	4604	4520
1999	8806	4519	4287
2000	8796	4529	4267
2001	8829	4529	4300
2002	8828	4526	4302
2003	8849	4531	4318
2004	8828	4542	4286
2005	8786	4527	4259
2006	8731	4496	4235
2007	8694	4484	4210
2008	8708	4482	4226
2009	8694	4495	4199
2010	8684	4491	4193

Źródło: GUS 2011.

RYCINA 13: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zaludnienie w latach 2000 – 2010.

Źródło: GUS 2011.

W przeciągu analizowanej dekady liczba ludności stale zmniejszała się. W roku 2010 gminę Kamieniec Ząbkowicki zamieszkiwało 112 osób mniej niż 10 lat wcześniej, co oznacza spadek o 1,3 %.

TABELA 45: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rozkład zaludnienia według miejscowości w 2011 roku.

Miejscowość	Liczba mieszkańców
Byczeń	413
Chałupki	233
Doboszowice	661
Kamieniec Ząbkowicki I	3492
Kamieniec Ząbkowicki II	1400
Mrokocin	164
Ożary	591
Pomianów Górny	156
Sławęcín	193
Sosnowa	211
Starczów	733
Suszka	74
Śrem	105
Topola	259

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Najludniejszą miejscowością w gminie jest Kamieniec Ząbkowicki, który obecnie zamieszkuje łącznie 4892 mieszkańców. Należy nadmienić, iż Kamieniec Ząbkowicki pomimo, że jest jednostką wiejską posiada obecnie większą liczbę mieszkańców od 24 (!) poszczególnych dolnośląskich miast (Bardo, Duszniki Zdrój, Leśna, Lubomierz, Mieroszów, Międzybórz, Międzylesie, Mirsk, Niemcza, Nowogrodziec, Olszyna, Prochowice, Prusice, Radków, Siechnice, Świeradów Zdrój, Świerzawa, Wąsosz, Węglińiec, Wiązów, Wleń, Wojcieszów, Zawidów i Złoty Stok). Poza Kamieńcem Ząbkowickim najludniejsze wsie w gminie to: Starczów (733 mieszkańców),

Doboszowice (661 mieszkańców) i Ożary (591 mieszkańców). W przedziale od 200 do 500 mieszkańców zawierają się miejscowości: Byczeń (413), Topola (259), Chałupki (233) i Sosnowa (211). Populacją pomiędzy 100 a 200 mieszkańców charakteryzują się wsie: Sławęcín (193), Mrokocin (194), Pomianów Górny (156) i Śrem (105). Jediną miejscowością posiadającą zaludnienie poniżej 100 mieszkańców jest wieś Suszka (74).

4.1.2. Struktura wieku mieszkańców.

Na liczbę ludności decydujący wpływ mają dwa czynniki: ruch naturalny oraz wędrowny ludności. Te z kolei zdeterminowane są przez strukturę ludności według wieku i płci. Struktura ludności według wieku określa proces starzenia się ludności, definiowany najogólniej jako zmiany stanu i struktury według wieku ludności, polegające na wzroście w ogólnej liczbie udziału osób starszych. Za granicę starości przyjmuje się umownie wiek 60 lat. Obecnie ludność województwa dolnośląskiego, podobnie jak całej Polski starzeje się. Jednak nadal na terenach wiejskich udział dzieci i młodzieży jest większy od przeciętnej co powoduje, że pod względem struktury wieku mieszkańców gminę Kamieniec Ząbkowicki możemy określić jeszcze jako jednostkę młodą.

TABELA 46: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ludność według wieku w 2010 roku.

Grupa wieku	Liczba ludności
0 – 4	399
5 – 9	357
10 – 14	438
15 – 19	583
20 – 24	700
25 – 29	760
30 – 34	712
35 – 39	588
40 – 49	1029
50 – 59	1493
60 – 69	812
70 i więcej	813

Źródło: GUS 2011.

TABELA 47: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura ludności według wieku w 2010 roku.

Grupa wieku	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
1	2	3	4
0 – 4	4,59	4,58	5,00
5 – 9	4,11	4,25	4,27
10 – 14	5,04	4,92	4,72
15 – 19	6,71	6,47	5,86
20 – 24	8,06	7,47	7,20
25 – 29	8,75	8,65	8,82
30 – 34	8,20	7,46	8,42
35 – 39	6,77	6,90	7,16

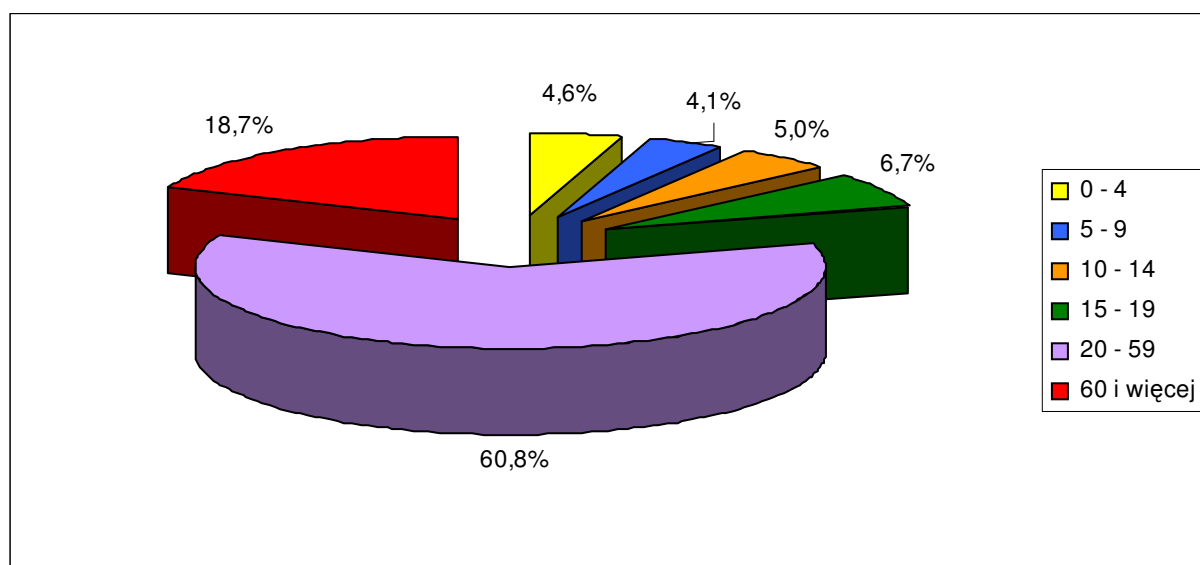
STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4
40 – 49	11,85	12,31	11,99
50 – 59	17,19	16,54	16,43
60 – 69	9,35	10,06	10,00
70 i więcej	9,36	10,39	10,13

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

20,46 % mieszkańców zamieszkałych w gminie, to jest 1777 osób, liczy poniżej 19 roku życia. Natomiast 13,75 % obywateli (1194 osób) nie ukończyło jeszcze 14 roku życia. Struktura mieszkańców gminy Kamieniec Ząbkowicki według wieku jest bardzo zbliżona do wartości charakteryzujących zarówno populację powiatu ząbkowickiego jak i województwa dolnośląskiego. W stosunku do porównywanych wartości prezentuje się nieco korzystniej w najmłodszych (0 – 19) i w najstarszych (60 i więcej) kategoriach wiekowych.

RYCINA 14: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura ludności według wieku w 2010 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Korzystny rozkład demograficzny ludności potwierdza struktura mieszkańców w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18 – 64 lata, a dla kobiet 18 – 59 lat.

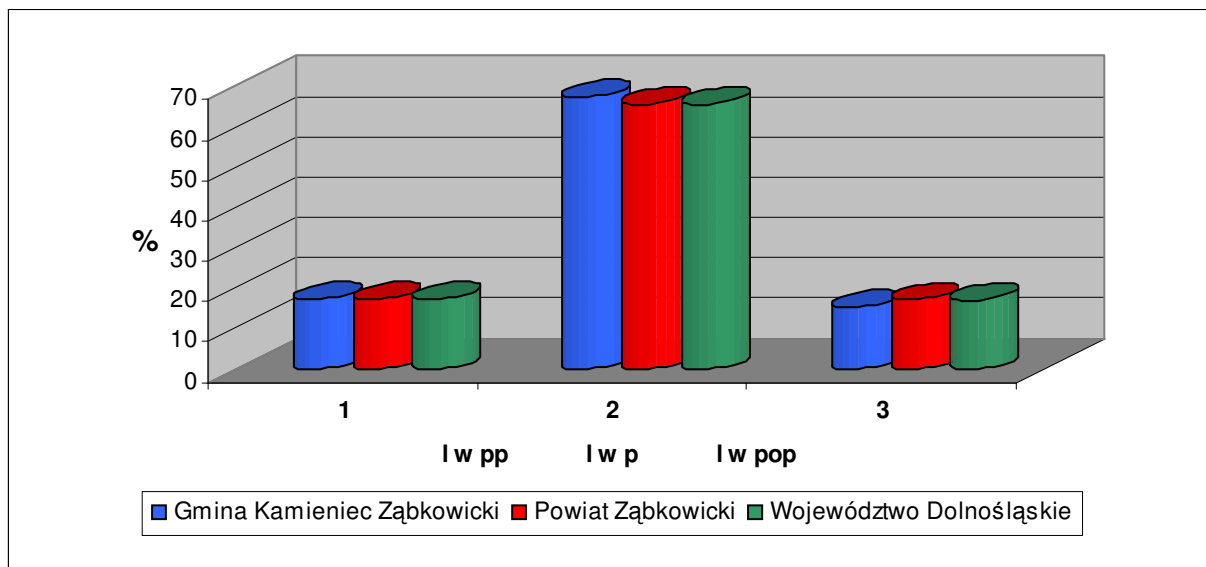
TABELA 48: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ludność wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego w 2010 roku.

Ludność w wieku	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Przedprodukcyjnym	1501	17,28	17,39	17,35
Produkcyjnym	5845	67,31	65,51	65,60
Poprodukcyjnym	1338	15,41	17,10	17,05

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Obywatele wieku nieprodukcyjnego (przedprodukcyjni i poprodukcyjni) stanowią 32,69 % całej zbiorowości. Od kilku lat rośnie, także w ujęciu relatywnym, zbiorowość mieszkańców zdolnych do pracy. Wpływ na to ma wejście w wiek dorosły osób z wyżu demograficznego, urodzonych w latach 80–tych XX wieku. Jednocześnie zmniejsza się tak zwane „obciążenie” ludności jej nieprodukcyjną częścią. Struktura wieku produkcyjnego i nieprodukcyjnego mieszkańców gminy Kamieniec Ząbkowicki nieznacznie odbiega od średnich wartości przyporządkowanych dla powiatu i województwa, ale prezentuje się korzystniej ze względu na liczniejszą populację wieku produkcyjnego i mniej liczną populację wieku poprodukcyjnego.

RYCINA 15: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2010 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Współczynnik obciążenia demograficznego, ustalony jako stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym dla gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi 48,57 i jest niższy od średniej występującej w powiecie ząbkowickim (52,65) i województwie dolnośląskim (52,44). Dodatkowo jego wartość w gminie Kamieniec Ząbkowicki rozkłada się korzystnie ponieważ wśród obywateli „nieprodukcyjnych” jest jeszcze więcej osób „przedprodukcyjnych” niż „poprodukcyjnych”. Odnotowując jednak zmiany struktury mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym oraz rosnącą liczebność roczników poprodukcyjnych, w ciągu najbliższych kilkunastu lat można przewidywać wzrost „obciążenia” demograficznego poprzez populację osób „poprodukcyjnych”.

4.1.3. Ruch naturalny i wędrownkowy ludności.

Na przyrost naturalny ludności składają się zmiany w jej liczbie powodowane przez urodzenia i zgony. Charakteryzujące go wartości określają nie tylko strukturę populacji według płci i wieku, ale także liczbę zawartych małżeństw, osób w wieku rozrodczym oraz zgonów. Wartości charakteryzujące ruch naturalny gminy Kamieniec Ząbkowicki w 2010 roku rozkładają na zbliżonym poziomie w stosunku do średniej dla powiatu ząbkowickiego i mniej korzystnie od województwa dolnośląskiego. Wpływ na to ma przede wszystkim niższy wskaźnik urodzeń oraz wyższy wskaźnik zgonów. Jednak z drugiej strony należy wziąć pod uwagę fakt stosunkowo niskiej populacji gminy Kamieniec Ząbkowicki powodującej, że nawet jednostkowe przypadki mogą wpłynąć na końcowy obraz poszczególnych wskaźników statystycznych. Przeciętna stopa przyrostu naturalnego w gminach wiejskich bywa często dodatnia i do tego wyższa niż w miastach. Ta tendencja nie utrzymuje się

jednak w gminie Kamieniec Ząbkowicki. Współczynnik przyrostu naturalnego w 2010 roku wyniósł tutaj $-2,65\%$ i był zbliżony do średniej dla powiatu ząbkowickiego ($-2,86\%$) oraz znacznie niższy od średniej dla całego województwa dolnośląskiego ($-0,06\%$).

TABELA 49: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ruch naturalny i wędrowkowy ludności w 2010 roku.

Ruch naturalny i wędrowkowy ludności	Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wartości bezwzględne
Małżeństwa	49
Urodzenia żywe	85
Zgony	108
Przyrost naturalny	-23
Saldo migracji	13
Przyrost rzeczywisty	-10

Źródło: GUS 2011.

Współczynnik małżeństw, to jest liczba zawartych małżeństw na 1000 ludności ogółem, w 2010 roku w gminie Kamieniec Ząbkowicki wyniósł 5,64 i był niższy od wartości dla powiatu (5,76) oraz województwa (5,70). Współczynnik rodności, określający liczbę urodzeń żywych badanego okresu na 1000 ludności ogółem, wyniósł w 2010 roku w gminie 9,78 i był wyższy od średniej dla powiatu (8,92) oraz niższy od średniej dla województwa (10,27). Natomiast umieralność społeczeństwa, mierzona współczynnikiem zgonów (liczba zgonów na 1000 ludności), wyniosła w gminie 12,42 i była wyższa od wartości charakteryzującej powiat ząbkowicki (11,78) oraz województwo dolnośląskie (10,33).

TABELA 50: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe współczynniki (na 1000 ludności) określające ruch naturalny i wędrowkowy ludności w 2010 roku.

Współczynnik	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Małżeństwa	5,64	5,76	5,70
Urodzenia żywe	9,78	8,92	10,27
Zgony	12,42	11,78	10,33
Przyrost naturalny	-2,65	-2,86	-0,06
Saldo migracji	1,50	-2,97	0,48
Przyrost rzeczywisty	-1,15	-5,83	0,42

Źródło: GUS 2011.

Migracje są drugim, obok przyrostu naturalnego, czynnikiem wpływającym bezpośrednio na liczbę ludności oraz jej rozmieszczenie. Obecna tendencja przemieszczania się, szczególnie młodych mieszkańców, z mniejszych do większych ośrodków osiedleńczych, a także zagranicę powoduje, że saldo migracji wewnętrznej i zagranicznej wielu gmin wiejskich jest ujemne. Jednakże w przypadku jednostek wiejskich zlokalizowanych blisko miast odpływ mieszkańców jest niższy i dodatkowo równoważony przez napływ osadników, wybierających podmiejskie wsie jako miejsce zamieszkania. Takie zjawisko od kilkunastu lat zachodzi na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki i w 2010 roku jej saldo migracji było dodatnie i wyniosło +13 osób.

TABELA 51: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ruch wędrowniczy ludności w 2010 roku.

Jednostka	Napływ				Odpływ				Saldo migracji
	Razem	w tym			Razem	w tym			
		z miast	ze wsi	z zagranicy		do miast	na wieś	za granicę	
Gmina Kamieniec Ząbkowicki	105	57	36	12	92	64	23	5	13

Źródło: GUS 2011.

Saldo migracji liczone na 1000 ludności wyniosło w 2010 roku 1,50 i było znacznie wyższe od średniej dla powiatu ząbkowickiego (-2,97) oraz województwa dolnośląskiego (0,48). Przyrost rzeczywisty dla gminy Kamieniec Ząbkowicki, liczony jako suma wartości przyrostu naturalnego oraz salda migracji, był ujemny i wyniósł w 2010 roku w liczbach bezwzględnych -10 (-1,15 ‰). Tym samym dodatnie saldo migracji nie zrównoważyło ujemnego przyrostu naturalnego. Należy nadmienić, że przytoczone powyżej oficjalne dane statystycznie nie oddają realnej wartości określającej obecny ruch migracyjny. Dotyczą one ruchu wędrowniczego na pobyt stały i nie obejmują czasowych migracji na tle zarobkowym, zwłaszcza związanych z wyjazdem za granicę.

Powyższe dane sugerują, że w najbliższych latach należy spodziewać się dalszego spadku liczby mieszkańców gminy Kamieniec Ząbkowicki, zwłaszcza z przyczyn naturalnych (wyższy wskaźnik urodzeń od wskaźnika zgonów = ujemny przyrost naturalny). Szansą na zatrzymanie tej niekorzystnej tendencji jest między innymi wszechstronna promocja walorów gminy w celu przyciągnięcia jeszcze większej niż obecnie liczby osadników, najlepiej w wieku rozrodczym.

4. 2. Rynek pracy.

4.2.1. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki jest typową gminą wiejską o dość zrównoważonym udziale funkcji miejsca pracy i mieszkaniowej. Rynek pracy opiera się tu głównie na rolnictwie indywidualnym i tym samym większość mieszkańców poszczególnych wsi pracuje we własnych gospodarstwach rolnych, których według Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku było 920. Część mieszkańców znajduje zatrudnienie w kilkudziesięciu większych zakładach pracy, zwłaszcza produkcyjnych i usługowych, które rozwijają się stosownie do realiów gospodarki rynkowej. Są to firmy zajmujące się głównie transportem, wydobywaniem surowców skalnych, budownictwem oraz handlem. Należy podkreślić, że znaczna grupa mieszkańców pracuje poza granicami gminy, przede wszystkim w pobliskich Ząbkowicach Śląskich, a także za granicą. Na koniec 2010 roku Urząd Gminy zarejestrował 585 podmiotów gospodarczych w rejestrze REGON.

TABELA 52: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – formy własności podmiotów gospodarczych²¹ będących w rejestrze REGON w 2010 roku.

Formy własności	Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ilość jednostek
Zakłady publiczne	19
Spółki handlowe	27
Spółki cywilne	39
Spółdzielnie	8
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	21
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	453
Inne formy własności prywatnej	18

Źródło: GUS 2011.

Własnością publiczną jest 19, natomiast prywatną 566 przedsiębiorstw, to jest 96,75 % ogółu. Spośród firm prywatnych 453 to zakłady należące do osób fizycznych, co stanowi 80,04 % ogółu podmiotów sektora prywatnego. Należy nadmienić, że spośród 27 spółek prawa handlowego 6 posiada kapitał zagraniczny.

TABELA 53: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura podmiotów gospodarczych²² według form własności w 2010 roku.

Forma własności	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Zakłady publiczne	3,25	5,21	4,52
Spółki handlowe	4,62	4,50	7,48
Spółki cywilne	6,67	6,58	6,99
Spółdzielnie	1,37	0,81	0,41
Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	3,59	2,87	2,49
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	77,44	71,28	70,94
Inne formy własności prywatnej	3,08	8,75	7,16

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Zaprezentowane powyżej uwarunkowania charakteryzujące strukturę własności podmiotów gospodarczych w gminie Kamieniec Ząbkowicki nieznacznie różnią się od przeciętnej dla powiatu i województwa. Wśród podmiotów gospodarczych z gminy Kamieniec Ząbkowicki jest stosunkowo najwięcej zakładów należących do osób fizycznych, spółdzielni i fundacji kosztem pozostałych form własności w ogólnej strukturze przedsiębiorstw, w stosunku do porównywanych wartości. Największa różnica w stosunku do powiatu i województwa dotyczy zakładów publicznych. Jest to dość powszechna prawidłowość, bo jednostki te (zarówno państwowe jak i samorządowe) dość licznie występują przede wszystkim na terenie gmin miejsko – wiejskich i miejskich, a więc wchodzi w skład danych przyporządkowanych dla powiatu i województwa. Powyższe oznacza, że na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zdecydowanie dominuje sektor małych, rodzinnych przedsiębiorstw.

²¹ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

²² Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

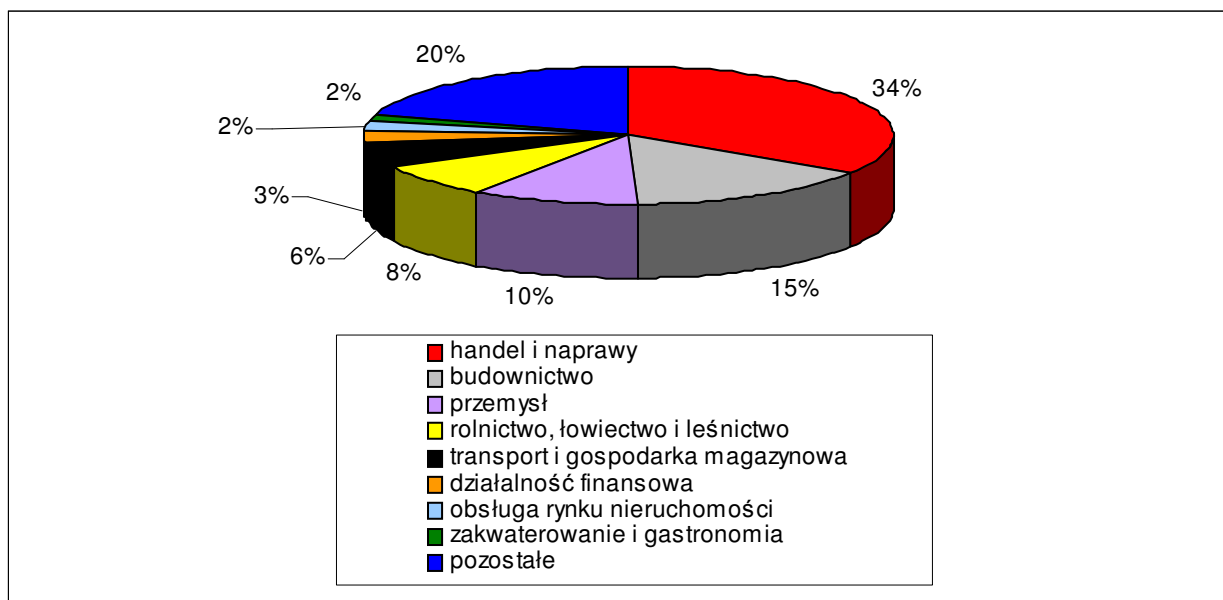
Poniższa tabela przedstawia rozkład podmiotów gospodarczych, będących w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD. Dokonano w niej także dodatkowego pogrupowania, np.: ujmując pod pojęciem przemysł: górnictwo i kopalnictwo, działalności produkcyjne i przetwórstwo przemysłowe. W skład sekcji handel i naprawy wchodzi: handel hurtowy i detaliczny, naprawy pojazdów mechanicznych, motocykli oraz artykułów przeznaczenia osobistego i użytku domowego.

TABELA 54: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podmioty gospodarki narodowej²³ zarejestrowane w REGON według wybranych sekcji w 2010 roku.

Wybrane sekcje według PKD	Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ilość jednostek
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	44
Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	59
Budownictwo	90
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	200
Transport i gospodarka magazynowa	35
Zakwaterowanie i gastronomia	10
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	16
Obsługa rynku nieruchomości	14
Pozostałe sekcje	117

Źródło: GUS 2011.

RYCINA 16: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura podmiotów gospodarki narodowej²⁴ zarejestrowanych w REGON według wybranych sekcji w 2010 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

²³ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

²⁴ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Spośród wymienionych sekcji najwięcej firm (200) prowadzi działalność handlową i naprawczą. 90 podmiotów zajmuje się budownictwem, a 59 działalnością przemysłową (w tym 54 przetwórstwem przemysłowym). Tylko te trzy grupy stanowią łącznie ponad połowę (blisko 60 %) wszystkich zarejestrowanych firm. Znaczną pojedynczą grupę w powyższej statystyce stanowi 117 podmiotów określonych jako „pozostałe sekcje” (między innymi: edukacja, ochrona zdrowia, administracja, opieka społeczna, sport, kultura, pozostałe nie wymienione usługi, itp.), które reprezentują 20 % ogółu przedsiębiorstw w gminie. Uwarunkowania te prezentuje powyższa rycina oraz poniższa tabela.

TABELA 55: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura podmiotów gospodarki narodowej²⁵ zarejestrowanych w REGON według wybranych sekcji w 2010 roku.

Wybrane sekcje według PKD	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo	7,52	4,34	1,99
Przemysł i przetwórstwo przemysłowe	10,09	9,59	8,18
Budownictwo	15,38	12,19	11,89
Handel i naprawa pojazdów	34,19	31,13	26,63
Transport i gospodarka magazynowa	5,98	5,40	6,28
Zakwaterowanie i gastronomia	1,71	2,74	3,02
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2,74	2,98	3,37
Obsługa rynku nieruchomości	2,39	10,19	10,33
Pozostałe sekcje	20,00	21,43	28,31

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Udział sekcji: przemysł, transport i gospodarka magazynowa oraz działalność finansowa i ubezpieczeniowa jest zbliżony do przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat ząbkowicki i województwo dolnośląskie. Kilukrotnie mniejszy odsetek przedsiębiorstw z sekcji obsługa rynku nieruchomości w gminie Kamieniec Ząbkowicki w stosunku do porównywanych jednostek jest zjawiskiem naturalnym bowiem statystyka, zwłaszcza dla województwa, obejmuje również duże gminy miejskie (Wrocław, Wałbrzych, Legnica, itd.), w których takie firmy mają przeważnie swoje siedziby. Podobnie ma się rzecz z pozycją „pozostałe sekcje”, gdzie duże jednostki miejskie są główną siedzibą dla licznych podmiotów publicznych (państwowych i samorządowych). Natomiast znacznie wyższy w stosunku do powiatu i województwa odsetek firm z sekcji rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest zjawiskiem naturalnym ze względu na rolniczy charakter znacznej części gminy. Dość zaskakującym wynikiem dla gminy wiejskiej jest wysoki odsetek w sekcjach: przemysł i budownictwo (przede wszystkim ze względu na wydobywanie i przetwórstwo surowców naturalnych) oraz handel, ale najczęściej są to przede wszystkim małe zakłady rodzinne.

Zjawiskiem dość charakterystycznym dla gmin wiejskich jest niższy odsetek zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do jej liczby ludności w porównaniu z jednostkami miejsko – wiejskimi i miejskimi. Dzieje się tak również w przypadku gminy Kamieniec Ząbkowicki co prezentuje poniższa tabela.

²⁵ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

TABELA 56: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podmioty gospodarki narodowej²⁶ zarejestrowane w REGON na 1000 ludności w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności ogółem	67,37	92,54	115,10
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	100,09	141,27	175,46
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności ogółem	52,16	65,96	81,66
Zakłady osób fizycznych na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	77,50	100,69	124,48

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

4.2.2. Zatrudnienie.

Według danych z końca 2010 roku liczba pracujących²⁷ w gospodarce narodowej na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki wyniosła 1405 osób. Kobiety stanowiły 29,32 %, a więc 1/3 ogólnej liczby pracujących.

TABELA 57: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – pracujący w 2010 roku.

Pracujący	Gmina Kamieniec Ząbkowicki – liczba pracujących
Ogółem	1405
W tym liczba kobiet	412
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	58
Przemysł i budownictwo	400
Usługi rynkowe	673
Usługi nierynkowe	274

Źródło: GUS 2011.

TABELA 58: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura pracujących w 2010 roku.

Pracujący	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Rolnictwo i leśnictwo	4,13	3,19	1,12
Przemysł i budownictwo	28,47	38,62	37,51
Usługi rynkowe	47,90	24,69	26,46
Usługi nierynkowe	19,50	33,50	34,91
Na 1000 ludności ogółem	161,79	151,13	243,43
Na 1000 ludności w wieku produkcyjnym	240,38	230,70	371,09
Udział kobiet	29,32	48,48	48,83

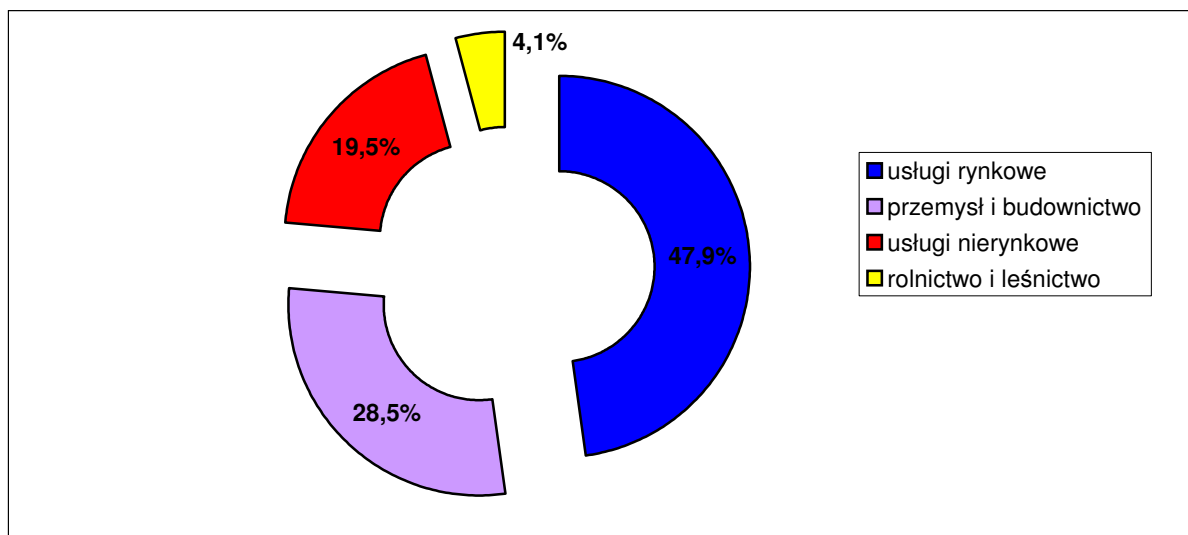
Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

²⁶ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

²⁷ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących; bez zatrudnionych za granicą; według faktycznego miejsca pracy.

Niniejsze statystyki nie odzwierciedlają faktycznej struktury zatrudnienia na terenie gminy, powiatu i województwa. Odnoszą się bowiem do liczby pracujących, zgodnie z przedstawioną powyżej definicją i odzwierciedlają strukturę zatrudnienia w większych podmiotach gospodarczych. Jednakże na podstawie powyższej tabeli obserwujemy naturalną prawidłowość. Stosunkowo wysoki wskaźnik pracujących w przemyśle i budownictwie na terenie gminy wiejskiej Kamieniec Ząbkowicki odnotowujemy ze względu na fakt, że znaczną ilość lokalnych firm zatrudniających powyżej 9 osób stanowią podmioty z sekcji przemysł i budownictwo, a przede wszystkim te związane z wydobywaniem surowców naturalnych. Jeszcze wyższy odsetek dotyczy pracujących w sektorze usług rynkowych. Jego wysoka wartość, wyższa tu od średniej w powiecie i województwie, dotyczy przede wszystkim zatrudnienia związanego z transportem (kolej). Odsetek pracujących w usługach nierynkowych (przede wszystkim sektor publiczny) kształtuje się tu na najniższym poziomie. Niski odsetek pracujących w lokalnym rolnictwie to efekt tego, że są to przede wszystkim gospodarstwa indywidualne. Natomiast niski udział kobiet wśród ogółu pracujących związany jest z faktem, że struktura branżowa największych lokalnych zakładów charakteryzuje się przede wszystkim ofertą pracy dla mężczyzn. Reasumując należy nadmienić, że na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki struktura pracujących nie rozkłada się równomiernie pomiędzy wskazanymi sektorami.

RYCINA 17: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura pracujących w 2010 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

TABELA 59: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podmioty gospodarki narodowej²⁸ zarejestrowane w REGON według liczby pracujących w 2010 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ilość podmiotów
9 i mniej	548
10 – 49	35
50 i więcej	2

Źródło: GUS 2011.

²⁸ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

Na koniec 2010 roku w 35 przedsiębiorstwach (5,98 % ogółu) liczba pracujących wyniosła więcej niż 9 osób. Nie jest to jednak wartość znacznie odbiegająca od przeciętnych uwarunkowań charakteryzujących powiat ząbkowicki i województwo dolnośląskie, co więcej odsetek ten jest wyższy od porównywanych jednostek i jest to pewnego rodzaju osobliwość jak na gminę wiejską. Uwarunkowania te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 60: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura podmiotów gospodarki narodowej²⁹ zarejestrowanych w REGON według liczby pracujących w 2010 roku.

Podmioty o liczbie pracujących	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
9 i mniej	93,68	95,29	95,92
10 – 49	5,98	3,95	3,31
50 i więcej	0,34	0,76	0,77

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

4. 3. Bezrobocie.

4.3.1. Bezrobocie w latach 1992 – 2011.

Jednym z ważniejszych kryteriów oceny warunków bytu mieszkańców jest możliwość uzyskania zatrudnienia. Zjawiskiem, które nieustannie wywiera istotny wpływ na poziom życia ludności jest bezrobocie. 31 grudnia 2011 roku Powiatowy Urząd Pracy w Ząbkowicach Śląskich zarejestrował 611 bezrobotnych z terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki. Oznacza to, że na 100 osób w wieku produkcyjnym 10,45 % zarejestrowano jako bezrobotne. Współczynnik obliczany w stosunku do 100 osób czynnych zawodowo jest o wiele wyższy i kształtuje się na porównywalnym poziomie w stosunku do innych gmin powiatu ząbkowickiego.

TABELA 61: Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie ząbkowickim i województwie dolnośląskim na koniec grudnia 2011 roku.

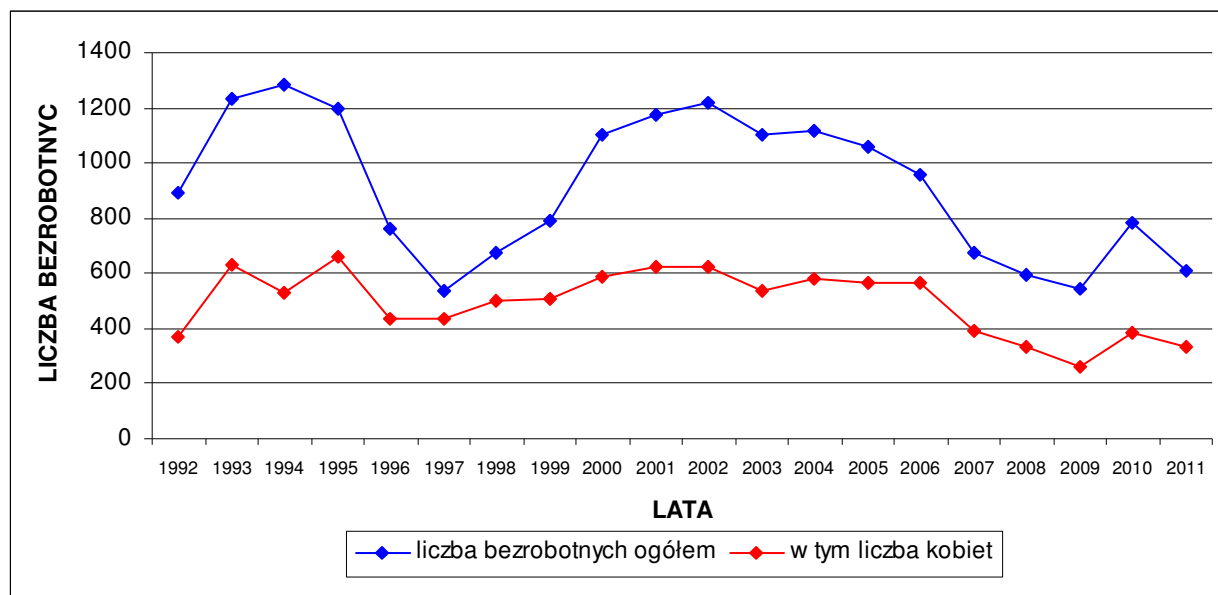
Wyszczególnienie	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Stopa bezrobocia w %	21,7	12,5

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

Na przestrzeni ubiegłych 20 lat (lata 1992 – 2011) największe bezrobocie w Polsce jak i w gminie Kamieniec Ząbkowicki występowało w latach 1992 – 1995 oraz w latach 2000 – 2006. Wyraźnie zarysował się spadek liczby bezrobotnych na 1997 rok w stosunku do lat 1993 – 1995. Spowodowane to było między innymi zmianą klasyfikacji statystycznej bezrobotnych, wprowadzonej na początku 1997 roku. Wpływ na to miała także koniunktura gospodarcza obserwowana w latach 1995 – 1998. Zaznaczający się w latach 1998 – 2002 wzrost bezrobocia należy przypisać między innymi dekoniunkturze oraz innym niekorzystnym wynikom makroekonomicznym notowanym w tych latach. Proces ten przełożył się na liczne zwolnienia grupowe. Jako pozytywny można uznać fakt, że począwszy od 2004 roku, z racji wejścia w okres kolejnej gospodarczej koniunktury, bezrobocie w gminie Kamieniec Ząbkowicki zaczęło systematycznie spadać (za wyjątkiem roku 2010) i obecnie zbliżyło się do poziomu notowanego w połowie lat 90-tych ubiegłego wieku.

²⁹ Bez osób prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

RYCINA 18: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – dynamika kształtowania się bezrobocia w latach 1992 – 2011.

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

TABELA 62: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobocie w latach 1992 – 2011.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych ogółem	W tym kobiety	Udział kobiet w %
1992	892	368	41,26
1993	1230	628	51,06
1994	1286	530	41,21
1995	1196	657	54,93
1996	761	436	57,29
1997	535	435	81,31
1998	671	501	74,66
1999	789	508	64,39
2000	1105	588	53,21
2001	1172	622	53,07
2002	1221	624	51,11
2003	1104	536	48,55
2004	1120	579	51,70
2005	1060	564	53,21
2006	959	567	59,12
2007	677	390	57,61
2008	595	332	55,80
2009	547	264	48,26
2010	785	388	49,43
2011	611	333	54,50

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

W przeciągu niemal całego analizowanego okresu, za wyjątkiem lat: 1992, 1994, 2003, 2009 i 2010 udział kobiet wśród ogółu bezrobotnych przekraczał poziom 50 %. Obecnie, to jest 31 grudnia 2011 roku, współczynnik ten wynosi 54,20 % i należy do przeciętnych wartości na przestrzeni analizowanego okresu.

TABELA 63: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni bez prawa do zasiłku w latach 1998 – 2011.

Rok (31 grudnia)	Liczba bezrobotnych bez prawa do zasiłku	Udział w % ogółu bezrobotnych
1998	448	66,77
1999	562	71,23
2000	884	80,00
2001	943	80,46
2002	992	81,24
2003	928	84,06
2004	964	86,07
2005	923	87,08
2006	819	85,40
2007	561	82,87
2008	483	81,18
2009	400	73,13
2010	650	82,80
2011	480	78,56

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

Na koniec grudnia 2011 roku 480 osób, to jest blisko 79 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku. Jest to jeden z najniższych wskaźników począwszy od 1998 roku. Niższe wskaźniki notowano jedynie w latach: 1998, 1999 i 2009.

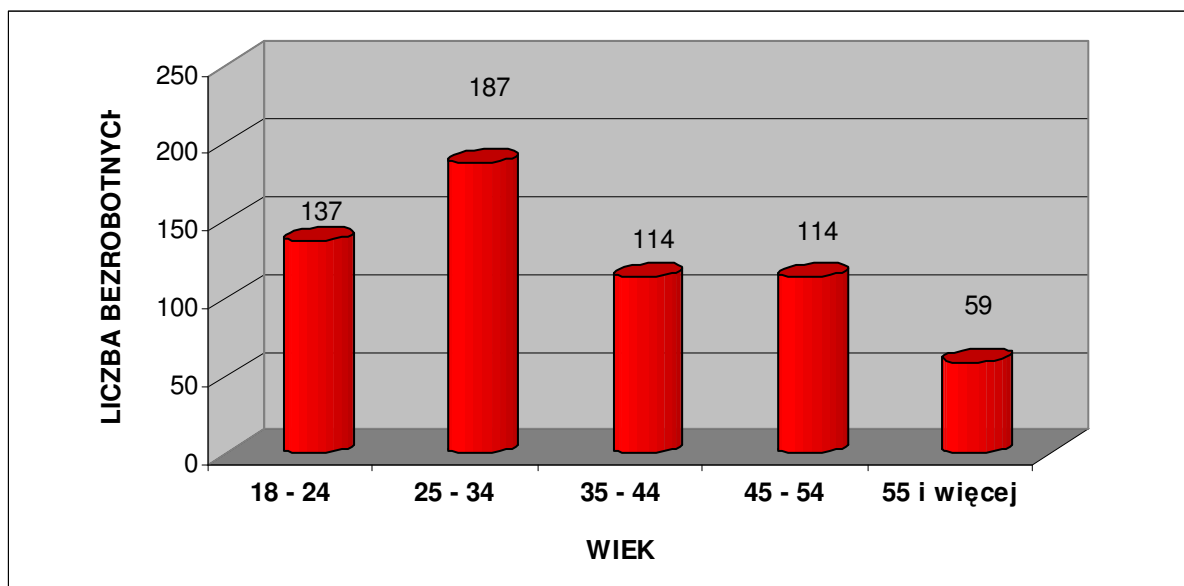
4.3.2. Struktura bezrobotnych według wieku, wykształcenia i stażu pracy.

TABELA 64: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 31.12.2011 roku.

Grupa wieku	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
18 – 24	137	22,42	77
25 – 34	187	30,61	111
35 – 44	114	18,66	64
45 – 54	114	18,66	62
55 – 59	44	7,20	19
60 – 64	15	2,45	–

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

RYCINA 19: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według wieku. Stan na 31.12.2011 roku.

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

Struktura bezrobotnych według wieku jest zróżnicowana. Niepokojące jest zjawisko, że liczna rzesza bezrobotnych, ponad 22 %, to osoby najmłodsze w wieku 18 – 24 lata. Natomiast aż 53 % ogółu zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby do 34 roku życia. Ponad 37 % bezrobotnych to ludzie w wieku 35 – 54 lata. Jedynie grupa bezrobotnych powyżej 55 roku życia jest nieliczna (blisko 10 %), między innymi ze względu wcześniejszego przejścia na emeryturę lub systemu zasiłków i świadczeń przedemerytalnych.

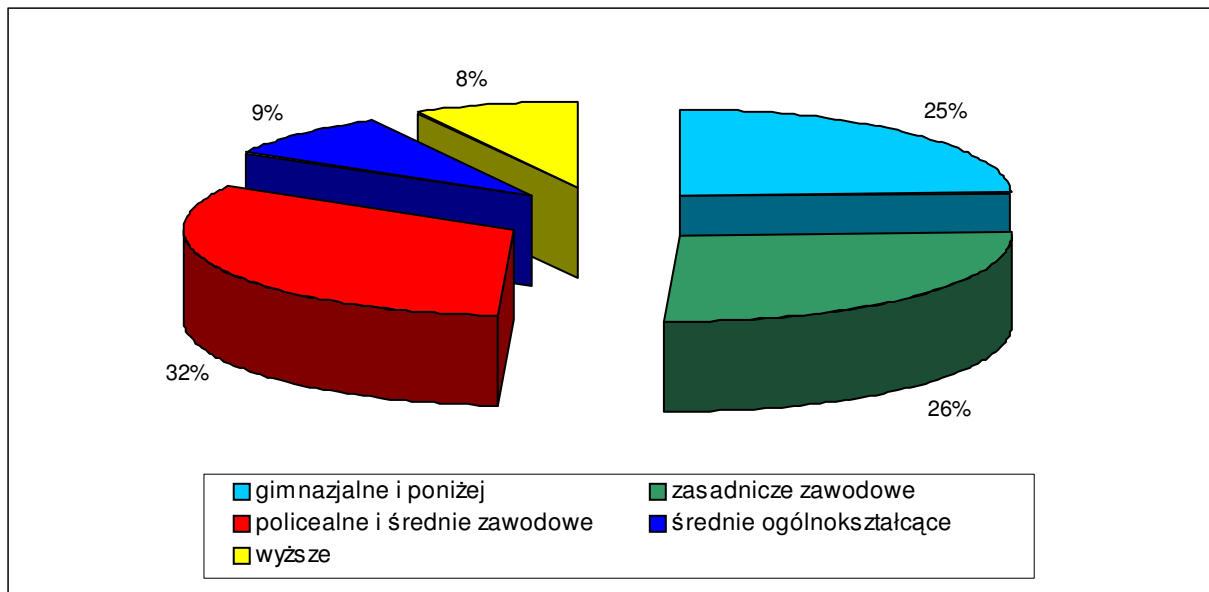
TABELA 65: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 31.12.2011 roku.

Wykształcenie	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Wyższe	49	8,02	31
Policealne i średnie zawodowe	199	32,57	127
Średnie ogólnokształcące	53	8,67	38
Zasadnicze zawodowe	160	26,19	68
Gimnazjalne i poniżej	150	24,55	69

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

RYCINA 20: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według poziomu wykształcenia. Stan 31.12.2011 roku.

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

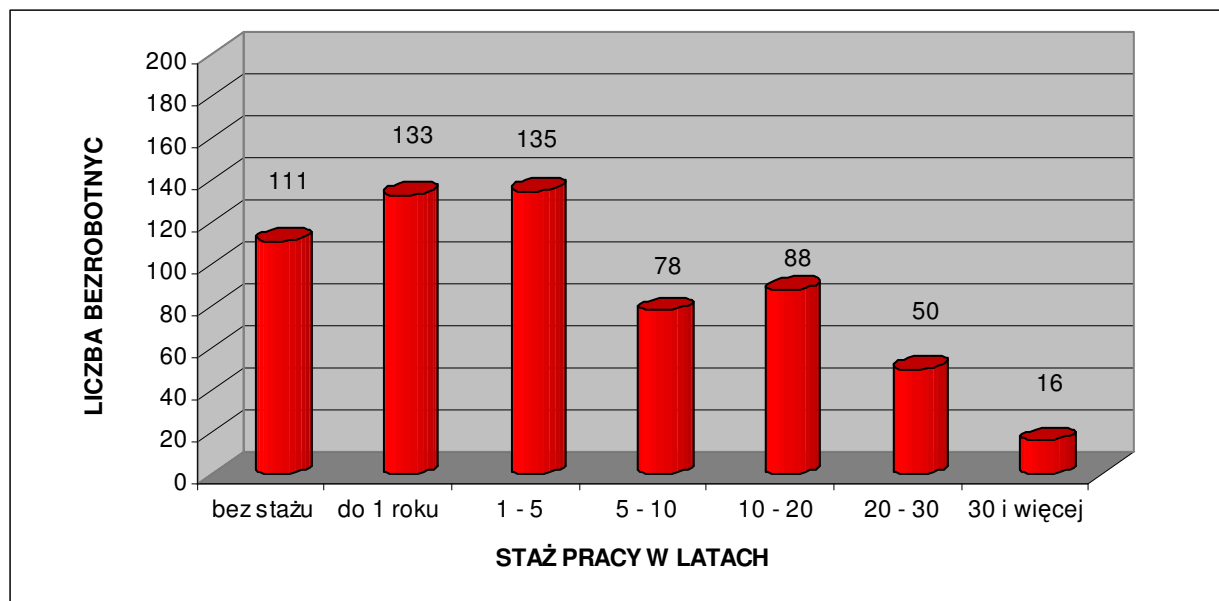
Bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym stanowią połowę (blisko 51 %) ogółu zarejestrowanych. Natomiast osoby pozostające bez pracy i legitymujące się wykształceniem wyższym stanowią 8 % ogółu bezrobotnych. Jest to wartość wysoka w porównaniu z zeszłymi latami, ale obecnie coraz bardziej powszechna zarówno w skali regionu jak i całego kraju, a nawet całej Unii Europejskiej. Znaczną grupę (ponad 41 %) stanowią osoby z wykształceniem policealnym i średnim, którym ze względu na brak dyplomu wyższych uczelni trudno znaleźć pracę w gminie czy nawet w całym regionie.

TABELA 66: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 31.12.2011 roku.

Staż pracy w latach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Bez stażu	111	18,17	69
Do 1 roku	133	21,77	72
1 – 5	135	22,09	71
5 – 10	78	12,77	47
10 – 20	88	14,40	47
20 – 30	50	8,18	21
30 lat i więcej	16	2,62	6

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

RYCINA 21: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według stażu pracy. Stan na 31.12.2011 roku.

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

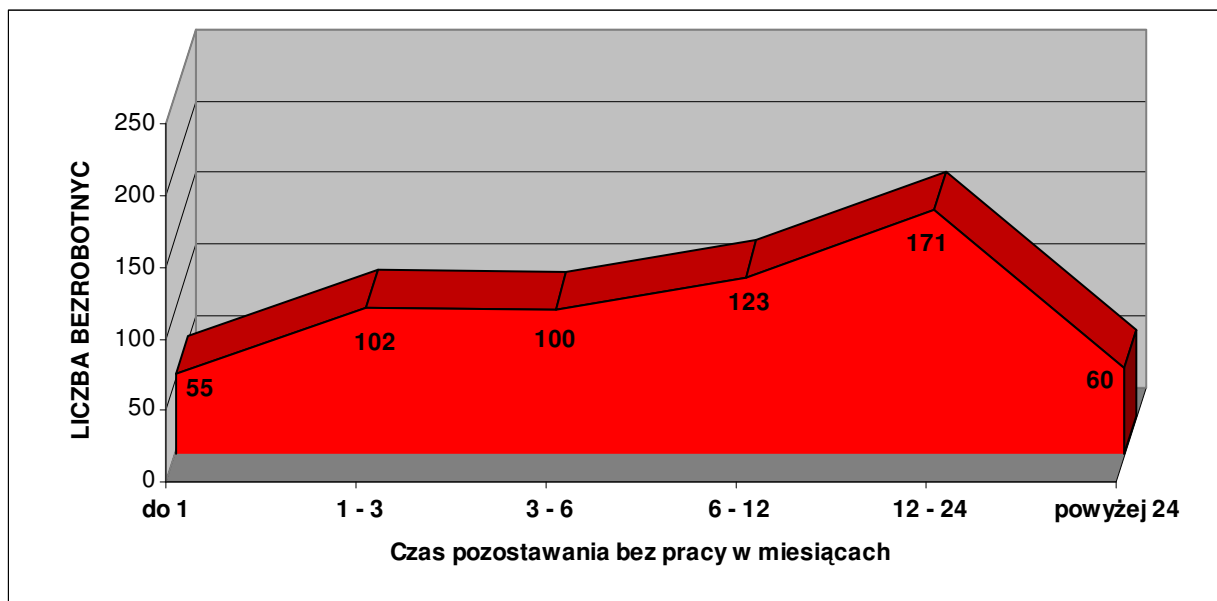
1/4 zarejestrowanych bezrobotnych ma za sobą staż pracy dłuższy niż 10 lat. Bardzo liczną grupę stanowią bezrobotni, którzy nie podejmowali jeszcze pracy bądź mają staż do 1 roku. Społeczność ta stanowi łącznie blisko 40 % ogółu zarejestrowanych. Niekorzystnym zjawiskiem jest fakt, że w tej grupie są głównie ludzie młodzi, absolwenci średnich szkół technicznych oraz liceów. Powyższe wskaźniki charakteryzujące strukturę bezrobotnych według stażu pracy w gminie Kamieniec Ząbkowicki przedstawiają się mniej korzystnie od średniej w województwie, szczególnie ze względu na krótszy staż pracy obecnie bezrobotnych. Aczkolwiek należy podkreślić, że brak zatrudnienia dla osób w najmłodszych kategoriach wiekowych staje się problemem również w teoretycznie zamożniejszych gminach czy w całych regionach.

TABELA 67: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan na 31.12.2011 roku.

Czas pozostawania bez pracy w miesiącach	Liczba bezrobotnych ogółem	Struktura (%)	W tym liczba kobiet
Do 1	55	9,00	24
1 – 3	102	16,69	51
3 – 6	100	16,37	57
6 – 12	123	20,13	66
12 – 24	171	27,99	101
Powyżej 24 miesięcy	60	9,82	34

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

RYCINA 22: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawania bez pracy. Stan na 31.12.2011 roku.

Źródło: PUP Ząbkowice Śląskie, 2012.

Ponad 90 % bezrobotnych pozostaje bez pracy nie dłużej niż 24 miesiące. Jest to grupa osób objęta zwolnieniami w 2009 i 2010 roku oraz dodatkowo zasilona absolwentami szkół średnich, zwłaszcza zawodowych i technicznych. Natomiast za korzystny należy uznać fakt, że tylko blisko 10 % bezrobotnych pozostaje bez pracy dłużej niż 2 lata. Oznacza to, że obecna struktura gospodarcza gminy Kamieniec Ząbkowicki jest w stanie wygenerować miejsca pracy również dla osób długotrwale bezrobotnych.

Obserwowana mniej więcej od 2004 roku koniunktura gospodarcza (wyhamowana nieco ze względu na obecną sytuację gospodarczą) spowodowała dość znaczny spadek bezrobocia w Polsce, w tym również na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki (z 1221 osób w 2002 roku do 547 osób w 2009 roku). Jednakże charakteryzuje ją przede wszystkim wzrost popytu na pracę w przemyśle i budownictwie, czyli dotyczy zwłaszcza robotników wykwalifikowanych i w tej kwestii obserwowana jest nawet nadwyżka popytu miejsc pracy nad podażą siły roboczej. Niepokojącym zjawiskiem jest brak dobrze płatnych ofert pracy dla ludzi młodych i wykształconych. Omawianą problematykę potęguje wchodzący w wiek produkcyjny i zawodowy wyż demograficzny z II połowy lat 80-tych XX wieku. Natychmiastowe stworzenie kilkuset miejsc pracy, opartych tylko o środki własne samorządu jest praktycznie niemożliwe. Szansę na poprawę sytuacji upatruje się w znalezieniu inwestorów strategicznych, mogących zatrudnić pracowników w sektorze produkcyjnym, zwłaszcza w przetwórstwie przemysłowym oraz w usługach. Dotyczy to zarówno gminy Kamieniec Ząbkowicki jak i całego powiatu ząbkowickiego oraz województwa dolnośląskiego. Gmina posiada tereny i warunki infrastrukturalne do przyjęcia inwestorów. Ważnym atutem jest również mała odległość od większych miast regionu: Kłodzka, Nysy i Ząbkowic Śląskich. Nie bez znaczenia są również dobre połączenia komunikacyjne gminy oraz warunki naturalne.

4. 4. Ochrona zdrowia i opieka społeczna.

4.4.1. Służba zdrowia.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki infrastruktura służby zdrowia składa się z następujących placówek:

- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej (NZOZ) Medicus sp. z o.o. w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Nauczycielska 2;
- 3 Praktyki lekarskie w Kamieńcu Ząbkowickim.

NZOZ Medicus sp. z o.o. oferuje mieszkańcom gminy następujące usługi:

- gabinet internistyczny;
- gabinet pediatryczny;
- gabinet ginekologiczny;
- gabinet zabiegowy i punkt szczepień;
- gabinet pobierania wyników badań laboratoryjnych;
- usługi pielęgniarstwo – położnicze;
- pielęgniarstwo środowiskowe: pielęgniarstwo rodzinne i położniczo – rodzinne.

Personel służby zdrowia składa się z 6 lekarzy medycyny oraz 9 pielęgniarek i 1 higienistki.

Praktyki lekarskie reprezentowane są przez 3 podmioty:

- 1 praktyka diabetologiczna (1 lekarz + 1 dietetyczka)
- 2 praktyki stomatologiczne (2 lekarzy + 2 pomoce dentystryczne).

Powyższe zapewnia mieszkańcom gminy jedynie podstawową opiekę medyczną. Korzystanie z pozostałych usług medycznych (przychodnie specjalistyczne i szpitale) odbywa się w placówkach zlokalizowanych poza granicami gminy, głównie w Paczkowie, Ząbkowicach Śląskich i we Wrocławiu. Dodatkowo na terenie gminy funkcjonują 2 apteki – obie w Kamieńcu Ząbkowickim. Na terenie gminy nie ma żłobków.

TABELA 68: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – dostępność do usług służby zdrowia w 2010 roku.

Liczba mieszkańców przypadająca na 1 obiekt:	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Apteki i punkty apteczne	4342	3788	3052
Ambulatoryjna opieka zdrowotna ³⁰	1737	1482	1514
Apteki i punkty apteczne na 100 km ²	2,06	2,24	4,73
Łóżka w szpitalach na 10 tys. ludności	–	15,0	48,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Wskaźnik dotyczący dostępności do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w gminie Kamieniec Ząbkowicki tylko nieznacznie odbiega od średniej charakteryzującej powiat ząbkowicki i województwo dolnośląskie. Jego wartość przedstawia się bardzo korzystnie w porównaniu do warunków występujących w innych gminach wiejskich. Natomiast dostępność do aptek (liczba mieszkańców przypadających na 1 obiekt) odbiega od wartości

³⁰ Powyższa statystyka obejmuje: zakłady opieki zdrowotnej oraz praktyki lekarskie, które podpisały kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia.

przyporządkowanych dla porównywanych jednostek administracyjnych. Niemniej jednak obecnie zlokalizowaną w gminie sieć placówek służby zdrowia należy uznać za wystarczającą z punktu widzenia potrzeb, również ze względu na bogatą ofertę usług ochrony zdrowia zlokalizowaną w pobliskich miastach. W najbliższym czasie nie przewiduje się budowy nowych obiektów służby zdrowia.

4.4.2. Opieka społeczna.

Opieką społeczną na terenie gminy zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej zlokalizowany w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Ząbkowickiej 26. W 2010 roku rozdysponowano pomoc w postaci zasiłków: stałych, okresowych i celowych dla 447 rodzin, składających się z 1214 osób.

TABELA 69: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w latach 2000 – 2010.

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
2000	481	1569
2001	488	1590
2002	535	1731
2003	562	1852
2004	468	1563
2005	506	1550
2006	586	1751
2007	500	1513
2008	424	1272
2009	431	1210
2010	447	1214

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

W okresie analizowanych lat liczba rodzin objętych pomocą społeczną wahała się w granicach od 424 do 586. Dane te odzwierciedlają w pewnym sensie dynamikę kształtowania się bezrobocia na terenie gminy, ponieważ nadal głównym powodem ubiegania się o pomoc społeczną jest brak pracy zarobkowej. Wpływ na liczbę zasiłków w danym roku mają także klęski żywiołowe (ulewne deszcze, powodzie, pożary, itp.) wyrządzające znaczne szkody np.: w rolnictwie. Na terenie gminy nie ma domów i zakładów stacjonarnej opieki społecznej. W najbliższej przyszłości nie przewiduje się rozbudowy infrastruktury związanej z gminną pomocą społeczną i jej obecny stan należy uznać za wystarczający z punktu widzenia potrzeb lokalnej społeczności.

4. 5. Oświata i wychowanie.

W roku szkolnym 2011 / 2012 sieć oświatowa na terenie gminy składa się z następujących placówek:

- Przedszkole Publiczne nr 1 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka 23;
- Przedszkole Publiczne nr 2 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Kolejowa 84;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Doboszowicach, Doboszowice 94;
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Chrobrego w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa 4;
- Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Pawła II w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Szkolna 10;
- Gimnazjum Publiczne im. Adama Mickiewicza w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa 3;

- Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Juliana Lubienieckiego w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Ząbkowicka 21, składający się obecnie z następujących profili:
  - Technikum Obsługi Turystycznej;
  - Technikum Żywności i Gospodarstwa Domowego;
  - Technikum Informatyczne;
  - Szkoła Policealna.

TABELA 70: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyka wychowania przedszkolnego, podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego w roku szkolnym 2011 / 2012.

Placówka	Liczba uczniów	Liczba nauczycieli ³¹
Przedszkole nr 1 Kamieniec Ząbkowicki	94	9
Przedszkole nr 2 Kamieniec Ząbkowicki	63	4
Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym Doboszowice	14	9
Szkoła Podstawowa nr 1 Kamieniec Ząbkowicki	277	28
Szkoła Podstawowa nr 2 Kamieniec Ząbkowicki	137	12
Gimnazjum Publiczne Kamieniec Ząbkowicki	259	24
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Kamieniec Ząbkowicki	239	21

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Ogółem w roku szkolnym 2011 / 2012 z gminnej i powiatowej sieci oświatowej korzysta 1083 uczniów, z czego:

- 171 dzieci w przedszkolach;
- 414 uczniów w szkołach podstawowych;
- 259 uczniów w gimnazjum;
- 239 uczniów w szkole ponadgimnazjalnej.

Pozostają oni pod opieką 107 nauczycieli, z czego:

- 22 nauczycieli w przedszkolach;
- 40 nauczycieli w szkołach podstawowych;
- 24 nauczycieli w gimnazjum;
- 21 nauczycieli w szkole ponadgimnazjalnej

Powyższe oznacza, że przeciętnie na jednego nauczyciela przypada 10 wychowanków, z czego:

- 8 w przedszkolach;
- 10 w szkołach podstawowych;
- 11 w gimnazjum;
- 11 w szkole ponadgimnazjalnej

³¹ Bez względu na rodzaj etatu.

TABELA 71: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wybrane wskaźniki charakteryzujące sieć szkolno – oświatową w roku szkolnym 2010 / 2011.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Liczba miejsc w przedszkolach ³² na 1 przedszkole	80,00	88,65	110,29
Liczba dzieci w przedszkolach ³³ na 1 przedszkole	65,50	78,75	108,67
Obłożenie miejsc w przedszkolach ³⁴ (%)	81,88	88,83	98,53
Liczba miejsc w przedszkolach ³⁵ na 1 dziecko ogółem	1,10	1,00	0,79
Liczba uczniów na 1 szkołę podstawową	146,00	146,25	180,06
Liczba uczniów na 1 pomieszczenie w szkołach podstawowych	11,53	9,67	12,18
Liczba pomieszczeń szkolnych na 1 szkołę podstawową	12,67	15,13	14,78
Liczba uczniów na 1 gimnazjum	276,00	161,21	182,34
Liczba uczniów na 1 pomieszczenie w gimnazjum	11,50	11,76	13,29
Liczba pomieszczeń na 1 gimnazjum	24,00	13,71	13,72

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Wskaźniki dotyczące poszczególnych typów sieci oświatowej są zróżnicowane, występują jednak pewne podobieństwa i analogie. Przeciętna liczba miejsc w przedszkolach oraz wszystkich dzieci uczęszczających do przedszkoli przypadająca na 1 obiekt przedszkolny w gminie Kamieniec Ząbkowicki jest niższa od wskaźnika charakteryzującego powiat ząbkowicki oraz województwo dolnośląskie. Obłożenie dostępnych miejsc w placówkach przedszkolnych wznosi blisko 82 %. Natomiast wskaźnik (liczba) dostępnych miejsc w przedszkolach w stosunku do liczby wszystkich dzieci jest na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki, podobnie jak i w całym powiecie, zdecydowanie korzystniejszy w stosunku do średniej w województwie. Wartość gminnego wskaźnika oznacza, że wszystkie dzieci z terenu gminy mają szansę otrzymać miejsce w przedszkolu. Powyższe oznacza, że obecna sieć przedszkolna zaspokaja potrzeby miejscowej społeczności. Wskaźniki dotyczące sieci szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego są zróżnicowane. Wartości przyporządkowane dla gminy Kamieniec Ząbkowicki w zakresie szkolnictwa podstawowego oznaczają korzystniejsze uwarunkowania od średniej dla powiatu i województwa w kontekście przeciętnej liczby uczniów na 1 placówkę. Jednocześnie lokalne placówki podstawowe charakteryzują się mniejszą przeciętną liczbą pomieszczeń na 1 obiekt. Powyższe oznacza, że są to placówki kubaturowo mniejsze od przeciętnych. Natomiast w zakresie szkolnictwa gimnazjalnego przeciętna liczba uczniów na 1 obiekt w gminie jest zdecydowanie wyższa od porównywanych wartości. Dzieje się tak ze względu na fakt, że na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki funkcjonuje tylko 1 duża placówka gimnazjalna. Bez względu na powyższe należy uznać, że sieć szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego zaspokaja potrzeby miejscowej społeczności. Ofertę lokalnych szkół wzbogaca wspomniany na wstępie rozdziału Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych.

³² Przedszkola i oddziały przedszkolne.

³³ Przedszkola i oddziały przedszkolne.

³⁴ Przedszkola i oddziały przedszkolne.

³⁵ Przedszkola i oddziały przedszkolne.

Młodzież z gminy Kamieniec Ząbkowicki korzysta również z bogatej sieci placówek zlokalizowanych poza granicami samorządu, głównie w Ząbkowicach Śląskich, Kłodzku, Wałbrzychu i we Wrocławiu. Dotyczy to pobierania nauki w szkołach ponadgimnazjalnych o innym profilu niż lokalna placówka oraz na wyższych uczelniach.

Obecnie lokalna sieć oświatowa jest ilościowo jak i infrastrukturalnie wystarczająca z punktu widzenia potrzeb w zakresie wychowania przedszkolnego, szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego oraz ponadgimnazjalnego i nie przewiduje się w najbliższych latach likwidacji ani budowy żadnej placówki.

4. 6. Kultura.

Na terenie gminy funkcjonuje rozwinięta sieć placówek kulturalnych. Rozpowszechnianiem kultury na terenie gminy zajmuje się Gminne Centrum Kultury (GCK) zlokalizowane w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej 27. Celem działania GCK jest tworzenie, upowszechnianie i ochrona kultury, a także rozwijanie potrzeb z zakresu kultury fizycznej, sportu i rekreacji poprzez:

- rozpowszechnianie, rozbudzenie i rozwijanie potrzeb i zainteresowań kulturalnych środowisku lokalnym;
- tworzenie warunków dla rozwoju i wspierania amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką;
- tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, tradycji ludowych regionu, a także rękodzieła ludowego i artystycznego;
- organizacja imprez kulturalno – rozrywkowych, masowych i okazjonalnych;
- organizacja czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych, poprzez prowadzenie kół zainteresowań, klubów i specjalnych kursów, zgodnie z potrzebami środowiska;
- organizowanie koncertów, przeglądów, wystaw i konkursów;
- rozbudzenie i rozwijanie inicjatyw środowiskowych w zakresie kultury.

Podstawową działalność GCK opiera na współpracy ze szkołami podstawowymi i gimnazjum oraz organizacji dla dzieci i młodzieży imprez kulturalno – rekreacyjnych. Ponadto podejmuje się działania na rzecz środowiska poprzez organizację różnego rodzaju spotkań z okazji świąt państwowych, gminnych i okolicznościowych, jak również imprez o charakterze masowym. Na co dzień GCK współpracuje z organizacjami, stowarzyszeniami i innymi instytucjami. Wspomaga wszelkie lokalne inicjatywy kulturalne, tworząc historię gminy Kamieniec Ząbkowicki. Przy GCK funkcjonują liczne pracownie, sekcje zainteresowań i zespoły artystyczne.

Gminną sieć usług kultury tworzą również:

- Świetlica wiejska w Chałupkach;
- Świetlica wiejska w Doboszowicach;
- Świetlica wiejska w Kamieńcu Ząbkowickim I;
- Świetlica wiejska w Mrokocinie;
- Świetlica wiejska w Pomianowie Górnym;
- Świetlica wiejska w Sławęcinie;
- Świetlica wiejska w Sosnowej;
- Świetlica wiejska w Suszce;
- Świetlica wiejska w Śremie;
- Świetlica środowiskowa w Byczeniu;
- Świetlica środowiskowa w Kamieńcu Ząbkowickim II;
- Świetlica środowiskowa w Ożarach;

- Świetlica środowiskowa w Starczowie;
- Świetlica środowiskowa w Topoli.

Na terenie gminy funkcjonuje, podległa GCK, Gminna Biblioteka Publiczna zlokalizowana w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Ząbkowickiej 27. Posiada ona filie biblioteczne zlokalizowane w miejscowościach: Doboszowice, Ożary i Starczów oraz punkty biblioteczne w miejscowościach: Byczeń, Chałupki, Kamieniec Ząbkowicki i Topola. Punkty biblioteczne zlokalizowane są przy świetlicach wiejskich bądź środowiskowych. Działalność biblioteki służy zaspokajaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa, jego wychowaniu i upowszechnianiu oraz rozwojowi kultury i wiedzy poprzez:

- gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochronę materiałów bibliotecznych, ze szczególnym uwzględnieniem materiałów dotyczących własnego regionu;
- obsługę użytkowników, w tym: udostępnianie zbiorów bibliotecznych, prowadzenie działalności informacyjnej;
- rozbudzanie i rozwijanie potrzeb i zainteresowań czytelniczych;
- współdziałanie z bibliotekami i instytucjami upowszechniania kultury z innych miejscowości w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych mieszkańców gminy.

Biblioteka posiada księgozbiór liczony na blisko 41 tysięcy woluminów. Korzysta z niej rocznie ponad 1200 czytelników. W 2010 roku wypożyczenia na 1 czytelnika wyniosły 13,6 woluminów.

TABELA 72: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – uwarunkowania charakteryzujące usługi kultury w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Ilość mieszkańców na 1 bibliotekę ³⁶	1086	1894	3873
Placówki biblioteczne ³⁷ na 100 km ²	4,12	3,37	3,20
Księgozbiór w woluminach na 1000 mieszkańców	4690,8	4654,9	3458,2
Wypożyczenia na 1 czytelnika	13,6	17,3	19,7
Czytelnicy na 1000 mieszkańców	138	155	175
Liczba mieszkańców na 1 kino stałe	–	–	66927
Liczba mieszkańców na 1 muzeum	–	68575	49618
Liczba mieszkańców na 1 galerię	–	–	115114
Liczba mieszkańców na 1 teatr	–	–	169285

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Wskaźniki dotyczące usług kultury, a konkretnie usług oferowanych przez biblioteki, odznaczają się generalnie korzystniejszymi uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa za wyjątkiem liczby czytelników i wypożyczeń. Z usług kultury wyższego rzędu (np.: kina, teatry, opery, filharmonie, galerie, muzea, wystawy, itp.) mieszkańcy gminy Kamieniec Ząbkowicki mogą korzystać dopiero (za wyjątkiem muzeum) poza granicami nie tylko gminy, ale i całego powiatu, głównie w Wałbrzychu i we Wrocławiu.

Obecna sieć i zakres usług kultury jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb. Władze samorządowe zamierzają nadal utrzymywać i kontynuować działalność istniejących placówek kulturalnych. Ponadto przyszłe

³⁶ Biblioteki i filie.

³⁷ Biblioteki i filie.

działania powinny prowadzić do zachęcenia uczestnictwem w życiu kulturalnym gminy coraz większej liczby mieszkańców. Osiągnąć to można między innymi poprzez szersze dostosowanie oferty w kierunku potrzeb różnych grup wiekowych, między innymi wzbogacając obecną ofertę oraz łącząc działalność instytucji kulturalnych z innymi rodzajami aktywności, szczególnie w dziedzinach: sportu, rekreacji, gastronomii czy rozrywki. W najbliższym czasie nie przewiduje się likwidacji żadnej z placówek kulturalnych, planuje się zaś budowę nowych świetlic wiejskich w Suszce i Śremie oraz rozbudowę „Czerwonego Kościółka” w Kamieńcu Ząbkowickim, który mógłby docelowo służyć jako np.: galeria wystawiennicza dla miejscowych artystów, sala koncertowa, itp.

4. 7. Sport.

Działania klubów i licznych sekcji sportowych oraz urozmaicona infrastruktura sportowa to podstawowa możliwość rozwoju kultury fizycznej wśród mieszkańców gminy, a szczególnie dzieci i młodzieży. Na terenie gminy działalności sportowo – rekreacyjne organizują poszczególne kluby sportowe, które dodatkowo umożliwiającą zrzeszanie się w zespołach i sekcjach sportowych, a także Gminne Centrum Kultury w Kamieńcu Ząbkowickim. W zakresie sportu i rekreacji GCK współpracuje z organizacjami i stowarzyszeniami sportowymi w kreowaniu warunków do rozwoju sportu masowego i organizowania imprez sportowych.

Na terenie gminy funkcjonują następujące kluby i zrzeszenia sportowe:

- Gminny Ludowy Klub Sportowy „ZAMEK” Kamieniec Ząbkowicki;
- Ludowy Zespół Sportowy „SPARTAKUS” Byczeń;
- Ludowy Zespół Sportowy „KOLEJARZ – CARGO 03” Kamieniec Ząbkowicki;
- Ludowy Zespół Sportowy „INTER” Ożary;
- Ludowy Zespół Sportowy „SOKÓŁ” Starczów;
- Rowerowy Klub Sportowy „KROSS” Byczeń;
- Uczniowski Klub Sportowy Ożary.

Infrastrukturę sportową i rekreacją w gminie tworzą następujące ogólnodostępne obiekty:

- Stadion GLKS „ZAMEK” w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej 7 (widownia na 886 miejsc, boisko piłkarskie, boisko młodzieżowe, bieżnia żużlowa, kort tenisowy asfaltowy, boisko koszykarskie asfaltowe);
- Piłkarskie boiska wielofunkcyjne:
  - Byczeń;
  - Doboszowice;
  - Kamieniec Ząbkowicki;
  - Ożary;
  - Pomianów Górny;
  - Sosnowa;
  - Starczów;
  - Topola;
- Boiska przyszkolne:
  - Doboszowice;
  - SP nr 1 Kamieniec Ząbkowicki;
  - SP nr 2 Kamieniec Ząbkowicki;
- Hala sportowa przy Gimnazjum Publicznym w Kamieńcu Ząbkowickim (wymiary 36 x 18 m, widownia na 200 miejsc, możliwe gry: koszykówka, siatkówka, piłka ręczna, piłka nożna halowa);

- Sale gimnastyczne:
  - Doboszowice (wymiary 16 x 8 m, widownia na 40 miejsc, możliwe gry: koszykówka, siatkówka);
  - SP nr 1 Kamieniec Ząbkowicki (wymiary 16 x 8 m, widownia na 80 miejsc, możliwe gry: koszykówka, siatkówka);
  - SP nr 2 Kamieniec Ząbkowicki (wymiary 24 x 12 m, widownia na 120 miejsc, możliwe gry: koszykówka, siatkówka).

Działania samorządu w zakresie kultury fizycznej powinny nadal koncentrować się wokół rozwoju oraz upowszechniania na terenie gminy różnych form sportu i rekreacji. Analogicznie do przedsięwzięć związanych z kulturą, należy umożliwiać miejscowej młodzieży zrzeszanie się w klubach i sekcjach sportowych. W najbliższych latach nie planuje się likwidacji żadnego z obiektów sportowych. Z punktu widzenia najważniejszych potrzeb wymienia się remont i rozbudowę stadionu w Kamieńcu Ząbkowickim, budowę krytej pływalni w Kamieńcu Ząbkowickim oraz modernizację boisk w poszczególnych wsiach.

4. 8. Gospodarka mieszkaniowa.

4.8.1. Zasoby mieszkaniowe.

Przeciętne wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa w gminie Kamieniec Ząbkowicki są zbliżone do poziomu występującego w skali kraju i województwa dolnośląskiego. Podobnie kształtuje się problematyka związana z gospodarką mieszkaniową, to jest:

- nadal wysoki odsetek mieszkań o niskim standardzie;
- ograniczone fundusze na remonty bieżące;
- niezaspokojone potrzeby kwaterek ludności;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie;
- mała powierzchnia użytkowa w m² na 1 osobę;
- wysoka przeciętna liczba osób na 1 izbę.

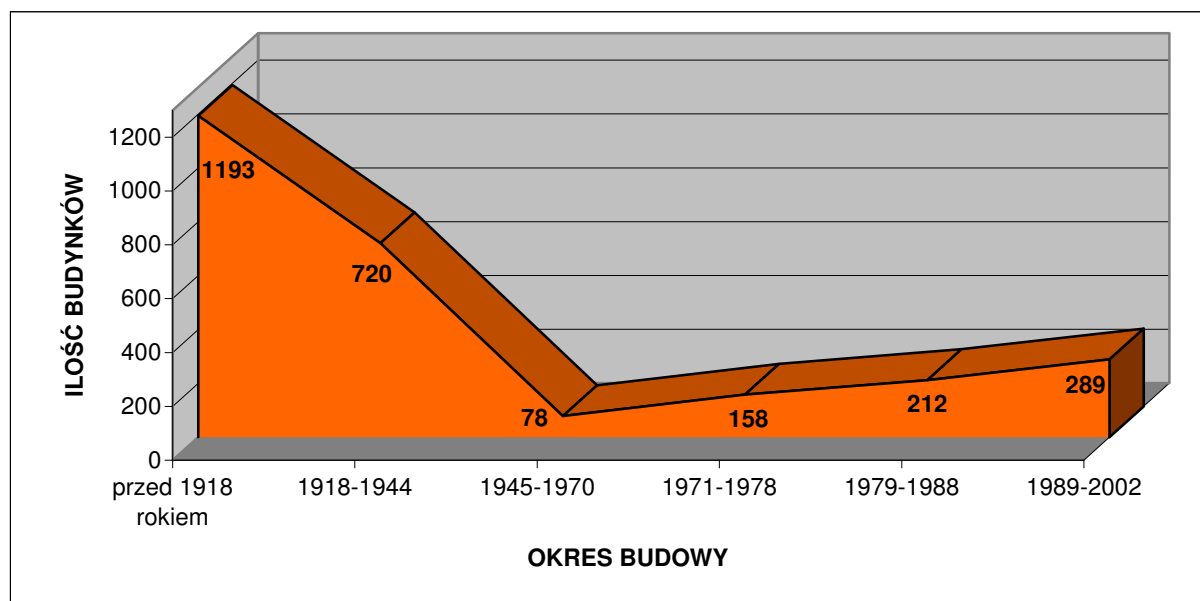
Na terenie gminy występują zróżnicowane typy zabudowy. Dominuje tu przede wszystkim zabudowa zagrodowa oraz jednorodzinna i jednorodzinno – usługowa (rzemieślnicza). Ponadto na terenie wsi: Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin i Sławęcina występuje zabudowa wielorodzinna, najczęściej w postaci pojedynczych obiektów. Powierzchnie działek w zależności od typu zabudowy wahają się od 500 do 2000 m². Przeciętna wysokość zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej wynosi 2, a maksymalnie 3 kondygnacje, natomiast wielorodzinnej do 4 kondygnacji.

TABELA 73: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zasoby mieszkaniowe według wieku do 2002 roku.

Okres budowy mieszkania	Ilość mieszkań	Powierzchnia użytkowa w m ²
przed 1918 rokiem	1193	86193
1918 – 1944	720	55405
1945 – 1970	78	5145
1971 – 1978	158	8969
1979 – 1988	212	17346
1989 – 2002	289	29408
nie ustalono	3	187

Źródło: GUS 2003.

RYCINA 23: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – mieszkania zamieszkane według okresu budowy do 2002 roku.

Źródło: GUS 2003.

Na podstawie wyników badań z powszechnego spisu ludności w 2002 roku można obliczyć, że spośród 2653 mieszkań zlokalizowanych na terenie gminy aż 72,11 % wybudowano przed 1945 rokiem, z czego 62,36 % powstało przed 1918 rokiem. Większość z nich wymaga kapitalnych remontów. Dla porównania na terenie powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego dane te prezentują się następująco:

- powiat ząbkowicki: przed 1945 rokiem – 70,16 %, z czego 61,02 % przed 1918 rokiem;
- województwo dolnośląskie: przed 1945 rokiem – 46,88 %, z czego 53,25 % przed 1918 rokiem.

Dane te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 74: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura zasobów mieszkaniowych według wieku w 2002 roku.

Okres budowy mieszkania	Ilość mieszkań (%)			Powierzchnia użytkowa (%)		
	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
przed 1918 rokiem	44,97	42,81	24,97	42,53	40,62	24,61
1918 – 1944	27,14	27,35	21,92	27,34	30,18	23,67
1945 – 1970	2,94	8,24	13,32	2,54	5,62	9,83
1971 – 1978	5,96	7,36	14,21	4,43	5,51	11,89
1979 – 1988	7,99	8,03	15,02	8,56	8,40	15,80
1989 – 2002	10,89	5,30	9,75	14,51	8,74	13,43
nie ustalono	0,11	0,91	0,82	0,09	0,93	0,76

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

TABELA 75: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – liczba budynków mieszkalnych według miejscowości w 2011 roku.

Miejscowość	Liczba budynków mieszkalnych
Byczeń	82
Chałupki	49
Doboszowice	151
Kamieniec Ząbkowicki I	502
Kamieniec Ząbkowicki II	197
Mrokocin	35
Ożary	132
Pomianów Górny	36
Sławęcín	31
Sosnowa	45
Starczów	133
Suszka	20
Śrem	21
Topola	63

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

TABELA 76: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zasoby mieszkaniowe w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Zasoby mieszkaniowe
Liczba mieszkań	2856
Liczba izb	11265

Źródło: GUS 2011.

Całkowita powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła w 2010 roku 223399 m².

TABELA 77: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wskaźniki charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku.

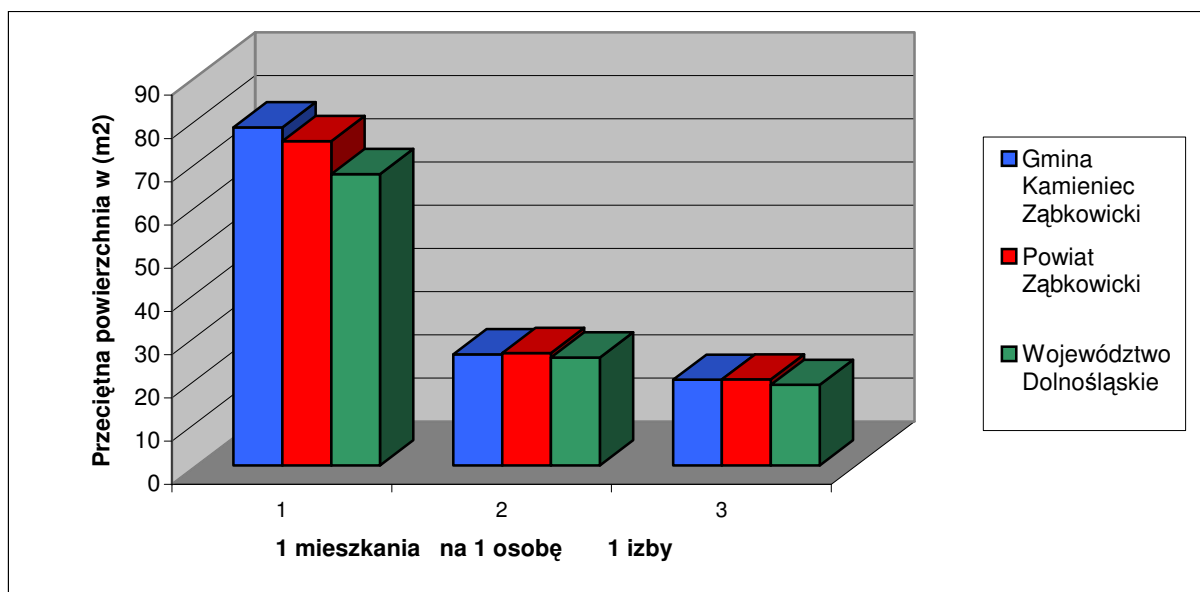
Przeciętna:	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Powierzchnia użytkowa w m ² 1 mieszkania	78,22	75,04	67,40
Powierzchnia użytkowa w m ² 1 izby	19,83	19,90	18,65
Liczba izb w 1 mieszkaniu	3,94	3,77	3,61
Powierzchnia użytkowa w m ² na 1 osobę	25,73	26,01	24,96
Liczba osób w 1 mieszkaniu	3,04	2,88	2,70
Liczba osób w 1 izbie	0,77	0,76	0,75

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Powyższe wskaźniki statystyczne dotyczące warunków zamieszkania w gminie Kamieniec Ząbkowicki są charakterystyczne dla gmin wiejskich, a tym bardziej położonych na Śląsku, Ziemi Lubuskiej i Pomorzu, gdzie większość zabudowy stanowi tkanka powstała przed 1945 rokiem. Wskaźniki te odznaczają się korzystniejszymi

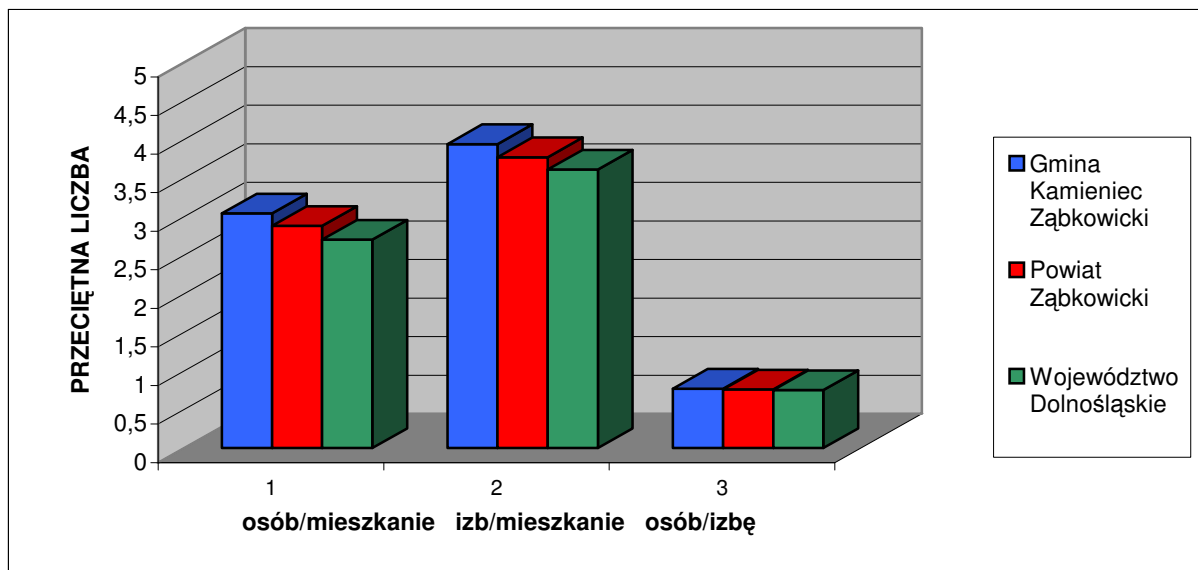
uwarunkowaniami na tle powiatu i województwa w zakresie powierzchni użytkowej tkanki mieszkaniowej oraz liczby izb, a z drugiej strony mniej korzystnymi uwarunkowaniami w kontekście przeciętnej liczby osób na 1 mieszkanie oraz 1 izbę. Powodem tego stanu jest przede wszystkim znacznie większa kubatura przeciętnego zabudowania na wsi, ale także fakt, że liczebność przeciętnego gospodarstwa domowego na wsi jest większa od tego w mieście. Nie bez znaczenia jest również standard mieszkań, a zwłaszcza wiek substancji mieszkaniowej. W tym przypadku wiek substancji w gminie Kamieniec Ząbkowicki działa na niekorzyść w kontekście standardów zamieszkania.

RYCINA 24: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku (l).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

RYCINA 25: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wybrane wartości charakteryzujące warunki zamieszkania w 2010 roku (II).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

4.8.2. Własność komunalna.

W 2011 roku własnością komunalną objętych było 279 mieszkań, składających się z 806 izb, o łącznej powierzchni użytkowej wynoszącej 14473,24 m². Zarządza nimi Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zlokalizowany w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej 4.

TABELA 78: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – komunalne zasoby mieszkaniowe w 2011 roku.

Wyszczególnienie	Własność Gminy	% ogółu zasobów
Mieszkania	279	9,80
Izby	806	7,19
Powierzchnia użytkowa w m ²	14473,24	6,52

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Własność komunalna stanowi 6,52 % ogółu zasobów mieszkaniowych na terenie gminy. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania komunalnego wynosi 51,88 m² i składa się średnio z 2,89 izb. 3 mieszkania oraz 1 lokal użytkowy, o łącznej powierzchni 243 m², zostały wyłączone z użytkowania ze względu na stan techniczny. Cena 1 m² mieszkania komunalnego wynosi około 1000 złotych. Jej dokładna wartość uzależniona jest od stanu technicznego oraz lokalizacji mieszkania. Obecnie na przydział mieszkania komunalnego oczekuje 120 rodzin. Powyższe oznacza, że należałoby przeanalizować możliwość wdrożenia programu budownictwa socjalnego.

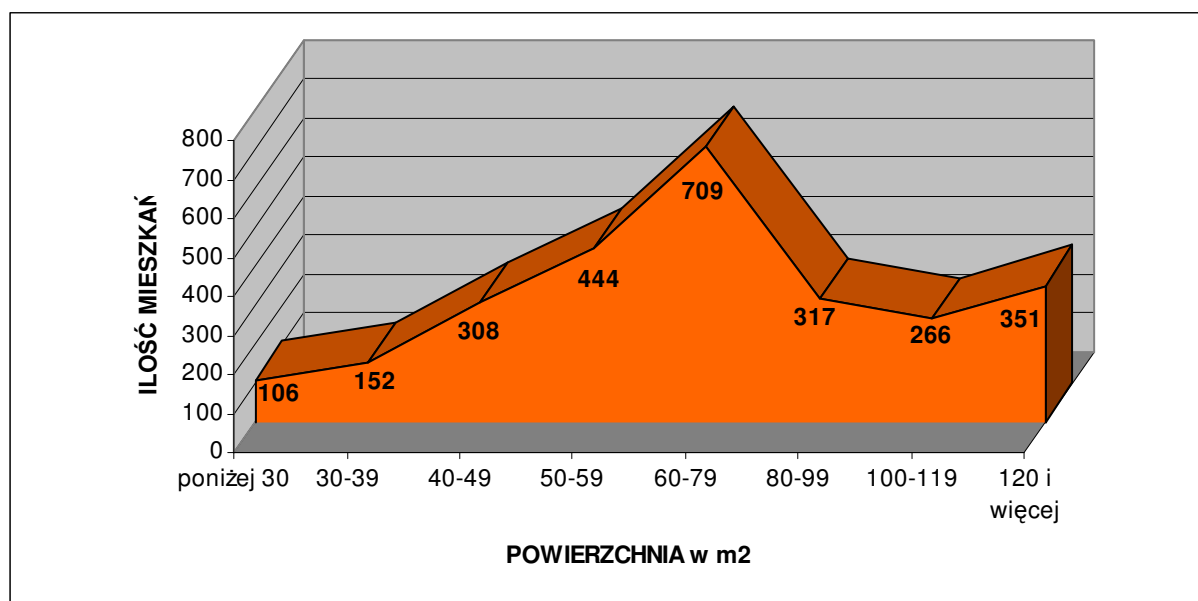
4.8.3. Standard mieszkań.

TABELA 79: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – mieszkania zamieszkane według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m ²	Liczba mieszkań
poniżej 30	106
30 – 39	152
40 – 49	308
50 – 59	444
60 – 79	709
80 – 99	317
100 – 119	266
120 i więcej	351

Źródło: GUS 2003.

RYCINA 26: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – mieszkania zamieszkane według powierzchni użytkowej w 2002 roku.

Źródło: GUS 2003.

Na podstawie wyników badań z powszechnego spisu ludności w 2002 roku można obliczyć, że stosunkowo najwięcej mieszkań w całej gminie Kamieniec Ząbkowicki (26,72 %) ma powierzchnię użytkową w granicach od 60 do 79 m. Generalnie mieszkania o powierzchni użytkowej do 50 m² stanowią tu 21,33 % ogółu, od 50 m² do 100 m² – 55,41 %, a powyżej 100 m² – 23,26 %. Dla porównania na terenie powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego dane te prezentują się następująco:

- powiat ząbkowicki: do 50 m² – 32,64 %, od 50 m² do 100 m² – 45,44 %, powyżej 100 m² – 21,92 %;
- województwo dolnośląskie: do 50 m² – 38,74 %, od 50 m² do 100 m² – 46,80 %, powyżej 100 m² – 14,46 %.

Dane te prezentuje poniższa tabela.

TABELA 80: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura mieszkań zamieszkałych według powierzchni w 2002 roku.

Powierzchnia użytkowa w m ²	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
poniżej 30	4,00	5,04	5,68
30 – 39	5,73	11,56	13,65
40 – 49	11,61	16,03	19,41
50 – 59	16,74	13,10	17,63
60 – 79	26,72	20,43	21,43
80 – 99	11,95	11,92	7,74
100 – 119	10,03	9,05	6,01
120 i więcej	13,23	12,87	8,45

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

TABELA 81: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyposażenie mieszkań zamieszkałych w 2002 roku.

Wyszczególnienie	Ilość mieszkań
Wodociąg z sieci	2198
Ustęp splukiwany ogółem	2086
Ustęp splukiwalny z odprowadzeniem do sieci	778
Łazienka	2125
Ciepła woda bieżąca	1835
Gaz z sieci	–
Gaz z butli	2252
Centralne ogrzewanie zbiorowe	372
Centralne ogrzewanie indywidualne	1247
Piece	1005

Źródło: GUS 2003.

TABELA 82: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura wyposażenia mieszkań zamieszkałych w 2002 roku.

Wyszczególnienie	% mieszkań wyposażonych w dany element		
	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
1	2	3	4
Wodociąg z sieci	82,85	83,07	91,92
Ustęp splukiwany ogółem	78,63	82,09	88,49
Ustęp splukiwalny z odprowadzeniem do sieci	29,33	45,87	68,23
Łazienka	80,10	81,68	86,90
Ciepła woda bieżąca	69,17	72,46	81,41
Gaz z sieci	–	40,60	67,48
Gaz z butli	84,89	47,74	24,53

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4
Centralne ogrzewanie zbiorowe	14,02	16,70	39,69
Centralne ogrzewanie indywidualne	47,00	46,19	36,37
Piece	37,88	35,67	22,47

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

Z powyższych danych wynika, że mieszkania w gminie Kamieniec Ząbkowicki charakteryzują się mniej korzystnym wyposażeniem w podstawowe elementy infrastruktury technicznej, takie jak: wodociąg z sieci, ustęp splukiwalny, kanalizacja sanitarna, łazienka czy ciepła woda bieżąca, w porównaniu z przeciętnymi uwarunkowaniami na terenie powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego. Główne przyczyny takiego stanu to przede wszystkim: mniej korzystny wiek (starszy) substancji mieszkaniowej, brak sieci kanalizacyjnej, brak sieci gazowej oraz co oczywiste na terenach wiejskich – brak centralnych systemów ogrzewania.

4.8.4. Budownictwo mieszkaniowe.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki w 2010 roku oddano do użytku 10 mieszkań, składających się z 64 izb. Łączna powierzchnia użytkowa nowo oddanych mieszkań wyniosła 1503 m². Wszystkie mieszkania oddano w systemie jednorodzinny. Obecnie przeciętna cena 1 m² terenu przeznaczonego pod budownictwo mieszkaniowe wynosi około 35 złotych. Jej konkretny poziom jest uzależniony od lokalizacji i stopnia uzbrojenia.

TABELA 83: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – mieszkania oddane do użytku w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Mieszkania oddane do użytku ogółem na 1000 ludności	1,15	0,94	4,43
Mieszkania oddane do użytku w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	1,15	0,94	1,83
Nowe izby mieszkalne ogółem na 1000 ludności	7,37	6,06	16,92
Nowe izby mieszkalne w budownictwie indywidualnym na 1000 ludności	7,37	6,06	9,94
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w m ²	150,30	162,70	94,43
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 nowego mieszkania w budownictwie indywidualnym w m ²	150,30	162,70	144,98
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu	6,40	6,45	3,82
Przeciętna ilość izb w nowym mieszkaniu w budownictwie indywidualnym	6,40	6,45	5,42

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

W 2010 roku wskaźnik ilości nowych mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców był wyższy od wartości charakteryzującej powiat ząbkowicki o około 22 % oraz 3–krotnie niższy od średniej dla województwa dolnośląskiego. W przypadku budownictwa indywidualnego wskaźniki te spłaszczyły się, ale i tak nadal były niższe o około 60 % od średniej dla województwa. Przeciętna powierzchnia nowo oddanego mieszkania w gminie Kamieniec Ząbkowicki była nieznacznie niższa od wartości charakteryzującej powiat oraz znacznie wyższa (o około 60 %) od średniej w województwie. Stało się tak dzięki temu, że w odróżnieniu, co oczywiste, od całego

województwa wszystkie nowe mieszkania w gminie Kamieniec Ząbkowicki były oddane w systemie budownictwa jednorodzinne, charakteryzującego się większą powierzchnią użytkową od mieszkań w blokach wielorodzinnych. Należy nadmienić, że prezentowane dane są wizerunkiem stałych tendencji, a nie tylko obrazem sytuacji w danym roku. Gmina Kamieniec Ząbkowicki ze względu na swoje położenie jest dość atrakcyjnym miejscem pod względem osadnictwa. Należy więc nadal promować tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe, licząc z jednej strony na uniknięcie odpływu własnej społeczności, a z drugiej na napływ nowych osadników. Jednocześnie wskazane jest prowadzenie wyważonej polityki w zakresie wyznaczania miejsc pod budownictwo mieszkaniowe. Zbytne nasycenie zabudową mieszkaniową poszczególnych jednostek osadniczych może skutkować brakiem zainteresowania ze strony potencjalnych osadników.

Na etapie uwarunkowań rozwoju (diagnozy społeczno – gospodarczej), będących częścią niniejszego Studium, nadmienić można, że perspektywiczne potrzeby mieszkaniowe są ściśle powiązane ze skalą rozwoju ludności, istniejącym deficytem mieszkań samodzielnie zamieszkiwanych, jakością zasobów mieszkaniowych (wiek i stopień zużycia technicznego) oraz aspektami ekonomicznymi wynikającymi z polityki społeczno – gospodarczej państwa (zamożność społeczeństwa, dostępność do tanich kredytów hipotecznych, itp.). W przypadku gminy Kamieniec Ząbkowicki czynnikami decydującymi w głównej mierze o potrzebie wyznaczenia i rezerwowania terenów przeznaczonych pod lokalizację zabudowy mieszkaniowej są:

- rodziny oczekujące na przydział mieszkań komunalnych – ponad 100 rodzin;
- przewidywane dążenie do modelu gospodarstw rodzinnych mieszkających samodzielnie – szacowany deficyt wynosi minimum kilkadziesiąt mieszkań;
- konieczność wymiany zużytej technicznie zabudowy na nową – szacowany deficyt kolejne minimum kilkadziesiąt mieszkań;
- migracje mieszkańców pobliskich miast (Ząbkowice Śląskie i Paczków) na wieś, wyrażające się popytem na działki budowlane na terenie gminy – szacowany popyt wynosi obecnie od kilku do kilkunastu mieszkań rocznie.

Rozwój osadnictwa w gminie powinien sprowadzać się do:

- uzupełniania istniejących luk w zabudowie;
- podnoszenia wartości użytkowych istniejącej substancji mieszkaniowej poprzez wykonywanie remontów, modernizacji oraz rozbudowy;
- wymianę zużytej zabudowy w obrębie dotychczasowego siedliska;
- realizację zabudowy na nowych działkach budowlanych.

Za jednostki rozwojowe w gminie Kamieniec Ząbkowicki uznać należy miejscowości największe i zarazem koncentrujące już wykształcone funkcje usługowe. Poza Kamieńcem Ząbkowickim są to przede wszystkim wsie: Starczów i Doboszowice. Pozostałe miejscowości charakteryzują się obecnie mniejszym zainteresowaniem w kontekście realizacji nowych obiektów mieszkaniowych, między innymi ze względu na fizjografię terenu i wynikające z tego zagrożenia powodziowe oraz z powodu niedostatku infrastruktury technicznej i społecznej. Jednakże powinno się je promować w kontekście budownictwa mieszkaniowo – usługowego (turystyka) oraz letniskowego. Dla terenów preferowanego rozwoju funkcji mieszkaniowych należy przyjmować zasadę wyposażania ich w niezbędne obiekty i urządzenia infrastruktury społecznej, dopuszczając realizację usług podstawowych w formie urządzeń wbudowanych lub wolnostojących.

W zakresie osadnictwa i budownictwa mieszkaniowego należałoby określić następujące kierunki rozwoju:

- adaptację, uzupełnienia i modernizację istniejącej zabudowy;
- dopuszczenie przekształceń funkcji pierwotnych (zabudowy zagrodowej) do funkcji usług lokalnych;

- ograniczenie możliwości wyznaczania nowych terenów zabudowy na obszarach systemu terenów otwartych;
- kształtowanie nowej zabudowy w ramach strefy dopuszczalnego zainwestowania – tworzenie zabudowy zwartej (wypełnianie luk, enklaw, realizacja zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zainwestowanych wzdłuż istniejących dróg);
- preferowanie regionalnych cech architektonicznych w budownictwie;
- realizację zabudowy usługowej i gospodarczej z dostosowaniem formy architektonicznej do otaczającej zabudowy i krajobrazu;
- uzupełnienie niezbędnego zakresu usług podstawowych.

Realizacja zadań własnych gminy w zakresie gospodarki przestrzennej, określonych w ustawie o samorządzie terytorialnym, następuje na drodze stanowienia przepisów gminnych jakimi są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz ich praktycznego egzekwowania. Podstawą do ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu, a w rezultacie wydania pozwolenia na budowę, są ustalenia w/w planów. Według obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego szacunkowe rezerwy lokalizacyjne pod budownictwo mieszkaniowe wynoszą obecnie łącznie około 50 ha, w tym:

- Byczeń – 3,1 ha;
- Chałupki – 3,34 ha;
- Doboszowice – 4,45 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki – 13,5 ha;
- Mrokocin – 0,83 ha;
- Ożary – 6,79 ha;
- Pomianów Górny – 0 ha;
- Sławęcín – 0,55 ha;
- Sosnowa – 4,2 ha;
- Starczów – 3,45 ha;
- Suszka – 6,2 ha;
- Śrem – 3,3 ha;
- Topola – 0,55 ha.

Zakładając, że powierzchnia jednej działki wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną wynosić będzie około 2500 m², tylko powyższe umożliwi lokalizację około 200 mieszkań budowanych w systemie jednorodzinny, czyli w przybliżeniu dla około 600 – 800 mieszkańców.

4. 9. Bezpieczeństwo publiczne.

4.9.1. Policja.

Stan bezpieczeństwa w gminie w znacznym stopniu jest zdeterminowany przez funkcjonowanie stosownych jednostek powołanych w tym celu. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki funkcjonuje Komisariat Policji, zlokalizowany w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej 20. Rejon gminy obsługiwany jest przez wyznaczonych funkcjonariuszy. Komisariat podlega Komendzie Powiatowej Policji w Ząbkowicach Śląskich.

Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem Policji na obszarze gminy.

4.9.2. Ochrona przeciwpożarowa.

W zakresie ochrony przeciwpożarowej rejon gminy Kamieniec Ząbkowicki jest obsługiwany pod względem operacyjnym przez Jednostkę Ratowniczo – Gaśniczą z Ząbkowic Śląskich, będącą w strukturze Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej (PSP) w Ząbkowicach Śląskich.

Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 6 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP), które zlokalizowane są w: Doboszowicach, Kamieńcu Ząbkowickim I i II, Ożarach, Starczowie i Topoli. Jednostki OSP mieszczą się w Remizach Strażackich. Rejon gminy wspomagają także jednostki OSP z pobliskich gminie miejscowości: Bardo, Braszowice, Budzów, Ciepłowody, Henryków, Przyłęk, Stolec i Złoty Stok. Strażacy ochotnicy wyjeżdżają na akcje nie tylko dotyczące pożarów, ale także do wypompowywania wody z piwnic w czasie podtopień, do usuwania sopli zwisających z dachów, do usuwania drzew po wichurach, do wypadków drogowych, itp. Średnio rocznie na terenie gminy notuje się od 100 do 150 zdarzeń, wymagających interwencji jednostek PSP lub OSP.

Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem jednostek OSP.

4.9.3. Ochrona przeciwpowodziowa.

Stopień zagrożenia powodziowego w dolinach rzecznych determinowany jest zarówno czynnikami naturalnymi, takimi jak: rzeźba terenu, gleba, budowa geologiczna, szata roślinna, natężenie opadów atmosferycznych, powierzchnia i ukształtowanie zlewni i jej poszczególnych dopływów, jak również czynnikami antropogenicznymi, takimi jak: regulacja koryt rzecznych, infrastruktura hydrotechniczna, stopień zagospodarowania dolin rzecznych.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki istnieje zagrożenie powodziowe ze względu na występowanie rzeki Nysy Kłodzkiej oraz jej licznych dopływów, w tym zwłaszcza rzeki Budzówki. Rzeki te objęte są badaniami monitoringowymi w granicach gminy oraz powyżej granic gminy. Nysa Kłodzka oraz jej prawostronne dopływy [Gruda (Ożarski Potok), Jamnica (Świda), Mąkolnica, Trująca], a także lewostronne dopływy (Budzówka i Studew) mają charakter rzek górsko – nizinnych. Cechują się gwałtownymi wezbrzeniami i przewagą przepływu turbulentnego nad laminarnym, co powoduje narażenie przyległych obszarów na występowanie nagłych i gwałtownych powodzi. Nysa Kłodzka w granicach gminy, pomiędzy Pilcami a ujściem do zbiornika „Topola” przepływa przez ostatni podgórski, przełomowy odcinek. Największe zagrożenie powodziowe dla gminy Kamieniec Ząbkowicki stanowią wezbrania powodziowe w górnym biegu zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej i jej dopływu Budzówki. Górna część zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej to tereny górskie i podgórskie (Masyw Śnieżnika, Góry Bialskie, Góry Bystrzyckie, Góry Stołowe, Góry Złote, Góry Bardzkie, Kotlina Kłodzka). Opady atmosferyczne przekraczają tam nierzadko 1000 mm rocznie, powstając wskutek ścierania się mas chłodnego powietrza polarno – morskiego z bardzo ciepłym powietrzem zwrotnikowym. Górski charakter dorzecza górnej Nysy Kłodzkiej i jej większych dopływów powyżej granic gminy (między innymi: Bystrzyca, Biała Łądecka, Bystrzyca Dusznicka, Ścinawka) oraz wysokie natężenie opadów niejednokrotnie powodują duży spływ powierzchniowy i gwałtowny przybór wody. Nysa Kłodzka zaliczana jest do rzek polskich o największym potencjale powodziowym. Około ¾ maksymalnych wezbrań rocznych występuje w miesiącach: czerwiec, lipiec i sierpień. W porównaniu z powodziami letnimi wezbrania zimowe w zlewni Nysy Kłodzkiej są rzadsze i charakteryzują się wielokrotnie mniejszymi stratami materialnymi.

Rzeki położone na północ od doliny Nysy Kłodzkiej (lewostronne), poza Budzówką i Studew, mają charakter rzek nizinnych o niwalnym typie zasilania i charakteryzują się przewagą przepływu laminarnego nad

turbulentnym i mniejszymi wezbrzeniami. W północno – wschodniej części gminy doliny rzek charakteryzują się miejscami umiarkowanie stromymi zboczami. Wskutek większych, względnych spadków terenu oraz zwartych kształtów zlewni występowanie większych opadów deszczu może spowodować, że spływające wody zgromadzą się w dolinach i całą ich szerokością w sposób niekontrolowany spłyną poniżej. W tym rejonie zalaniu ulegą mogą zabudowania, który zostały wzniesione zbyt blisko koryta rzeki. Generalnie ten rejon gminy Kamieniec Ząbkowicki nie należy do obszarów szczególnie zagrożonych powodzią, stąd też brak jest zabezpieczeń i urządzeń ochrony przeciwpowodziowej. Jedyne tereny bezpośrednio przylegające do głównych cieków (np.: Starczowski Potok, Goleniówka) są narażone na okresowe podsiąkanie lub zalanie wodami powodziowymi, zwłaszcza podczas zimowych i wiosennych roztopów pokrywy śnieżnej oraz w trakcie letnich (gwałtownych lub długotrwałych) opadów o dużym natężeniu. Sieć rowów melioracyjnych i drenarskich zwiększają zdolności retencyjne tego obszaru, wpływając tym samym na obniżenie potencjalnego zagrożenia powodzią. Istotnymi powodami podtopień są tu przede wszystkim:

- niedrożne i zatkane (zasypane) rowy odwadniające;
- zarośnięte brzegi, a nawet koryta rowów, kanałów i rzek;
- zatkane przepusty drogowe.

Katastrofalna powódź z lipca 1997 roku poczyniła znaczne szkody na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki. Powodzią i podtopieniami objęte zostały bezpośrednio wybrane rejon następujących miejscowości: Byczeń, Chałupki, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pilce (dziś nie istniejąca), Pomianów Górny, Starczów i Topola. Poniżej znajduje się wykaz strat materialnych spowodowanych przez powódź i ulewne deszcze z lipca 1997 roku:

Straty w rolnictwie:

- zakres szkód:
  - zniszczone drogi dojazdowe do użytków rolnych;
  - zniszczone mosty, mostki i przepusty;
  - zniszczenia w urządzeniach melioracyjnych;
  - zniszczone grunty rolne i znajdujące się na nich uprawy;
  - zalane zmagazynowane zapasy paszowe;
  - zniszczone lub uszkodzone budynki mieszkalne i gospodarcze;
  - zniszczony sprzęt rolniczy;
  - zatopiony inwentarz;
- ilość miejscowości, na terenie których powstały szkody – 14 wsi;
- ilość gospodarstw, w których wystąpiły szkody – 100 gospodarstw;
- ilość uszkodzonych budynków mieszkalnych i gospodarczych z uwzględnieniem tych, które wymagały odbudowy lub odtworzenia – 58 gospodarstw;
- grunty trwale uszkodzone, zabrane przez rzekę lub zakamienionych – 131 ha;
- powierzchnia zalanych upraw rolnych: ziemniaki – 90 ha, owies – 24 ha, żyto – 46 ha, pszenica – 1166 ha, jęczmień – 235 ha, rzepak – 347 ha, buraki cukrowe – 34 ha, mieszanki zbożowe – 50 ha, pozostałe uprawy – 208 ha (okopowe, pastewne, warzywa, kukurydza, użytki zielone) ;
- inwentarz, który uległ utonięciu: trzoda chlewna – 303 sztuki, bydło – 5 sztuk, owce – 2 sztuki, kozy – 3 sztuki, drób – około 1200 sztuk, zwierzęta futerkowe – 115 sztuk, pszczoły – 87 pni, ryby – 14400 kg;
- ilość sprzętu rolniczego, który uległ zniszczeniu: ciągniki rolnicze 20 sztuk, przyczepy 26 sztuk, kombajn zbożowy 1 sztuka, inne maszyny rolnicze 128 sztuk.

Straty w infrastrukturze technicznej i społecznej:

- drogi ogółem – 9,1 km, w tym 7,7 km drogi gminne;
- mosty i wiadukty – 7 sztuk (Kamieniec Ząbkowicki, Pilce, Śrem, Topola);
- ulice w Kamieńcu Ząbkowickim – 3,5 km (Boczna, Kolejowa, Krzyżowa, Piaskowa, Szpitalna, Wileńska, Zamkowa, XXX-lecia);
- sieć wodociągowa wraz z budynkiem przepompowni – około 2,2 km;
- sieć kanalizacji sanitarnej – około 1,5 km;
- sieć kanalizacji burzowej – około 1 km;
- oświetlenie uliczne (12 słupów) – około 800 mb sieci;
- sieć telekomunikacyjna;
- budynki mieszkalno – inwentarskie – 224 sztuki;
- budynki użyteczności publicznej – 12 sztuk;
- pozostałe budynki gospodarcze i handlowe (usługowe) – 140 sztuk;
- hala sportowa w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa;
- stadion sportowy w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka;
- basen kąpielowy odkryty w Kamieńcu Ząbkowickim;
- Przedszkole nr 1 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka;
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa;
- Zespół Szkół Rolniczych w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Ząbkowicka;
- Gminny Ośrodek Kultury w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka;
- świetlica wiejska w Pilcach;
- świetlica wiejska w Pomianowie Górnym;
- cmentarze komunalne:
  - Kamieniec Ząbkowicki;
  - Ożary;
  - Starczów.

Nie można w pełni zapobiec podobnym sytuacjom w przyszłości. Górskie rzeki i potoki cechują się gwałtownymi wzebraniem i wielką energią przepływów. Zabudowa koryt często jeszcze pogarsza sytuację ponieważ wody wzebrań nie rozlewają się na terenach niezabudowanych lecz zostają bardzo szybko odprowadzane do głównych rzek, które w wyniku tego gwałtownie wzbierają i wylewają powodując szkody na terenach zasiedlonych. Dla uniknięcia większych szkód powodowanych przez powódź należy ograniczyć inwestowanie na terenach narażonych na zalewy powodziowe. Należy dążyć do ochrony terenów zielonych położonych wzdłuż cieków wodnych oraz do ograniczenia procesów erozyjnych na terenach górskich. Niezbędne jest trwałe zadarnienie i zalesienie terenów o dużej aktywności procesów erozyjnych. Gospodarka leśna musi być prowadzona w sposób nie powodujący wzrostu erozji na stokach górskich. Prace zrywkowe należy wykonywać zimą i prowadzić zrywkę w poprzek stoków, zapobiegając powstawaniu nowych rynien erozyjnych. Trzeba dążyć do zwiększenia naturalnej retencji lasów, ograniczając tereny regresji drzewostanów i prowadząc ich przebudowę. W celu częściowego ograniczenia skutków potencjalnych kataklizmów prowadzi się prace hydrotechniczne zmierzające między innymi do: rozbudowy systemu dużej i małej retencji czy udrożnienia i obudowania brzegów mniejszych cieków. Obwałowania na terenie gminy i budowle wałowe mają istotne znaczenie w zniwelowaniu strat i szkód powodziowych. Jednakże istniejące wały zabezpieczają mienie tylko w ograniczonym zakresie przed wodami powodziowymi. Ważną kwestią jest również niedopuszczanie do zainwestowania naturalnych terenów zalewowych czyli polderów. Poldery mają za zadanie spłaszczenia (obniżenia stanu) przemieszczających się wód powodziowych. Istotny wpływ na bezpieczeństwo przeciwpowodziowe na terenie części gminy, a zwłaszcza na wschód od jej granic ma system zbiorników

retencyjnych na rzece Nysie Kłodzkiej zlokalizowanych pomiędzy Topolą a Paczkowem. Są to zbiorniki „Topola” i „Kozielno”. Jednakże pomimo tego zabezpieczenia niezbędne jest przeprowadzenie dalszych inwestycji mających na celu przede wszystkim budowę zbiornika retencyjnego „Kamieniec” powyżej Kamieńca Ząbkowickiego oraz modernizację wałów przeciwpowodziowych na rzece Nysie Kłodzkiej i Budzówce w granicach administracyjnych gminy Kamieniec Ząbkowicki. Bardzo duże znaczenie dla ochrony przed powodzią miejscowości Kamieniec Ząbkowicki będzie miał planowany suchy zbiornik przeciwpowodziowy „Pawłowice” na rzece Budzówce (poza granicami gminy). Ponadto obszar Polski i Czech został pokryty siecią radarów meteorologicznych. Wyspecjalizowane stacje prowadzą stały monitoring atmosfery. W przypadku prawdopodobieństwa wystąpienia gwałtownych opadów, odpowiednie służby powiatowe i gminne zostaną powiadomione z kilkugodzinnym uprzedzeniem. Poza wspomnianą perspektywiczną budową zbiornika retencyjnego „Kamieniec” oraz suchego zbiornika „Pawłowice” Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu przewiduje w najbliższych latach na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki przede wszystkim inwestycje o charakterze remontowo – modernizacyjnym. Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (DZMiUW) we Wrocławiu nie planuje na chwilę obecną żadnych inwestycji na terenie gminy.

Na rysunku niniejszego *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki* przedstawiono obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią, obszary potencjalnego zagrożenia powodzią oraz obszary wymagające ochrony przed zalaniem ze względu na ich zagospodarowanie, wartość gospodarczą lub kulturową na podstawie opracowania *Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej wodowskazu Bardo* sporządzonego przez Instytut Morski w Gdańsku, Oddział w Szczecinie. Zgodnie z art. 14 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 roku o zmianie ustawy Prawo Wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2011 roku, nr 32, poz. 159) wspomniane „*Studium...*” sporządzone przez właściwego dyrektora RZGW zachowuje ważność do dnia sporządzenia mapy zagrożenia powodziowego. Na obszarze bezpośredniego (szczególnego) zagrożenia powodzią obowiązują przepisy ustawy Prawo Wodne.

4. 10. Administracja samorządowa.

4.10.1. Urząd Gminy.

Urząd Gminy, zlokalizowany w miejscowości Kamieniec Ząbkowicki przy ul. Ząbkowickiej 26, nadzoruje aktywności społeczno – gospodarcze w gminie. Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym na czele urzędu gminy wiejskiej stoi Wójt. Jest on kierownikiem Urzędu i zwierzchnikiem służbowym pracowników Urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki składa się z następujących komórek organizacyjnych:

- Urząd Stanu Cywilnego;
- Referat Budownictwa i Gospodarki Przestrzennej;
- Referat Finansowy;
- Referat Planowania i Rozwoju;
- Referat Rolnictwa i Gospodarki Gruntami;
- Referat Spraw Obywatelskich;
- Sekretariat;
- Pełnomocnik Wójta do spraw oświaty;
- Stanowisko do spraw obsługi Rady Gminy;
- Komórka organizacyjna prowadząca sprawy związane z działalnością gospodarczą.

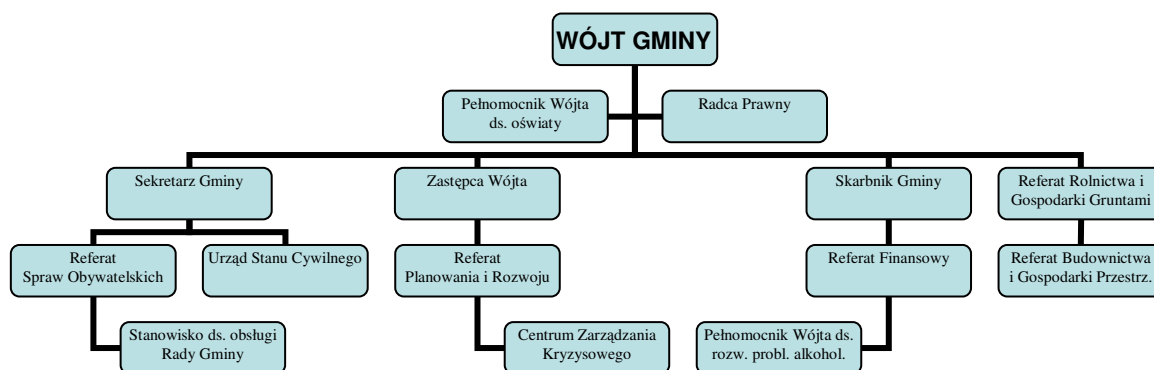

Strukturę organizacyjną Urzędu Gminy prezentuje rycina nr 27 zgodna z Zarządzeniem nr 77/2011 Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 kwietnia 2011 roku.

Ponadto Urzędowi Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim podlegają następujące jednostki organizacyjne:

- Przedszkole Publiczne nr 1 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka 23;
- Przedszkole Publiczne nr 2 w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Kolejowa 84;
- Szkoła Podstawowa z Oddziałem Przedszkolnym w Doboszowicach, Doboszowice 94;
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Bolesława Chrobrego w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa 4;
- Szkoła Podstawowa nr 2 im. Jana Pawła II w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Szkolna 10;
- Gimnazjum Publiczne im. Adama Mickiewicza w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa 3;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Ząbkowicka 26;
- Gminne Centrum Kultury w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka 27;
- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszaniowej w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Złotostocka 4;
- Schronisko Młodzieżowe w Starczowie, Starczów 43.

RYCINA 27: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – schemat organizacyjny Urzędu Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim.

Źródło reprodukcji: Załącznik nr 6 do Zarządzenia nr 77/2011 Wójta Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 kwietnia 2011 roku w sprawie Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

4.10.2. Gremia samorządowe.

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym władzę wykonawczą w gminie wiejskiej sprawuje Wójt, wyłoniony na podstawie bezpośrednich wyborów. Władzę uchwałodawczą, odpowiednik władzy ustawodawczej Sejmu RP, pełni Rada Gminna, składająca się z 15 osób. W wyniku wyborów samorządowych, które odbyły się jesienią 2010 roku, Rada Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim składa się z 12 mężczyzn i 3 kobiet.

TABELA 84: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Radni Gminy według wieku w 2011 roku.

Wiek	Liczba radnych			Struktura (%)		
	Ogółem	w tym:		Ogółem	w tym:	
		kobiety	mężczyźni		kobiety	mężczyźni
29 i mniej	1	–	1	6,66	–	8,33
30 – 59	12	3	9	80,00	100,00	75,00
60 i więcej	2	–	2	13,33	–	16,66

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

4.10.3. Współpraca krajowa i międzynarodowa.

Na arenie krajowej i międzynarodowej Gmina Kamieniec Ząbkowicki należy do następujących stowarzyszeń:

- Euroregion Glacensis;
- Dolnośląska Organizacja Turystyczna;
- Lokalna Grupa Działania (LGD) „QWSI”.

Dodatkowo na arenie międzynarodowej Gmina Kamieniec Ząbkowicki prowadzi formalną współpracę partnerską z gminą Ellzee z Niemiec (Bawaria). Współpraca dotyczy przede wszystkim wymiany kulturalnej. Gmina Kamieniec Ząbkowicki nie należy do żadnych stowarzyszeń i organizacji międzynarodowych.

4. 11. Organizacje społeczne.

Na terenie gminy działają liczne koła, związki oraz stowarzyszenia społeczne, artystyczne, sportowe i gospodarcze. Należą do nich między innymi:

Stowarzyszenia sportowe:

- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Gminny Ludowy Klub Sportowy „Zamek” Kamieniec Ząbkowicki , ul. Złotostocka 7, Kamieniec Ząbkowicki;
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Rowerowy Klub Sportowy „KROSS” Byczeń, Byczeń 5;
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Ludowy Zespół Sportowy „SPARTAKUS” Byczeń, Byczeń 18;
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Ludowy Zespół Sportowy „KOLEJARZ-CARGO 03”, ul. Ogródowa 24/3, Kamieniec Ząbkowicki;
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Ludowy Zespół Sportowy „INTER” Ożary, Ożary 14;
- Stowarzyszenie Kultury Fizycznej, Ludowy Zespół Sportowy „SOKÓŁ” Starczów, Starczów 47;
- Uczniowski Klub Sportowy Ożary, Ożary 76.

Ochotnicze Straże Pożarne:

- Ochotnicza Straż Pożarna Doboszowice, Doboszowice 71;
- Ochotnicza Straż Pożarna Kamieniec Ząbkowicki I, ul. Złotostocka 29, Kamieniec Ząbkowicki;
- Ochotnicza Straż Pożarna Kamieniec Ząbkowicki II, ul. Leśna 2, Kamieniec Ząbkowicki;
- Ochotnicza Straż Pożarna Ożary, Ożary 37/1;
- Ochotnicza Straż Pożarna Starczów, Starczów 47;
- Ochotnicza Straż Pożarna Topola, Topola 25.

Stowarzyszenia społeczno – kulturalne, towarzystwa i fundacje:

- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Gimnazjum Publicznego im. Adama Mickiewicza w Kamieńcu Ząbkowickim, ul. Zamkowa 3, Kamieniec Ząbkowicki;
- Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych im. Juliana Lubienieckiego, ul. Ząbkowicka 21, Kamieniec Ząbkowicki;
- Stowarzyszenie Integracyjne „Nasza Wieś Ożary z XXI wieku”, Ożary 32;
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Kamienieckiej, pl. Kościelny, Kamieniec Ząbkowicki;
- Fundacja „Stary Las”, Byczeń 68.

Koła:

- Koło Wędkarskie nr 11, ul. Skorolecka 8, Kamieniec Ząbkowicki;
- Gminne Koło Pszczelarzy, ul. XXX-lecia PRL 36/6, Kamieniec Ząbkowicki;
- Polski Związek Łowiecki, Koło Jeleń, ul. Złotostocka 2/8, Kamieniec Ząbkowicki;
- Koło Gospodyń Wiejskich Byczeń, Byczeń 55;
- Koło Gospodyń Wiejskich Chałupki, Chałupki 5;
- Koło Gospodyń Wiejskich Doboszowice, Doboszowice 63/23;
- Koło Gospodyń Wiejskich Ożary, Ożary 17;
- Koło Gospodyń Wiejskich Sosnowa, Sosnowa 38;
- Koło Gospodyń Wiejskich Starczów, Starczów 64;
- Koło Gospodyń Wiejskich Suszka, Suszka 2A.

Reasumując należy uznać, że nasycenie siecią placówek usług nierynkowych (publicznych) oraz zakres ich funkcjonowania jest wystarczający z punktu widzenia potrzeb lokalnej społeczności. Z punktu widzenia gospodarki przestrzennej nie przewiduje się dodatkowych potrzeb terenowych związanych z funkcjonowaniem administracji samorządowej, a także lokalnych stowarzyszeń.

5. GOSPODARKA.

5. 1. Rolnictwo i leśnictwo.

5.1.1. Użytkowanie gruntów w rolnictwie.

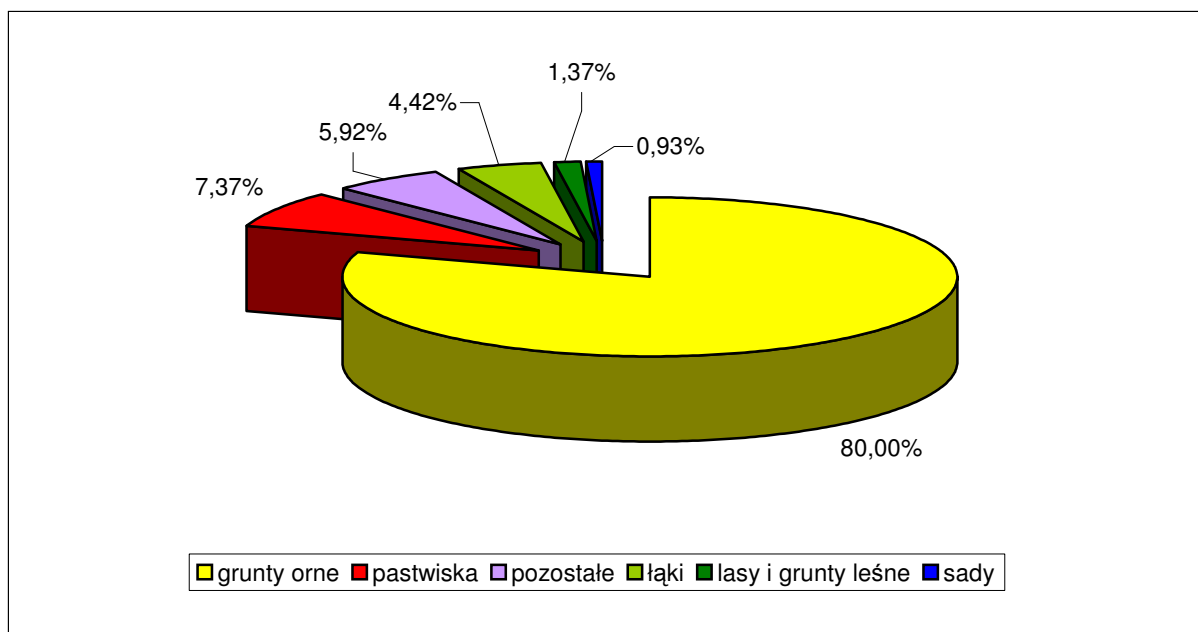
Sektor rolniczy stanowi obecnie jedną z głównych funkcji w strukturze gospodarczej gminy. Przeważają małe i średnie gospodarstwa rolne o areale około 10 ha, zajmujące się głównie uprawą ziemi oraz hodowlą. Współpracują na terenie gminy z licznymi podmiotami gospodarczymi.

TABELA 85: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – użytkowanie gruntów w gospodarstwach indywidualnych³⁸ w 2002 roku (w ha).

Powierzchnia ogólna	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
	Razem	w tym					
		grunty orne	sady	łąki	pastwiska		
4750	4404	3800	44	210	350	65	281

Źródło: GUS 2003.

RYCINA 28: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura użytkowania gruntów w gospodarstwach indywidualnych w 2002 roku.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

³⁸ Za gospodarstwo indywidualne uważa się gospodarstwo będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób.

Gospodarstwa indywidualne stanowiły w analizowanym okresie 49,36 % z ogólnej powierzchni gminy. Użytki rolne stanowiły 92,71 % ogólnej powierzchni gruntów gospodarstw indywidualnych, lasy i grunty leśne 1,37 %, a pozostałe ziemie oraz nieużytki 5,92 %. Natomiast struktura użytków rolnych będących we władaniu gospodarstw indywidualnych kształtowała się w następujący sposób:

- grunty orne – 86,28 %;
- sady – 1,00 %;
- łąki – 4,77 %;
- pastwiska – 7,95 %.

Udział gospodarstw indywidualnych w stosunku do ogólnej powierzchni poszczególnych elementów kształtujących przestrzeń gminy Kamieniec Ząbkowicki przedstawiał się w następujący sposób:

- użytki rolne razem – 64,71 %;
- grunty orne – 64,96 %;
- sady – 95,65 %;
- łąki – 58,33 %;
- pastwiska – 63,64 %;
- lasy – 11,86 %;
- pozostałe grunty – 12,38 %.

5.1.2. Charakterystyka gospodarstw rolnych.

Według danych Urzędu Gminy Kamieniec Ząbkowicki na terenie gminy funkcjonuje obecnie 555 gospodarstw rolnych. Ponadto występuje tu liczna grupa właścicieli tak zwanych działek rolnych czyli gospodarstw, które posiadają areal użytków nie większy niż 1 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego zajmuje areal około 10 ha i jest zbliżona do przeciętnej wartości występującej w województwie dolnośląskim.

TABELA 86: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rozkład gospodarstw rolnych według miejscowości w 2011 roku.

Miejscowość	Liczba gospodarstw rolnych
Byczeń	31
Chałupki	38
Doboszowice	105
Kamieniec Ząbkowicki I	98
Kamieniec Ząbkowicki II	46
Mrokocin	26
Ożary	86
Pomianów Górny	29
Sławęcín	16
Sosnowa	42
Starczów	64
Suszka	18
Śrem	19
Topola	39

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

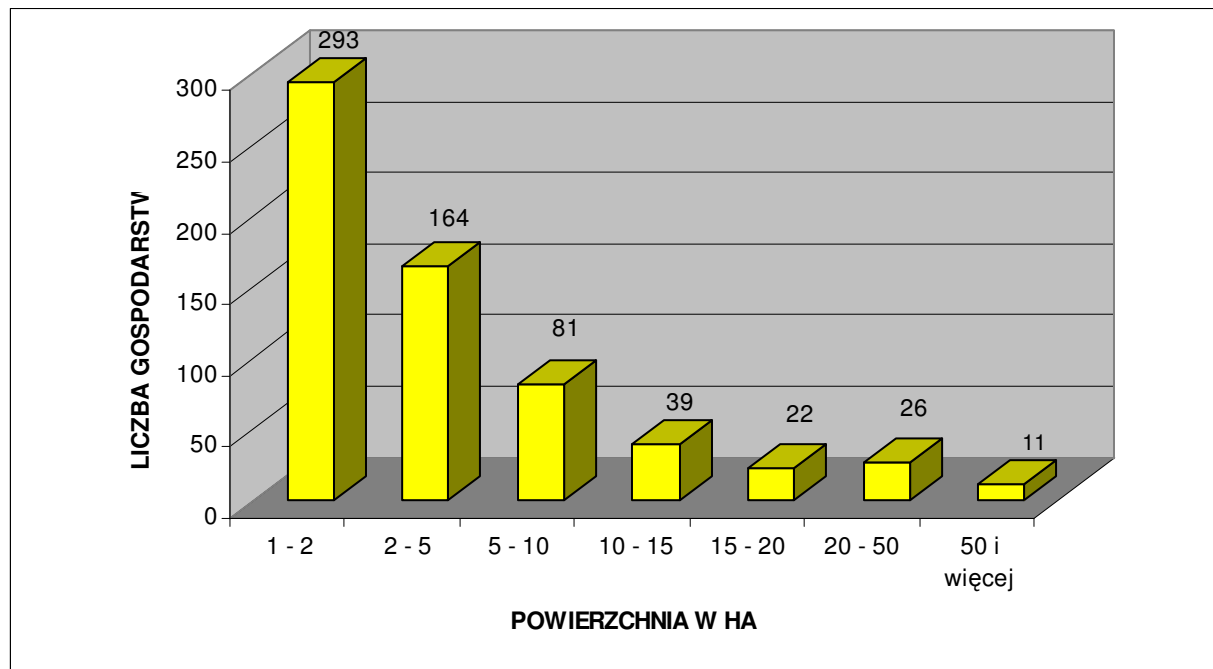
TABELA 87: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura powierzchni gospodarstw rolnych w 2011 roku.

Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw	Struktura (%)
1 – 2	293	46,07
2 – 5	164	25,79
5 – 10	81	12,74
10 – 15	39	6,13
15 – 20	22	3,46
20 – 50	26	4,09
Powyżej 50 ha	11	1,73

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Gospodarstwa bardzo małe, to jest o areale od 1 do 5 ha, stanowią blisko 72 % ogólnej liczby gospodarstw w gminie. W przedziale od 5 do 10 ha kwalifikuje się ponad 12 % gospodarstw. Gospodarstwa średnie jak na polskie warunki, czyli o powierzchni od 10 ha do 50 ha to blisko 14 % ogółu, a gospodarstwa duże o areale powyżej 50 ha stanowią zaledwie 1,73 % ogółu. Należy więc przyjąć, że struktura obszarowa gospodarstw rolnych jest dość rozdrobniona czego potwierdzeniem jest fakt, że aż 85 % gospodarstw posiada areal mniejszy niż 10 ha. Większość małych gospodarstw poszukuje i będzie poszukiwać dodatkowych, pozarolniczych źródeł dochodu. Aby sprostać realiom współczesnej gospodarki rynkowej należy przyspieszyć tempo restrukturyzacji sektora rolniczego, celem poprawy struktury agrarnej gospodarstw.

RYCINA 29: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyka struktury agrarnej w 2011 roku.

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Należy nadmienić, że na podstawie danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku spośród ówczesnych 920 gospodarstw rolnych 740 (80,44 % ogółu) prowadziło wyłącznie działalność rolniczą, 13 gospodarstw (1,41 %) prowadziło wyłącznie działalność pozarolniczą, 75 gospodarstw (8,15 %) prowadziło działalność rolniczą i

pozarolniczą, a 92 gospodarstwa (10,00 %) nie prowadziło ani działalności rolniczej ani pozarolniczej. Ponadto należy zaznaczyć, że tylko 15 gospodarstw rolnych (1,63 % ogółu) o areale większym niż 50 ha skupiało w swoim władaniu 181569 arów spośród 489395 arów ogólnej powierzchni gospodarstw, czyli aż 37,10 %. Głównym problemem dla miejscowych rolników jest zmienna rentowność produkcji rolniczej oraz brak szerszej możliwości podjęcia zajęć pozarolniczych. Od 2004 roku stan ten ulega przynajmniej częściowej poprawie dzięki dopłatom bezpośrednim do produkcji rolnej. Koniecznym jest jednak przekwalifikowanie przynajmniej części ludności rolniczej.

Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego (2002 rok) gospodarstwa rolne z terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki dysponowały:

- 326 ciągnikami;
- 24 samochodami ciężarowymi;
- 46 kombajnami zbożowymi;
- 7 kombajnami buraczanymi;
- 4 kombajnami ziemniaczanymi.

Ponadto wyposażenie miejscowych gospodarstw rolnych obejmowało następujące budowle służące działalności rolniczej:

- stodoły – o powierzchni łącznej 39357 m²;
- budynki wielofunkcyjne – 17104 m²;
- obory – o powierzchni łącznej 13156 m²;
- wiaty – 9244 m²;
- chlewnie – 8440 m²;
- garaże – 5959 m²;
- kurniki – 4091 m²;
- inne pomieszczenia – 4592 m².

Rozkład gospodarstw według wykształcenia osoby kierującej gospodarstwem przedstawiał się następująco:

- wyższe rolnicze – 5 gospodarstw;
- policealne rolnicze – 0;
- średnie zawodowe rolnicze – 63;
- zasadnicze zawodowe rolnicze – 51;
- kurs rolniczy – 127;
- brak wykształcenia rolniczego – 568.

Struktura dochodów analizowanych gospodarstw rolnych przedstawiała się następująco:

- z działalności rolniczej – 111 gospodarstw;
- z działalności rolniczej i pracy najemnej – 8;
- z pracy najemnej – 270;
- z pracy najemnej i działalności rolniczej – 24;
- z emerytury i renty – 368;
- z działalności pozarolniczej – 34;
- z niezarobkowych źródeł utrzymania – 54.

5.1.3. Jakość gleb, uprawy i hodowla.

Pod względem jakości gleb wyrażonej klasyfikacją bonitacyjną gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada przeciętne warunki do produkcji rolniczej. Na terenie gminy nie występują gleby najlepszej I klasy bonitacyjnej. Udział gruntów ornych II klasy bonitacyjnej jest niewielki i stanowi blisko 4 %. Areał gruntów ornych należących do III

klasy bonitacyjnej wynosi blisko 31 %, a do IV klasy – blisko 51 %. Natomiast grunty orne najsłabszych klas (V i VI) to blisko 15 % ogólnej powierzchni gruntów ornych. Udział użytków zielonych będących w II klasie bonitacyjnej wynosi zaledwie blisko 1 %, w III klasie bonitacyjnej wynosi blisko 21 %, w IV klasie blisko 47 %, a klasy V i VI to blisko 32 % ogółu użytków zielonych. Według opracowanej przez Instytut Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach (IUNG Puławy) kompleksowej metody waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obliczony dla gminy Kamieniec Ząbkowicki wskaźnik wartości wynosi 80,5 pkt. Jest to wskaźnik nieznacznie wyższy od średniej dla województwa dolnośląskiego (76,3 pkt) oraz znacznie wyższy od średniej krajowej (66,6 pkt).

TABELA 88: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – odsetek gruntów ornych i użytków zielonych, będących w najlepszych klasach bonitacyjnych (klasy I – III) według miejscowości.

Miejscowość (obręb)	Odsetek użytków rolnych w I – III klasie bonitacyjnej ³⁹	
	Grunty orne	Użytki zielone
Byczeń	9,46	13,31
Chałupki	20,87	3,23
Doboszowice	30,35	14,46
Kamieniec Ząbkowicki I	40,14	23,50
Kamieniec Ząbkowicki II	21,73	15,40
Mrokocin	19,53	19,02
Ożary	13,36	16,23
Pilce	78,88	41,05
Pomianów Górny	90,14	8,99
Sławęcín	16,27	7,06
Sosnowa	58,75	20,91
Starczów	50,07	58,39
Suszka	1,28	51,24
Śrem	72,86	41,98
Topola	42,88	46,76

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich, 2011.

Grunty orne o najwyższym wskaźniku bonitacji występują w obrębach: Kamieniec Ząbkowicki I, Pilce, Pomianów Górny, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola (powyżej 34,49 %⁴⁰ gruntów ornych w klasach II i III). Użytki zielone o najwyższym wskaźniku bonitacji występują w obrębach: Kamieniec Ząbkowicki I, Pilce, Starczów, Suszka, Śrem i Topola (ponad 21,84 %⁴¹ użytków zielonych w klasach II i III). Należy nadmienić, że w każdej miejscowości znajdują się użytki rolne objęte ochroną (II i III klasa bonitacyjna).

Powyższe uwarunkowania decydują, że głównym kierunkiem w produkcji rolniczej jest uprawa roślinna dostosowana przede wszystkim na potrzeby rolno – spożywczego przemysłu przetwórczego oraz hodowla zwierząt. Powierzchnia upraw w 2002 roku⁴² wyniosła 3891,07 ha. Największe znaczenie w gminie miały następujące uprawy:

- zboża podstawowe ogółem – 2381,26 ha (61,20 % powierzchni zasiewów);

³⁹ Grunty podlegające ochronie.

⁴⁰ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁴¹ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁴² Powszechny Spis Rolny z 2002 roku.

- kukurydza – 708,90 ha (18,22 %);
- rzepak – 547,02 (14,06 %);
- ziemniaki – 146,76 ha (3,77 %);
- warzywa gruntowe – 28,09 ha (0,72 %);
- kukurydza na zielonkę – 8,65 ha (0,22 %);
- gryka – 8,50 ha (0,22 %);
- okopowe pastewne – 7,09 ha (0,18 %);
- truskawki gruntowe – 1,46 ha (0,04 %);
- strączkowe jadalne – 0,50 (0,01 %);
- pozostałe – 52,84 ha (1,36 %).

Natomiast wśród zbóż podstawowych dominowały:

- pszenica – 1695,63 ha (71,21 % powierzchni zasiewów zbóż podstawowych);
- jęczmień – 451,53 ha (18,96 %).
- mieszanki zbożowe – 95,66 ha (4,02 %);
- owies – 56,89 ha (2,39 %);
- pszenżyto – 49,95 ha (2,10 %);
- żyto – 31,60 ha (1,33 %).

Ogólnie można przyjąć, że na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki uprawia się dość mało roślin wymagających dużej chemizacji, to jest: rzepaku czy buraka cukrowego. To zjawisko należy uznać za objaw pozytywny w stosunku do obecności bogatych walorów środowiska przyrodniczego. Warunki glebowe gminy, zbliżone do średniej występującej w województwie dolnośląskim powodują, że plony głównych ziemiopłodów kształtują się na zbliżonym poziomie do przeciętnych wartości osiągniętych w regionie.

Należy nadmienić, że w okresie Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki spośród wszystkich 771 gospodarstw prowadzących uprawy:

- 577 gospodarstw uprawiało ziemniaki (74,8 % z ogółu gospodarstw prowadzących uprawy);
- 512 – pszenicę ozimą (66,4 %);
- 335 – jęczmień jary (43,5 %);
- 278 – kukurydzę na ziarno (36,1 %);
- 274 – warzywa gruntowe (35,5 %);
- 270 – pszenicę jarą (35,0 %);
- 261 – mieszanki zbożowe jare (33,9 %);
- 227 – żyto (29,4 %);
- 219 – jęczmień ozimy (27,4 %);
- 83 – rzepak ozimy (10,8 %);
- 41 – buraki cukrowe (5,3 %);
- 41 – rzepak jary (5,3 %);
- 32 – truskawki (4,1 %);
- 32 – owies (4,2 %);
- 27 – pszenżyto ozime (3,5 %);
- 27 – okopowe pastewne (3,5 %);
- 12 – strączkowe jadalne (1,6 %);
- 8 – mieszanki zbożowe ozime (1,0 %).
- 4 – kukurydzę na zielonkę (0,5 %);

- 0 – pszenżyto jare oraz gryka, proso i inne zbożowe.

Produkcja zwierzęca dostosowana jest do bieżących potrzeb na rynku. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki główne kierunki hodowli w 2002 roku (według danych z Powszechnego Spisu Rolnego) to:

- kury – 9961 sztuk;
- kury nioski – 6859 sztuk;
- trzoda chlewna – 2148 sztuk;
- bydło – 302 sztuki;
- trzoda chlewna lochy – 216 sztuk;
- krowy – 145 sztuk;
- kozy – 98 sztuk;
- konie – 23 sztuki;
- owce – 17 sztuk.

Należy nadmienić, że w analizowanym okresie czasu na terenie gminy:

- 135 gospodarstw posiadało trzodę chlewną;
- 83 – bydło;
- 72 – krowy;
- 15 – konie;
- 4 – owce;
- 737 – bez zwierząt gospodarskich.

Obecnie cena za 1 ha gruntów ornych i użytków zielonych kształtuje się na poziomie od 12000 do 19000 złotych, w zależności od klasy bonitacyjnej.

5.1.4. Rybactwo.

W rejonie miejscowości Bartniki zlokalizowane są stawy hodowlane. Ich zarybieniem zajmuje się Koło Wędkarskie nr 11 w Kamieńcu Ząbkowickim. Stawy służą jednak wyłącznie do celów rekreacyjnych (wędkarstwo), tym samym gospodarka rybacka jako odrębna, produkcyjna gałąź rolnictwa nie występuje. Zgodnie z zapisem Ustawy Prawo wodne, rybackie korzystanie ze śródlądowych wód powierzchniowych jest zaliczane do szczególnego korzystania z wód. Gospodarka rybacka wymaga przestrzegania zasad ochrony środowiska i uzyskania pozwolenia wodnoprawnego.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada opracowany w 2006 roku przez Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych z Wrocławia *Plan Urządzeniowo – Rolny*.

5.2. Leśnictwo.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki charakteryzuje się bardzo małym zalesieniem. Lasy i grunty leśne stanowią 6,08 % powierzchni gminy, to jest 587,4 ha. Jest to wskaźnik znacznie niższy od średniej dla powiatu ząbkowickiego – 20,29 % oraz dla województwa dolnośląskiego – 30,34 %.

TABELA 89: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wskaźnik lesistości⁴³ w 2010 roku.

	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Lesistość (%)	5,97	19,84	29,53

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Lasami znajdującymi się na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zarządzają Nadleśnictwa: Henryków (wschodnia część gminy – 190,85 ha obszarów leśnych) i Bardo Śląskie (zachodnia część gminy – 195,31 ha), należące do Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych we Wrocławiu. Rejon gminy nadzorują Leśnictwa: Niedźwiedź (Nadleśnictwo Henryków) oraz Błotnica, Laskówka i Złoty Stok (Nadleśnictwo Bardo Śląskie). W 2010 roku ogólna powierzchnia lasów i gruntów leśnych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosiła 587,4 ha, w tym samych lasów 577,5 ha. Z ogółu gruntów leśnych we władaniu publicznym znajdowało się 479,4 ha (81,61 %), a w rękach prywatnych pozostawało 108 ha (18,39 %). Spośród lasów publicznych własnością Skarbu Państwa było 449,6 ha (93,78 %) gruntów leśnych, z czego 385,6 ha w zarządzie Lasów Państwowych, zaś własnością gminy było 29,8 ha gruntów leśnych (6,22 %). Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki udział lasów pozostających w rękach prywatnych jak i będących własnością komunalną jest najwyższy w porównaniu ze wskaźnikami charakteryzującymi powiat ząbkowicki i województwo dolnośląskie.

TABELA 90: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura własnościowa lasów i gruntów leśnych w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki (%)	Powiat Ząbkowicki (%)	Województwo Dolnośląskie (%)
Grunty leśne publiczne	81,61	95,43	97,29
<i>Skarb Państwa</i>	93,78	97,34	98,76
<i>Gminy</i>	6,22	2,66	1,24
Grunty leśne prywatne	18,39	4,57	2,71

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Zbiorowiska leśne w postaci niewielkich, zwartych powierzchniowo kompleksów występują w południowo – zachodniej części gminy (powyżej wsi Ożary), w okolicach Kamieńca Ząbkowickiego (na południe i na wschód od miejscowości), w południowo – wschodniej części gminy (na wschód od Pomianowa Górnego oraz przy północno – wschodniej granicy gminy (na północny – wschód od Doboszowic).

TABELA 91: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnia lasów i gruntów leśnych według miejscowości w 2011 roku.

Miejscowość (obręb)	Powierzchnia lasów w ha	Wskaźnik lesistości w %
1	2	3
Byczeń	1,9895	0,45
Chałupki	152,9046	22,57
Doboszowice	71,7617	4,72
Kamieniec Ząbkowicki I	124,3862	12,04

⁴³ Tylko lasy.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
Kamieniec Ząbkowicki II	2,1457	0,81
Mrokocin	23,6066	8,15
Ożary	118,0382	9,64
Pilce	–	–
Pomianów Górny	9,1306	2,50
Sławęcín	8,8000	1,83
Sosnowa	2,1355	0,45
Starczów	10,1900	0,83
Suszká	9,1603	4,20
Śrem	1,4590	0,57
Topola	0,6100	0,08

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Największą lesistością (ponad średnią ewidencyjną [5,59 %] występującą w gminie Kamieniec Ząbkowicki) charakteryzują się miejscowości: Chałupki, Kamieniec Ząbkowicki I, Mrokocin i Ożary. Najmniejszą, wręcz śladową lesistość (poniżej 1 %) posiadają miejscowości: Byczeń, Kamieniec Ząbkowicki II, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola.

W odróżnieniu od większości kompleksów leśnych na terenie całego kraju oraz województwa dolnośląskiego dzisiejszy las na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki posiada zróżnicowaną strukturę gatunkową, korzystną z punktu widzenia optymalnego wykorzystania siedlisk i bioróżnorodności zespołów leśnych. Nie występują tu lasy o charakterze monokultur sosnowych czy świerkowych, które posiadają najczęściej niewielką wartość przyrodniczą, gdyż są to przeważnie zbiorowiska wtórne ze sztucznie nasadzoną sosną czy świerkiem. Innymi słowy nie są to lasy gospodarcze. Nadrzędność pozaprodukcyjnych funkcji lasu nad produkcją drewna pojawiło się i funkcjonuje od 1991 roku wraz z datą wejścia w życie „Ustawy o lasach”. Las gospodarczy bliższy wzorcowi lasu naturalnego jest bardziej odporny na działanie szkodliwych czynników. Do najgroźniejszych z nich należą:

- cyklicznie pojawiające się susze;
- skażenie powietrza i gleb zanieczyszczeniami;
- gradacje szkodliwych owadów;
- odbiegająca od przepisów penetracja terenów leśnych przez ludzi;
- ewentualne zmiany struktury własnościowej lasów.

Nadleśnictwa: Henryków i Bardo Śląskie charakteryzują się niewielkimi uszkodzeniami drzewostanów przez emisje przemysłowe. Wszystkie lasy w gminie Kamieniec Ząbkowicki zaliczono do I strefy uszkodzeń (uszkodzenia słabe) przez oddziaływanie gazów i pyłów przemysłowych (czynniki antropogeniczne). Na kondycję lasów niekorzystnie oddziałują stałe czynniki (abiotyczne) kształtujące bilans wodny, takie jak deficyt opadów czy powtarzające się długotrwale susze podczas sezonu wegetacyjnego, prowadzące do obniżania się poziomu wód gruntowych. Natomiast zagrożenia biotyczne wywołują masowe pojawianie się szkodników owadzych (szczególnie owadów liściożernych w drzewostanach iglastych oraz szkodników wtórnych sosny i świerka), a także chorób infekcyjnych. Degradację lasów ocenia się tu jako słabą (Góry Bardzie) ze względu na oddziaływanie czynników abiotycznych i biotycznych oraz jako średnią (kompleks leśny na wschód od Pomianowa Górnego oraz Zamkowa Góra w Kamieńcu Ząbkowickim) ze względu na oddziaływanie czynników biotycznych i antropogenicznych, w skali: słabe – średnie – silne.

Uwzględnienie w gospodarce leśnej ekologicznych i społecznych funkcji lasu, określanych jako pozaprodukcyjne, znalazło wyraz między innymi w wyróżnieniu lasów o charakterze ochronnym. Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki obejmują one prawie całą powierzchnię leśną. Są to lasy glebochronne i wodochronne. Mają one za zadanie chronić tereny źródłiskowe cieków powierzchniowych oraz siedliska wilgotne. Wpływają zasadniczo na retencję wód gruntowych, utrzymując je na względnie stałym poziomie. Nie wyróżniono tutaj obszarów ostoi zwierząt. Jest to głównie wynik tego, że występują tu tylko niewielkie powierzchnie terenów leśnych. Generalnie kompleksy leśne uznane jako lasy ochronne to przede wszystkim lasy: wodochronne, glebochronne, ostoje zwierząt oraz lasy masowego wypoczynku. Cenne pod względem przyrodniczym są lasy nasienne wyłączone z pozyskiwania drewna, zajęte przez starodrzew i służące do pozyskiwania nasion z drzew stojących. W lasach ochronnych prowadzi się gospodarkę leśną zapewniającą utrzymanie spełnianych funkcji ochronnych. Istnienie takich form ochronnych na terenie lasów położonych w granicach gminy Kamieniec Ząbkowicki w zasadniczy sposób wpływa na możliwości ich wykorzystywania dla celów rekreacyjnych. Racjonalna gospodarka leśna zapewnia: ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zniszczenie lub uszkodzenie oraz ochronę wód powierzchniowych i głębinowych. Właściwa gospodarka leśna pozwala miejscowym lasom na spełnianie różnych funkcji, które można podzielić na dwie podstawowe grupy: funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna. Funkcje produkcyjne (gospodarcze) lasu polegają na zdolności do produkcji biomasy i ciągłego powtarzania tego procesu, co umożliwia trwale użytkowanie drewna i surowców nieдрzewnych pozyskiwanych z lasu, w tym użytków gospodarki łowieckiej. Do funkcji pozaprodukcyjnych zaliczyć należy: funkcje ekologiczne i społeczne. Funkcje ekologiczne wyrażają się między innymi korzystnym wpływem lasów na kształtowanie: klimatu, atmosfery, regulacji obiegu wody w przyrodzie, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem, zachowanie potencjału biologicznego (różnorodność gatunków i ekosystemów) i różnorodności krajobrazu. Funkcje społeczne lasu kształtują głównie korzystne warunki zdrowotne, rekreacyjne, turystyczne i edukacyjne dla społeczeństwa. Dlatego też zagospodarowanie tych lasów winno mieć na celu trwałość utrzymania drzewostanu z zachowaniem w nich walorów estetyczno – krajobrazowych.

Reasumując kompleksy leśne to obszary wielofunkcyjne, gdzie nakładają się różne funkcje, ograniczenia i trendy rozwojowe. Są to:

- produkcja leśna w ramach gospodarki zasobami przez poszczególne Nadleśnictwa;
- funkcja ekologiczno – ochronna związana z ochroną zasobów leśnych oraz wartości przyrodniczych danego obszaru, zwłaszcza w granicach obszarów chronionych w myśl ustawy o ochronie przyrody;
- funkcja rekreacyjna.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna. Prowadzona obecnie przez Nadleśnictwa: Henryków i Bardo Śląskie gospodarka leśna jest prawidłowa i w takim charakterze powinna być kontynuowana w przyszłości, to jest:

- ochrona istniejących zasobów;
- dbałość o stan sanitarny lasów;
- zagospodarowanie lasów dla potrzeb mieszkańców i turystów – ścieżki spacerowe, ścieżki rowerowe, punkty widokowe, miejsca odpoczynku, itp.;
- sukcesywna realizacja dolesień, zwłaszcza na nie użytkowanych gruntach rolnych zaliczanych do V i VI klasy bonitacyjnej.

Nadleśnictwo Henryków w ramach obecnie obowiązującego planu urządzenia lasu planuje zalesienie dwóch działek (obecnie łąka i pastwisko) o łącznej powierzchni 0,42 ha.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada sporządzony w 2006 roku przez Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych we Wrocławiu *Projekt granicy rolno – leśnej*. W trakcie opracowania przeprowadzono inwentaryzację terenową gminy mającą na celu zapoznanie się ze stanem użytków rolnych. Na podstawie tych informacji określono powierzchnię gruntów nieużytkowanych rolniczo. Ogółem suma powierzchni powyższych gruntów wynosi 179,99 ha, co daje 2,6 % powierzchni użytków rolnych. Procentowy udział gruntów odłogowanych w powierzchni użytków rolnych wynosi 2,0 %, a odłogowanych z porostem samosiewu 0,6%. W większości są to grunty klas dobrych. Powyższe dane były wskazówką do wyznaczenia projektu granicy rolno – leśnej. Łącznie pod zalesienie wytypowano 182,56 ha gruntów (w tym 180,98 ha użytków rolnych).

TABELA 92: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – powierzchnie projektowanych zalesień gruntów.

Miejscowość (obręb)	Powierzchnia do zalesienia ogółem w ha
Byczeń	–
Chałupki	30,38
Doboszowice	1,68
Kamieniec Ząbkowicki I	26,46
Kamieniec Ząbkowicki II	–
Mrokocin	32,22
Ożary	70,30
Pilce	–
Pomianów Górny	14,64
Sławęcín	3,66
Sosnowa	–
Starczów	–
Suszka	–
Śrem	3,22
Topola	–

Źródło: Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, *Projekt granicy rolno – leśnej gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Wrocław 2006.

Obszar gminy znajduje się w granicach 5 obwodów łowieckich:

- obwód łowiecki nr 348 „Gwardia” Ząbkowice Śląskie;
- obwód łowiecki nr 347 i 354 „Kuropatwa” Ząbkowice Śląskie;
- obwód łowiecki nr 355 „Jawornik” w Złotym Stoku;
- obwód łowiecki nr 356 „Jeleń” Kamieniec Ząbkowicki;
- obwód łowiecki nr 357 „Ponowa” Wałbrzych.

5. 3. Działalności produkcyjne.

5.3.1. Górnictwo i przetwórstwo kopalin⁴⁴.

Działalności górnicze stanowią ważną dziedzinę w strukturze lokalnego przemysłu. Aktualnie na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki działalność górnicza związana jest z wydobyciem kruszywa naturalnego oraz surowców skalnych (kamienie budowlane i drogowe).

Właścicielem złóż gnejsów „Pomianów” i „Doboszowice” jest Kopalnia Bazaltu „Targowica” sp. z o.o. z Ciepłowodów, która przejęła je od „Granit – Trade” sp. z o.o. w Poznaniu. Koncesje na wydobycie, wydane na tę ostatnią firmę, są ważne odpowiednio do 2020 i 2019 roku. Dla złoża „Pomianów” utworzono obszar górniczy „Pomianów Górny II” o powierzchni 85,1 ha i teren górniczy o powierzchni 205,2 ha. Złoże udostępnione jest wyrobiskiem stokowym, przy pomocy jednego poziomu. Wydobywany gnejs, na obszarze złoża poddawany jest kruszeniu celem pozyskania kruszywa łamanego. Dla drugiego złoża ustanowiono obszar górniczy „Doboszowice II” o powierzchni 11,8 ha i teren górniczy o powierzchni 84,2 ha. Udostępnione jest wyrobiskiem stokowo – wgłębnym dwoma poziomami. Eksploatacja na złożu była wstrzymana w IV kwartale 1998 roku w związku ze zmianami własnościowymi.

Złoże ilów ceramiki budowlanej „Byczeń” eksploatowały okresowo Dolnośląskie Kopalnie Kruszyw Drogowych Holding S.A. ze Środy Śląskiej. Koncesję na eksploatację wydano do 2020 roku. Obszar górniczy ma powierzchnię 7,1 ha, a teren górniczy 10,9 ha. Wydobycie prowadzone było do 2002 roku jednym poziomem wysokości około 12 m, wzdłuż frontu długości około 100 m. Kopalnia była przetwarzana w cegielni usytuowanej obok złoża. Cegielnia ta splonęła w 2004 roku.

Złoże żwirów „Przyłęk – Pilce” eksploatowane jest przez Wrocławskie Kopalnie Surowców Mineralnych SA z Wrocławia (obecnie Eurovia Kruszywa SA). Spółka posiada koncesję ważną do 2017 roku. Utworzony obszar i teren górniczy pokrywa się z powierzchnią złoża (931,8 ha). Wydobycie prowadzone jest przy pomocy koparko – pogłębiarki umieszczonej na pontonach. Wydobyte kruszywo transportowane jest taśmociągiem do zakładu przerobczego, gdzie poddawane jest wstępnemu odsiewaniu, a następnie kruszeniu celem uzyskania odpowiednich frakcji. Na terenie wyeksploatowanego złoża planuje się budowę zbiornika wodnego.

Złoża „Topola – Zbiornik” i „Pomianów” eksploatowane były na zmianę przez Wrocławskie Kopalnie Surowców Mineralnych SA z Wrocławia (obecnie Eurovia Kruszywa SA). Koncesja na wydobycie kopaliny z pierwszego złoża ważna jest do 2016 roku, a z drugiego była ważna do 2005 roku. Na złożu „Kozielno” wydobycie prowadziły Opolskie Kopalnie Surowców Mineralnych z Opola na podstawie koncesji ważnej do 2003 roku. Eksploatacja wszystkich tych złóż była ściśle powiązana z budową zbiorników retencyjnych wody „Topola” i „Kozielno” na Nysie Kłodzkiej. Dla złoża „Topola – Zbiornik” w 1996 roku został utworzony obszar i teren górniczy o jednakowej powierzchni, która wynosi 179,5 ha. Dla dwóch pól złoża „Pomianów” utworzono w 2002 roku dwa obszary górnicze o łącznej powierzchni 15,1 ha, objęte jednym terenem górniczym o powierzchni 69,3 ha. Obszar i teren górniczy złoża „Kozielno” został utworzony w 2000 roku i wynosi odpowiednio: 59,5 ha i 81 ha. Eksploatacja na tych złożach odbywała się spod wody systemem basenowym. Obie firmy posiadały zakłady przerobcze, zlokalizowane w niewielkiej odległości od złóż, obok linii kolejowej, przy przystanku Mrokocin. Produkowany był tutaj piasek, żwir oraz grys frakcjonowany. Wszelkie odpady eksploatacyjne i przerobcze były na bieżąco zagospodarowywane do prac niwelacyjnych na terenie zakładów górniczych i budowanych zbiorników wodnych.

---

⁴⁴ Na podstawie *Objaśnień do Mapy Geośrodowiskowej Polski w skali 1:50000*, arkusze: Ząbkowice Śląskie nr 869 (Bobiński, 2004) i Złoty Stok nr 902 (Awdankiewicz, 2004).

Przy obydwu zakładach górniczych nie istniały zwałowiska odpadów mineralnych. Wrocławskie Kopalnie Surowców Mineralnych S.A. z Wrocławia były także użytkownikiem złoża „Pilce – Suszka III”, którego eksploatacja została zaniechana.

Obecnie do największych podmiotów prowadzących działalność górniczą na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki należą:

- Eurovia Kruszywa SA, Bielany Wrocławskie;
- Coronus sp. z o.o., Sosnowiec;
- Knox sp. z o.o., Kraków;
- Kopalnia Gnejsu Pomianów – Doboszowice sp. z o.o., Pomianów Górny;
- Kopalnia Surowców Mineralnych „Byczeń” sp. j., Byczeń;
- Magnezyty „Grochów” SA, Brzeźnica;
- Towarzystwo Eksploatacji Surowców Mineralnych sp. z o.o., Doboszowice.

Obecnie na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki występują następujące tereny i obszary górnicze:

Topola:

- Koncesja nr 17/92 wydana przez Wojewodę Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku, Decyzja nr 43/96 wydana przez Wojewodę Wałbrzyskiego z dnia 31.01.1996 roku oraz Decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 5/2012 z dnia 12.03.2012 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 1795374 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 1795374 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31.12.2020 roku.

Pilce:

- Koncesja nr 16/92 wydana przez Wojewodę Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku oraz Decyzja nr 58/96 wydana przez Wojewodę Wałbrzyskiego z dnia 13.02.1996 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 9318052 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 9318052 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 19.05.2017 roku.

Doboszowice II:

- Koncesja nr 24/99 wydana przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19.06.1999 roku;
- Kopalina – gnejs;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 117500 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 841600 m²;
- Metoda wydobywania – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 18.06.2020 roku.

Pomianów Górny II:

- Koncesja nr 34/99 wydana przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20.09.1999 roku;
- Kopalina – gnejs;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 851430 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 2052003 m²;
- Metoda wydobycia – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 19.09.2020 roku.

Pomianów Pole A i Pomianów Pole B:

- Decyzja nr 3/E/2000 wydana przez Wojewodę Dolnośląskiego z dnia 10.10.2000 roku, Decyzja nr 29/2005 wydana przez Wojewodę Dolnośląskiego z dnia 20.10.2005 roku oraz Decyzja Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 4/2012 z dnia 12.03.2012 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 117130,50 m² (Pole A) i 33861,50 (Pole B) m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 841600 m²;
- Metoda wydobycia – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 31.12.2020 roku.

Byczeń II:

- Decyzja nr 16/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 14.04.2011 roku;
- Kopalina – kruszywo naturalne;
- Powierzchnia obszaru górniczego – 975701 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego – 1039811 m²;
- Metoda wydobycia – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 19.10.2029 roku.

Doboszowice 1A i 1B:

- Decyzja nr 25/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 06.07.2011 roku;
- Kopalina – gnejs;
- Powierzchnia obszaru górniczego „Doboszowice 1A” – 445785,18 m²;
- Powierzchnia obszaru górniczego „Doboszowice 1B” – 582523,25 m²;
- Powierzchnia terenu górniczego „Doboszowice 1–I” – 2972466,26 m²;
- Metoda wydobycia – odkrywkowa;
- Ważność koncesji – 21.09.2055 roku.

5.3.2. Pozostałe działalności produkcyjne.

Dzięki dużej powierzchni użytków rolnych w strukturze zagospodarowania terenu, gospodarka gminy Kamieniec Ząbkowicki silnie związana jest z sektorem rolniczym. Natomiast działalności produkcyjne (poza górnictwem) w postaci niewielkich zakładów pełnią jedynie funkcję uzupełniającą. Dominuje głównie przemysł mechaniczny, a także: budownictwo, przetwórstwo przemysłowe i rzemiosło produkcyjne. Miejscowe, niewielkie zakłady produkcyjne zlokalizowane są głównie na terenie największych miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki, Starczów, Doboszowice i Ożary. Do największych zakładów przemysłowych (poza górnictwem) na terenie gminy należą:

- PPUiH Metrol sp. z o.o., Kamieniec Ząbkowicki, ul. Kolejowa 44 – przemysł mechaniczny;
- PPUiH Metrol sp. j., Kamieniec Ząbkowicki, ul. Kolejowa 44 – przemysł mechaniczny;

- Torsystem Butzbach sp. z o.o., Kamieniec Ząbkowicki, ul. Kolejowa 44 – bramy przemysłowe i systemy załadunkowe;
- Torex sp. j., Kamieniec Ząbkowicki, ul. Krótka 3 – bieżnikowanie opono do pojazdów ciężarowych i remonty silników wysokoprężnych.

Generalnie na koniec 2010 roku na terenie gminy funkcjonowało tylko 59 podmiotów przemysłowych, z czego 54 zajmowały się przetwórstwem przemysłowym. Budownictwo reprezentowało 90 podmiotów. Zdecydowana większość z nich to niewielkie zakłady, zatrudniające kilka – kilkanaście osób, zajmujące się rzemiosłem produkcyjnym. W 2010 roku liczba pracujących⁴⁵ w przemyśle i budownictwie na terenie gminy wynosiła 400 osób. Oznacza to, że na 1000 osób w wieku produkcyjnym zaledwie 68 pracowało w lokalnym przemyśle bądź budownictwie.

Szansą na dalszy rozwój aktywności gospodarczych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki związanych z sektorem przemysłowym jest miejscowa baza surowcowa (np.: kruszywa naturalne oraz kamienie budowlane i drogowe), a także bezpośrednie położenie przy głównych szlakach kolejowych południowo – zachodniej Polski. Obecnie cena 1 m² terenu przeznaczonego pod działalność gospodarczą wynosi od około 10 do 25 złotych. Jej konkretna wysokość uzależniona jest od lokalizacji i stopnia uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną. Ogółem obecne rezerwy lokalizacyjne wyznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod tereny przemysłowo – składowe i usługowe wynoszą około 100 ha, z czego:

- 41,24 ha w strefie zbiornika „Kozielno”;
- 19,25 ha w Ożarach;
- 14,44 ha w Kamieńcu Ząbkowickim;
- 12,90 ha w Topoli;
- 1,18 ha w Byczeniu;
- 1,05 ha w Pomianowie Górnym;
- 0,44 ha w Chałupkach.

Na terenie gminy obszary predysponowane do rozwoju funkcji produkcyjnych zlokalizowane są praktycznie tylko na niewielkich powierzchniach w wybranych rejonach poszczególnych miejscowości. Wynika to przede wszystkim z fizjografii terenu, związanymi z tym bezpośrednio zagrożeniami powodziowymi oraz obecnością cennych przyrodniczo obszarów chronionych. Funkcję produkcyjną jako rozwojową przypisać można przede wszystkim miejscowości Kamieniec Ząbkowicki. W pozostałych wsiach będzie to tylko funkcja uzupełniająca w stosunku do obecnej struktury gospodarczej. Rozwój działalności produkcyjnych w skali odpowiedniej dla oferowanej podaży wymagać będzie wprowadzenia inwestycji zewnętrznych. Ułatwieniem może być fakt, że Gmina posiada uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i wyznaczone w nim tereny przeznaczone pod aktywności gospodarcze. Generalnie na wyżej wymienionych obszarach oczekuje się rozwoju nowoczesnych i zaawansowanych technologicznie inwestycji. Potencjalny sektor produkcyjny, najlepiej w postaci zakładów drobnej wytwórczości, nie może powodować strat w środowisku i powinien być podporządkowany obecnej ekologiczno – ochronnej funkcji obszaru.

---

⁴⁵ Według faktycznego miejsca pracy; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

5. 4. Usługi rynkowe.

Charakterystyczny w ostatnich 30 latach XX wieku dla krajów rozwiniętych proces serwicyzacji gospodarki postępuje w Polsce od ponad 20 lat. Rośnie odsetek zatrudnionych w III sektorze gospodarki narodowej. Dogodne położenie geograficzne gminy Kamieniec Ząbkowicki oraz obecna struktura gospodarcza powoduje, że pożądany staje się dalszy rozwój sektora usługowego, w tym przede wszystkim usług: turystycznych, sportowych, rekreacyjnych, gastronomicznych oraz handlowych.

5.4.1. Handel.

Ogółem w 2003⁴⁶ roku na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki funkcjonowało 85 sklepów. Pracowało w nich 148 osób. Na 1 obiekt handlowy przypadało 104 mieszkańców. Większość sklepów, poza nielicznymi wyjątkami, to placówki małe i średnie, o powierzchni sprzedaży nie przekraczającej 100 m². Obecnie na terenie Kamieńca Ząbkowickiego trwa budowa wielkopowierzchniowego obiektu handlowego (sklep spożywczo – przemysłowy) o powierzchni sprzedaży przekraczającej 300 m². Głównymi ośrodkami handlowymi w gminie poza Kamieńcem Ząbkowickim są wsie: Byczeń, Doboszowice, Mrokocin, Ożary i Starczów (po 2 sklepy). Placówki handlowe o rozszerzonym zakresie znajdują się także we wsiach: Pomianów Górny, Sławęcín i Topola (po 1 sklepie). Jedyne we wsiach: Chałupki, Sosnowa, Suszka i Śrem nie ma obiektów handlowych. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje 1 stacja paliw zlokalizowana w Kamieńcu Ząbkowickim.

TABELA 93: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – placówki handlowe w 2011 roku.

Miejscowość	Ilość placówek handlowych
Byczeń	2
Chałupki	–
Doboszowice	2
Kamieniec Ząbkowicki I	17
Kamieniec Ząbkowicki II	5
Mrokocin	2
Ożary	2
Pomianów Górny	1
Sławęcín	1
Sosnowa	–
Starczów	2
Suszka	–
Śrem	–
Topola	1

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

⁴⁶ Urząd Statystyczny we Wrocławiu począwszy od 2004 roku nie publikuje danych dotyczących ilości placówek handlowych w podziale na gminy i powiaty.

TABELA 94: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – dostępność oraz nasycenie placówkami handlowymi w 2003 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 sklep	104,11	80,70	88,91
Liczba sklepów na 10 km ²	8,76	10,82	16,34
Liczba pracujących na 1 sklep	1,74	2,09	2,56
Liczba mieszkańców na 1 stację paliw	8849	2694	4182
Liczba stacji paliw na 10 km ²	0,10	0,32	0,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2003.

Dostępność placówek handlowych (liczba mieszkańców na 1 sklep oraz liczba sklepów na 10 km²) dla mieszkańców gminy Kamieniec Ząbkowicki była w analizowanym okresie najmniej korzystna w stosunku do przeciętnej w powiecie i województwie. Jest to jednak zjawisko charakterystyczne dla gmin wiejskich. Niska liczba pracujących na 1 sklep świadczy o tym, że miejscowy handel to głównie zakłady osób fizycznych oraz firmy rodzinne. Należy w tym miejscu podkreślić, że miejscowy sektor usług handlowych (zwłaszcza specjalistyczny handel drobnodetaliczny) ma utrudnione możliwości rozwoju, ze względu na bliskie położenie większych ośrodków usługowych, takich jak miasta: Ząbkowice Śląskie i Paczków.

Na terenie Kamieńca Ząbkowickiego funkcjonuje 1 targowisko stałe o powierzchni 1713 m², na którym zlokalizowane są 4 stałe punkty sprzedaży drobnodetalicznej czynne codziennie. Ponadto funkcjonuje 1 targowisko sezonowe. Obecność targowiska stałego na terenie gminy o stosunkowo niskiej populacji powoduje, że współczynnik dotyczący dostępności do takiego obiektu (liczba mieszkańców na 1 targowisko) jest tutaj najkorzystniejszy. Natomiast skromne parametry tutejszego targowiska (powierzchnia i liczba punktów sprzedaży) mają wpływ na znacznie mniej korzystne pozostałe wskaźniki w stosunku do średniej w powiecie i województwie.

TABELA 95: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – targowiska w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Liczba mieszkańców na 1 targowisko stałe	8684	13635	19314
Liczba mieszkańców na 1 m ² targowiska	5,07	3,43	3,36
Liczba targowisk stałych na 10 km ²	0,10	0,06	0,07
Liczba mieszkańców na 1 stały punkt sprzedaży na targowisku stałym	2171	741	432
Liczba mieszkańców na 1 targowisko sezonowe	8684	6817	4134
Liczba targowisk sezonowych na 10 km ²	0,10	0,12	0,35

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

5.4.2. Gastronomia.

Niezbędnym elementem współtworzącym prestiż danego rejonu jest świadcząca wysoki poziom gastronomia. Należy rozwijać sieć tego typu placówek. W tym celu należy wykorzystać obecne rezerwy lokalizacyjne oraz budynki typu: świetlice wiejskie czy dawne zabytkowe karczmy. Wskazane jest także funkcjonowanie obiektów sezonowych w wybranych miejscowościach, zwłaszcza w kontekście turystycznej i rekreacyjnej penetracji

obszaru gminy i jej okolic. Obecnie obiekty gastronomiczne i gastronomiczno – rozrywkowe reprezentuje 6 placówek – wszystkie zlokalizowane są w Kamieńcu Ząbkowickim.

5.4.3. Pozostałe placówki usługowe i rzemiosło.

Oferta zakładów rzemieślniczych jest bogata i zróżnicowana. W szczególności świadczą one usługi: budowlane, mechaniki pojazdowej, pośrednictwo oraz inne czynności związane z sektorem produkcyjnym, budownictwem czy obsługą rolnictwa. Na terenie Kamieńca Ząbkowickiego przy ul. Złotostockiej 21 zlokalizowany jest Urząd Pocztowy. Łącznie na terenie gminy w 2010 roku zarejestrowano 275 komercyjnych podmiotów usługowych z następujących sekcji: handel i naprawy (200), transport i gospodarka magazynowa (35), działalność finansowa i ubezpieczeniowa (16), obsługa rynku nieruchomości (14) oraz zakwaterowanie i gastronomia (10). Należy nadmienić, że znaczna ilość zarejestrowanych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki podmiotów usługowych prowadzi działalność gospodarczą poza granicami gminy, głównie w Ząbkowicach Śląskich oraz w innych okolicznych miejscowościach.

TABELA 96: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – placówki usługowe (bez handlu) i rzemieślnicze w 2011 roku.

Miejscowość	Placówki usługowe (bez handlu)	Placówki rzemieślnicze
Byczeń	2	1
Chałupki	1	0
Doboszowice	4	0
Kamieniec Ząbkowicki I	14	6
Kamieniec Ząbkowicki II	9	6
Mrokocin	4	1
Ożary	2	1
Pomianów Górny	1	0
Sławęcín	0	0
Sosnowa	2	1
Starczów	1	2
Suszká	1	0
Śrem	1	0
Topola	0	1

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

5.4.4. Pośrednictwo finansowe.

W miejscowości Kamieniec Ząbkowicki przy ul. Ząbkowickiej 13 działalność gospodarczą prowadzi oddział Banku Spółdzielczego z Ząbkowic Śląskich. Obecność oddziału banku pozytywnie wpływa na prestiż gminy. Zarówno klienci detaliczni jak i przedsiębiorcy mogą korzystać z podstawowego wachlarza nowoczesnych usług finansowych. Na terenie gminy funkcjonują także podmioty oferujące usługi ubezpieczeniowe, itp. Generalnie nasycenie siecią usługową oraz rzemieślniczą jest wystarczające z punktu widzenia lokalnych potrzeb. W dalszej perspektywie rozwój sektora usług komercyjnych uzależniony będzie głównie od lokalnego popytu, a także od rozwoju demograficznego poszczególnych miejscowości.

Z pozostałych usług, zwłaszcza ponadpodstawowych, związanych między innymi z: handlem, kulturą, szkolnictwem średnim i wyższym, służbą zdrowia, pośrednictwem finansowym, administracją powiatową i wojewódzką, itd., mieszkańcy gminy korzystają przede wszystkim w pobliskich Ząbkowicach Śląskich, Wałbrzychu oraz w stolicy województwa – Wrocławiu.

5. 5. Turystyka i rekreacja.

5.5.1. Główne atrakcje turystyczne i rekreacyjne.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki położona jest u podnóża jednego z najatrakcyjniejszych rejonów turystycznych południowo – zachodniej Polski czyli Sudetów Wschodnich i Środkowych. Taka lokalizacja powoduje, że jest ona położona peryferialnie w stosunku do zagospodarowanych turystycznie obszarów. Rolniczy (tereny wiejskie) i usługowo – produkcyjny (Kamieniec Ząbkowicki) charakter gminy powoduje, że sektor turystyczny dopiero się rozwija. Atrakcje turystyczne gminy związane są głównie z walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi Przedgórze Sudeckiego to jest: dość urozmaicona rzeźba terenu, gęsta sieć hydrograficzna (dolina Nysy Kłodzkiej i jej dopływów wraz ze zbiornikami retencyjnymi) i obszary objęte ochroną (NATURA 2000). Potencjał turystyczny gminy tworzą także walory kulturowe z zespołem klasztornym cystersów i zespołem pałacowym na czele. Nie bez znaczenia dla wielu turystów jest także wspomniane na wstępie położenie gminy. Rejon ten może pełnić rolę bazy wypadowej, bo położony jest w zasięgu maksymalnie kilkudziesięciominutowego dojazdu do: Gór Opawskich, Jezior Ziemi Nyskiej, Gór Bardzkich, Gór Złotych, Jeseníków, Masywu Śnieżnika, Gór Białskich, Kotliny Kłodzkiej, Gór Bystrzyckich, Gór Orlickich, Gór Stołowych i Gór Sowich oraz licznych atrakcji z nimi związanych. Powyższe powinno przyciągać coraz większe rzesze turystów. Znajdą oni tutaj piękne krajobrazy, czystą wodę, pomniki przyrody oraz inne urokliwe zakątki. Obecna infrastruktura turystyczna gminy składa się z kilku obiektów noclegowych oraz ze znakowanych pieszych i rowerowych szlaków.

5.5.2. Znakowane trasy turystyczne⁴⁷.

Po obszarze gminy prowadzi wiele znakowanych tras turystycznych: szlaki piesze, będące w gestii Polskiego Towarzystwa Turystyczno – Krajoznawczego, trasy rowerowe, a także samochodowy Szlak Królowy Marianny Orańskiej oraz Południowo – Zachodni Szlak Cystersów.

Szlaki piesze:

- **szlak niebieski** w relacji: PKP Kamieniec Ząbkowicki – Ożary (Mała Kotlina). Szlak na całej swojej długości prowadzi tylko przez teren gminy. Biegnie przez: Kamieniec Ząbkowicki (Zamkowa Góra, Zespół Pałacowy, Zespół Klasztorny) i Ożary, gdzie dociera do szlaku zielonego. Pełni więc rolę łącznika pomiędzy stacją kolejową w Kamieńcu Ząbkowickim a szlakami turystycznymi w Górach Bardzkich. Długość szlaku wynosi około 10 km.
- **szlak zielony** w relacji: Bardo – Złoty Stok – Radochów. Na terenie gminy prowadzi tylko w okolicach wsi Ożary. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 1 km.

---

⁴⁷ Na podstawie mapy turystycznej *Jeziora Ziemi Nyskiej 1:40000*, Studio Wydawnicze Plan, Wrocław 2004.

Trasy rowerowe:

- **ER 8 – znaki czarne.** Szlak ten jest fragmentem Europejskiego Szlaku Cystersów, który swój początek bierze w Portugalii a kończy się w Polsce. Na Dolnym Śląsku Szlak biegnie z południa na północ, przez Nizinę Śląską, Dolinę Odry, Pogórze Kaczawskie, Kotlinę Kamiennogórską, Góry Kamienne, Góry Sowie i Stołowe, Kotlinę Kłodzką, Góry Bardzkie, rejon Wzgórz Niemczańsko – Strzebińskich i dalej do Paczkowa w województwie opolskim. Dolnośląski przebieg trasy wyznaczają następujące miejscowości: Żmigród, Trzebnica, Wołów, Lubiąż, Prochowice, Legnica, Jawor, Bolków, Kamienna Góra, Krzeszów, Mieroszów, Głuszyca, Nowa Ruda, Wambierzyce, Polanica Zdrój, Kłodzko, Bardo, Kamieniec Ząbkowicki, Ziębice i Henryków. Na terenie gminy prowadzi przez miejscowości: Suszka, Kamieniec Ząbkowicki i Starczów. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 13 km.
- **EV 9 EuroVelo Bałtyk – Adriatyk – znaki czarne.** Szlak ten stanowi część europejskiej sieci tras rowerowych EuroVelo, tworzonej przez Europejską Federację Cyklistów w całej Europie. Obejmuje ona system 12 długodystansowych tras rowerowych o łącznej długości około 60 tys. km. Przez Polskę przebiega pięć tras systemu EuroVelo, natomiast przez obszar Dolnego Śląska poprowadzony jest odcinek szlaku EV 9 EuroVelo Bałtyk – Adriatyk. Trasa o całkowitej długości 1930 km łączy Gdańsk, Poznań, Wrocław, Ołomuniec, Brno, Wiedeń, Triest i Pułę. Na Dolnym Śląsku trasa przebiega z północy na południe, kolejno przez miejscowości: Sułów, Trzebnica, Wrocław, Kąty Wrocławskie, Mietków, Świdnica, Pieszyce, Srebrna Góra, Brzeźnica, Potworów, Przyłęk, Kamieniec Ząbkowicki. Istotnym walorem trasy jest rowerowe powiązanie Wrocławia z Wiedniem. Na terenie gminy prowadzi tą samą trasą co szlak ER 8 czyli przez miejscowości: Suszka, Kamieniec Ząbkowicki i Starczów.
- **TRASA PODZIEMNYCH ATRAKCJI – znaki czarne.** Trasa prowadzi w relacji: Złoty Stok – Srebrna Góra – Nowa Ruda – Walim – Zagórze Śląskie. Na terenie gminy przebiega przez miejscowość Ożary. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 6 km.
- **znaki niebieskie** w relacji: Kłodzko – PKP Kamieniec Ząbkowicki. Na terenie gminy prowadzi przez miejscowości Rogów i Kamieniec Ząbkowicki. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 9,5 km.
- **znaki niebieskie** w relacji: Mąkolno – Osina Wielka. Na terenie gminy prowadzi przez miejscowości Topola i Doboszowice. Długość szlaku wynosi około 7,5 km.
- **znaki żółte** w relacji: Kamieniec Ząbkowicki – Doboszowice. Szlak na całej swojej długości prowadzi tylko przez teren gminy. Biegnie przez: Kamieniec Ząbkowicki, Byczeń i Doboszowice. Pełni rolę łącznika pomiędzy trasą czerwoną wokół Ząbkowic Śląskich a opisaną powyżej trasą niebieską. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 7 km.
- **znaki czerwone** – trasa wokół Góry Zamkowej i Zespołu Pałacowego w Kamieńcu Ząbkowickim. Długość szlaku wynosi około 6 km.

Szlaki samochodowe:

- **TRANSGRANICZNY SZLAK KRÓLEWNY MARIANNY ORAŃSKIEJ.** Z inicjatywy Zarządu Powiatu Ząbkowickiego w grudniu 2007 roku w czeskiej Bilej Vodzie, gdzie również aktywnie działała Marianna Orańska, podpisane zostało porozumienie pomiędzy władzami samorządowymi powiatów i gmin położonych po polsko – czeskiej stronie w sprawie przystąpienia do realizacji „Szlaku Królowny Marianny Orańskiej”, który przemierza życiowe ścieżki królowny Orańskiej. Szlak obejmuje swym zasięgiem obszary powiatu ząbkowickiego i kłodzkiego oraz tereny położone w Republice Czeskiej, przyległe do południowej i wschodniej części Ziemi Kłodzkiej. Trasa została otwarta w 2011 roku. Całkowita długość trasy wynosi 196+400 km. Na terenie Gminy Kamieniec Ząbkowicki przebiega drogą wojewódzką nr 382 (odcinek Ząbkowice Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki) oraz drogą wojewódzką nr

390 (odcinek Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok). W Kamieńcu Ząbkowickim dostępne są następujące obiekty do zwiedzania przy szlaku: dawny cmentarz ewangelicki, dawna ochronka, mauzoleum rodziny Hohenzollern, dawny kościół ewangelicki, pałac (rezydencja Marianny Orańskiej) i dawna tymczasowa siedziba Marianny Orańskiej. Długość szlaku na terenie gminy wynosi około 5,5 km.

- **POŁUDNIOWO – ZACHODNI SZLAK CYSTERSKI.** Południowo – zachodni Szlak Cystersów to projekt ponadregionalny realizowany na terenie 4 województw: dolnośląskiego, małopolskiego, opolskiego i śląskiego. Projekt ma ukazać bogatą historię oraz dziedzictwo kulturalne, jakie zostawił po sobie Zakon Cysterski. Najważniejszymi punktami szlaku na Dolnym Śląsku są zespoły klasztorne w: Trzebnicy, Lubiążu, Krzeszowie, Kamieńcu Ząbkowickim i Henrykowie. Do głównych celów projektu należy podniesienie atrakcyjności turystycznej kraju oraz województw uczestniczących w projekcie oraz promocja w kraju i za granicą cysterskiego dziedzictwa kulturowego związanego z Polską. W ramach projektu zostaną wybudowane parkingi, sanitariaty, punkty informacji turystycznej oraz infokioski. Zostaną również oznakowane obiekty pocysterskie. W Kamieńcu Ząbkowickim w wyniku budowy infrastruktury przy szlaku powstaną następujące obiekty:
  - parking przy ul. Zamkowej – parking na 4 autobusy o powierzchni 657,3 m² oraz dla 30 samochodów osobowych o powierzchni 849,50 m²;
  - na „Błoniach Kamienieckich” – parking dla 28 samochodów osobowych o powierzchni 947,50 m²;
  - toaleta publiczna przy parkingu na ul. Zamkowej;
  - Punkt Informacji Turystycznej o powierzchni użytkowej 31,70 m² w części obiektu Centrum Wystawienniczego GCK „Czerwonego kościółka” przy ul. Zamkowej.

5.5.3. Baza noclegowa.

Obecnie baza noclegowa na terenie gminy składa się z 4 gospodarstw agroturystycznych oraz z ośrodka wypoczynkowo – rekreacyjnego i schroniska młodzieżowego Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych (PTSM). Reprezentowana jest przez następujące obiekty:

- Gospodarstwo Agroturystyczne „Monika”, Chałupki 2;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Irena”, Sosnowa 45, miejsc noclegowych 15;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Agata”, Sosnowa 46, miejsc noclegowych 10;
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Dziupla”, Śrem 10, miejsc noclegowych 13;
- Ośrodek Wypoczynkowo – Rekreacyjny „Tęcza”, Kamieniec Ząbkowicki, ul. Zamkowa 4a, miejsc noclegowych 24 (w okresie wakacji i ferii miejsc noclegowych 31);
- Schronisko PTSM „Zacisze”, Starczów 43, miejsc noclegowych 50.

5.5.4. Potencjalne kierunki rozwoju turystyki.

Pomimo istniejących rzeczywistych i potencjalnych możliwości rozwoju turystyki na obszarze gminy, funkcja ta dopiero od niedawna jest należycie rozwijana. W związku ze zmieniającymi się uwarunkowaniami społeczno – gospodarczymi w skali kraju i gmin, a także zwarzywszy na niewykorzystane walory oraz zasoby krajobrazowo – przyrodnicze gminy Kamieniec Ząbkowicki, wydaje się być zasadne organizowanie tej dochodowej działalności.

Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju należy promować inwestycje sportowe i turystyczne oparte na koncepcji ekorozwoju, harmonijnie wpisanego w struktury przyrodnicze, gospodarcze oraz społeczne regionu. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być nastawiony na budowę małych ośrodków dla turystów poszukujących spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie

degradacji walorów przyrodniczych. Teren gminy predysponowany jest do rozwoju trzech rodzajów aktywizacji ekoturystycznej:

- agroturystyka – tworzona w oparciu o bazę noclegową i żywieniową indywidualnych gospodarstw rolnych;
- turystyka wiejska – baza noclegowa i żywieniowa w specjalnie przygotowanych punktach. Mogą to być: nowo budowane niewielkie ośrodki, istniejące zabudowania folwarczne, pola biwakowe, campingi;
- turystyka umiarkowanie masowa – w oparciu o większe ośrodki noclegowe z towarzyszącą im infrastrukturą sportowo – rekreacyjną.

Biorąc pod uwagę zasoby przyrodniczo – krajobrazowe regionu oczekuje się rozwoju następujących form ekoturystyki:

- krajoznawcza – polegająca na zwiedzaniu różnych miejsc i obiektów. Ta forma dotyczy zarówno turystów wypoczywających kilka godzin, jak i kilka dni;
- kulturowa – bazująca na ofercie kulturalnej lub związana z organizowaniem imprez;
- religijna – rozwija się w oparciu o walory kultury sakralnej i pielgrzymkowej
- rekreacyjna weekendowa – przyjazdy w wolne dni od pracy z możliwością zakwaterowania oraz uprawiania: wędkarstwa, pływania, itp.;
- turystyka specjalistyczna:
  - turystyka rowerowa;
  - obserwacje przyrody;
  - fotografika i malarstwo;
  - hippika;
  - myślistwo;
  - wędkarstwo;
  - turystyka zdrowotna;
  - „zielone szkoły”.

Aby osiągnąć wyżej wymienione cele należy przede wszystkim:

- zainwestować w budowę nowych funkcjonalnych obiektów sportowo – rekreacyjnych;
- przygotować nową bazę noclegową i gastronomiczną, zwłaszcza w większych wsiach;
- przygotować zabytki kultury i przyrody na przyjęcie turystów poprzez: urządzenie parkingów, ogrodzenia oraz inne działania zależne od specyfiki miejsca;
- uzgodnić z właścicielami zbiorników wodnych zasady bezkolizyjnego użytkowania turystycznego;
- zorganizować tereny do liniowej i obszarowej penetracji turystycznej na przyjęcie wypoczywających: pola biwakowe, wiaty, punkty widokowe, stanowiska do łowienia ryb, ambony;
- oznakować dodatkową sieć szlaków dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych i powiązać ją z istniejącą siecią znakowanych tras w sąsiednich gminach.

Walory przyrodnicze regionu powinny wpłynąć na rozbudowę infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy noclegowo – gastronomicznej. Równie istotne jest stałe zwiększanie standardu istniejących obiektów. Ponadto wskazane jest wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów zabytkowych, przede wszystkim poprzez adaptację zespołów pałacowo – parkowych i zabudowań folwarcznych na hotele, zajazdy lub pensjonaty z towarzyszącymi im ośrodkami sportów np.: jeździeckimi. Aby wykorzystać istniejący potencjał tych obiektów należy doskonalić ich standard, dostosować infrastrukturę do wymogów architektonicznych, ekologicznych oraz ogólnych uwarunkowań ładu przestrzennego.

6. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.

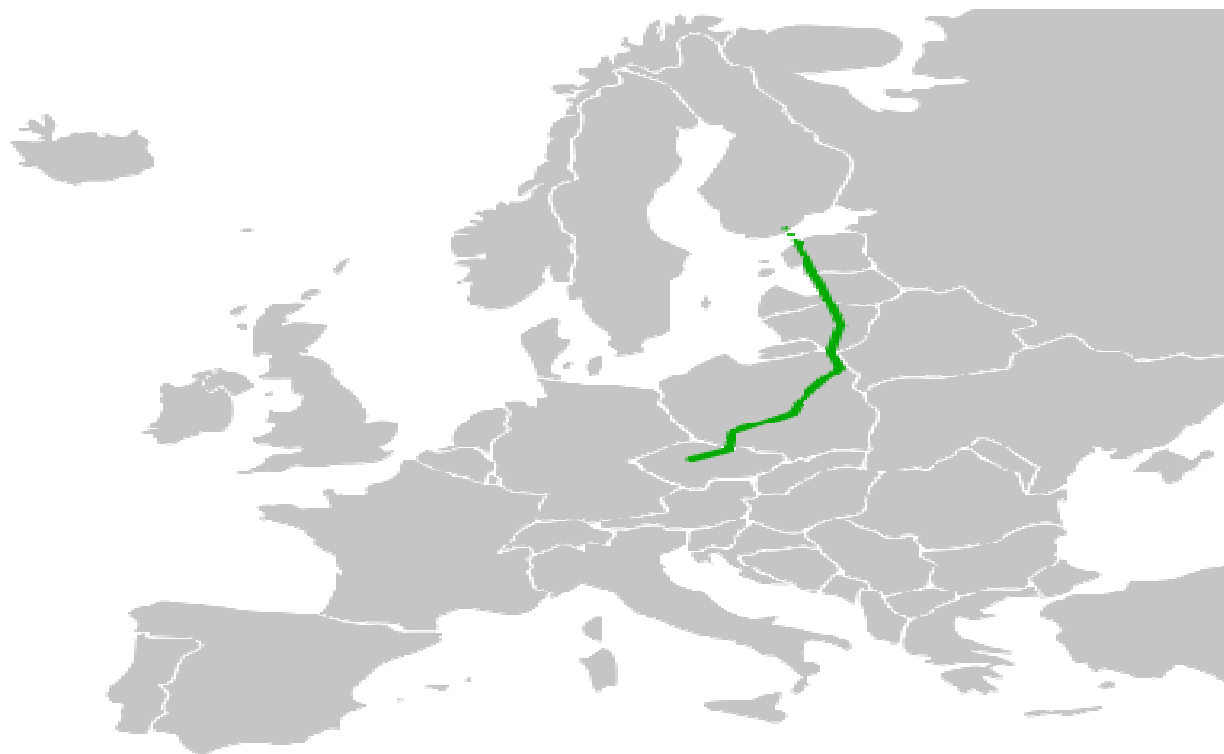
6. 1. Komunikacja.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki, jak na jednostkę o dość urozmaiconym zagospodarowaniu terenu, posiada dobrze rozwinięty i wystarczający pod względem gęstości sieci komunikacyjnej układ drogowy i komunikacyjny. Z punktu widzenia połączeń lokalnych i regionalnych położenie komunikacyjne gminy jest bardzo korzystne, ponieważ posiada ona dogodne połączenia drogowe jak i kolejowe zarówno z Ząbkowicami Śląskimi, Kłodzkiem, Nysą jak i Wrocławiem, a poprzez te miejscowości także z innymi regionami kraju.

Drogi krajowe:

Przez teren gminy nie przebiegają drogi krajowe. Jednakże w odległości 10 km od Kamieńca Ząbkowickiego przebiegają 2 drogi krajowe: nr 8 i nr 46. Droga krajowa nr 8 relacji: Kudowa Słone (przejście graniczne Polska / Czechy) – Kłodzko – Ząbkowice Śląskie – Wrocław – Warszawa – Białystok – Ogrodniki (przejście graniczne Polska / Litwa) to jedna z ważniejszych osi komunikacyjnych w skali całego kraju. W skali międzynarodowej jest to korytarz drogowy nr E67, łączący Europę Środkową (Praga) ze Skandynawią (Helsinki) poprzez Warszawę (Polska), Kowno (Litwa), Rygę (Łotwa) i Tallin (Estonia). Natomiast w miejscowości Złoty Stok, przebiega droga krajowa nr 46 relacji: Kłodzko – Opole – Częstochowa – Szczekociny, umożliwiająca skomunikowanie analizowanego rejonu między innymi z Górnym Śląskiem, Małopolską i dalej z południowo – wschodnimi rejonami kraju.

RYCINA 30: Przebieg międzynarodowego drogowego korytarza transportowego nr E67.

Źródło reprodukcji: http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:E67_route.svg&filetimestamp=20080118174055

Drogi wojewódzkie:

- nr 382: Paczków – Kamieniec Ząbkowicki – Ząbkowice Śląskie – Dzierżonów – Świdnica – Stanowice.

Droga wojewódzka nr 382 pełni uzupełniającą rolę w układzie drogowym województwa dolnośląskiego i jako szlak transportowy i komunikacyjny ma znaczenie tylko w południowo – wschodniej części województwa. Biegająca podnóżem Sudetów Wschodnich i Środkowych droga umożliwia rozprowadzenie ruchu z południowo – zachodniej części województwa opolskiego oraz południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego (drogi krajowe nr 8 i 46) w kierunku Świdnicy (droga krajowa nr 35), Strzegomia (droga krajowa nr 5) i dalej Bolkowa bądź Jawora (droga krajowa nr 3). Obecnie droga nr 382 posiada parametry klasy „G” (główna), nawierzchnię bitumiczną, a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi 80 kN/oś. Długość drogi na terenie gminy wynosi 14,434 km i przebiega przez miejscowości: Chałupki, Mrokocin, Pomianów Górny, Byczeń i Kamieniec Ząbkowicki (ulice: Paczkowska, Złotostocka, Ząbkowicka). Według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu (zarządca drogi) w 2010 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 382 w rejonie gminy wynosił od 2524 (odcinek Chałupki – Kamieniec Ząbkowicki) do 5626 (odcinek Kamieniec Ząbkowicki – Ząbkowice Śląskie) pojazdów na dobę i należał do grupy o średnim natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 382 na odcinku przebiegającym przez gminę Kamieniec Ząbkowicki jest zróżnicowany – od dobrego (Kamieniec Ząbkowicki – Ząbkowice Śląskie) po średni i zły (pozostałe odcinki).

- nr 390: Łądek Zdrój – Złoty Stok – Kamieniec Ząbkowicki.

Droga wojewódzka nr 390 ma lokalne znaczenie w układzie drogowym południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego. Umożliwiają przede wszystkim bezpośrednie połączenie Łądka Zdroju ze Złotym Stokiem (droga krajowa nr 46) i z Ząbkowicami Śląskimi (droga krajowa nr 8) bez konieczności przejazdu przez Kłodzko. Obecnie droga nr 390 posiada parametry klasy „G” (główna), a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi 80 kN/oś. Długość drogi na terenie gminy wynosi 3,550 km i przebiega przez miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki (ul. Złotostocka) i Sosnowa. Według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu (zarządca drogi) w 2010 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 390 w rejonie gminy wynosił 1470 pojazdów na dobę i należał do grupy o najmniejszym natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 390 na odcinku przebiegającym przez gminę Kamieniec Ząbkowicki jest dobry.

- nr 395: Chałupki – Ziębice – Strzelin – Wrocław.

Droga wojewódzka nr 395 pełni uzupełniającą rolę w układzie drogowym województwa dolnośląskiego i jako szlak transportowy i komunikacyjny ma znaczenie w południowo – wschodniej i środkowo – wschodniej części województwa. Biegająca południkowo droga umożliwia rozprowadzenie ruchu z południowo – zachodniej części województwa opolskiego oraz południowo – wschodniej części województwa dolnośląskiego (droga krajowa nr 46) w kierunku Strzelina (droga krajowa nr 39) i Wrocławia. Droga wojewódzka nr 395 stanowi również alternatywę dla przejazdu z Wrocławia w kierunku Sudetów Wschodnich z pominięciem obciążonej nadmiernym ruchem drogi krajowej nr 8. Obecnie droga nr 395 posiada parametry klasy „G” (główna), nawierzchnię bitumiczną, a dopuszczalne obciążanie pojazdów wynosi 80 kN/oś. Długość drogi na terenie gminy wynosi 2,374 km i przebiega przez miejscowość Chałupki. Według danych Dolnośląskiej Służby Dróg i Kolei we Wrocławiu (zarządca drogi) w 2010 roku średni dobowy ruch pojazdów na drodze nr 395 w rejonie gminy wynosił 1269 pojazdów na dobę i należał do grupy o najmniejszym natężeniu w skali wszystkich dróg o tej samej klasie na

terenie całego województwa. Stan techniczny drogi nr 395 na odcinku przebiegającym przez gminę Kamieniec Ząbkowicki jest średni.

W obecnie obowiązującym *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* oraz w *Wieloletniej Prognozie Finansowej Województwa Dolnośląskiego* na lata 2011 – 2022 nie są ujęte żadne zamierzenia inwestycyjne dotyczące dróg wojewódzkich na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki. Na terenie gminy mogą być realizowane zadania inwestycyjne w ramach Dolnośląskiego Programu Przebudowy i Remontów Dróg Wojewódzkich. Łączna długość dróg wojewódzkich na terenie gminy wynosi 20,358 km.

TABELA 97: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyniki pomiarów średniego dobowego ruchu pojazdów na drogach wojewódzkich nr: 382, 390 i 395 w 2010 roku.

Nazwa odcinka	Pikietaż	Długość w km	Pojazdy ogółem	Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych						
				motocykle	samochody osobowe	lekkie samochody	Samochody ciężarowe		autobusy	ciągniki rolnicze
							bez przyczepy	z przyczepą		
Droga nr 382										
Ząbkowice Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki	53,0 – 59,7	6,7	5626	68	4809	338	101	253	34	23
Kamieniec Ząbkowicki – Chałupki	59,7 – 71,7	12,0	2524	43	1868	242	96	240	20	15
Droga nr 390										
Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok	0,0 – 8,5	8,5	1470	21	1222	126	29	54	15	3
Droga nr 395										
Ziębice – granica Województwa	58,8 – 73,5	14,7	1269	23	937	129	47	94	19	20

Źródło: Dolnośląska Służba Dróg i Kolei we Wrocławiu, 2011.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

TABELA 98: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – prognozowany średni dobowy ruch pojazdów na drogach wojewódzkich nr: 382, 390 i 395 w 2015, 2020 i 2025 roku.

Nazwa odcinka	Pikietaż	Długość w km	Pojazdy ogółem	Rodzajowa struktura ruchu pojazdów samochodowych						
				motocykle	samochody osobowe	lekkie samochody	Samochody ciężarowe		autobusy	ciągniki rolnicze
							bez przyczepy	z przyczepą		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ROK 2015										
Ząbkowice Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki	53,0 – 59,7	6,7	6256	42	5347	510	144	144	51	18
Kamieniec Ząbkowicki – Chałupki	59,7 – 71,7	12,0	2412	23	1929	253	56	125	20	6
Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok	0,0 – 8,5	8,5	1629	10	1382	159	20	31	25	2
Ziębice – granica Województwa	58,8 – 73,5	14,7	1411	8	1164	104	40	70	21	4
ROK 2020										
Ząbkowice Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki	53,0 – 59,7	6,7	7180	42	6197	560	151	167	51	12
Kamieniec Ząbkowicki – Chałupki	59,7 – 71,7	12,0	2765	23	2236	278	59	145	20	4
Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok	0,0 – 8,5	8,5	1870	10	1602	175	21	36	25	1
Ziębice – granica Województwa	58,8 – 73,5	14,7	1618	8	1349	114	42	81	21	3
ROK 2025										
Ząbkowice Śląskie – Kamieniec Ząbkowicki	53,0 – 59,7	6,7	8174	42	7114	606	159	194	51	8

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Kamieniec Ząbkowicki – Chałupki	59,7 – 71,7	12,0	3144	23	2567	301	62	168	20	3
Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok	0,0 – 8,5	8,5	2129	10	1839	190	22	42	25	1
Ziębice – granica Województwa	58,8 – 73,5	14,7	1841	8	1549	123	44	94	21	2

Źródło: Dolnośląska Służba Dróg i Kolei we Wrocławiu, 2011.

Drogi powiatowe

TABELA 99: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz dróg powiatowych.

Nr drogi	Przebieg drogi	Pikietaż km: od – do	Długość drogi (km)	Klasa drogi	Nawierzchnia
3142D	Od DP 3143D (Mąkolno) do DK 46	0,000 – 2,788	2,788	L	asfaltowa
3143D	Od DW 390 (Kamieniec Z. – Ożary – Laski) do DK 46	0,000 – 6,250	6,250	L	asfaltowa
3144D	Ożary – Mąkolno	0,000 – 1,747	1,747	L	asfaltowa
3149D	Od DW 385 (Budzów – Potworów – Przyłek – Ożary)	14,643 – 16,083	1,440	L	asfaltowa
3159D	Grochowiska – Suszka	3,544 – 3,798	0,254	L	asfaltowa
3160D	(Przyłek – Suszka – Kamieniec Z.) do DW 382	2,376 – 7,031	4,655	L	asfaltowa
3177D	Sieroszów – Stolec – Kamieniec Z.	8,312 – 8,812	0,500	L	asfaltowa
3178D	Od DW 385 (Niedźwiednik – Starczów – Kamieniec Z.) do DW 382	2,200 – 9,838	7,638	Z	asfaltowa
3179D	Od DW 382 (Byczeń – Kamieniec Z., ul. Ogrodowa)	0,000 – 2,020	2,020	L	asfaltowa
3180D	Od DW 390 (Śrem – Topola)	0,000 – 4,663	4,663	L	asfaltowa
3181D	Śrem – Sosnowa – Płonica	0,000 – 3,220	3,220	L	asfaltowa
3182D	Od DW 390 (Sławęcín – Topola) do DP 3193D	0,000 – 4,529	4,529	L	asfaltowa
3193D	Starczówek – Niedźwiedź – Doboszowice – Topola – Błotnica (DK 46)	5,111 – 13,688	7,577	L	asfaltowa
3199D	Od DW 382 (Pomianów Górny – Mrokocin – Chałupki) do DW 395	0,000 – 4,4137	4,137	L	asfaltowa
3200D	Doboszowice – Pomianów Górny	0,000 – 2,021	2,021	D	asfaltowa

Źródło: Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, Zarząd Dróg Powiatowych, 2011.

Wyszczególnione powyżej trasy znajdują się w gestii Zarządu Dróg Powiatowych, Starostwa Powiatowego w Ząbkowicach Śląskich. Łącznie długość dróg powiatowych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi 53,439 km. Wszystkie drogi posiadają nawierzchnię asfaltową. Zarząd Dróg Powiatowych planuje w latach 2012 – 2015 wymianę nawierzchni następujących dróg:

- 3143D na odcinku od DW nr 390 w Kamieńcu Ząbkowickim do skrzyżowania z DP nr 3149D w Ożarach na długości 3,316 km;

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

- 3144D na odcinku od Ożar do Mąkolna na długości 1,474 km;
- 3149D na odcinku od granicy gminy do DP nr 3149D w Ożarach na długości 1,440 km;
- 3182D na odcinku od DW nr 390 do Sławęcina na długości 2,510 km.

Drogi gminne:

TABELA 100: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz dróg gminnych.

Nr drogi	Przebieg drogi	Długość drogi (km)	Powierzchnia (ha)	Typ nawierzchni
118832 D	Sosnowa – Rogały	0,7260	0,5300	asfaltowa
118841 D	Doboszowice	1,9850	1,2568	betonowa
118842 D	Mrokocin	0,4715	0,4200	asfaltowa

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

TABELA 101: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rejestr dróg wewnętrznych o znaczeniu lokalnym.

Miejscowość	Nazwa ulicy	Długość drogi (km)	Powierzchnia (ha)	Powierzchnia utwardzona (m ²)
1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	Astrowa	0,1460	0,1305	803,00
Kamieniec Ząbkowicki	Basztowa	0,1750	0,1949	–
Kamieniec Ząbkowicki	Boczna	0,5450	0,4300	–
Kamieniec Ząbkowicki	Bratkowa	0,1430	0,1434	786,50
Kamieniec Ząbkowicki	Bolesława Chrobrego	3,227	3,7668	–
Kamieniec Ząbkowicki	Cicha	0,5400	0,3857	–
Kamieniec Ząbkowicki	Daleka	1,6200	1,8200	–
Kamieniec Ząbkowicki	Fiołkowa	0,2620	0,2358	1572,00
Kamieniec Ząbkowicki	Gajowa	0,1430	0,1216	785,50
Kamieniec Ząbkowicki	Jasna	0,2500	0,1900	–
Kamieniec Ząbkowicki	Kościelna	0,1100	0,0887	–
Kamieniec Ząbkowicki	Plac Błonie	–	–	2858,48
Kamieniec Ząbkowicki	Plac Kościelny	0,1750	0,1539	–
Kamieniec Ząbkowicki	Kręta	0,5150	0,6500	–
Kamieniec Ząbkowicki	Krótką	0,7900	0,2800	–
Kamieniec Ząbkowicki	Krzywa	0,5400	0,3662	–
Kamieniec Ząbkowicki	Krzyżowa	1,2380	0,5974	4479,50
Kamieniec Ząbkowicki	Lipowa	1,1810	1,1824	3416,00
Kamieniec Ząbkowicki	Młyńska	0,1800	0,1528	–
Kamieniec Ząbkowicki	Mostowa	0,2950	0,3839	–
Kamieniec Ząbkowicki	Nauczycielska	0,2330	0,1639	1020,09
Kamieniec Ząbkowicki	Ogrodowa	0,6250	0,6200	–
Kamieniec Ząbkowicki	Parkowa	0,8650	0,5947	–
Kamieniec Ząbkowicki	Piaskowa	0,8600	0,3100	–
Kamieniec Ząbkowicki	Polna	0,1200	0,1200	–
Kamieniec Ząbkowicki	Różana	0,1440	0,1301	792,00

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	Rumiankowa	0,1470	0,1345	808,50
Kamieniec Ząbkowicki	Sadowa	0,1450	0,1387	–
Kamieniec Ząbkowicki	Skorolecka	1,3720	2,1001	–
Kamieniec Ząbkowicki	Szpitalna	0,6350	0,4353	–
Kamieniec Ząbkowicki	Urzędnicza	0,1250	0,0615	–
Kamieniec Ząbkowicki	Wąska	0,8300	0,4400	3375,00
Kamieniec Ząbkowicki	Wileńska	0,5500	0,3188	2151,00
Kamieniec Ząbkowicki	Wodociągowa	1,4300	0,9089	–
Kamieniec Ząbkowicki	XXX-lecia PRL	0,4780	0,3848	–
Kamieniec Ząbkowicki	Zamkowa	0,5250	0,8189	–
Kamieniec Ząbkowicki	Zielona	0,3600	0,3600	–

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

TABELA 102: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – rejestr dróg dojazdowych do gruntów rolnych.

Miejscowość	Ilość dróg	Długość dróg (km)	Powierzchnia (ha)
Byczeń	46	15,8300	12,5470
Chałupki	38	13,3900	9,8862
Doboszowice	152	51,7200	35,7051
Kamieniec Ząbkowicki I	67	13,3150	8,7562
Kamieniec Ząbkowicki II	44	8,0690	4,0396
Mrokocin	29	9,7925	5,9089
Ożary	117	43,1680	21,2531
Pilce	17	5,7690	3,7800
Pomianów Górny	23	5,7960	3,2100
Sławęcín	37	15,8660	11,9800
Sosnowa	60	20,0350	11,7600
Starczów	75	35,1730	26,0378
Suszka	17	7,2630	5,7781
Śrem	16	7,4150	4,9700
Topola	45	14,0710	8,1207

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Podstawowe dane dotyczące dróg gminnych przedstawiają się następująco:

- długość dróg gminnych publicznych – 3,1825 km;
- długość dróg gminnych wewnętrznych o znaczeniu lokalnym – 21,5190 km;
- długość dróg dojazdowych do gruntów rolnych – 266,6725 km.

Większość dróg gminnych wymaga przebudowy i modernizacji.

Generalnie stan dróg na terenie gminy jest zadowalający pod względem możliwości obsługiwanego przez nie poszczególnych obszarów zabudowy (drogi: wojewódzka, powiatowe i gminne). Większość dróg nie posiada jednak odpowiedniej wytrzymałości i jest w złym stanie technicznym. Jakość nawierzchni, zwłaszcza na drogach powiatowych i gminnych oraz częściowo na drogach wojewódzkich nr 390 i 395 wymaga pilnych napraw i modernizacji. Brak kanalizacji deszczowej oraz rowów odwadniających uniemożliwia odprowadzenie wód

opadowych lub prawidłowe odwodnienie korpusu drogi. Na terenach zabudowanych w dużej mierze drogi: wojewódzka, powiatowe, gminne i wewnętrzne nie posiadają chodników i ruch pieszy odbywa się na poboczu lub jezdni. Przebieg dróg wojewódzkich ze względu na spodziewany wzrost natężenia ruchu koliduje z zabudową mieszkaniową na terenie miejscowości: Byczeń, Chałupki, Kamieniec Ząbkowicki i Sosnowa w kontekście emisji hałasu. Do najpilniejszych zadań modernizacyjnych układu drogowego gminy należą:

- modernizacja DW nr 382 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- modernizacja DW nr 390 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- modernizacja DW nr 395 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- budowa obejścia miejscowości Byczeń i Kamieniec Ząbkowicki w ciągu DW nr 382;
- modernizacja dróg powiatowych do pełnych parametrów klasy „L”, docelowo do klasy „Z”;
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg powiatowych i gminnych do ruchu ciężkiego i pojazdów rolniczych, zwłaszcza w perspektywie rozwoju funkcji przetwórstwa rolno – spożywczego, przemysłowego i turystycznego;
- sukcesywne zastępowanie nawierzchni gruntowej na bitumiczną na drogach gminnych;
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji oraz dojazdów do użytków rolnych;
- budowa chodników dla ruchu pieszego i rowerowego;
- budowa zatok autobusowych;
- monitoring natężenia hałasu emitowanego przez pojazdy.

TABELA 103: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – gęstość gminnej i powiatowej sieci drogowej w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Współczynniki w km na 1000 mieszkańców			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	0,4	2,1	3,2
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	–	6,1	2,3
Drogi gminne ogółem	0,4	8,2	5,5
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	6,2	5,6	4,2
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	–	0,1	0,2
Drogi powiatowe ogółem	6,2	5,7	4,4
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	6,6	7,7	7,4
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	–	6,2	2,5
Drogi gminne i powiatowe ogółem	6,6	13,9	9,9
Współczynniki w km na 100 km²			
Drogi gminne o nawierzchni twardej	3,3	17,9	31,8
Drogi gminne o nawierzchni gruntowej	–	52,0	23,3
Drogi gminne ogółem	3,3	69,9	55,1
Drogi powiatowe o nawierzchni twardej	55,1	47,5	41,7
Drogi powiatowe o nawierzchni gruntowej	–	0,9	2,0
Drogi powiatowe ogółem	55,1	48,4	43,7
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej	58,4	65,4	73,5
Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni gruntowej	–	52,9	25,3
Drogi gminne i powiatowe ogółem	58,4	118,3	98,8

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

TABELA 104: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe współczynniki dotyczące nasycenia motoryzacją w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Współczynniki na 1000 mieszkańców			
Pojazdy ogółem	b.d.	642,0	575,4
Samochody osobowe	b.d.	474,0	455,0
Motocykle	b.d.	30,4	19,5
Samochody ciężarowe	b.d.	66,6	68,8
Autobusy	b.d.	2,6	2,7
Współczynniki na 100 km²			
Pojazdy ogółem	b.d.	5457,0	8301,2
Samochody osobowe	b.d.	4029,6	6564,5
Motocykle	b.d.	258,2	282,0
Samochody ciężarowe	b.d.	566,0	993,0
Autobusy	b.d.	21,9	38,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Komunikacja samochodowa:

Dobrze rozwinięta jest sieć komunikacji autobusowej, obsługiwanej głównie przez Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej (PKS) oraz prywatne BUS-y. Dzięki niej można bezpośrednio dotrzeć do każdego sołectwa gminy oraz do miejscowości sąsiednich takich jak między innymi: Kłodzko, Paczków, Ząbkowice Śląskie i Złoty Stok. Połączenia krajowe (międzyregionalne) i międzynarodowe realizowane są poprzez dworce autobusowe w Ząbkowicach Śląskich i we Wrocławiu.

Linie kolejowe:

- nr 137: Legnica – Świdnica – Kamieniec Ząbkowicki – Nysa – Kędzierzyn Koźle – Gliwice – Katowice.

Linia kolejowa nr 137 na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki sklasyfikowana jest jako linia normalnotorowa, jedno- i dwutorowa, pierwszorzędna, niezelektryfikowana. Na terenie gminy długość szlaku kolejowego nr 137 wynosi 12,605 km (km: 166,375 – 178,980 i przebiega przez miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki, Doboszowice, Pomianów Górny i Mrokocin. Linia obsługiwana jest zarówno na potrzeby przewozów pasażerskich (tylko na odcinku w kierunku Legnicy) jak i towarowych (na całym odcinku). Na analizowanym terenie infrastrukturę kolejową dla podróżnych stanowi stacja kolejowa w Kamieńcu Ząbkowickim oraz nieczynny (zawieszony) obecnie przystanek kolejowy w Doboszowicach. PKP Polskie Linie Kolejowe SA, Zakład Linii Kolejowych we Wrocławiu nie przewidują zamierzeń inwestycyjnych związanych z modernizacją linii.

➤ nr 276: Wrocław – Strzelin – Kamieniec Ząbkowicki – Kłodzko – Międzylesie.

Linia kolejowa nr 276 na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki sklasyfikowana jest jako linia normalnotorowa, jedno- i dwutorowa, pierwszorzędna, zelektryfikowana, państwowego znaczenia⁴⁸. Linia ma znaczenie międzynarodowe (szlak nr C-59/2) na podstawie umowy europejskiej o „ważnych międzynarodowych liniach transportu kombinowanego i obiektach towarzyszących (AGTC)” sporządzonej w Genewie 1 lutego 1991 roku. Na terenie gminy długość szlaku kolejowego nr 276 wynosi 11,658 km (km: 66,802 – 78,460) i przebiega przez miejscowości: Starczów, Kamieniec Ząbkowicki i Suszka. Linia obsługiwana jest zarówno na potrzeby przewozów pasażerskich jak i towarowych na całym odcinku. Na analizowanym terenie infrastrukturę kolejową dla podróżnych stanowią stacje kolejowe w Kamieńcu Ząbkowickim i Starczowie oraz przystanek kolejowy (osobowy) w Suszce. Na odcinku km: 66,802 – 78,460 znajdują się:

- km 66,794 przejazd kategorii A (DP nr 3196);
- km 66,809 stacja kolejowa Starczów, po modernizacji przewidziana jako przystanek osobowy;
- km 68,382 przejazd kategorii C (droga gminna);
- km 70,003 przejazd kategorii D (droga gminna);
- km 71,886 stacja kolejowa Kamieniec Ząbkowicki;
- km 77,302 przystanek osobowy Suszka.

W planach perspektywicznych PKP Polskie Linie Kolejowe SA planowana jest modernizacja linii nr 276 do parametrów takich jak: prędkość $V \leq 120$ km/h, nacisk na oś 221 kN, a nacisk na oś dla obiektów inżynierskich 245 kN, $k = + 2$. Planuje się także budowę drugiego toru na odcinku Strzelin – Kamieniec Ząbkowicki. W ramach modernizacji przewiduje się nieznaczne poszerzenie terenu zamkniętego PKP. W opracowywanym obecnie studium wykonalności dla tej linii zakłada się, że linia przebiegać będzie po tej samej trasie z ewentualnym korektami. W ramach modernizacji przewidziano likwidację przejazdu w km 66+794. Zaplanowano w tym miejscu budowę przejścia dla pieszych w poziomie szyn oraz budowę drogi równoległej do przejazdu w km 68,382.

➤ nr 334: Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zlokalizowana jest jeszcze nieczynna linia kolejowa nr 334 w relacji Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok, na której do 1989 roku funkcjonowały regularne przewozy pasażerskie. Długość linii na terenie gminy wynosi 7,295 km. Obecnie linia jest zlikwidowana, torowisko na zdecydowanej większości odcinków rozebrane, a były przystanki kolejowe (Byczeń i Sosnowa Śląska) zlikwidowane bądź zaadaptowane na inne cele. Most kolejowy w Byczeniu na Nysie Kłodzkiej został zniszczony wskutek powodzi z lipca 1997 roku, co ostatecznie uniemożliwia ewentualną reaktywację linii nr 334, np.: na potrzeby przewozów pasażerskich o charakterze turystycznym. PKP Polskie Linie Kolejowe SA, Zakład Linii Kolejowych we Wrocławiu nie przewidują zamierzeń inwestycyjnych związanych z modernizacją linii.

---

⁴⁸ Według Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 20 sierpnia 2010 roku w sprawie wykazu linii kolejowych o znaczeniu państwowym (Dz. U. z dnia 7 września 2010 roku).

TABELA 105: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe parametry techniczne linii kolejowych⁴⁹.

Tor ⁵⁰	Km (od – do)	Klasy linii ⁵¹	Maksymalne prędkości (km/h)		
			Pociągi pasażerskie	Szynobusy	Pociągi towarowe
Linia nr 137					
N	166,375 – 176,230	C3	100	100	70
N	176,230 – 178,980		80	80	
P	166,375 – 176,220	C3	100	100	70
P	176,220 – 177,492		80	80	
Linia nr 276					
N	66,802 – 67,600	D3	50	50	50
N	67,600 – 71,218		60	60	
N	71,218 – 71,250		50	50	
N	71,250 – 72,350		60	60	60
N	72,350 – 78,460		100	100	70
P	71,218 – 72,350	D3	60	60	60
P	72,350 – 78,460		100	100	70

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe SA, 2012.

TABELA 106: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – charakterystyka infrastruktury peronowej na stacjach i przystankach kolejowych⁵².

Nr peronu	Nr toru	Km początku	Km końca	Długość peronu (m)	Kod rodzaju	Lokalizacja
1	2	3	4	5	6	7
Kamieniec Ząbkowicki						
1	1	71,535	71,900	365	p1kw	P
2	6	71,495	71,920	425	pwyw	L
2	2	71,495	71,920	425	pwyw	P
3	12	71,630	71,925	295	pwyw	L
3	8	71,630	71,925	295	pwyw	P
4	18	71,780	71,900	120	p1kn	L
5	5	71,646	71,975	329	p1kw	L
Starczów						
1	1	66,800	67,060	260	p1kw	L
2	3	66,800	67,060	260	p1kw	P
Suszka						
1	2	77,130	77,355	225	p1kw	L

⁴⁹ Według PKP Polskie Linie Kolejowe SA, *Regulamin przydzielania tras pociągów i korzystania z przydzielonych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rozkładu jazdy 2012/2013* – Zarządzenie nr 9/2012 Zarządu PKP PLK SA z dnia 7 lutego 2012 roku.

⁵⁰ [tor „N” – nieparzysty (jeden na szlaku; pierwszy na stacji) ; tor „P” – parzysty (dwa na szlaku; drugi na stacji)].

⁵¹ C3 – nacisk osi 196 kN/oś (20,0 t/oś) ; D3 – 221 kN/oś (22,5 t/os).

⁵² Według PKP Polskie Linie Kolejowe SA, *Regulamin przydzielania tras pociągów i korzystania z przydzielonych tras pociągów przez licencjonowanych przewoźników kolejowych w ramach rozkładu jazdy 2012/2013* – Zarządzenie nr 9/2012 Zarządu PKP PLK SA z dnia 7 lutego 2012 roku.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6	7
2	1	77,130	77,355	225	p1kw	P
Doboszowice						
1	1	172,000	172,232	232	p1kw	P
2	2	172,057	172,232	175	p1kw	P
<p>Nr toru: nr toru, przy którym jest zlokalizowany peron.</p> <p>Km początku i Km końca: kilometraż początku i końca peronu według kilometracji toru.</p> <p>Kod rodzaju: p1kw i p1kn – perony: jednokrawędziowy wysoki i jednokrawędziowy niski; pwyw – peron wyspowy wysoki.</p> <p>Lokalizacja: L – z lewej strony toru; P – z prawej strony toru.</p>						

Źródło: PKP Polskie Linie Kolejowe SA, 2012.

Komunikacja kolejowa:

Kamieniec Ząbkowicki to ważny, obecnie czterokierunkowy, niegdyś pięciokierunkowy, węzeł kolejowy. Krzyżują się tu 2 sudeckie magistrale kolejowe: linia z Wrocławia w kierunku granicy państwowej w Międzyzlesiu oraz Trasa Podsudecka z Legnicy do Nysy i dalej do Katowic. Zgodnie z obecnie obowiązującym rozkładem jazdy pociągów ze stacji Kamieniec Ząbkowicki (linia kolejowe nr: 137 i 276) odprawianych jest codziennie łącznie kilkadziesiąt składów obsługiwanych przez: PKP Intercity, Przewozy Regionalne i Koleje Dolnośląskie. Pociągi osobowe kursują do: Wrocławia (przez Ziębice i Strzelin), Międzyzlesia (przez Kłodzko), Legnicy (przez Ząbkowice Śląskie, Dzierżoniów i Świdnicę), a także do Ústí nad Orlicí w Czechach (przez Kłodzko i Międzyzlesie). Odprawianych jest także kilka składów pospiesznych: do Łodzi Kaliskiej (przez Wrocław i Ostrów Wielkopolski), a także do Pardubic w Czechach (przez Kłodzko i Międzyzlesie). Przewozy pasażerskie w kierunku Nysy (przez Paczków) i dalej Kędzierzyna – Koźla (przez Prudnik) są obecnie zawieszane. Na przystankach kolejowych w Starczowie (linia nr 276) i Suszce (linia nr 276) zatrzymuje się większość składów osobowych w kierunku Wrocławia i Międzyzlesia, a także pociągi do Ústí nad Orlicí.

Fakt istnienia różnorodnej i dogodnej sieci komunikacyjnej podnosi prestiż gminy oraz stanowi istotny argument, pozwalający stymulować jej dalszy gospodarczy rozwój.

6. 2. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

6.2.1. Zaopatrzenie w wodę.

W 2010 roku gmina Kamieniec Ząbkowicki była zaopatrywana w wodę przez sieć wodociągową rozdzielczą o długości 47,5 km z 1287 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych. W analizowanym roku dostarczono mieszkańcom 238,1 dam³ wody. W sieć wodociągową wyposażone są wszystkie miejscowości, przy czym miejscowości: Doboszowice i Ożary – częściowo.

TABELA 107: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyposażenie w sieć wodociągową w 2011 roku.

Miejscowość	Długość sieci w km	Ilość przyłączy
1	2	3
Byczeń	b.d.	b.d.
Chałupki	3,937	35
Doboszowice	2,335	b.d.
Kamieniec Ząbkowicki	16,425	b.d.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
Mrokocin	3,995	42
Ożary	3,48	b.d.
Pomianów Górny	9,163	53
Sławęcín	4,2	b.d.
Sosnowa	1,279	b.d.
Starczów	4,92	b.d.
Suszka	0,11	b.d.
Śrem	1,2	b.d.
Topola	5,156	b.d.

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Na terenie gminy funkcjonuje jedno źródło zaopatrzenia w wodę, bazujące na ujęciu infiltracyjnym wody podziemnej za pomocą 16 studni głębinowych. Ujęcie zlokalizowane jest na południe od Kamieńca Ząbkowickiego w dolinie rzeki Nysy Kłodzkiej. Zakład Uzdatniania Wody zlokalizowany jest w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Wodociągowej 1.

Decyzją Starosty Ząbkowickiego nr 3/W/20001 z dnia 12 stycznia 2001 roku (znak WRŚ–6223/73/2000/3/2001) udzielono Zakładowi Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Nowej Rudzie pozwolenia wodnoprawnego w następującym zakresie:

1. na szczególne korzystanie z wód w zakresie poboru wody dla celów zaopatrzenia ludności z ujęcia infiltracyjnego wody podziemnej zlokalizowanej w dolinie rzeki Nysy Kłodzkiej w Kamieńcu Ząbkowickim w skład której wchodzi 9 studni o łącznej ilości pobieranej wody:
  - $Q_{maxh} = 280,00 \text{ m}^3/\text{h}$;
  - $Q_{\text{śr.d}} = 6720 \text{ m}^3/\text{d}$,
 przy zasobach eksploatacyjnych zatwierdzonych decyzją z dnia 21 maja 1986 roku (znak Os.VII–7211/16/86) wydaną przez Urząd Wojewódzki Wałbrzych w ilości $280,00 \text{ m}^3/\text{h}$.
2. na eksploatację ujęcia Kamieniec Ząbkowicki II składającego się ze studni zlokalizowanych na niżej wymienionych działkach:
  - działka nr 788/7 – studnia S – III;
  - działka nr 788/8 – studnia S – IV;
  - działka nr 788/9 – studnia S – V i VI;
  - działka nr 788/10 – studnia S – VII;
  - działka nr 788/11 – studnia S – VIII;
  - działka nr 788/12 – studnia S – IX;
  - działka nr 783/3 – studnia S – X.
3. niniejsze pozwolenie wydano na czas oznaczony do dnia 31 grudnia 2020 roku pod następującymi warunkami:
  - utrzymania w należytym stanie techniczno – eksploatacyjnym studni wierconych, ich obudowy oraz urządzeń służących do poboru ujmowanej wody;
  - prowadzenia ciągłego pomiaru wielkości poboru wody;
  - uregulowania spraw związanych z rejestracją studni;
  - wykonywania okresowych analiz fizyko – chemicznych i bakteriologicznych pobieranej wody raz na kwartał;
  - prowadzenia książki eksploatacji studni;

- zgłaszania organowi administracji wodnej stwierdzonych zmian wydajności oraz planowanych zmian w sposobie i zakresie korzystania z wody;
- wynagrodzenie ewentualnych szkód osobom trzecim, wynikłych na skutek realizacji niniejszej decyzji.

TABELA 108: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – źródło zaopatrzenia w wodę w 2011 roku.

Miejscowość	Źródło zaopatrzenia w wodę
Byczeń	Zakład Uzdatniania Wody ul. Wodociągowa 1 57 – 230 Kamieniec Ząbkowicki
Chałupki	
Doboszowice	
Kamieniec Ząbkowicki I	
Kamieniec Ząbkowicki II	
Mrokocin	
Ożary	
Pomianów Górny	
Sławęcín	
Sosnowa	
Starczów	
Suszka	
Śrem	
Topola	

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

TABELA 109: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – gęstość sieci wodociągowej w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci wodociągowej ⁵³ w km/100 km ²	48,97	50,51	72,34
Zużycie wody na 1 mieszkańca w m ³	27,4	27,2	32,4
% ludności ogółem korzystającej z wodociągu	82,7	82,4	91,5
% ludności wiejskiej korzystającej z wodociągu	82,7	70,0	79,3

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Gęstość sieci wodociągowej oraz średnie jednostkowe zużycie wody na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest zbliżone do średnich wartości charakteryzujących powiat ząbkowicki oraz niższe od wskaźników dla całego województwa dolnośląskiego. Natomiast dostępność mieszkańców do sieci wodociągowej jest na terenie analizowanej gminy najkorzystniejsza. Gdyby analizować odsetek ludności korzystającej z wodociągu i zamieszkującej tylko tereny wiejskie to współczynnik na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest wyższy od średniej dla terenów wiejskich powiatu i województwa, odpowiednio o 15 % i o 5 %.

⁵³ Sieć rozdzielcza, bez połączeń prowadzących do budynków i innych obiektów.

Istniejące źródło zaopatrzenia i przepustowość głównych rurociągów umożliwiają dalszy rozwój osadnictwa na terenie gminy. Sieć wodociągowa na potrzeby bytowo – gospodarcze i przeciwpożarowe powinna być sukcesywnie rozbudowywana na bazie istniejącego układu w miarę narastania potrzeb wynikających ze zwiększenia intensywności zabudowy i objęcia zabudową nowych terenów, jak również dla objęcia mieszkańców dotychczas nie podłączonych (część miejscowości: Doboszowice i Ożary – planowana długość sieci to około 20 km). Uzbrojenie w sieć wodociągową nowych terenów powinno być prowadzone wyprzedzająco w stosunku do zabudowy kubaturowej.

6.2.2. Kanalizacja.

Obecnie na terenie gminy sieć kanalizacyjną posiada jedynie część miejscowości Kamieniec Ząbkowicki. Siecią objęte są ulice: Astrowa, Bratkowa, Dworcowa, Fiołkowa, Gajowa, Kolejowa (do nr 42), Krzywa, Mostowa, Nauczycielska, Ogrodowa, Osiedle B. Chrobrego, Osiedle B. Krzywoustego, Osiedle XXX-lecia PRL, Parkowa, Różana, Rumiankowa, Sadowa, Skorolecka i Zamkowa. W 2010 roku długość sieci kanalizacyjnej wyniosła tu 8,1 km z 545 połączeniami prowadzącymi do budynków mieszkalnych. W analizowanym roku odprowadzono siecią 141 dam³ ścieków. Bez kanalizacji sanitarnej pozostaje reszta miejscowości. Gospodarka ściekowa opiera się tam na powszechnym, przejściowym gromadzeniu ścieków w zbiornikach wybieralnych i wywożeniu ich przez uprawnione podmioty do oczyszczalni ścieków w Kamieńcu Ząbkowickim. Realizowane są tam także przydomowe oczyszczalnie ścieków. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane są poprzez spływ przypowierzchniowy do rowów przydrożnych i melioracyjnych z odpływem do poszczególnych cieków wodnych.

Kamieniec Ząbkowicki obsługuje oddana do użytku 15 grudnia 2005 roku mechaniczno – biologiczna oczyszczalnia ścieków oparta na technologii niskoobciążonego osadu czynnego. Proces biologicznego oczyszczania przebiega w dwufazowych reaktorach z wydzieloną komorą wstępnej denityfikacji i komorą nityfikacji. Wydajność oczyszczalni wynosi obecnie 550 m³/d, a docelowo, po zrealizowaniu sieci dla całej gminy wyniesie 1100 m³/d.

Decyzją Starosty Ząbkowickiego nr 16/W/08 z dnia 19 marca 2008 roku (znak WRŚ.6223–39/07/08) udzielono Zakładowi Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. z Nowej Rudy pozwolenia wodnoprawnego na szczególne korzystanie z wód w zakresie odprowadzania oczyszczonych na istniejącej na działce nr 794/36 lokalnej oczyszczalni ścieków do rzeki Budzówki w km 0+475, obręb Kamieniec Ząbkowicki, w skład której wchodzi:

- kratownia;
- piaskownik wirowy;
- komora rozdziału ścieków;
- reaktor biologiczny;
- komora pomiaru ilości ścieków;
- pompownia części pływających;
- stacja zlewna;
- zbiornik retencyjny ścieków dowożonych;
- zbiornik PIX-u;
- stanowisko dmuchaw;
- zbiornik nadawy osadu;
- przepompownia ścieków oczyszczonych do płukania prasy;
- budynek z urządzeniami odwadniania i wapnowania osadu;
- wylot do odbiornika.

w ilości: $Q_{sr.d} = 550 \text{ m}^3/\text{d}$, o składzie:

- BZT5 do 25 mg O₂/dm³;
- ChZTCr do 125 O₂/dm³;
- zawiesina ogólna do 35 mg/dm³.

Niniejsze pozwolenie wodnoprawne na szczególne korzystanie z wód wydano na czas określony do dnia 31 stycznia 2018 roku pod następującymi warunkami:

- prawidłowej eksploatacji oczyszczalni i urządzeń towarzyszących;
- wykonywania bieżącej konserwacji wylotu oraz koryta rzeki Budzówka na odcinku 5,0 m poniżej i 5,0 m powyżej miejsca wykonania wylotu;
- wynagrodzenia ewentualnych szkód osobom trzecim, wynikłych na skutek realizacji niniejszego pozwolenia;
- prowadzenia badań odprowadzanych ścieków zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- posiadania instrukcji eksploatacji dla oczyszczalni z uwzględnieniem sytuacji awaryjnych.

TABELA 110: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – gęstość sieci kanalizacyjnej w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci kanalizacyjnej ⁵⁴ w km/100 km ²	8,35	14,73	41,35
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną na 1 mieszkańca w m ³	16,24	20,42	35,47
% ludności ogółem korzystającej z sieci kanalizacyjnej	35,0	44,9	68,2
% ludności wiejskiej korzystającej z sieci kanalizacyjnej	35,0	15,9	27,6

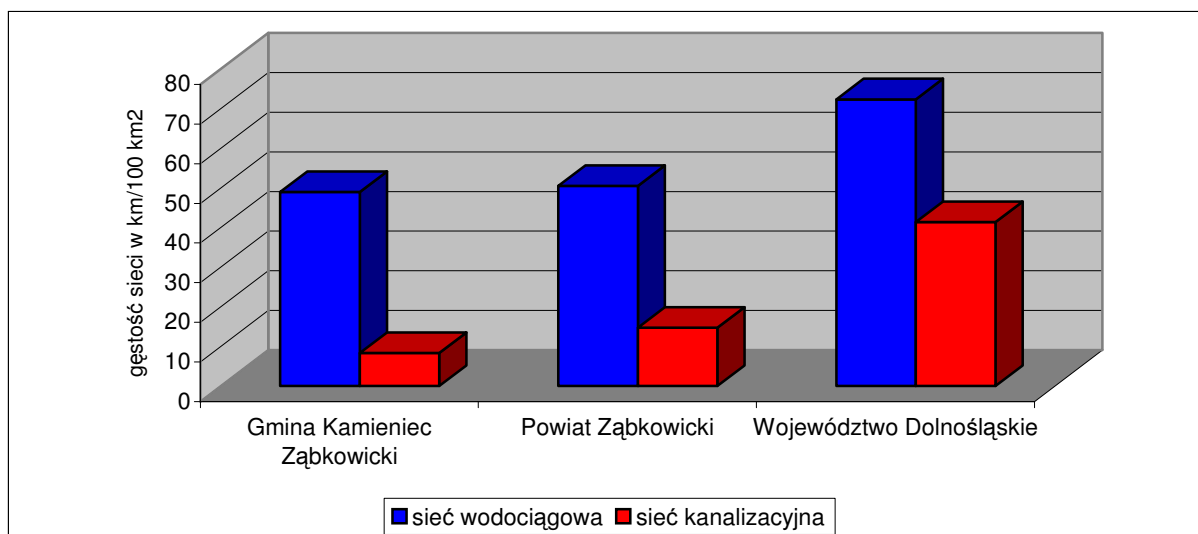
Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Wskaźniki dotyczące gęstości, a przede wszystkim dostępności do sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki prezentują się dość korzystnie, zważywszy na to, że dane przyporządkowane dla powiatu ząbkowickiego oraz województwa dolnośląskiego (jedne z najwyższych w skali kraju) obejmują również gminy miejskie. Potwierdzeniem tego jest fakt, że gdyby analizować odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej i zamieszkującej tylko tereny wiejskie to współczynnik na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest przeszło 2-krotnie wyższy od średniej dla terenów wiejskich powiatu i o około 25 % wyższy od średniej dla terenów wiejskich całego województwa. Niemniej jednak obecny brak systemowego rozwiązania gospodarki ściekowej na terenach nie objętych siecią kanalizacyjną, przy jednoczesnym niemal pełnym zwodociągowaniu gminy, powoduje powstawanie większej ilości nieodprowadzonych siecią ścieków. Miejscowa społeczność zmuszona jest gromadzić płynne nieczystości w zbiornikach zlokalizowanych na terenie własnych posesji. To z kolei wpływa na zwiększone zanieczyszczenie gleb oraz wód powierzchniowych i podziemnych.

Budowa sieci kanalizacyjnej ma priorytetowe znaczenie dla gminy i niebawem rozpoczną się kolejne inwestycje w tym zakresie. Według planów (konceptcja programowa z 2000 roku) budowa sieci kanalizacyjnej składać się będzie z 11 etapów.

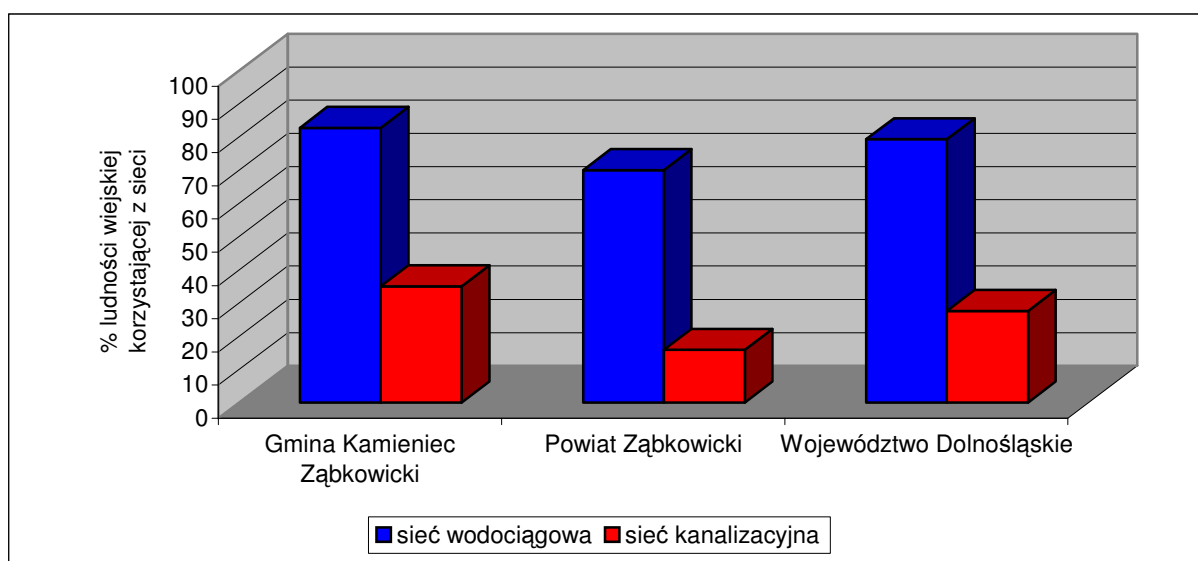
⁵⁴ Sieć rozdzielcza i kolektory.

RYCINA 31: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2010 roku (I).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

RYCINA 32: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zaopatrzenie w wodę i sieć kanalizacyjna w 2010 roku (II).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

TABELA 111: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – koncepcja budowy sieci kanalizacyjnej z 2000 roku.

Etap	Miejscowość	Sieć tłoczna (m)	Sieć grawitacyjna (m)	Przyłącza (m)	Przepompownie (sztuki)
1	2	3	4	5	6
I	Kamieniec Ząbkowicki	8000	14000	6600	25
II	Starczów	0	6650	1995	0

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6
III	Byczeń i Śrem	2940	7280	3066	3
IV	Sosnowa i Rogały	3320	2750	1517	4
V	Ożary	3000	5000	2400	1
VI	Doboszowice	4100	9100	3960	4
VII	Bartniki, Sławęcín, Topola	5410	5535	2736	5
VIII	Pomianów Górny	2740	1940	1170	3
IX	Mrokocin	2050	1230	820	4
X	Chałupki	1870	2980	1455	2
XI	Suszka	0	1520	304	0
	Ogółem	33430	57985	26023	51

Źródło: Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, 2011.

Należy założyć, że dla posesji oddalonych od głównej koncentracji zabudowy, gdzie realizacja sieci kanalizacyjnej nie będzie prowadzona ze względów ekonomicznych dopuszcza się pozostawienie zbiorników bezodpływowych lub realizację oczyszczalni przydomowych przy korzystnych warunkach gruntowo – wodnych. Wody opadowe i roztopowe odprowadzane będą nadal przez spływ powierzchniowy do pobliskich rowów melioracyjnych i cieków wodnych oraz przez infiltrację do gruntu. Ścieki deszczowe z zanieczyszczeniami typu przemysłowego lub ropopochodnymi (z ciągów komunikacyjnych, placów, parkingów, baz transportowych, warsztatów samochodowych, stacji paliw, itp.) po oczyszczeniu będą odprowadzane do odbiornika w sposób zorganizowany poprzez zamknięte bądź otwarte systemy kanalizacyjne. Wody opadowe umownie czyste bądź poddane oczyszczeniu planuje się wykorzystać na miejscu na potrzeby gospodarcze i np.: w obiegach zamkniętych i odprowadzać powierzchniowo na tereny biologicznie czynne, rozsączyć w gruncie, a jeżeli nie będzie to możliwe retencjonować i odprowadzać do odbiornika po przejściu fali opadów.

6. 3. Sieć gazowa.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo SA (PGNiG SA) nie posiada utworzonych obszarów i terenów górniczych w związku z wydobywaniem ropy naftowej lub gazu ziemnego oraz nie posiada przesyłowej i dystrybucyjnej sieci gazowej. Nie planuje również żadnych inwestycji. Teren gminy znajduje się poza obszarami koncesyjnymi na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, będącymi w gestii PGNiG SA.

Operator Gazociągów Przesyłowych „Gaz – System” SA, Oddział we Wrocławiu nie eksploatuje gazociągów wysokiego i średniego ciśnienia na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki. Zatwierdzony przez Urząd Regulacji Energetyki (URE) Plan Rozwoju Operatora Gazociągów Przesyłowych „Gaz – System” SA nie zakłada rozbudowy systemu przesyłowego na przedmiotowym terenie.

Dolnośląska Spółka Gazownictwa (DSG) sp. z o.o., Oddział Zakład Gazowniczy Wałbrzych nie posiada na terenie gminy sieci gazowych, zarówno przesyłowych jak i dystrybucyjnych.

TABELA 112: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – sieć gazowa, odbiorcy oraz zużycie gazu w gospodarstwach domowych w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Gęstość sieci gazowej w km / 100 km ²	–	20,13	40,42
Odbiorcy ⁵⁵ gazu z sieci na 1000 mieszkańców ⁵⁶	–	134,18	231,44
Liczba odbiorców ⁵⁷ gazu z sieci w stosunku do liczby ludności ogółem w (%)	–	13,42	23,14
% odbiorców gazu ogrzewających gazem mieszkania w stosunku do liczby odbiorców gazu ogółem	–	19,91	22,48
% ludności ogółem korzystającej z sieci gazowej	–	36,7	62,9
% ludności wiejskiej korzystającej z sieci gazowej	–	1,9	12,0
Zużycie gazu z sieci na 1 odbiorcę w m ³ ogółem	–	472,4	555,2
Zużycie gazu z sieci na 1 odbiorcę w m ³ na wsi	–	543,1	1178,5
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca ⁵⁸ w m ³ ogółem	–	63,2	128,5
Zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca ⁵⁹ w m ³ na wsi	–	2,9	41,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

Plan rozwoju DSG sp. z o.o. nie przewiduje w najbliższym czasie gazyfikacji gminy Kamieniec Ząbkowicki. Niemniej istniejące warunki techniczne i stan techniczny gazociągów w regionie pozwalają na perspektywiczną rozbudowę sieci dystrybucyjnej dla potrzeb wszystkich zainteresowanych, którzy spełnią warunek opłacalności w rozumieniu ustawy Prawo energetyczne. Opłacalność przedsięwzięcia uzależniona jest między innymi od zawarcia odpowiedniej ilości umów o przyłączenie do sieci gazowej oraz długości projektowanych gazociągów i przyłączy odpowiednich dla umożliwienia zaistnienia warunków technicznych przyłączenia. Stacje redukcyjno – pomiarowe oraz gazociągi stanowią układy hermetycznie zamknięte i wyłączając stany awaryjne nie zagrażają środowisku naturalnemu. Wprowadzenie gazyfikacji sprzyja ochronie środowiska poprzez eliminację lokalnej emisji pyłów i toksycznych składników spalin. Na terenie gminy korzystne warunki do ewentualnej gazyfikacji posiada przede wszystkim rejon wsi: Kamieniec Ząbkowicki, Byczeń i Starczów (łącznie 6038 mieszkańców – około 1500 potencjalnych odbiorców) oraz ewentualnie rejon wsi: Doboszowice, Pomianów Górny, Mrokocin i Chałupki (łącznie 1214 mieszkańców – około 300 potencjalnych odbiorców) czyli miejscowości położone stosunkowo blisko infrastruktury gazowniczej i dodatkowo charakteryzujące się dość dużym zaludnieniem.

Ewentualna przyszła budowa sieci gazowej dla odbiorców indywidualnych powinna być realizowana z uwzględnieniem obowiązującego prawa energetycznego – ustawy z dnia 10.04.1997 roku (Dz. U. Nr 54 poz. 348) oraz rozporządzeń wykonawczych, w szczególności w oparciu o:

- wnioski podmiotów ubiegających się o przyłączenie do sieci gazowej posiadających tytuł prawny do korzystania z przyłączanego obiektu;

⁵⁵ Odbiorcy w gospodarstwach domowych, łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych.

⁵⁶ Podpisane umowy na dostarczenie gazu.

⁵⁷ Odbiorcy w gospodarstwach domowych.

⁵⁸ Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych miastach i wsiach, w których ta sieć istniała.

⁵⁹ Do przeliczeń przyjęto ludność ogółem bez wyodrębniania jej w tych miastach i wsiach, w których ta sieć istniała.

- sporządzony przez przedsiębiorstwo energetyczne plan rozwoju w zakresie sieci gazowej, uwzględniający wytyczne miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, ograniczony do zadań, dla których istnieją warunki techniczne oraz ekonomiczne dostarczania paliwa gazowego.

6. 4. Elektroenergetyka.

6.4.1. Elektroenergetyczna sieć przesyłowa.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie ma i nie przewiduje się budowy obiektów elektroenergetycznych (stacji i linii o napięciu 220 kV i 400 kV) krajowej sieci przesyłowej, będących w eksploatacji Polskich Sieci Elektroenergetycznych Operator SA.

6.4.2. Elektroenergetyczna sieć dystrybucyjna.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki TAURON Dystrybucja SA, Oddział w Wałbrzychu eksploatuje:

- linie wysokiego napięcia 110 kV o łącznej długości 7,5 km;
- linie średniego napięcia 20 kV o łącznej długości 169,472 km;
- linie niskiego napięcia 0,4 kV o łącznej długości 206,388 km.

Przez teren gminy Kamieniec Ząbkowicki przebiegają 2 linie napowietrzne o napięciu 110 kV eksploatowane przez TAURON Dystrybucja SA, Oddział w Wałbrzychu, relacji:

- S – 293 GPZ Kamieniec Ząbkowicki – kierunek Ząbkowice Śląskie;
- S – 294 GPZ Kamieniec Ząbkowicki – kierunek Paczków.

Na terenie gminy sieć rozdzielcza SN 20 kV zasilana jest ze stacji transformatorowej 110/20 kV R – Kamieniec Ząbkowicki, zlokalizowanej na południe od Kamieńca Ząbkowickiego. Odbiorcy energii elektrycznej zasilani są liniami NN 0,4 kV wyprowadzonymi ze stacji transformatorowych 20/0,4 kV, będących własnością operatora systemu dystrybucyjnego TAURON Dystrybucja SA, Oddział w Wałbrzychu lub bezpośrednio z abonenckich stacji transformatorowych 20/0,4 kV, będących własnością odbiorców.

Wszystkie miejscowości na terenie gminy są zelektryfikowane. Dostawy energii w pełni pokrywają potrzeby mieszkańców oraz jednostek gospodarczych. W lokalnym systemie energetycznym występują rezerwy, które mogą być wykorzystywane do celów grzewczych u istniejących odbiorców przyłączonych do sieci TAURON Dystrybucja SA. Na koniec października 2011 roku energię elektryczną pobierało 3342 odbiorców. Obecny system elektroenergetyczny zaspokaja we właściwym zakresie potrzeby mieszkańców i nie występują problemy związane z brakami energii elektrycznej. Jednakże część sieci, zwłaszcza niektórych odcinków linii napowietrznej 0,4 kV wymaga modernizacji. Istnieje również potrzeba wymiany części drewnianych słupów na liniach niskiego napięcia. Problemem w skali całej gminy jest niewystarczająca ilość sieci oświetlenia ulicznego.

TABELA 113: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – odbiorcy oraz zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki ⁶⁰	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Odbiorcy energii elektrycznej na 1000 mieszkańców	b.d.	382,22	379,33
Zużycie energii elektrycznej na 1 odbiorcę ogółem w kWh	b.d.	1694,9	1931,2
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca ogółem w kWh	b.d.	704,7	774,7

Źródło: Obliczenia własne na podstawie GUS 2011.

W najbliższym czasie rozbudowa lub modernizacja sieci elektroenergetycznej na terenie gminy realizowana będzie na podstawie Planu Rozwoju TAURON Dystrybucja SA, podlegającemu zatwierdzeniu przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki.

6.4.3. Alternatywne źródła energii.

Urozmaicona (miejscami) rzeźba terenu powoduje, że na obszarze gminy istnieją względnie korzystne uwarunkowania naturalne (anemograficzne i hydrograficzne), umożliwiające pozyskiwanie energii elektrycznej z odnawialnych źródeł – w tym przypadku na bazie siły wiatru i wody.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki tereny potencjalnie predysponowane do lokalizacji elektrowni wiatrowych zlokalizowane są zarówno w północno – wschodniej części gminy w rejonie Wzgórz Niemczańsko – Strzebińskich jak i w południowej części gminy w rejonie Przedgórze Paczkowskiego (najwyżej położone n.p.m. obszary gminy), a także w centralnej części gminy w rejonie doliny Nysy Kłodzkiej (Obniżenie Otmuchowskie) w sąsiedztwie zbiorników retencyjnych „Topola” i „Kozielno”. Rejony te mają jednak tylko względnie korzystne warunki dla lokalizacji farm wiatrowych. O ile wartość warunków wietrznych będzie można dopiero ocenić po przeprowadzeniu specjalistycznych badań, o tyle część wspomnianych rejonów znajduje się w granicach obszarów objętych ochroną w myśl ustawy o ochronie przyrody (NATURA 2000), na zinventaryzowanych cennych siedliskach przyrodniczych oraz w granicach obszarów proponowanych do objęcia ochroną (NATURA 2000, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe), a także obejmują tereny o najwyższym w gminie wskaźniku bonitacji gleb. W związku z powyższym inwestycje w farmy wiatrowe uważa się za nieporządane. Opracowany w 2010 roku przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne (WBU) we Wrocławiu dokument *Studium uwarunkowań przestrzennych dla lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie dolnośląskim*⁶¹ wyróżnił 4 kategorie obszarów z ograniczeniami dla lokalizacji farm wiatrowych (kategorie: I – obszary całkowicie wyłączone z lokalizacji elektrowni wiatrowych, II – obszary wysokiego ryzyka lokalizacji elektrowni wiatrowych, III – obszary dużego ryzyka lokalizacji elektrowni wiatrowych, IV – obszary potencjalnie najmniej konfliktowe). Praktycznie cały obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki zaliczony został do kategorii III. Jedynie niewielki fragment gminy (około 10% powierzchni), zlokalizowany na północnym – wschodzie i wschodzie przy granicy z gminą Ziębice, został zaliczony do kategorii IV.

⁶⁰ Dane dotyczące odbiorców oraz zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych publikowane przez GUS w rozbiću na poszczególne gminy dotyczą tylko terenów miejskich.

⁶¹ Uchwała nr 4857/III/10 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z dnia 31 sierpnia 2010 roku.

Na terenie gminy istnieje duży potencjał energii wodnej, szacowany na około 19,0 GWh/r energii i około 3,6 MW w mocy zainstalowanej⁶². Aktualnie znajduje się tu jedna eksploatowana elektrownia wodna zlokalizowana na zbiorniku retencyjnym „Topola” (km 93+814 rzeki Nysy Kłodzkiej). Zlokalizowana jest na lewym przyczółku budowli zrzutowej. Wyposażona jest w 3 turbozespoły zatapialne firmy Flygt typu EL 7650 o średnicy wirnika $D = 1500$ mm. 2 turbozespoły wyposażone są w automatyczną regulację wirnika i stałą kierownicę, a 1 turbozespół wyposażony jest w stałą kierownicę o stałym kącie łopaty wirnika. Podstawowe parametry elektrowni wodnej to:

- moc zainstalowana – 3×520 kW = 1,56 MW;
- przepływ maksymalny zainstalowany – $Q_i = 30,0$ m³/s;
- przepływ minimalny – $Q_{min} = 3,2$ m³/s.

Przy planowanym do budowy zbiorniku retencyjnym „Kamieniec” zakłada się również instalację elektrowni wodnej. Korzystne warunki hydrograficzne dotyczą także możliwości lokalizacji małych elektrowni wodnych (MEW) na licznych ciekach wodnych, zwłaszcza tych charakteryzujących się znacznym przepływem. W związku z powyższym na bazie szczegółowych, specjalistycznych analiz należy rozpatrzyć wszystkie aspekty ewentualnej budowy małych elektrowni wodnych w rejonie dolin cieków: Goleniówka, Starczowski Potok, Ożarski Potok (Gruda), Mąkolnica czy Jamnica (Świda).

6. 5. Ciepłownictwo.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada *Projekt założeń do planu zaopatrzenia Gminy Kamieniec Ząbkowicki w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*, przyjęty uchwałą nr XXXI/168/06 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 31 maja 2006 roku. Według *Projektu...* struktura zużycia energii ogółem w gminie w 2002 roku składała się z następujących nośników energii:

- węgiel i koks – 81,04 %;
- energia elektryczna – 8,35 %;
- olej opałowy – 7,39 %;
- gaz płynny (propan – butan) – 1,89 %;
- drewno – 1,33 %.

natomiast struktura zużycia energii cieplnej składała się z następujących nośników energii:

- węgiel i koks – 88,43 %;
- olej opałowy – 8,06 %;
- gaz płynny (propan – butan) – 2,06 %;
- drewno – 1,45 %.

Udział poszczególnych grup odbiorców w zapotrzebowaniu na moc cieplną (łącznie zapotrzebowanie 35,3 MW) wynosił w 2002 roku:

- mieszkalnictwo jednorodzinne – 65,31 %;
- budynki użyteczności publicznej – 15,71 %;
- mieszkalnictwo wielorodzinne – 12,97 %;
- przemysł i usługi – 6,01 %.

natomiast udział poszczególnych grup odbiorców w zapotrzebowaniu na energię cieplną (łącznie zapotrzebowanie 287,6 TJ) wynosił w 2002 roku:

- mieszkalnictwo jednorodzinne – 67,86 %;
- mieszkalnictwo wielorodzinne – 13,66 %;
- budynki użyteczności publicznej – 13,18 %;
- przemysł i usługi – 5,30 %.

---

⁶² Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, *Projekt założeń do planu zaopatrzenia Gminy Kamieniec Ząbkowicki w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*, Katowice 2003.

Gospodarka ciepła na terenie miejscowości Kamieniec Ząbkowicki opiera się przede wszystkim na indywidualnych źródłach ogrzewania bądź na lokalnych kotłowniach. Do największych kotłowni na terenie Kamieńca Ząbkowickiego należą obiekty zlokalizowane przy ulicach: Parkowej, Skoroleckiej i XXX-lecia PRL. Zaopatrują one w ciepło przede wszystkim wielorodzinne budynki mieszkalne. Należy nadmienić, że wyżej wymienione kotłownie nie tworzą zintegrowanego systemu ciepłowniczego i służą tylko do ogrzewania pomieszczeń. Paliwem dla wymienionych kotłowni jest przede wszystkim ekogroszek oraz węgiel kamienny. Pozostała substancja mieszkaniowa (np.: zabudowania jednorodzinne przy ulicach: Astrowa, Osiedle Chrobrego, Osiedle Krzywoustego, Parkowa, Rumiankowa,) posiada lokalne kotłownie. Paliwem najczęściej jest olej opałowy, jednakże nadal dość powszechne jest opalanie węglem kamiennym czy koksem. Obiekty użyteczności publicznej (Przedszkole, Szkoły Podstawowe, Gimnazjum, Urząd Gminy, Gminne Centrum Kultury, Ochotnicza Straż Pożarna) posiadają lokalne kotłownie na olej opałowy.

Potrzeby grzewcze mieszkańców pozostałych rejonów wiejskich (zabudowa jednorodzinna i zagrodowa) pokrywane są ze źródeł indywidualnych, do których należą głównie piece opalane węglem kamiennym i jego pochodnymi, węglem brunatnym, drewnem oraz olejem opałowym lub gazem propan – butan. Nieliczne budynki wielorodzinne, zakłady produkcyjne, obiekty użyteczności publicznej i inne obiekty usługowe, a także większe gospodarstwa rolne (przetwórstwo rolno – spożywcze) posiadają własne kotłownie.

Obecny sposób zaopatrzenia w energię ciepłą, poza kotłowniami olejowymi i gazowymi, jest niekorzystny między innymi z punktu widzenia ochrony środowiska. Sieć lokalnych kotłowni powoduje w okresie zimowym tak zwaną niską emisję zanieczyszczeń. Wymogi ochrony powietrza atmosferycznego wymuszają potrzebę podjęcia inicjatyw związanych ze zmianą obecnego rodzaju paliw używanych do celów grzewczych, szczególnie węgla i drewna, w kierunku szerszego wykorzystania paliw uznawanych za ekologiczne. Takim nośnikiem energii może stać się np.: gaz sieciowy, energia elektryczna, biomasa, energia słoneczna, itp. W najbliższym okresie nie przewiduje się realizacji centralnych urządzeń ciepłowniczych, umożliwiających dostawę ciepła dla odbiorców zamieszkujących zabudowania jednorodzinne i zagrodowe. Najbardziej prawdopodobna wydaje się być przynajmniej częściowa gazyfikacja gminy, służąca również potrzebom grzewczym, prowadzona od gazociągu przesyłowego od strony miejscowości Bardo.

6. 6. Telekomunikacja i łączność.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki wyposażona jest w nowoczesne systemy telekomunikacyjne. Dzieje się tak dzięki włączeniu do central obsługujących przepływ automatyczny oraz inwestycji poczynionych przez operatorów telekomunikacyjnych. Zwiększa się liczba numerów telefonicznych. W każdej miejscowości zainstalowani są abonenci telefonii przewodowej. Umożliwia to nawiązanie łączności praktycznie z całym światem. Operująca na terenie gminy Telekomunikacja Polska SA zapewnia szeroką gamę usług. Są wśród nich usługi powszechne: telefoniczne, telegraficzne, teleksowe i telefaksowe oraz specjalistyczne w dziedzinie transmisji danych, radiokomunikacji i dostępu do internetu. Ponadto cały teren gminy jest w zasięgu działania operatorów telefonii bezprzewodowej: ORANGE, PLUS, T-MOBILE, PLAY, itd. i oferowanych przez nich nowoczesnych usług teleinformatycznych. Na terenie gminy zlokalizowana jest 1 stacja bazowa telefonii mobilnej w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Kolejowej 56.

Trudności z pozyskaniem szerokiej gamy najświeższych informacji dotyczących telekomunikacji, związane z zastrzeżeniem danych ze względu na konkurencję, spowodowały, że w poniższym tekście oraz tabeli analizowane są ostatnie ogólnodostępne dane publikowane w 2000 roku. Według danych z 1999 roku w gminie zarejestrowanych było ogółem 1791 łącz telefonii przewodowej, z czego 1573 w mieszkaniach. Na 1000 ludności

przypadało więc 198 numerów telefonicznych. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 1 placówka pocztowa zlokalizowana w Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Złotostockiej 21, świadcząca również usługi telekomunikacyjne.

TABELA 114: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – łączność w 2010 roku i telekomunikacja w 1999 roku.

Wyszczególnienie	Gmina Kamieniec Ząbkowicki	Powiat Ząbkowicki	Województwo Dolnośląskie
Ludność na 1 placówkę pocztową	8684	3099	4441
Liczba placówek pocztowych na 10 tys. ludności	1,15	3,32	2,25
Liczba placówek pocztowych na 10 km ²	0,10	0,27	0,32
Linie telefoniczne ogółem ⁶³ na 1000 ludności	197,97	211,94	273,79
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 ludności	173,87	178,68	227,14
Linie telefoniczne w mieszkaniach na 1000 mieszkań	580,66	599,05	729,45

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS 2000, 2011.

Nasylenie usługami łączności na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki było w 2010 roku statystycznie najmniej korzystne w stosunku do uwarunkowań charakteryzujących powiat ząbkowicki oraz województwo dolnośląskie. Powodem takiego stanu jest tylko jedna placówka pocztowa obsługująca rejon całej gminy. Ogólny poziom telefonizacji gminy Kamieniec Ząbkowicki, o którym świadczy liczba linii ogółem na 1000 mieszkańców był mniej korzystny od średniej dla powiatu i województwa. W tym przypadku niewątpliwie wyższą średnią ilość linii telefonicznych w powiecie i województwie zwiększała duża liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w miastach. Jeszcze bardziej wymiernym wskaźnikiem jest wskaźnik nasycenia telefonią na 1000 mieszkań, który w przypadku gminy Kamieniec Ząbkowicki również kształtował się mniej korzystnie od średniej dla powiatu ząbkowickiego i województwa dolnośląskiego. Obecnie sytuacja ta uległa zmianie, bowiem każdy zainteresowany może zostać abonentem telefonii przewodowej oraz mobilnej i tym samym nasycenie telefonią stacjonarną jak i mobilną należy uznać za wystarczające z punktu widzenia potrzeb. Tak funkcjonujące usługi telekomunikacyjne są niezbędne w dzisiejszych realiach gospodarki rynkowej, z uwagi na zwiększone potrzeby telekomunikacyjne oraz teleinformatyczne mieszkańców, a zwłaszcza obecnych przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów.

6. 7. Gospodarka odpadami.

Gmina Kamieniec Ząbkowicki posiada *Plan Gospodarki Odpadami (PGO)*. Dokument został przyjęty uchwałą nr XIX/116/04 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 15 grudnia 2004 roku w sprawie zatwierdzenia zaktualizowanego Planu Gospodarki Odpadami Gminy Kamieniec Ząbkowicki. System zbierania odpadów komunalnych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest podobny do większości takich systemów stosowanych w innych rejonach Polski. Polega on na zbieraniu do odpowiednich pojemników odpadów oraz ich dalszemu deponowaniu na składowisku.

Na obszarze gminy działalność w zakresie zbierania, transportu, usuwania lub unieszkodliwiania odpadów komunalnych posiadają obecnie następujące podmioty:

- Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej – Kamieniec Ząbkowicki, ul. Złotostocka 4;
- Veolia Usługi dla Środowiska SA, Oddział w Krapkowicach, Krapkowice, ul. Piastowska 38.

⁶³ Linie w mieszkaniach i w firmach.

Najważniejszymi źródłami powstawania odpadów komunalnych bez względu na to czy jest to teren miejski czy wiejski są przede wszystkim gospodarstwa domowe generujące odpady komunalne oraz obiekty infrastruktury społecznej takie jak: handel i targowiska, usługi, rzemiosło, szkolnictwo, służba zdrowia, obiekty turystyczne, itp., w których powstają odpady podobne do komunalnych. Odpady podobne do komunalnych generują także zakłady przemysłowe podczas swojej działalności. Odpady przemysłowe niebezpieczne i inne niż niebezpieczne wytwarzają zakłady przemysłowe, ale także tego rodzaju odpady występują w strumieniu odpadów komunalnych. W ciągu roku na terenie gminy powstaje około 4000 Mg odpadów komunalnych. Według PGO dla gminy Kamieniec Ząbkowicki przeciętna roczna struktura morfologiczna odpadów komunalnych przedstawia się następująco:

- odpady mineralne – 40 %;
- tworzywa sztuczne – 14 %;
- odpady organiczne – 12 %;
- papier – 11 %;
- odpady szklane – 8 %;
- odpady wielkogabarytowe – 8 %;
- odpady metalowe – 3 %;
- tekstylia – 2 %;
- odpady niebezpieczne – 1 %;
- odpady pozostałe – 1 %.

Odpady gromadzone są przede wszystkim w pojemnikach SM-110 oraz KP-7. Częstotliwość odbierania nie segregowanych odpadów komunalnych z terenu gminy zależy głównie od firmy zajmującej wywozem odpadów na danym obszarze oraz umów zawartych z indywidualnymi wytwórcami. Na terenie miejscowości: Kamieniec Ząbkowicki i Byczeń w większości przypadków odpady zmieszane wywożone są raz w tygodniu, a w pozostałych wsiach od dwóch do czterech razy w miesiącu, w tym na zgłoszenie telefoniczne (kontenery KP-7). Odpady poprzemysłowe i niebezpieczne wywożone są przez wyspecjalizowane podmioty spoza terenu gminy. Szacuje się, że około 85 % gospodarstw domowych z terenu gminy objętych jest zorganizowanym systemem wywozu odpadów (podpisały stosowne umowy). Na terenie gmina nie prowadzi się zorganizowanej, selektywnej zbiórki odpadów. PGO dla gminy Kamieniec Ząbkowicki zakłada wprowadzenie takiego systemu opartego na wykorzystaniu worków do selektywnego gromadzenia odpadów w zabudowie indywidualnej oraz kontenerów w zabudowie zwartej. Zbieraniem objęto by szkło, tworzywa sztuczne oraz papier i tekturę. Wymienione frakcje gromadzone byłyby w trzech osobnych workach lub kontenerach. Rozważa się także możliwość oddzielnego gromadzenia szkła białego i kolorowego. Ten sposób zbierania ułatwiłby dalsze zagospodarowanie surowca. Wybór powinien zostać uzależniony od sposobu odbierania szkła, jak również możliwości obiektu, w którym nastąpiłby przerób surowca. Zbiórkę można również rozszerzyć o takie frakcje jak: opakowania metalowe i złom oraz opakowania kompozytowe.

Na terenie gminy nie ma i nie planuje się budowy składowiska odpadów oraz innych instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów. Planuje się natomiast budowę punktów przeładunkowych. Odpady komunalne z terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki deponowane są obecnie na składowisku w miejscowości Ujeździec na terenie gminy Paczków.

Mając na uwadze dbałość o stan środowiska naturalnego należy dążyć do utrzymania 100 % wartości wskaźnika gospodarstw objętych zorganizowanym wywozem odpadów, między innymi poprzez ciągłe działania w celu podniesienia świadomości ekologicznej. Ponadto należy rozwijać system segregacji odpadów „u źródła” (selektywna zbiórka odpadów). Niepokojącym zjawiskiem jest występowanie dzikich składowisk odpadów.

Podczas prac nad PGO zinwentaryzowano kilka takich składowisk. Na terenie nielegalnych wysypisk zalegają głównie odpady komunalne, pochodzące z gospodarstw domowych, placów budowy, różnorakie opakowania papierowe, plastikowe oraz szklane, ziemia, opony samochodowe, resztki organiczne. Działania samorządu powinny skupić się na skutecznej eliminacji dzikich składowisk poprzez likwidację obiektów oraz docelowo na biologicznej rekultywacji zanieczyszczonych przez składowiska terenów. Docelowo zakłada się następujące, podstawowe kierunki działań w zakresie gospodarki odpadami:

- ograniczenie ilości odpadów komunalnych organicznych poprzez ich kompostowanie na miejscu powstawania;
- objęcie wszystkich mieszkańców zorganizowaną zbiórką odpadów;
- rozszerzenie selektywnej zbiórki odpadów o kolejne frakcje (poprzez odpowiednie uzupełnianie sprzętów);
- niedopuszczanie do powstawania dzikich wysypisk;
- wspieranie mieszkańców w działaniach związanych z usuwaniem azbestu poprzez wyspecjalizowane firmy wybrane przez gminę;
- podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

6. 8. Melioracje i urządzenia wodne.

6.8.1. Melioracje.

Urządzenie melioracji wodnych służą regulacji stosunków wodnych w celu poprawienia zdolności produkcyjnej gleby oraz ułatwienia jej uprawy. Ponadto chronią użytki rolne przed powodzią. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 Prawo wodne (Dz. U. 115, poz. 1229 z dnia 11.10.2001 roku z późn. zm.) dzieli urządzenia melioracji wodnych na podstawowe i szczegółowe.

Do urządzeń melioracji wodnych podstawowych należą:

- budowle piętrzące, upustowe oraz obiekty służące do ujmowania wód;
- stopnie i zbiorniki wodne;
- kanały wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie;
- rurociągi o średnicy co najmniej 0,6 m;
- budowle regulacyjne oraz przeciwpowodziowe;
- stacje pomp.

Natomiast urządzenia melioracji wodnych szczegółowych obejmują:

- rowy wraz z budowlami związanymi z nimi funkcjonalnie;
- deszczownie z pompami przenośnymi;
- rurociągi o średnicy poniżej 0,6 m;
- stacje pomp do nawodnień ciśnieniowych;
- ziemne stawy rybne oraz groble na obszarach nawadnianych;
- systemy nawodnień grawitacyjnych.

TABELA 115: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2011 roku (I).

Obręb	Obszar zmeliorowany urządzeniami melioracji wodnych szczegółowych w ha	
	Grunty orne	Trwale użytki zielone
Byczeń	37	23
Chałupki	138	19
Doboszowice	192	97
Kamieniec Ząbkowicki I	41	35
Kamieniec Ząbkowicki II	17	10
Mrokocin	36	23
Ożary	220	104
Pilce	7	5
Pomianów Górny	37	23
Sławęcín	265	62
Sosnowa	116	20
Starczów	353	73
Suszka	–	2
Śrem	70	29
Topola	98	105

Źródło: Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy, 2011.

Według aktualnych danych Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki łączna powierzchnia użytków rolnych zmeliorowanych urządzeniami melioracji szczegółowych wynosi 2257 ha, z czego: grunty orne 1627 ha oraz użytki zielone 630 ha. Powyższe oznacza, że użytki rolne zmeliorowane stanowią 33,13 % ogólnej powierzchni trwałych użytków rolnych w gminie. Grunty orne zmeliorowane stanowią 28,77 % ogółu gruntów orných, zaś użytki zielone zmeliorowane 54,39 % ogółu użytków zielonych. Powierzchnia użytków rolnych zdrenowanych wynosi 1242 ha, z czego 1041 ha w gruntach orných, co stanowi 18,23 % ogółu użytków rolnych w gminie oraz 18,41 % ogółu gruntów orných.

TABELA 116: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2011 roku (II).

Obręb	Powierzchnia zdrenowana (ha)		Długość rowów melioracyjnych (mb)
	ogółem	w tym grunty orne	
1	2	3	4
Byczeń	4	3	7579
Chałupki	121	112	8933
Doboszowice	120	91	24038
Kamieniec Ząbkowicki I	24	24	7300
Kamieniec Ząbkowicki II	5	5	3368
Mrokocin	34	29	4397
Ożary	88	88	28514

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4
Pilce	1	1	1380
Pomianów Górny	4	3	7579
Sławęcin	239	182	12791
Sosnowa	75	75	10637
Starczów	371	326	11059
Suszka	–	–	250
Śrem	79	50	4940
Topola	77	52	12632

Źródło: Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy, 2011.

Według aktualnych danych Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy całkowita długość rowów melioracyjnych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki wynosi 145,397 km. Oznacza to, że średnio na każde 100 ha powierzchni gminy przypada 1,504 km rowów melioracyjnych (około 15 m na 1 ha).

TABELA 117: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wyciąg danych z ewidencji wód i urządzeń wodnych w 2011 roku (III).

Obręb	% użytków rolnych objętych melioracjami szczegółowymi		% użytków rolnych zdrenowanych	Długość rowów melioracyjnych w mb na 1 ha powierzchni ogólnej
	Grunty orne	Użytki zielone		
Byczeń	13,58	44,14	1,23	17,26
Chałupki	46,41	44,73	35,61	13,18
Doboszowice	18,37	34,59	9,05	15,79
Kamieniec Ząbkowicki I	8,72	39,09	4,29	7,06
Kamieniec Ząbkowicki II	12,96	32,40	3,09	12,66
Mrokocin	39,08	30,92	20,42	15,18
Ożary	27,62	64,93	9,20	23,28
Pilce	7,61	16,25	0,81	3,66
Pomianów Górny	31,38	86,48	2,77	20,77
Sławęcin	74,53	70,24	53,85	26,58
Sosnowa	34,36	25,26	18,00	22,55
Starczów	33,04	100,00	32,84	9,01
Suszka	–	16,12	–	1,15
Śrem	39,97	56,33	34,86	19,19
Topola	40,44	100,00	24,03	16,95

Źródło: Obliczenia własne na podstawie Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy, 2011.

Z powyższego zestawienia wynika, że:

- największy odsetek (ponad 28,77 %⁶⁴) gruntów ornych objętych melioracjami szczegółowymi występuje na terenie obrębów: Chałupki, Mrokocin, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola, zaś najniższy (poniżej 10 %) na terenie obrębów: Kamieniec Ząbkowicki I, Pilce i Suszka;
- największy odsetek (ponad 54,39 %⁶⁵) użytków zielonych objętych melioracjami szczegółowymi występuje na terenie obrębów: Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Starczów, Śrem i Topola, zaś najniższy (poniżej 30 %) na terenie obrębów: Pilce, Sosnowa i Suszka;
- największy odsetek (ponad 18,23 %⁶⁶) użytków rolnych (grunty orne i użytki zielone) zdrenowanych występuje na terenie obrębów: Chałupki, Mrokocin, Sławęcín, Starczów, Śrem i Topola, zaś najniższy (poniżej 10 %) na terenie obrębów: Byczeń, Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki I i II, Ożary, Pilce i Pomianów Górny;
- największa długość (ponad 15 m⁶⁷) rowów melioracyjnych na 1 ha powierzchni ogólnej występuje na terenie obrębów: Byczeń, Doboszowice, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Śrem i Topola.

Istotny wpływ na prowadzenie racjonalnej gospodarki wodnej mają rozmiary i techniczna sprawność urządzeń wodnych. Ponieważ nadmiar wód w glebie, podobnie jak ich niedobór negatywnie wpływają na jej wydajność, to tworzenie optymalnych warunków wilgotnościowych i powietrznych poprzez melioracje, dzięki którym można regulować poziom wód gruntowych oraz odpływ nadmiaru wód opadowych, staje się koniecznością. Prawidłowe funkcjonowanie systemów melioracyjnych jest uzależnione od ich właściwej eksploatacji i konserwacji. Odpowiedzialność za właściwe utrzymywanie urządzeń melioracji wodnych spoczywa na zainteresowanych właścicielach gruntów. Stan urządzeń melioracji wodnych szczegółowych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki jest w dużej mierze niezadowolający. Według obserwacji i wywiadów terenowych wykonanych na potrzeby sporządzenia niniejszego Studium większość urządzeń melioracyjnych wymaga odbudowy lub modernizacji. Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy nie przewiduje w najbliższych latach inwestycji na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki.

6.8.2. Urządzenia wodne.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki ciekí wodne podstawowe znajdują się w administracji Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej (RZGW) we Wrocławiu oraz Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy.

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu:

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu zarządza rzekami i potokami: Nysa Kłodzka, Budzówka, Gruda, Mąkolnica i Trująca oraz zbiornikami wodnymi: „Topola” i „Kozielno”.

---

⁶⁴ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁶⁵ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁶⁶ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁶⁷ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

TABELA 118: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie budowli hydrotechnicznych na rzece Nysa Kłodzka.

Km biegu rzeki (od – do)	Nazwa i charakterystyka obiektu
90,092 – 93,680	Obiekty zbiornika wodnego „Kozielno”
90,680 – 100,000	Obiekty zbiornika wodnego „Topola”
101+800 – 102+340	Opaska kamienna, 270 m ³
103+700 – 104+000	Opaska kamienna, 150 m ³
104+000 – 104+075	Opaska faszynowo – kamienna, 37,50 m ³
104+275 – 104+870	Tamy i opaski faszynowo – kamienne, 3386 m ³
105+170 – 105+195	Opaska narzutowa + palisada, 132 m ³
107+300 – 107+325	Opaska narzutowa + palisada, 132 m ³
107+880 – 108+280	Tamy i opaski faszynowo – kamienne, 2730 m ³
107+900 – 103+280	Tamy i opaski faszynowo – kamienne, 2660 m ³

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 119: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie budowli hydrotechnicznych na rzece Budzówka.

Km biegu rzeki	Nazwa i charakterystyka obiektu
0+642	Próg z zastawką, kamienny: H = 0,6 m , B = 7,45 m

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 120: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie budowli hydrotechnicznych na rzece Gruda.

Km biegu rzeki (od – do)	Nazwa i charakterystyka obiektu
3+470	Próg kamienny: H = 0,3 m , B = 7,0 m
3+470 – 3+820	Brzeg prawy i lewy – mur kamienny: H = 1,5 – 2,0 m , L = 250 x 2 m
3+570	Stożek kamienny, kaskadowy: H = 0,5 m + 0,3 m , B = 7,0 m
4+280 – 4+850	Brzeg prawy – mur kamienny: H = 2,0 m , L = 570 m
5+100 – 5+170	Brzeg lewy – mur kamienny: H = 2,0 m , L = 70 m
5+170 – 5+710	Brzeg prawy – mur kamienny: H = 2,0 m , L = 540 m
5+350	Stożek betonowy: H = 1,0 m , B = 7,0 m

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 121: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie budowli hydrotechnicznych na rzece Mąkolnica.

Km biegu rzeki	Nazwa i charakterystyka obiektu
1	2
0+110	Kaskada progowa: H = 5,0 m , B = 0,5 m + 0,5 m
0+190	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 6,0 m
0+700	Kaskada progowa: H = 5,0 m , B = 1,0 m + 0,5 m
1+400	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m
1+550	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m
1+600	Bród
2+000	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m
4+250	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2
4+400	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m
4+580	Próg betonowo – kamienny: H = 1,0 m , B = 5,0 m
4+600	Bród
4+920	Próg betonowo – kamienny: H = 0,5 m , B = 5,0 m
5+050	Próg betonowo – kamienny: H = 1,0 m , B = 5,0 m

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 122: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie budowli hydrotechnicznych na rzece Trująca.

Km biegu rzeki (od – do)	Nazwa i charakterystyka obiektu
0+000 – 1+336	Obiekty zbiornika wodnego „Kozielno”
1+336 – 2+230	Obiekty zbiornika wodnego „Topola”
2+765 – 3+935	Brzeg lewy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 1170 m , H = 2,2 m , B = 0,3 m
2+765 – 3+935	Brzeg prawy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 1170 m , H = 2,2 m , B = 0,3 m
2+765 – 3+935	Umocnienie dna – Narzut kamienny: L = 1170 m , H = 0,3 m , B = 2,5 m
3+935 – 4+165	Brzeg lewy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 230 m , H = 1,7 m , B = 0,3 m
3+935 – 4+165	Brzeg prawy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 230 m , H = 1,7 m , B = 0,3 m
3+935 – 4+165	Umocnienie dna – Narzut kamienny: L = 230 m , H = 0,3 m , B = 2,5 m
4+165 – 7+165	Brzeg lewy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 3000 m , H = 1,6 m , B = 0,3 m
4+165 – 7+165	Brzeg prawy – Opaska brzegowa z narzutu kamiennego: L = 3000 m , H = 1,6 m , B = 0,3 m

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 123: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe parametry techniczne zbiornika „Topola”.

Wyszczególnienie	Parametry techniczne
Lokalizacja – km biegu rzeki	93,814
Klasa budowli	II
Powierzchnia zbiornika przy max. PP	345 ha
Pojemność zbiornika do max. PP	26,50 mln m ³
w tym pojemność powodziowa do max. PP	4,60 mln m ³
Wysokość piętrzenia	7,85 m
Maksymalny wydatek	1290 m ³ /s
Odpływ dozwolony	300 m ³ /s

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 124: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe parametry techniczne zbiornika „Kozielno”.

Wyszczególnienie	Parametry techniczne
Lokalizacja – km biegu rzeki	90,527
Klasa budowli	I
Powierzchnia zbiornika przy max. PP	346 ha
Pojemność zbiornika do max. PP	16,4 mln m ³
w tym pojemność powodziowa do max. PP	3,40 mln m ³
Wysokość piętrzenia	8,00 m
Maksymalny wydatek	1794 m ³ /s
Odpływ dozwolony	300 m ³ /s

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

TABELA 125: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – podstawowe parametry techniczne planowanego zbiornika „Kamieniec”.

Wyszczególnienie	Parametry techniczne	
Lokalizacja zapory (km Nysy Kłodzkiej)	103,450	
Powierzchnia zlewni (km ²)	1830,0	
Rzędna zwierciadła wody Max. PP (m n.p.m.)	255,50	
Rzędna zwierciadła wody NPP (m n.p.m.)	247,80	
Rzędna zwierciadła wody Min. PP (m n.p.m.)	242,00	
Przelew zamykany – światło (m)	3 x 14,0	
Przelew zamykany – rzędna korony progu (m n.p.m.)	246,80	
Przelew stały – światło (m)	100,0	
Przelew stały – rzędna korony progu (m n.p.m.)	254,20	
Redukcje fal pow. w przekroju zbiornika (m ³ /s) / (%) dla fali Q 1 %	802 / 60	
dla fali Q 0,1 % (miarodajna dla zbiornika)	854 / 43	
	obecnie	po wyeksploatowaniu kruszywa
Pojemność całkowita Vc (mln m ³) dla Max. PPM	83,0	104,0
Pojemność całkowita Vu (mln m ³) dla NPP	23,0	38,0
Pojemność martwa Vm (mln m ³)	2,0	8,0
Pojemność użytkowa Vu (mln m ³)	21,0	30,0
Pojemność powodziowa Vpp (mln m ³)	60,0	66,0
Powierzchnia zalewu dla Min. PP (ha)	202,0	300,0
Powierzchnia zalewu dla NPP (ha)	548,0	727,0
Powierzchnia zalewu dla Max. PPM (ha)	918,0	918,0
Odpływ średni roczny W (mln m ³)	608,0	608,0
Wskaźnik zaregulowania Vu/W	0,035	0,05
Wskaźnik zabudowy Vc/A (tys. m ³ /km ²)	45,0	57,0
Wskaźnik retencji p.pow. Vpp/A (tys. m ³ /km ²)	33,0	36,0

Źródło: Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu, 2011.

Obszar, na którym znajdować się będzie czasza zbiornika „Kamieniec” oraz obiekty towarzyszące zlokalizowany jest na odcinku doliny Nysy Kłodzkiej od km 101,000 (tuż powyżej rzeki Budzówka) do km 111,100 (jaz w Przyłęku) między miejscowościami Kamieniec Ząbkowicki i Bardo. Zbiornik obejmie zlewnię o powierzchni 1830,0 km², zaś zaporę czołową wraz z budowlą zrzutową przewiduje się umieścić w km 103,450 biegu rzeki. Zgodnie z założeniami zbiornik „Kamieniec” należąc będzie do zbiorników wielozadaniowych. Jednak jego podstawową funkcją będzie ochrona przeciwpowodziowa doliny Nysy Kłodzkiej poniżej zbiornika aż do ujścia do rzeki Odry. Ochrona terenów przyległych wzdłuż rzeki zostanie zapewniona między innymi przez kaskadę pięciu zbiorników i poprzez zmniejszenie odpływów z ostatniego zbiornika w kaskadzie, to jest zbiornika „Nysa”. Do funkcji drugorzędnych zaliczono:

- stworzenie rezerw zasobów wodnych;
- wyrównanie przepływów niżówkowych;
- umożliwienie wyeksploatowania zasobów kruszywa z czaszy zbiornika;
- wspomaganie zrzutów alimentujących dla potrzeb Odry;
- energetykę;
- turystykę;
- zaopatrzenie w wodę.

Głównymi obiektami zbiornika Kamieniec Ząbkowicki będą⁶⁸:

1. zapora czołowa – zapora ziemna z rdzeniem uszczelniającym i przeponą przeciwfiltracyjną w podłożu:
  - długość zapory w koronie 2260,0 m;
  - wysokość maksymalna 18,7 m;
  - rzędna korony 258,70 m n.p.m.;
  - szerokość korony 8,0 m;
  - nachylenie skarp: odwodna 1:2,5 i odpowietrzna 1:3 (z ławeczka);
  - umocnienie skarpy odwodnej narzut kamienny.
2. budowla zrzutowa – zblokowana składająca się z przelewów zamykanych segmentami, spustów dennych i elektrowni wodnej:
  - przelewy sterowane 3 przęsła x 14,0 m – zamknięcia segmentowe, rzędna korony progu 246,80 m n.p.m., most nad przelewami i niecka wypadowa;
  - przelew stały – długość 100,0 m, rzędna korony progu 254,20 m n.p.m.;
  - spusty denne (4 przewody), zamknięcia stalowe.
3. kanal zrzutowy:
  - długość 1350,0 m;
  - szerokość w dnie 30,0 m;
  - nachylenie skarp 1:1,5 (przekrój trapezowy).
4. elektrownia wodna:
  - 2 turbiny;
  - przełyk instalowany 1 turbiny – 10,0 m³/s;
  - spad maksymalny (brutto) – 10,6 m.
5. przepławka dla ryb.
6. zapora boczna Przyłek – dwa rodzaje konstrukcji – zapora jednorodna i strefowana.
7. zapora boczna Dzbanów – usypana z mad wraz z uszczelnieniem podłoża przeponą przeciwfiltracyjną.
8. poldery:
  - polder Przyłek wraz pompownią i zbiornikiem wyrównawczym;

---

⁶⁸ Na podstawie: Instytut Morski w Gdańsku, Oddział w Szczecinie, *Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej wodowskazu Bardo*, Szczecin 2007.

- polder Dzbanów wraz pompownią i zbiornikiem wyrównawczym.
- 9. kanal potoku Studew – długość całkowita 2520,0 m.
- 10. czasza zbiornika.
- 11. osiedle eksploatacyjne:
  - budynek administracyjno – warsztatowy;
  - budynek mieszkalny;
  - slip dla łodzi.
- 12. obiekty towarzyszące – niezbędne dla funkcjonowania zbiornika, jak np.:
  - infrastruktura drogowa;
  - infrastruktura mostowa;
  - infrastruktura energetyczna;
  - infrastruktura teletechniczna;
  - infrastruktura wodno – kanalizacyjna, itp.

Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy:

TABELA 126: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ewidencja cieków podstawowych w 2011 roku (I).

Nazwa cieku	Długość cieku na terenie gminy w km	Kilometraż	Długość cieku uregulowana w km
Biała Woda	7,060	00+000 – 07+060	6,620
Goleniówka	3,270	00+000 – 01+700 ; 02+180 – 02+340 ; 04+500 – 05+910	0,900
Lubnowski Potok	2,230	00+000 – 02+230	0,132
Młynówka	16,430	00+220 – 04+090 ; 04+440 – 17+000	3,394
Studew	1,440	00+000 – 01+440	1,020
Świda	3,220	00+000 – 03+220	3,000

Źródło: Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy, 2011.

Z powyższych danych wynika, że całkowita długość cieków podstawowych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki, będących w administracji Dolnośląskiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy wynosi 33,650 km, z czego uregulowanych jest 15,066 km.

TABELA 127: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – ewidencja cieków podstawowych w 2011 roku (II).

Nazwa ciek	Obręb	Odcinek ogółem		Odcinek uregulowany	
		Kilometraż	Długość w m	Kilometraż	Długość w m
Biała Woda	Topola	00+000 – 04+700	4,700	00+000 – 04+700	4,700
	Śrem	04+700 – 05+030	0,330	04+700 – 05+030	0,330
	Sławęcín	05+030 – 07+060	2,030	05+030 – 06+620	1,590
Goleniówka	Kamieniec	00+000 – 01+700	1,700	00 + 000 – 00+900	0,900
	Ząbkowicki	02+180 – 02+340	0,160	–	–
	Starczów	04+500 – 05+910	1,410	–	–
Lubnowski Potok	Chałupki	00+000 – 02+230	2,230	00+300 – 00+462	0,132
Młynówka	Pomianów Dolny	00+220 – 03+290	3,070	–	–
	Chałupki	03+290 – 04+090	0,800	–	–
		04+440 – 07+070	2,630	–	–
	Mrokocin	07+070 – 08+640	1,570	–	–
	Pomianów Górny	08+640 – 11+340	2,700	–	–
	Topola	11+340 – 12+020	0,680	09+900 – 12+000	2,100
Doboszowice	12+020 – 17+000	4,980	13+866 – 15+160	1,294	
Studew	Suszka	00+000 – 00+660	0,660	00+000 – 00+660	0,660
	Pilce	00+660 – 01+440	0,780	01+080 – 01+440	0,360
Świda	Kamieniec Ząbkowicki	00+000 – 00+450	0,450	00+000 – 00+450	0,450
	Sosnowa	00+450 – 03+220	2,770	00+450 – 03+000	2,550

Źródło: Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy, 2011.

Dolnośląski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Wrocławiu, Oddział w Świdnicy posiada w granicach gminy zaewidencjonowany wał przeciwpowodziowy na rzece Nysa Kłodzka w km: 96+700 – 98+500, to jest o długości 1800 m.

6.9. Cmentarze.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki funkcjonuje 8 cmentarzy (4 komunalne i 4 parafialne), które zlokalizowane są w następujących miejscowościach:

- cmentarz komunalny w Kamieńcu Ząbkowickim o powierzchni 3,96 ha;
- cmentarz komunalny w Ożarach – 0,62 ha;
- cmentarz komunalny w Starczowie – 1,34 ha;
- cmentarz komunalny w Topoli – 0,52 ha;
- cmentarz parafialny w Byczeniu – 0,46 ha;
- cmentarz parafialny w Doboszowicach – 0,89 ha;
- cmentarz parafialny w Ożarach – 0,07 ha;
- cmentarz parafialny w Mrokocinie – 0,52 ha.

Łączna powierzchnia czynnych cmentarzy wynosi 8,38 ha. Szacuje się, że istniejące miejsca pochówku w perspektywie najbliższych kilkunastu lat nie zaspokoją potrzeb mieszkańców gminy i w związku z powyższym planuje się rozbudowę cmentarza komunalnego w Kamieńcu Ząbkowickim oraz cmentarzy parafialnych w: Byczeniu i Mrokocinie.

W Kamieńcu Ząbkowickim przy ul. Ząbkowickiej zlokalizowany jest nieczynny cmentarz o powierzchni 0,27 ha.

Na terenie gminy nie występują grzebowiska dla zwierząt. Gmina posiada stosowne umowy dotyczące odbioru i utylizacji martwych zwierząt hodowlanych i gospodarskich.

6. 10. Obiekty obrony cywilnej i narodowej.

Obrona cywilna i narodowa na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie posiada urządzeń i obiektów do wykorzystania w czasie potencjalnych zagrożeń.

7. OBIEKTY I TERENY CHRONIONE.

W przeznaczeniu terenów do pełnienia funkcji planistycznych należy uwzględnić ograniczenia jakie wynikają z prawnej ochrony: środowiska, zasobów przyrody i warunków życia ludzi. Należy zapewnić przewidywaną prawem ochronę wszystkim elementom środowiska i obiektów opisanych w rozdziałach nr 1 i 2 niniejszego opracowania. Istnienie na omawianym terenie infrastruktury technicznej, opisanej w rozdziale nr 6, stwarza dodatkowe ograniczenia. Wymagają one zapewnienia dodatkowych stref ochronnych oraz obszarów ograniczonego użytkowania.

7. 1. Ochrona przyrodnicza i rolnicza.

7.1.1. Ochrona gruntów rolnych i leśnych.

Zgodnie z ustawą z dnia 19 grudnia 2008 roku o zmianie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z dnia 31 grudnia 2008 roku) na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki ochronie podlega cały areal gruntów ornych, łąk i pastwisk zaliczanych do I, II i III klasy bonitacyjnej, a także kompleksy użytków rolnych klas IV – VI wytworzonych z gleb pochodzenia organicznego oraz tereny leśne w granicach administracyjnych całej gminy.

7.1.2. Ochrona przyrody.

Na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki ochronie przyrodniczej podlegają:

- NATURA 2000 „Łęgi koło Chałupek” (PLH 020104);
- pomniki przyrody;
- gatunki roślin i zwierząt prawnie chronionych;

a także postulują się ochronę:

- zinwentaryzowanych cennych siedlisk przyrodniczych;
- grup śródpolnej zieleni wysokiej;
- istniejących ciągów zadrzewionych;
- ciągów ekosystemów wodno – łąkowych wzdłuż cieków;
- zieleni urządzonej.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2004 roku, nr 92, poz. 880 z późn. zm.) ustala się zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów ww. ustawy.

7.1.3. Wody podziemne.

Z uwagi na przewodność hydrauliczną, wydajność potencjalną studni oraz ryzyko zagrożenia zasobów wodnych na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki wyodrębniono, zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną A.S. Kleczkowskiego (1990) Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP). Jest to trzeciorzędowy GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin”. Zbiornik wymaga wysokiej ochrony (OWO).

Na obszarze OWO postuluje się zakazać lub ograniczyć budowę obiektów produkcyjnych stwarzających zagrożenia dla środowiska, budowy składowisk wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz oczyszczalni ścieków, lokalizacji i eksploatacji ferm hodowlanych, stosujących technologie szczególnie uciążliwe

dla środowiska oraz innej działalności gospodarczej mogącej spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów i wód powierzchniowych oraz podziemnych. W przypadku uzyskania statusu najwyższej ochrony (ONO) na obszarze zasilania wskazana jest likwidacja lub ograniczenie oddziaływania na wody podziemne i powierzchniowe (obszar zasilania) już istniejących ognisk zanieczyszczeń. Należy wprowadzić także ograniczenia dotyczące użytkowania gruntów, a w szczególności stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin na terenach użytkowanych rolniczo.

7.1.4. Wody powierzchniowe.

Zgodnie z ustawą Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U. nr 115 poz. 1229 z późn. zm.) należy przestrzegać między innymi:

- zakazu grodzenia nieruchomości w odległości 1,5 m od krawędzi cieków;
- zakazu uprawy gruntu, sadzenia drzew lub krzewów na wałach oraz w odległości mniejszej niż 3 m od stopy wału, a także wykonywania obiektów budowlanych, kopania studni, sadzawek, dołów oraz rowów w odległości mniejszej niż 50 m od stopy wału przeciwpowodziowego po stronie odpowietrznej.

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 czerwca 2009 roku (Dz. U. nr 106, poz. 882) w sprawie szczegółowego zakresu opracowywania planów gospodarki wodami na obszarach dorzeczy zostaną opracowane stosowne dokumenty określające zasady gospodarowania wodami podziemnymi i powierzchniowymi, w tym dla rejonu gminy Kamieniec Ząbkowicki. Zgodnie z powyższym Uchwałą Prezesa Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 roku przyjęto *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry*.

7.1.5. Ochrona przeciwpowodziowa.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki określono obszary szczególnego zagrożenia powodzią na podstawie opracowania *Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej wodowskazu Bardo* sporządzonego przez Instytut Morski w Gdańsku, Oddział w Szczecinie. Dla obszarów bezpośredniego (szczególnego) zagrożenia powodzią obowiązują wymagania wynikające z art. 40 oraz art. 881 ustawy Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U. nr 115 poz. 1229 z późn. zm.) zakazujące między innymi:

- lokalizowania na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 roku);
- gromadzenia ścieków, odchodów zwierzęcych, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody;
- prowadzenia odzysku lub unieszkodliwiania odpadów, w tym w szczególności ich składowania;
- wykonywania urządzeń wodnych oraz wznoszenia innych obiektów budowlanych;
- sadzenia drzew lub krzewów, zmiany ukształtowania terenu;
- składowania materiałów oraz wykonywania innych robót i czynności, które mogłyby utrudnić ochronę przed powodzią oraz wpłynąć na pogorszenie jakości wód.

Na obszarach narażonych na niebezpieczeństwo powodzi (obszary potencjalnego zagrożenia powodzią) proponuje się przyjmować ograniczenia jak dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią i uwzględnić powyższe wymagania.

7.1.6. Złoza kopalin – obszary i tereny górnicze.

Topola:

Koncesją nr 17/92 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku, Decyzją nr 43/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 31.01.1996 roku oraz Decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 5/2012 z dnia 12.03.2012 roku dla złoza „Topola – Zbiornik” ustanowiono obszar i teren górniczy „Topola” o powierzchni 1795374 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–55) o następujących współrzędnych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31.12.2020 roku.

TABELA 128: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszaru i terenu górniczego „Topola” zgodnie z Decyzją nr 43/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 31 stycznia 1996 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	2	3
1	5495513,00	3121485,00
2	5495600,00	3721449,50
3	5496085,00	3721358,00
4	5497176,00	3721226,50
5	5497250,00	3721645,00
6	5496971,00	3722068,00
7	5496748,00	3722592,00
8	5496592,00	3722873,00
9	5496475,10	3722781,29
10	5496475,00	3722613,55
11	5496463,76	3722461,68
12	5496438,58	3722248,64
13	5496256,88	3722306,04
14	5496162,71	3722363,67
15	5495959,06	3722479,19
16	5495959,37	3722542,49
17	5495970,00	3722617,00
18	5495944,27	3722778,31
19	5495781,71	3722849,05
20	5495620,50	3722878,50
21	5495609,50	3722871,00
22	5495586,00	3722877,50
23	5495546,00	3722857,00
24	5495535,50	3722861,00
25	5495385,00	3722738,00
27	5495341,00	3722736,50
28	6495337,00	3722750,00
29	5495301,99	3722733,23
30	5495117,08	3722642,14
31	5494915,88	3722670,09
32	5494903,50	3722501,00
33	5495025,40	3722500,20
34	5495065,50	3722466,00
35	5495128,00	3722582,00
36	5495306,00	3722626,00
37	5495629,50	3722811,00
38	5495792,50	3722782,00
39	5495861,00	3722739,50
40	5495931,00	3722675,00
41	5495939,00	3722618,00
42	5495871,50	3722577,50
43	5495809,50	3722482,00
44	5495818,50	3722357,50
45	5495849,00	3722320,00
46	5495901,00	3722279,50
47	5495917,70	3722264,90
48	5495769,20	3722121,00
49	5495664,11	3722012,10
50	5495626,00	3721972,00

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
51	5495464,50	3722158,00
52	5495384,80	3722086,50
53	5495369,50	3721921,50
54	5495483,00	3721816,20
55	5495456,00	3721583,60

Pilce:

Koncesją nr 16/92 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku oraz Decyzją nr 58/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 13.02.1996 roku dla złoża „Przyłęk – Pilce” ustanowiono obszar i teren górniczy „Pilce” o powierzchni 9318052 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–47) o następujących współrzędnych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 19 maja 2017 roku.

TABELA 129: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszaru i terenu górniczego „Pilce” zgodnie z Decyzją nr 58/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 13.02.1996 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	5499565,45	3710640,33
2	5499730,80	3710772,92
3	5499897,71	3710903,99
4	5500000,77	3711797,94
5	5499737,22	3712130,14
6	5499840,31	3713056,34
7	5499894,11	3713259,20
8	5499874,65	3713321,99
9	5499901,59	3713555,39
10	5499759,47	3713802,65
11	5499671,85	3713978,75
12	5499710,40	3714262,56
13	5499721,70	3714419,47
14	5499691,03	3714579,47
15	5499495,16	3714604,84
16	5499344,27	3714631,13
17	5499213,58	3714761,33
18	5499225,76	3714859,27
19	5499090,01	3714958,50
20	5499057,58	3714984,55
21	5499047,62	3715005,56
22	5499042,26	3715072,55
23	5499069,35	3715126,47
24	5499091,50	3715203,40
25	5498722,55	3715156,14
26	5498594,18	3714939,48
27	5498394,26	3714941,87
28	5498382,69	3715159,81
29	5498362,09	3715357,77
30	5498359,49	3715560,69
31	5498329,62	3715616,73
32	5498117,21	3715836,11
33	5497890,34	3715874,08
34	5497729,98	3715681,88
35	5497750,38	3715377,97
36	5497748,90	3715136,07
37	5497515,49	3713353,24
38	5497644,10	3713181,06
39	5497720,69	3712965,33
40	5497726,57	3712877,17
41	5497680,35	3712667,71
42	5497583,15	3711774,05
43	5497301,93	3711502,41
44	5497548,75	3711476,17
45	5497812,32	3711144,11
46	5498706,06	3711041,19
47	5498969,61	3710708,97

Doboszowice II:

Koncesją nr 24/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19.06.1999 roku dla części złoża „Doboszowice” ustanowiono obszar górniczy „Doboszowice II” o powierzchni 117500 m² oraz teren górniczy „Doboszowice II” o powierzchni 841600 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–10 obszar górniczy i 11–17 teren górniczy) o następujących współrzędnych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono na okres 21 lat.

TABELA 130: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszaru i terenu górniczego „Doboszowice II” zgodnie z Koncesją nr 24/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19.06.1999 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	5498023,00	3722490,50
2	5498083,00	3722576,50
3	5498105,50	3722653,50
4	5498067,50	3722674,50
5	5497944,50	3722658,00
6	5497836,00	3722673,50
7	5497705,00	3722616,00
8	5497634,00	3722431,00
9	5497710,50	3722389,00
10	5497896,50	3722250,50
11	5498456,00	3722675,00
12	5498327,00	3723033,00
13	5497731,00	3722987,00
14	5497336,00	3722789,00
15	5497416,00	3722230,00
16	5497958,00	3722075,00
17	5498358,00	3722200,00

Pomianów Górny II:

Koncesją nr 34/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20.09.1999 roku dla złoża „Pomianów” ustanowiono obszar górniczy „Pomianów Górny II” o powierzchni 851430 m² oraz teren górniczy „Pomianów Górny II” o powierzchni 2052003 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–6 obszar górniczy i 7–15 teren górniczy) o następujących współrzędnych w układzie „1965” (tabela poniżej). Koncesji udzielono na okres 21 lat.

TABELA 131: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszaru i terenu górniczego „Pomianów Górny II” zgodnie z Koncesją nr 34/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20.09.1999 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	5496492,10	3724125,20
2	5496719,40	3723643,10
3	5497140,80	3723658,60
4	5497383,10	3724237,30
5	5497175,60	3724825,00
6	5496571,60	3724880,80
7	5497588,86	3723916,34
8	5497662,72	3724323,70
9	5497405,64	3725095,46
10	5496583,50	3725208,33
11	5496282,80	3724861,64
12	5496169,16	3724058,48
13	5496315,88	3723731,28
14	5496594,62	3723424,41

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
15	5497058,96	3723438,70

„Pomianów – Pole A” i „Pomianów Pole B”:

Decyzją nr 3/E/2000 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 10.10.2011 roku, Decyzją nr 29/2005 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 20 października 2005 roku oraz Decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 4/2012 z dnia 12.03.2012 roku dla złoża Pomianów” wyznaczono obszary górnicze „Pomianów Pole A” o powierzchni 117130,50 m² i „Pomianów Pole B” o powierzchni 38861,50 m² oraz teren górniczy „Pomianów” o powierzchni 692889 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–17 obszar górniczy Pola A, 18–21 obszar górniczy Pole B i 22–29 teren górniczy) o następujących współrzędnych (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 31.12.2020 roku.

TABELA 132: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszarów górniczych „Pomianów – Pole A” i „Pomianów Pole B” i terenu górniczego „Pomianów” zgodnie z Decyzją nr 3/E/2000 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 10.10.2011 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	5496410	3723178
2	5496394	3723214
3	5496146	3722977
4	5495950	3722878
5	5495736	3723013
6	5495660	3723034
7	5495570	3722891
8	5495782	3722849
9	5495945	3722779
10	5495970	3722617
11	5495960	3722542
12	5495960	3722480
13	5496089	3722406
14	5496118	3722462
15	5495999	3722721
16	5496070	3722861
17	5496320	3723043
18	5496270	3723403
19	5496194	3723513
20	5495974	3723306
21	5496053	3723238
22	5496490	3723090
23	5496225	3723514
24	5496053	3723531
25	5495400	3722926
26	5495978	3722332
27	5496130	3722277
28	5496230	3722442
29	5496126	3722731

Byczeń II:

Decyzją nr 16/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 14.04.2011 roku dla złoża „Byczeń I” wyznaczono obszar górniczy „Byczeń II” o powierzchni 975701 m² oraz teren górniczy „Byczeń II” o powierzchni 1039811 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–51 obszar górniczy i 32–89 teren górniczy) o następujących współrzędnych w układzie „2000” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 19.10.2029 roku.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

TABELA 133: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszaru i terenu górniczego „Byczeń II” zgodnie z Decyzją nr 16/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 14.04.2011 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	2	3
1	5599151,53	6423073,43
2	5599121,07	6423265,93
3	5599040,10	6423430,52
4	5598996,21	6423423,73
5	5598961,98	6423548,14
6	5598936,76	6423671,72
7	5598908,57	6423793,25
8	5598857,38	6423859,34
9	5598850,04	6423878,22
10	5598837,72	6423896,00
11	5598816,54	6423905,62
12	5598671,96	6423936,04
13	5598580,14	6423980,40
14	5598552,61	6424009,92
15	5598523,68	6424061,41
16	5598601,45	6424130,82
17	5598600,72	6424171,82
18	5598587,89	6424217,60
19	5598420,91	6424214,61
20	5598362,06	6424205,55
21	5598366,12	6424313,65
22	5598015,89	6424266,36
23	5598013,55	6424173,30
24	5597732,25	6424242,28
25	5597720,99	6424201,06
26	5597775,45	6424120,02
27	5597811,22	6424077,65
28	5597838,92	6424039,14
29	5597867,08	6423974,63
30	5597909,54	6423893,37
31	5597938,29	6423851,88
32	5597963,83	6423822,33
33	5598071,27	6423743,23
34	5598121,82	6423713,13
35	5598166,45	6423678,92
36	5598182,79	6423660,21
37	5598211,46	6423622,72
38	5598224,00	6423592,93
39	5598267,72	6423441,68
40	5598290,96	6423393,08
41	5598400,21	6423193,00
42	5598447,94	6423096,83
43	5598502,74	6423052,80
44	5598589,88	6422990,35
45	5598647,79	6422940,37
46	5598711,72	6422889,51
47	5598762,23	6422861,41
48	5598812,53	6422845,30
49	5598915,09	6422983,17
50	5598909,87	6422995,08
51	5598917,30	6423027,22
52	5598914,42	6423020,17
53	5599228,39	6423081,81
54	5599187,07	6423211,10
55	5599184,53	6423297,07
56	5599149,45	6423356,46
57	5599110,81	6423447,79
58	5599000,10	6423429,80
59	5598969,96	6423549,29
60	5598943,79	6423669,85
61	5598913,48	6423798,34
62	5598884,91	6423929,83
63	5598862,32	6423862,43
64	5598855,98	6423881,32

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
65	5598843,66	6423899,11
66	5598818,41	6423912,66
67	5598672,85	6423942,06
68	5598584,03	6423986,48
69	5598558,54	6424014,03
70	5598530,71	6424059,54
71	5598608,50	6424127,95
72	5598608,70	6424172,96
73	5598593,80	6424222,71
74	5598420,80	6424220,61
75	5598369,95	6424211,69
76	5598371,92	6424324,76
77	5598007,83	6424269,22
78	5598005,41	6424181,16
79	5597724,16	6424247,13
80	5597712,06	6424196,90
81	5597767,56	6424113,88
82	5597833,17	6424025,03
83	5597898,67	6423886,17
84	5597943,74	6423826,97
85	5598895,64	6422784,78
86	5598991,84	6422886,52
87	5598964,41	6422910,04
88	5598965,21	6422921,06
89	5598936,34	6422969,55

Doboszowice 1A i 1B:

Decyzją nr 25/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 06.07.2011 roku dla złoża „Doboszowice 1” wyznaczono obszary górnicze „Doboszowice 1A” o powierzchni 445785,15 m² i „Doboszowice 1B” o powierzchni 582523,25 m² oraz teren górniczy „Doboszowice 1–I” o powierzchni 2972466,26 m², których granice wyznaczają linie łączące punkty (1–13 obszar górniczy „Doboszowice 1A”, 14–28 obszar górniczy „Doboszowice 1B” i 29–38 teren górniczy) o następujących współrzędnych w układzie „2000/18” (tabela poniżej). Koncesji udzielono do dnia 21.09.2055 roku.

TABELA 134: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – granice obszarów górniczych: „Doboszowice 1A” i „Doboszowice 1B” oraz terenu górniczego „Doboszowice 1–I” zgodnie z Decyzją nr 25/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 06.07.2011 roku.

Nr punktu	Współrzędne:	
	X	Y
1	2	3
1	5598380,44	6425853,99
2	5598546,27	6426004,28
3	5598624,90	6426015,45
4	5598827,09	6426296,18
5	5598811,13	6426465,49
6	5598664,87	6426587,02
7	5598492,20	6426564,16
8	5598236,02	6426973,10
9	5598114,81	6426865,23
10	5598044,35	6426684,76
11	5598198,59	6426532,08
12	5598187,35	6426273,21
13	5598225,46	6425956,87
14	5597981,23	6425908,10
15	5597999,30	6426069,81
16	5597928,46	6426239,15
17	5597885,40	6426584,90
18	5597669,25	6426758,00
19	5597467,55	6426645,14
20	5597430,02	6426714,29
21	5597171,65	6426827,30

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3
22	5597095,64	6426953,54
23	5596959,70	6426606,87
24	5596962,98	6426561,10
25	5597191,24	6426296,25
26	5597551,11	6426098,38
27	5597645,91	6425885,16
28	5597764,39	6425870,22
29	5598482,45	6425646,16
30	5598768,24	6425830,00
31	5599060,17	6426266,04
32	5599036,75	6426582,16
33	5598323,23	6427190,89
34	5597628,55	6427292,66
35	5596956,51	6427246,80
36	5596713,79	6426894,74
37	5596738,37	6426394,20
38	5597576,24	6425639,97

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z zapisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze z dnia 9 czerwca 2011 roku (Dz. U. nr 163, poz. 981).

7. 2. Ochrona kulturowa.

Na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki na podstawie prawa miejscowego ochronie kulturowej podlegają:

- strefy ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych we wsiach: Byczeń, Chałupki, Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola.
- strefy ochrony krajobrazu kulturowego dla wsi: Byczeń, Chałupki Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Starczów, Śrem i Topola.
- obszary obserwacji archeologicznej w miejscowościach: Byczeń, Chałupki, Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki, Ożary, Pilce, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Suszka, Śrem i Topola;
- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków;
- pozostałe udokumentowane stanowiska archeologiczne.

Strefy ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki w granicach wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej układu urbanistycznego ochronie podlegają:

- obiekty i zespoły budowlane w zakresie:
  - układu zabudowy;
  - gabarytów zabudowy, w tym dachu;
  - cech stylistycznych tradycyjnej zabudowy obejmujące: kompozycje brył i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, formy dachów, formy elementów dekoracyjnych i detalu;
  - rozwiązań materiałowych;
- założenia parkowe, zespoły zieleni komponowanej i skwerów, ogrodowe otoczenie zabudowy, aleje i szpalery;
- elementy zagospodarowania działek i obiekty małej architektury wybudowane przed 1945 rokiem;

- istniejący historyczny układ dróg i ulic.

Ochrona wymienionych elementów zabudowy i zagospodarowania terenu polega na ich zachowaniu oraz na dopuszczeniu ich przebudowy i rozbudowy zgodnie z wymogami przepisów odrębnych i ustaleniami uchwały⁶⁹.

Strefy ochrony krajobrazu kulturowego:

Zgodnie z obecnie obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki w granicach wyznaczonych stref ochrony krajobrazu kulturowego ochronie podlegają:

- układy zabudowy poszczególnych wsi;
- gabaryty i forma zabudowy, w tym dachu;
- cechy stylistyczne tradycyjnej zabudowy obejmujących kompozycje bryły i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, elementów dekoracyjnych i detalu;
- rozwiązania materiałowe tradycyjnej zabudowy;
- dominanty architektoniczne obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- elementy krajobrazu naturalnego integralnie związane z zespołami zabytkowymi, w szczególności Góra Zamkowa i dolina Nysy Kłodzkiej;
- panoramy krajobrazowe poszczególnych wsi gminy, w szczególności:
  - Byczeń z drogi wojewódzkiej nr 382 i drogi powiatowej nr 3193D;
  - Chałupki z drogi wojewódzkiej nr 382 i drogi powiatowej nr 3199D;
  - Doboszowice z drogi wojewódzkiej nr 382;
  - Kamieniec Ząbkowicki z dróg wojewódzkich nr: 382 i 390;
  - Topola z drogi wojewódzkiej nr 382;
  - Pomianów Górny z drogi wojewódzkiej nr 382;
  - założenia parkowe, zespoły zieleni i skwerów, ogrodowe otoczenie zabudowy, aleje i szpalery.

Ochrona wymienionych elementów zagospodarowania terenu i zabudowy oraz elementów krajobrazu naturalnego i panoram krajobrazowych polega na ich zachowaniu i restauracji, na dopuszczeniu ich zrównoważonej przebudowy i rozbudowy terenów zainwestowanych zgodnie z ustaleniami uchwały⁷⁰.

7. 3. Ograniczenia użytkowania terenu związane z infrastrukturą techniczną.

7.3.1. Komunikacja – strefa uciążliwości akustycznej od dróg.

Ograniczenia w zainwestowaniu na terenach o przekroczonych standardach akustycznych polegają na zakazie lokalizacji obiektów mieszkalnych lub innych wymagających ochrony przed hałasem, jeżeli wcześniej nie zostaną podjęte środki ograniczające emisję fal dźwiękowych. Przy lokalizowaniu obiektów budowlanych na terenach sąsiadujących z drogami należy uwzględnić strefy ograniczonego użytkowanie terenu, to jest:

- strefę wyłączoną z wszelkiej działalności budowlanej, wyznaczoną położeniem linii zabudowy – określoną przepisami ustawy o drogach publicznych;
- strefę uciążliwości dróg dotyczącą obiektów z pomieszczeniami na pobyt ludzi;
- strefę uciążliwości drogi wyznaczoną położeniem linii uciążliwości drogi.

---

⁶⁹ Uchwała nr XXVIII/151/05 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 21 grudnia 2005 roku.

⁷⁰ Uchwała nr XXVIII/151/05 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 21 grudnia 2005 roku.

Strefy ochrony wynikające z przepisów szczególnych przedstawione są w poniższej tabeli.

TABELA 135: Postulowane minimalne odległości dróg publicznych od istniejących i planowanych budynków z pomieszczeniami na pobyt ludzi (w metrach).

Typ drogi	Klasa techniczna	Obiekty mieszkaniowe i użyteczności publicznej		Budynki szpitalne i wymagające szczególnej ochrony
		jedno – kondygnacyjne	wiele – kondygnacyjne	
Autostrada	A	120	150	300
Między – regionalna	GP	50	70	200
Krajowa regionalna	GP, G, Z	30	40	130
Wojewódzka	GP, G, Z	30	40	130
Powiatowa	G, Z, L, D	15	20	80
Gminna	G, Z, L, D	15	20	80

7.3.2. Komunikacja – linie kolejowe.

Ograniczenia w zainwestowaniu wynikają z zapisów ustawy o transporcie kolejowym z dnia 28 marca 2003 roku (Dz. U. nr 16 poz. 94 z 2007 roku z późn. zm.) w sprawie wymagań w zakresie odległości i warunków dopuszczających usytuowanie budynków i budowli w sąsiedztwie linii kolejowych, a w szczególności:

- budynki i budowle mogą być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 10 m od granicy obszaru kolejowego z tym, że odległość ta od osi skrajnego toru kolejowego nie może być mniejsza niż 20 m z zastrzeżeniem, iż budynki mieszkalne, zbiorowego zamieszkania oraz użyteczności publicznej powinny być usytuowane w odległości zapewniającej zachowanie norm dopuszczalnego natężenia hałasu i drgań.

W przypadku uzupełnienia drzewostanu i tworzenia terenów zielonych w rejonie linii kolejowych należy stosować warunki Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 7 sierpnia 2008 roku (Dz. U. Nr 153 poz. 955), to jest w sąsiedztwie linii kolejowych drzewa i krzewy nie powinny być usytuowane w odległości nie mniejszej niż 15 m od osi skrajnego toru kolejowego. Natomiast wszystkie skrzyżowania z linią kolejową w jednym poziomie wymagają zachowania parametrów zgodnych z Rozporządzeniem Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 26 lutego 1996 roku (Dz. U. nr 33 poz. 144 z późn. zm.). Wszelkie place składowe, dojazdy, parkingi muszą mieć nawierzchnię twardą ze spadkiem w kierunku przeciwnym do terenów kolejowych.

Dla wszelkich obiektów budowlanych wchodzących w zakres inwestycji realizowanych na gruntach będących w sąsiedztwie terenów kolejowych oraz ewentualnie krzyżujących i przebiegających, jak np.: obiekty liniowe, przez tereny kolejowe należy przed ich realizacją na etapie opracowania projektów uzyskać uzgodnienie z zarządem linii kolejowej.

7.3.3. Ujęcia wody.

Ujęcie wody pitnej Kamieniec Ząbkowicki:

Decyzją nr 4/W/20001 Starosty Ząbkowickiego z dnia 12 stycznia 2001 roku (znak WRŚ–6223/73/2000/4/2001) ustalono Zakładowi Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Nowej Rudzie następujące strefy ochronne:

1. Strefę ochrony bezpośredniej ogrodzonej w formie okręgu z linii łamanej o średnicy 12 m do 20 m ogrodzonej ogrodzeniem z siatki o wysokości od 1,4 m do 2,0 m dla niżej wymienionych studni wierconych, grupa II, położonych w obrębie Kamieniec Ząbkowicki:
  - działka nr 788/7 – studnia S – III – o powierzchni 0,034 ha;
  - działka nr 788/8 – studnia S – IV – 0,0406 ha;
  - działka nr 788/9 – studnia S – V i VI – 0,1058 ha;
  - działka nr 788/10 – studnia S – VII – 0,381 ha;
  - działka nr 788/11 – studnia S – VIII – 0,0413 ha;
  - działka nr 788/12 – studnia S – IX – 0,318 ha;
  - działka nr 783/3 – studnia S – X – 1,8965 ha.

W strefie ochrony bezpośredniej obowiązują następujące zakazy i ograniczenia:

- odprowadzenia wód opadowych w taki sposób, aby nie mogły przedostać się do urządzeń służących do poboru wody;
- ograniczenia do niezbędnych potrzeb przebywania osób nie zatrudnionych stale przy urządzeniach służących do poboru wody;
- teren ten podlega stałemu dozorowi sanitarnemu.

Teren ochrony bezpośredniej winien być ogrodzony i oznaczony tablicami informacyjnymi ujęcia wody i zakazie wstępu osób nieupoważnionych na teren ochrony bezpośredniej.

2. Strefę ochrony pośredniej wewnętrznej w kształcie zbliżonym do prostokąta o wymiarach 330 m x 820 m położonej w Kamieńcu Ząbkowickim na niżej wymienionych działkach:
  - 788/58 – Ośrodek Hodowli Zarodowej sp. z o.o. Kamieniec Ząbkowicki;
  - 788/13 – Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki;
  - 710 – rzeka Nysa Kłodzka.

Na terenie ochrony pośredniej ustanawia się następujące ograniczenia:

- wprowadzania ścieków do ziemi i wód powierzchniowych;
- rolnicze wykorzystanie ścieków;
- przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych;
- stosowania nawozów sztucznych i chemicznych środków ochrony roślin;
- budowy osiedli mieszkaniowych;
- budowy dróg publicznych;
- wydobywania kopalin;
- wykonywania robót melioracyjnych i wykopów ziemnych;
- lokalizowania zakładów przemysłowych i ferm chowu zwierząt;
- lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu;
- lokalizowania wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych;
- mycia pojazdów mechanicznych;
- urządzania parkingów i obozowisk;
- lokalizowania nowych ujęć wody;
- lokalizowania cmentarzy i grzebanie zwierząt.

3. Odstępuje się od wyznaczenia strefy ochrony zewnętrznej pośredniej z uwagi na korzystne warunki geologiczne – warstwa wodonośna przykryta gruntami nieprzepuszczalnymi o grubości warstwy od 3,0 m do 3,8 m oraz na infiltracyjny charakter złoża warstwy wodonośnej.
4. Niniejsze pozwolenie wodnoprawne wydano na czas określony do dnia 31 grudnia 2020 roku pod następującymi warunkami:
  - właściwej eksploatacji i konserwacji studni;
  - utrzymania strefy ochrony sanitarnej i urządzeń wodnych we właściwym stanie technicznym;
  - oznakowanie tablicami informacyjnymi terenu strefy ochrony sanitarnej;
  - wynagrodzenie ewentualnych szkód osobom trzecim, wynikłym na skutek realizacji niniejszej decyzji.

Ujęcia i źródła wody pitnej dla miasta Wrocławia:

Decyzją nr RLS.gw.I.053./17/74 Wojewody Wrocławskiego z dnia 31 marca 1974 roku w celu zabezpieczenia jakości wód i warunków zdrowotnych oraz wydajności ujęć i źródeł wody pitnej dla miasta Wrocławia ustanowiono strefy ochronne ww. ujęć i źródeł. Strefy ochronne dzieli się na teren ochrony bezpośredniej i tereny ochrony pośredniej o zróżnicowanych ograniczeniach w korzystaniu z wód i użytkowaniu gruntów. Zgodnie z ww. decyzją tereny ochrony pośredniej dzieli się na obszar o większym zakresie ograniczeń w korzystaniu z wód i użytkowaniu gruntów oraz obszar o mniejszym zakresie ograniczeń w korzystaniu z wód i użytkowaniu gruntów. Obszar obejmujący gminę Kamieniec Ząbkowicki znajduje się w strefie ochrony pośredniej o mniejszym zakresie ograniczeń w korzystaniu z wód i użytkowaniu gruntów. Na ww. terenie wprowadzone zostały zakazy rozwoju istniejących zakładów i lokalizacji nowych zakładów o wodochłonnym, bezzwrotnym procesie produkcji oraz wytwarzających uciążliwe ścieki (szczególnie zakłady przemysłu chemicznego). Rozwój innych zakładów powinien być uzależniony od wybudowania pełnych urządzeń do oczyszczania ścieków. Ponadto całkowicie wyklucza się samolotowe opylanie roślin, które prowadzi do bezpośredniego zanieczyszczenia wód powierzchniowych.

7.3.4. Tereny położone w strefie ochronnej od odwiertów, gazociągów wysokiego ciśnienia i stacji redukcyjno – pomiarowych.

Obecnie na terenie gminy nie ma czynnych oraz zlikwidowanych odwiertów służących do wydobycia gazu ziemnego oraz nie występują sieci gazowe niskiego, średniego i wysokiego ciśnienia, a także stacje redukcyjno – pomiarowe.

W przypadku realizacji inwestycji związanych z budową sieci gazowych należy określić odległości podstawowe od obiektów terenowych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 14 listopada 1995 roku w sprawie warunków technicznych jakim powinny odpowiadać sieci gazowe (Dz. U. nr 139 z 1995 roku, poz. 686), zawarte w poniższej tabeli.

TABELA 136: Odległości podstawowe gazociągów układanych w ziemi o ciśnieniu gazu powyżej 0,4 MPa do 10 MPa od obrysów obiektów terenowych w metrach.

Rodzaj obiektu terenowego	Licząc od gazociągu do:	Ciśnienie:							
		MPa 0,4 – 1,2		MPa 1,2–2,5		MPa 2,5 – 10			
		Średnica gazociągu (mm)							
		≤ 300	> 300	≤ 300	> 300	≤ 300	300 – 500	500 – 800	> 800
Miasta i zespoły wiejskich budynków mieszkalnych o zwartej zabudowie	linii zwartej zabudowy	15	20	20	30	25	50	75	100
Budynki użyteczności publicznej i zamieszkania zbiorowego	granicy terenu	15	25	25	40	35	65	100	100
Budynki mieszkalne zabudowy jedno- i wielorodzinnej	rzutu budynku	15	20	20	25	20	35	50	75
Wolnostojące budynki niemieszkalne (stodoły, szopy, garaże)	rzutu budynku	8	10	15	20	15	25	30	40
Obiekty zakładów przemysłowych	granicy terenu	15	20	20	30	25	50	75	100
Tory kolejowe	skrajnej szyny toru	15	20	20	25	20	50	75	100
Mosty i wiadukty	lico czołowej ściany przyczółka	15	20	20	30	25	50	75	100
Parkingi dla samochodów	granica terenu	10	15	20	20	20	30	40	50
Wały przeciwpowodziowe	podstawa wału	5	5	5	5	5	5	8	8
Uregulowane rzeki, potoki i rowy melioracyjne lub inne obiekty	górną krawędź brzegu	5	5	5	5	5	5	8	8

Strefa ochronna sieci gazowej wysokiego ciśnienia stanowi obszar, w którym operator sieci gazowej jest uprawniony do zapobiegania działalności mogącej mieć negatywny wpływ na jej trwałość i prawidłową eksploatację. Ponadto ustala się obowiązek uzgodnienia z operatorem sieci gazowej lokalizacji obiektów wzdłuż strefy ochronnej oraz sposobu jej zagospodarowania.

7.3.5. Tereny położone w strefie uciążliwości od linii i urządzeń elektroenergetycznych – zagrożenie polami elektromagnetycznymi.

Wzdłuż istniejących linii napowietrznych 110 kV, 20 kV oraz 0,4 kV należy zachować wolne od zabudowy i dostępne dla prowadzenia prawidłowej eksploatacji linii pasy terenu (wolne od drzew, konarów i krzewów) w zależności od poziomu napięcia:

- 40 m dla linii 110 kV (po 20 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 22 m dla linii 20 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 3 m dla linii 0,4 kV (wzdłuż osi linii).

Stacje transformatorowe powinny mieścić się w rezerwowanym pod nie obszarze. Są to tak zwane strefy techniczne, umożliwiające eksploatację sieci napowietrznych z uwzględnieniem dojazdu do stanowisk słupowych. Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu pod liniami elektroenergetycznymi 110 kV należy projektować w oparciu o:

- PN-E-05100-1:1998 „Elektroenergetyczne linie napowietrzne – projektowanie i budowa”;
- ustawę Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz. U. Nr 62 poz. 627 z późn. zm.);
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 października 2003 roku w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku oraz sposobów sprawdzania dotrzymania tych poziomów (Dz. U. Nr 192, poz. 1883 z 2003 roku);
- Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 19 lipca 2004 roku w sprawie dopuszczalnych wartości hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 178, poz. 1841 z 2004 roku) i uzgodnić z właściwym zakładem energetycznym.

Strefą ochronną obejmuje się również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne. Określony areał jest ogrodzony i obejmuje obszar zależny od wysokości masztu – od kilkunastu do kilkudziesięciu metrów od osi masztu. Obecnie na terenie gminy funkcjonuje 1 stacja bazowa telefonii komórkowej zlokalizowana w miejscowości Kamieniec Ząbkowicki przy ul. Kolejowej 56.

7.3.6. Cmentarze – strefa ochrony sanitarnej.

Rozporządzenie Ministra Gospodarki Komunalnej w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze, z dnia 25 sierpnia 1959 roku (Dz. U. Nr 52, poz. 315) podaje minimalne odległości terenów od granicy cmentarzy:

- 50 m od zabudowań mieszkalnych, jeśli posiadają one sieć wodociągową i wszystkie budynki korzystające z wody są do niej podłączone;
- 150 m od zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących lub przechowujących artykuły żywnościowe, zakładów żywienia zbiorowego, studzien, źródeł i strumieni, z których czerpana jest woda do picia dla potrzeb gospodarczych;
- 500 m od ujęć wody o charakterze zbiorników wodnych będących źródłem zaopatrzenia sieci wodociągowej w wodę do picia.

Na omawianym terenie czynne cmentarze znajdują się w miejscowościach zwodociągowanych.

7.3.7. Obiekty wojskowe i obrony cywilnej:

Na terenie gminy nie ma obiektów wojskowych i obrony cywilnej.

7.3.8. Pozostałe obiekty.

Dla obiektów typu: oczyszczalnie ścieków, składowiska odpadów komunalnych i przemysłowych, baz maszynowych, zakładów przemysłowych, ferm hodowlanych, stacji paliw płynnych, itp. – strefy ochronne wyznaczane są indywidualnie. W bezpośrednim sąsiedztwie zajmowanym przez tereny chronione wprowadza się zakaz lokalizacji nowej zabudowy mieszkaniowej, obiektów służby zdrowia, oświaty, sportu i rekreacji oraz innych budynków użyteczności publicznej. Wskazane jest tworzenie pasów zieleni izolacyjnej.

7.3.9. Tereny zamknięte.

Zgodnie z Decyzją nr 45 Ministra Infrastruktury z dnia 17 grudnia 2009 roku w sprawie terenów, przez które przebiegają linie kolejowe (Dz. U. MI, nr 14, poz. 51 z dnia 30 grudnia 2009 roku), w granicach administracyjnych gminy Kamieniec Ząbkowicki zlokalizowane są tereny zamknięte, stosownie do art. 2, pkt. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. nr 193, poz. 1287 z 2010 roku), w miejscowościach (obrębach):

- Byczeń – działka nr 402 o powierzchni 0,4100 ha;
- Byczeń – nr 404 – 7,4000 ha;
- Byczeń – nr 431 – 2,3200 ha;
- Chałupki – nr 184 – 1,0900 ha;
- Chałupki – nr 266 – 4,9200 ha;
- Doboszewice – nr 404 – 5,3700 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 71 – 0,6600 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 335 – 1,0400 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 336/4 – 6,2651 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 412 – 2,7700 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 721 – 2,9400 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 731 – 1,4200 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr (brak) – 1,1125 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki II – nr 337/5 – 34,9066 ha;
- Mrokocin – nr 198 – 2,9000 ha;
- Pomianów Górny – nr 166 – 3,4300 ha;
- Pomianów Górny – nr 230/1 – 3,8500 ha;
- Starczów – nr 366 – 2,4700 ha;
- Starczów – nr 564 – 8,9800 ha;
- Suszka – nr 212/1 – 2,1800 ha;
- Suszka – nr 212/2 – 5,2700 ha;
- Suszka – nr 212/3 – 2,1200 ha.

8. DOKUMENTACJA PLANISTYCZNO – STRATEGICZNA.

W okresie od 2001 roku, a więc po opracowaniu i uchwaleniu obecnie zmienianego *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, powstał szereg dokumentów planistyczno – strategicznych o charakterze planów, studiów, strategii i programów, zarówno na szczeblu wojewódzkim jak i powiatowym, obejmujących zasięgiem swojego opracowania teren gminy Kamieniec Ząbkowicki. Poniżej przedstawiono zapisy i wnioski z wybranej dokumentacji odnoszącej się bezpośrednio lub pośrednio do terenu gminy Kamieniec Ząbkowicki.

WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE:

8. 1. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wójt gminy sporządza Studium zawierające między innymi ustalenia planu zagospodarowania województwa. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego* został uchwalony przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVIII/873/2002 z dnia 30 sierpnia 2002 roku.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego wyróżnia między innymi 6 stref pod względem struktury funkcjonalno – przestrzennej. Według tego podziału gmina Kamieniec Ząbkowicki znalazła się w **strefie obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów oraz bezpośrednio przy granicy strefy górskiej obszarów rolno – leśnych Sudetów**. Strefa obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów przewidziana jest dla rozwoju rolnictwa i przemysłu, w tym przemysłu wydobywczego, z uwzględnieniem ochrony walorów środowiska. Obejmuje pas terenu ciągnący się wzdłuż Sudetów od granicy polsko – niemieckiej i polsko – czeskiej do granicy z województwem opolskim. Jest to teren o wysokim stopniu urbanizacji, o dużych walorach przyrodniczych i kulturowych, dobrych glebach i bogatych zasobach surowców naturalnych. Natomiast strefa obszarów rolno – leśnych Sudetów to obszar o dominujących funkcjach ochrony walorów środowiska i przeznaczony jest do rozwoju funkcji ochronnych, turystyczno – rekreacyjnych i uzdrowiskowych, z wykorzystaniem renty położenia przy granicy polsko – czeskiej. Strefa ta charakteryzuje się występowaniem obszarów o najwyższych walorach przyrodniczo – krajobrazowych, objętych ochroną prawną lub przewidzianych do objęcia ochroną, a także atrakcyjnością pod względem turystycznym i lecznictwa uzdrowiskowego.

Kierunki polityki przestrzennej dla tej **strefy obszarów rolnych Pogórza i Przedgórze Sudetów** to między innymi:

- restrukturyzacja rolnictwa w kierunku tworzenia silnych gospodarstw, szczególnie z wykorzystaniem gruntów po zlikwidowanych PGR-ach przejętych do Zasobu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa;
- tworzenie w ośrodkach lokalnych zespołów obsługi gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno – spożywczego;
- rozwój agroturystyki w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi;
- ochrona krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem architektury regionalnej;
- ochrona i rewaloryzacja licznie występujących cennych ośrodków staromiejskich;
- adaptowanie zespołów zabytkowych dla pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych;
- dalsza współpraca międzynarodowa prowadząca do zmniejszenia ilości zanieczyszczeń transgranicznych;

- prowadzenie gospodarki związanej z eksploatacją surowców naturalnych na terenach o cennych walorach przyrodniczych i kulturowych w kierunku maksymalnych ograniczeń uciążliwości, zmniejszania a nawet zaniechania wydobycia;
- tworzenie warunków dla dalszej aktywizacji społeczno – gospodarczej związanej z istniejącym zapleczem infrastrukturalnym i położeniem przygranicznym.

Kierunki polityki przestrzennej dla **strefy górskich obszarów rolno – leśnych Sudetów** to między innymi:

- zwiększenie potencjału i poprawa bazy dla turystyki i rekreacji;
- adaptowanie zespołów zabytkowych dla pełnienia funkcji turystycznych i rekreacyjnych;
- rozwój agroturystyki na nizinnych i podgórszych obszarach wiejskich w połączeniu z gospodarstwami ekologicznymi;
- ochrona krajobrazu kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem architektury regionalnej;
- promowanie i rozwój rolnictwa ziem górskich;
- utworzenie „Drogi Śródsudeckiej” jako ważnego elementu aktywizacji turystycznej obszaru pogranicza;
- wykorzystanie linii kolejowych istniejących i o ruchu zawieszonym jako ważnego elementu aktywizacji turystycznej obszaru pogranicza.

„Plan...” podejmując się roli hierarchizacji ośrodków na tle systemu osadniczego województwa uznał Kamieniec Ząbkowicki jako ośrodek lokalny dla którego przewiduje się trzy funkcje: usługową, obsługi rolnictwa oraz turystyki i wypoczynku.

„Plan...” wyróżnił również 7 sfer polityki przestrzennej: ekologiczna, społeczna, kulturowa, gospodarcza, infrastruktury, ochrony przeciwpowodziowej oraz obronności i bezpieczeństwa publicznego. Poniżej przedstawiono wybrane kierunki polityki przestrzennej dla poszczególnych sfer w bezpośrednim lub pośrednim odniesieniu do gminy Kamieniec Ząbkowicki:

Sfera ekologiczna:

- utrzymanie eksploatacji kopalni użytecznych w tym złóż kruszywa naturalnego;
- wykorzystanie małych złóż kopalni pospolitych takich jak kruszywa naturalne, kamienie drogowe i budowlane, surowce ilaste ceramiki budowlanej i inne, jako bodźca lokalnej aktywizacji gospodarczej;
- prowadzenie działalności związanej z eksploatacją surowców mineralnych w paśmie sudeckim, o cennych walorach przyrodniczych i kulturowych, w kierunku maksymalnych ograniczeń uciążliwości;
- sukcesywna rekultywacja i zagospodarowanie wyrobisk, hałd, osadników oraz innych nieużytków powstałych w wyniku działalności górniczej;
- inwentaryzacja wyrobisk poeksploatacyjnych pod kątem możliwości ich wykorzystania jako miejsca składowania odpadów komunalnych;
- objęcie wysoką ochroną obszarów zasilania zbiorników wód podziemnych: GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin”;
- koncentracja ochrony wód podziemnych na obszarach ochrony GZWP oraz w strefach ochronnych ujęć wód podziemnych;
- inwentaryzacja i prowadzenie działań ukierunkowanych na zneutralizowanie istniejących źródeł zanieczyszczeń punktowych, liniowych i obszarowych:
  - racjonalizacja użytkowania środków ochrony roślin i nawozów w rolnictwie;
  - budowa oczyszczalni ścieków;
  - budowa kanalizacji na obszarach osadnictwa;
- realizacja ustaleń planów gospodarowania wodami;

- prowadzenie działań w zakresie ochrony wód z uwzględnieniem obszarów zlewni hydrograficznych, na podstawie warunków korzystania z wód dorzecza oraz zgodnie z programami ochrony wód dla obszarów, dla których poziomy jakości wód nie są osiągnięte;
- wdrożenie ochrony w zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej;
- zmniejszenie zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, poprzez budowę systemów kanalizacji szczególnie w zlewniach chronionych i na obszarach objętych istniejącymi i projektowanymi formami ochrony przyrody;
- ograniczenie negatywnego wpływu nawożenia mineralnego i organicznego oraz środków ochrony roślin na stan czystości wód poprzez stosowanie przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu oraz Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych;
- wprowadzanie naturalnych stref buforowych wzdłuż cieków wodnych (pasy zieleni, mokradła) dla ograniczenia spływu i oczyszczenia;
- zmniejszanie ładunku zanieczyszczeń w ściekach a także unikanie, eliminacja i ograniczanie dopływu do wód substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego;
- doprowadzenie rzek zlewni do osiągnięcia odpowiednich klas czystości oraz utrzymania tych klas, w pierwszej kolejności dla przyrodniczych obszarów chronionych;
- pokrywanie potrzeb wodnych dla celów gospodarczych przede wszystkim z ujęć powierzchniowych;
- zwiększenie retencji wód poprzez rozbudowę systemu małej retencji;
- ochrona gruntów wysokiej jakości (klasy bonitacyjne I – III) przed nieuzasadnionym wyłączeniem z użytkowania rolniczego;
- przeznaczanie na cele inwestycyjne gruntów niższej jakości, nie rozpraszanie zabudowy;
- działania w kierunku ograniczenia skali oraz intensywności naturalnej i antropogenicznej erozji gleb (prowadzenie prawidłowej agrotechniki, nie pozostawianie powierzchni gruntów narażonych na erozję bez pokrywy roślinnej);
- przebudowa gatunkowa obszarów leśnych, w celu dostosowania składu gatunkowego do warunków siedliskowych;
- ochrona terenów lasów przed pożarami;
- działania w celu zwiększenia różnorodności biologicznej lasów poprzez utrzymanie i inspirowanie różnych form ochrony;
- uregulowanie i ukierunkowanie rekreacji i turystyki na obszarach leśnych w sposób godzący funkcje społeczne lasów z ochronnymi i produkcyjnymi;
- zmniejszanie uciążliwości barier ekologicznych (komunikacyjnych, gospodarczych, urbanistycznych i innych) uniemożliwiających lub utrudniających rozwój i swobodne przemieszczanie się gatunków roślin i zwierząt, w tym m.in. budowa bezpiecznych przejść dla zwierząt przy istniejących barierach komunikacji drogowej i kolejowej;
- kształtowanie spójnej przestrzennej sieci powiązań przyrodniczych uwzględniającej istniejące i projektowane obszary chronione oraz korytarze ekologiczne, w oparciu o założenia koncepcji ECONET – PL;
- ochrona stanowisk roślin i zwierząt chronionych, wykorzystywanie inwentaryzacji przyrodniczych w planach zagospodarowania przestrzennego gmin;
- zwiększanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej na obszarach przekształconych wskutek działalności człowieka;
- poddanie czynnej ochronie obszarów mokradeł, torfowisk, łąk pobagiennych, łąk w dolinach rzek stanowiących ostoje ptaków i zagrożonych gatunków roślin;
- uwzględnianie w opracowaniach planistycznych obszarów, wytypowanych do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 (na podstawie dyrektyw ptasiej i siedliskowej);

- zastępowanie tradycyjnych nośników energii paliwami gazowymi, olejami lekkimi, ewentualnie koksem lub niskosiarkowym i niskopyłowym węglem z dodatkami brykietu drzewnego;
- ograniczanie zanieczyszczeń ze źródeł mobilnych;
- preferowanie i wspomaganie stosowania odnawialnych i niekonwencjonalnych źródeł energii – wód geotermalnych, energetyki wiatrowej i wodnej, kolektorów słonecznych, spalania biogazu i biomasy;
- dążenie do uzyskania poziomu hałasu do wartości dopuszczalnych dla poszczególnych rodzajów terenów, z uwzględnieniem obiektu lub działalności będącej źródłem hałasu oraz okresów, do których odnoszą się poziomy hałasu;
- wprowadzanie pasów zieleni przy drogach, zieleni niskiej i wysokiej do wnętrza osiedlowych, instalowanie ekranów akustycznych przy trasach o największym natężeniu ruchu;
- uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zróżnicowania terenów pod kątem dopuszczalnych poziomów hałasu na tereny:
  - pod zabudowę mieszkaniową;
  - pod szpitale i domy opieki społecznej;
  - pod budynki związane ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży;
  - na cele rekreacyjno – wypoczynkowe poza miastem.

Sfera społeczna:

- zapewnienie dobrej jakości obsługi i lepszej dostępności placówek opieki zdrowotnej;
- zapewnienie opieki socjalnej osobom starszym i niepełnosprawnym;
- powstrzymanie wzrostu migracji ludności w relacji wieś – miasto;
- tworzenie nowych miejsc pracy w wyniku lokalizacji niewielkich obiektów handlowych, gastronomicznych, hotelowych i motoryzacyjnych dla obsługi ruchu turystycznego szczególnie w rejonach atrakcyjnych turystycznie o dużym bezrobociu;
- tworzenie poza rolniczych miejsc pracy na wsi szczególnie w usługach na rzecz rolnictwa i w drobnej wytwórczości w celu zatrzymania ludności w miejscu zamieszkania;
- lokalizacja niewielkich zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego o nieuciążliwej produkcji w powiatach o dużym areale użytków rolnych;
- tworzenie nowych miejsc pracy w usługach agroturystycznych w gminach o atrakcyjnych walorach środowiska naturalnego;
- zapewnienie terenów pod budownictwo mieszkaniowe o różnej intensywności zabudowy;
- tworzenie nowoczesnej bazy dydaktyczno – socjalnej i sportowo – rekreacyjnej oraz zapewnienie wysoko kwalifikowanej kadry nauczycielskiej jednostkom szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego;
- utrzymanie i uzupełnienie istniejącej bazy szkół i ośrodków specjalnych, wymagających specjalistycznej kadry dla kształcenia zawodowego osób niepełnosprawnych fizycznie z określonym poziomem ułomności;
- wzmocnienie bazy kultury w ośrodkach regionalnych, subregionalnych i lokalnych w celu poprawy jakości placówek kultury i rozwój różnorodnych form krzewienia kultury;
- lokalizacja nowych placówek kultury o zróżnicowanych formach działalności w centrach usługowych miast i gmin;
- łączenie działalności instytucji kultury z innymi rodzajami działalności, szczególnie w dziedzinie rekreacji, handlu i gastronomii;
- wyznaczenie terenów pod lokalizację obiektów handlu hurtowo – detalicznego, który pełni funkcję czynnika stymulującego dynamiczny rozwój gmin;

- lokalizowanie obiektów handlowych o małej powierzchni sprzedaży i odpowiednim standardzie technicznym, dających zatrudnienie społecznościom lokalnym;
- rozwijanie wymiany handlowej pomiędzy ośrodkami przygranicza polsko – czeskiego;
- tworzenie ogólnodostępnych ośrodków sportowo – rekreacyjnych, wyposażonych w zależności od pełnionej funkcji w hierarchii osadniczej w pełny zestaw urządzeń sportowych i rekreacyjnych;
- łączenie obiektów sportowo – rekreacyjnych z kompleksami ogólnodostępnej zieleni parkowo – leśnej oraz akwenami wodnymi.

Sfera kulturowa:

- wspieranie działań służących poprawie stanu obiektów zabytkowych poprzez: kompleksową rewaloryzację obiektów i zespołów zabytkowych włączonych do stref konserwatorskich;
- zachowanie, ochrona i rewaloryzacja historycznych układów przestrzennych poprzez:
  - opracowanie programów kompleksowej rewaloryzacji zespołów staromiejskich z zachowaniem wszelkich wymogów konserwatorskich oraz programów zagospodarowania tych obszarów, zapewniających im jednocześnie ochronę przed uciążliwościami ze strony działalności gospodarczej oraz zagrożeniami wynikającymi z oddziaływania układów komunikacyjnych;
  - eksponowanie i odtwarzanie w sylwetkach miejscowości dominant architektonicznych, takich jak wieże kościołów, klasztorów, zamków, ratuszy nawiązując tym samym do dawnej tradycji charakterystycznej dla panoram śląskich miast;
- podejmowanie działań rewaloryzacyjnych zespołów staromiejskich według priorytetów wynikających z wartości historyczno – artystycznych;
- ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego o najcenniejszych walorach artystycznych i krajobrazowych województwa poprzez ustalenie proponowanych form ochrony (wg V programu resortowego MKiS „Ochrona i konserwacja zabytkowego krajobrazu kulturowego”) – strefa „A” ochrony rezerwatowej – założenie przestrzenne w Kamieńcu Ząbkowickim;
- utworzenie parków i rezerwatów kulturowych w celu ochrony, utrzymania i wyeksponowania unikatowych walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych, historycznych i architektonicznych województwa dolnośląskiego – Kamieniecki Rezerwat Kulturowy na bazie obszaru byłego opactwa cystersów oraz założenia pałacowo – parkowego;
- zachowanie, ochrona i rewaloryzacja obiektów i zespołów o najwyższej randze i szczególnym znaczeniu dla kultury narodowej – zespoły zabytkowe proponowane do wpisania na listę światowego dziedzictwa kulturalnego UNESCO: opactwo cysterskie w Kamieńcu Ząbkowickim;
- ochrona, zachowanie, udostępnianie i zagospodarowanie stanowisk archeologicznych o zachowanych formach krajobrazowych w celach naukowych, dydaktycznych oraz turystycznych;
- tworzenie atrakcyjnych ofert inwestycyjnych o charakterze kulturotwórczym, społecznym i gospodarczym, których funkcjonowanie powinno sprzyjać utrzymaniu i wspomaganiu zasobów środowiska kulturowego;
- wykorzystanie walorów krajobrazowych, przyrodniczych, kulturowych, historycznych i architektonicznych Dolnośląskiego Szlaku Cystersów w zagospodarowaniu tego obszaru jako pasma aktywizacji turystycznej;
- kontynuowanie tradycji architektonicznych regionu w zakresie skali, formy, detalu, materiału nowowznoszonej zabudowy oraz wpisanie jej w historycznie ukształtowaną przestrzeń;
- ochrona walorów przyrodniczo – fizjograficznych regionu jako naturalnego podłoża procesów urbanizacyjnych;
- aktywne wykorzystanie wód powierzchniowych i polderów w kształtowaniu krajobrazu;
- uwzględnianie trzeciego wymiaru wysokości – tła krajobrazowego, w praktyce lokalizacyjnej;

- ochrona charakterystycznych układów przestrzennych wsi;
- kształtowanie krajobrazu wiejskiego integralnie z jego tradycją i kulturą;
- przeciwdziałanie tendencjom do rozpraszania zabudowy na wsi, przeciwdziałanie „miastowieniu”.

Sfera gospodarcza:

- pobudzenie rozwoju przedsiębiorczości poprzez przygotowanie terenów pod działalność inwestycyjną i wspieranie obszarów szczególnie aktywnych gospodarczo;
- poprawa atrakcyjności obszarów poprzez rozwój infrastruktury technicznej i komunikacji;
- promowanie i wspieranie ekologicznych metod produkcji, szczególnie na obszarach o gorszych warunkach dla intensywnej produkcji rolniczej oraz o stosunkowo mało skażonym środowisku naturalnym;
- promowanie i pomoc w tworzeniu gospodarstw agroturystycznych i ekoturystycznych, szczególnie w obszarach o gorszych warunkach dla produkcji rolniczej oraz atrakcyjnych pod względem turystycznym, o wysokich walorach przyrodniczych;
- zakończenie restrukturyzacji rolnictwa w kierunku trwałego rozdysponowania gruntów znajdujących się w Zasobie Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa;
- poprawa struktury obszarowej gospodarstw w kierunku zwiększenia średniej wielkości gospodarstw oraz promowania i wzmocnienia dużych gospodarstw;
- tworzenie na obszarach wiejskich miejsc pracy w usługach dla rolnictwa, przetwórstwie rolno – spożywczym oraz w sferach pozarolniczych – dotyczy to całości obszarów wiejskich;
- zapewnienie warunków dla rozwoju i niezbędnych przekształceń rolnictwa w obszarach górskich (obszar Sudetów wraz z Przedgórzem Sudeckim):
  - preferencje dla rozwoju hodowli bydła i owiec przy wykorzystaniu trwałych użytków zielonych;
  - preferencje dla uprawy roślin pastewnych;
  - promowanie niekonwencjonalnych form produkcji (np.: zielarstwo, pszczelarstwo, itp.);
  - wspieranie całorocznej agroturystyki;
  - tworzenie pozarolniczych miejsc pracy m.in. w usługach, leśnictwie.
- odtworzenie systemu melioracji wodnych na obszarach wymagających regulacji stosunków wodno – powietrznych w glebie;
- wspomaganie istniejących i tworzenie nowych instytucji i organizacji rolniczych oraz prywatnych właścicieli lasów, mogących służyć pomocą we wprowadzaniu nowych metod produkcji rolniczej i leśnej (poprawa stanu wiedzy zarówno na temat tradycyjnych jak i niekonwencjonalnych form produkcji rolniczej, kształtowanie świadomości ekologicznej, wprowadzanie nowych ras zwierząt i nowych odmian roślin uprawnych, analiza rynku rolnego, rachunkowość gospodarstw rolnych, marketing produktów rolnych);
- opracowanie i wdrożenie programu małej retencji wodnej w celu przywrócenia korzystnego zaopatrzenia lasów w wodę i poprawę gospodarki wodnej szczególnie na wododziałach;
- zwiększenie lesistości województwa, zgodnie z założeniami *Krajowego Programu Zwiększania Lesistości* oraz *Programem Wzrostu Lesistości Województwa Dolnośląskiego*. Lokalizacja zalesień powinna zapewniać zmniejszenie rozdrobnienia i rozproszenia kompleksów leśnych;
- przeznaczanie pod zalesienia gruntów najniższej jakości, zbędnych dla rolnictwa;
- wprowadzanie nowych i pielęgnacja istniejących zadrzewień śródpolnych i przydrożnych, szczególnie w obszarach o wysokiej wartości wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- kontynuacja prac nad opracowaniem i wdrożeniem projektów granicy rolno – leśnej i rolno – pastwiskowej oraz projektów zadrzewień śródpolnych i przydrożnych;
- podporządkowanie gospodarki leśnej funkcjom jakie obszary leśne mają do spełnienia: ekologicznym, gospodarczym i społecznej;

- objęcie nadzorem gospodarki leśnej w lasach niepaństwowych;
- otwarcie miejscowości na turystykę, poprzez modernizację i usprawnienie dostępności komunikacji do atrakcji turystycznych;
- rozwój turystyki w przyrodniczych, cennych krajobrazowo, obszarach chronionych, dla których turystyka jest szansą rozwoju, z uwagi na istniejące ograniczenia funkcji gospodarczej;
- wspieranie rozwoju agroturystyki i ekoturystyki w obszarach posiadających bogate walory przyrodnicze;
- zagospodarowanie turystyczne zbiorników wodnych i wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych;
- stworzenie regionalnego, zintegrowanego systemu turystyki wodnej w powiązaniu z siecią szlaków pieszych i rowerowych. Otwarcie doliny Nysy Kłodzkiej dla celów rekreacji;
- wyznaczenie i zagospodarowanie tras i szlaków rowerowych oraz miejsc rekreacyjnych w ujęciu systemowym w powiązaniu z walorami środowiskowymi i kulturowymi;
- ochrona i rewaloryzacja wędkarskiej przestrzeni rekreacyjnej;
- tworzenie stanic wędkarskich.

Sfera infrastruktury:

- budowa tras obwodowych i obejść miejscowości, zwłaszcza na drogach krajowych i wojewódzkich, zmniejszenie konfliktów w strukturze przestrzennej;
- modernizacja dróg wojewódzkich – uzyskanie parametrów klasy „G”;
- wyposażenie samochodowych tras turystycznych w parkingi i miejsca postojowe (zwłaszcza w rejonach o dużych walorach przyrodniczych, krajoznawczych i kulturowych);
- powstrzymanie degradacji majątku trwałego w transporcie kolejowym;
- stworzenie turystycznych tras kolei regionalnych;
- zwiększenie wykorzystania trakcji kolejowej dla przewozów masowych oraz transportu kombinowanego droga/kolej;
- zachowanie istniejących systemów wodociągowych z dalszą rozbudową i modernizacją;
- ochrona terenów źródłiskowych i ujęć wody przed zanieczyszczeniem poprzez ustanawianie stref ochronnych i właściwe ich zagospodarowanie;
- budowa i rozbudowa sieci wodociągowych na terenach niezwodociągowanych;
- rozbudowa i modernizacja istniejących oczyszczalni w miastach i na obszarach wiejskich;
- budowa grupowych oczyszczalni ścieków dla obszarów wiejskich w zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej;
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich przy rozproszonej zabudowie;
- rekultywacja „dzikich” wysypisk śmieci;
- instalowanie kotłów opalanych paliwem przyjaznym środowisku (gaz, olej opałowy, energia elektryczna, biomasa, itp.);
- likwidacja przestarzałych ciepłowni opalanych paliwem stałym, ze względu na ochronę środowiska naturalnego;
- sukcesywna gazyfikacja terenów wiejskich spełniających warunki opłacalności ekonomicznej planowanej inwestycji (odpowiednia ilość umów o przyłączenie do sieci gazowej) wynikające z obowiązujących przepisów Prawa energetycznego;
- budowa ekranów dźwiękochłonnych w obszarach zagrożonych hałasem komunikacyjnym (głównie w obszarach zabudowanych i obszarach chronionych);

Sfera ochrony przeciwpowodziowej:

- określenie stopnia zagrożenia powodziowego obszarów i możliwości inwestowania na tych obszarach;
- utrzymanie w sprawności technicznej istniejących obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i zbiorników, wałów, koryt rzecznych, potoków i kanałów;

- nie lokalizowanie na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią inwestycji zaliczanych do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- budowa i uruchomienie telemetrycznej sieci pomiarowej z posterunkami działającymi w sytuacjach powodziowych;
- zwiększenie ochrony biernej – modernizacja i przebudowa wałów – korekta tras, rozsuniecie wałów, podwyższenie, budowa wałów poprzecznych;
- utrzymanie w sprawności technicznej istniejących obiektów infrastruktury przeciwpowodziowej i zbiorników, wałów, koryt rzecznych, potoków i kanałów oraz zabudowy towarzyszącej;
- odbudowa obiektów zniszczonych przez powódź z ich modernizacją;
- ochrona ciągów komunikacyjnych (komunikacja drogowa, kolejowa) i przepraw mostowych, których lokalizacja narażona jest na zalanie powodziowe;
- opracowanie Studium ochrony przed powodzią Kotliny Kłodzkiej oraz realizacja jego ustaleń;
- włączenie do systemu ochrony przeciwpowodziowej zbiorników „Topola” i „Kozielno”, których budowa została zakończona w trakcie opracowania planu;
- budowa zbiorników retencyjnych: „Kamieniec” na Nysie Kłodzkiej;
- odbudowa i budowa małej retencji, budowa średnich zbiorników retencyjnych.

Sfera obronności i bezpieczeństwa publicznego:

- wyznaczenie tras przewozu i parkingów dla materiałów niebezpiecznych.

8. 2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego (projekt – rok 2010).

Projekt zmiany (aktualizacji) planu zagospodarowania przestrzennego województwa dolnośląskiego sporządzony został w związku z potrzebą dostosowania do nowych wymogów i potrzeb pierwszej edycji tego dokumentu. Sporządzony wówczas plan w trybie ustawy z 1994 roku o zagospodarowaniu przestrzennym stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania polityki przestrzennej w województwie, aczkolwiek stracił w dużym stopniu swą aktualność ze względu na wejście w życie ustawy z 23 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i wprowadzenie w niej nowych wymogów formalnych i prawnych. Wpływ na dezaktualizację „Planu...” miał także inny niż to zakładano w „Planie...” przebieg procesów inwestycyjnych, między innymi dotyczący realizacji podstawowego układu komunikacyjnego. Jednocześnie pojawiły się nowe wyzwania i uwarunkowania dla rozwoju województwa, jakie stworzyło wejście Polski do Unii Europejskiej w 2004 roku. Projekt zmiany „Planu...” wraz prognozą oddziaływania na środowisko, znajduje się obecnie na etapie opiniowania i uzgadniania z właściwymi organami i instytucjami oraz na etapie upublicznienia w ramach procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Poniżej przedstawione są proponowane kierunki i zasady zagospodarowania przestrzennego województwa oraz wybrane działania i zadania (odnoszące się bezpośrednio lub pośrednio do gminy Kamieniec Ząbkowicki), służące realizacji przyjętych kierunków:

Ochrona przyrody i krajobrazu:

1. Zachowanie i odtwarzanie zasobów przyrodniczych i walorów krajobrazowych:
  - przeprowadzenie waloryzacji krajobrazu naturalnego i studiów dla jego ochrony;
  - zachowanie i odtwarzanie biologicznej obudowy cieków wodnych;
  - ochrona, uzupełnianie i rozbudowa terenów zielonych w obszarach użytkowanych rolniczo;

- ochrona georóżnorodności poprzez tworzenie stanowisk i parków geologicznych.
2. Rozszerzenie i umocnienie regionalnego systemu obszarów chronionych:
    - uzupełnienie i ochrona europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000;
    - ukształtowanie sieci korytarzy ekologicznych;
    - ochrona i wzmocnienie roli dolin rzecznych jako ważnych korytarzy ekologicznych;
    - koordynacja działań dla zintegrowania terenów chronionych w województwie z systemami ochronnymi w województwach i regionach sąsiednich.

Ochrona dziedzictwa kulturowego:

1. Harmonijne kształtowanie krajobrazu kulturowego:
  - utworzenie parków kulturowych na obszarach o wysokich walorach krajobrazu kulturowego (Opactwo Cystersów w Kamieńcu Ząbkowickim z zamkiem i parkiem zamkowym).
2. Ochrona oraz poprawa stanu i wykorzystania zespołów zabytkowych:
  - realizacja kompleksowej rewitalizacji zespołów zabytkowych (założenia pałacowo – parkowe).
3. Ochrona dóbr kultury współczesnej.

Ochrona podstawowych komponentów środowiska:

1. Ochrona powierzchni ziemi:
  - rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych;
  - rekultywacja zamkniętych oraz opuszczonych składowisk odpadów powydobywczych.
2. Zachowanie i racjonalne wykorzystanie zasobów glebowych:
  - ochrona gleb najwyższej jakości przed ich przeznaczeniem na cele nierolnicze;
  - ujednoczenie systemu monitoringu gleb;
  - wdrażanie działań rolno – środowiskowych.
3. Racjonalna gospodarka zasobami kopalin:
  - opracowanie wykazu złóż o strategicznym znaczeniu dla kraju;
  - ochrona złóż kamieni łamanych i blocznych w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim;
  - eksploatacja surowców zgodnie z warunkami ustalonymi w koncesjach na ich wydobywanie;
  - identyfikacja potencjalnych obszarów występowania złóż kopalin w wyniku prowadzenia prac geologicznych.
4. Zachowanie zasobów i zapewnienie wysokiej jakości wód:
  - uzyskanie optymalnego stanu wód powierzchniowych przeznaczonych dla celów rekreacyjnych;
  - utrzymanie najwyższej i wysokiej ochrony obszarów zasilania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin”);
  - wdrażanie zrównoważonego zarządzania zasobami wodnymi, w tym weryfikacja pozwoleń wodno – prawnych.
5. Osiągnięcie wysokiej jakości powietrza atmosferycznego:
  - ograniczenie zanieczyszczeń ze źródeł związanych z transportem;
  - likwidacja niskiej emisji;
  - wspieranie wykorzystania odnawialnych i niekonwencjonalnych źródeł energii zgodnie z istniejącymi uwarunkowaniami.
6. Ochrona i powiększenie zasobów leśnych:
  - przebudowa gatunkowa obszarów leśnych;
  - zalesianie gruntów niskiej jakości i zdegradowanych.

7. Ochrona przed hałasem:
  - obniżenie lub eliminacja uciążliwego hałasu.

Rozwój terenów wiejskich:

1. Wzmacnianie restrukturyzacji i wielofunkcyjnego rozwoju wsi:
  - zintegrowane planowanie rozwoju obszarów wiejskich na obszarach funkcjonalnych miast;
  - kształtowanie powiązań obszarów wiejskich z miastami, pełniącymi funkcje głównych ośrodków rozwoju, w tym tworzenie zintegrowanych systemów komunikacji i infrastruktury;
  - realizacja infrastruktury społecznej;
  - rozwój agroturystyki na obszarach turystycznych.
2. Rozwój gospodarki żywnościowej w obszarze o wybitnych predyspozycjach dla wybranych jej form:
  - ochrona przed zabudową gruntów rolnych najwyższych klas bonitacyjnych;
  - rozwój rolnictwa ekologicznego w obszarach wiejskich, objętych różnymi formami ochrony przyrody oraz w strefach ochronnych ujęć wód.

Rozwój powiązań drogowych:

1. Kształtowanie spójnego przestrzennie systemu zewnętrznych powiązań transportowych:
2. Kształtowanie spójnego przestrzennie systemu powiązań komunikacyjnych wewnątrz obszarów rozwoju i pomiędzy nimi:
  - realizacja sprawnego systemu powiązań drogowych w Paśmie Głogowsko – Ząbkowickim (droga nr 382);
  - realizacja systemu powiązań drogowych w Paśmie Przedgórze Sudeckiego poprzez budowę lub modernizację dróg.
3. Podwyższenie parametrów użytkowych sieci drogowej
  - budowa obwodnic miejscowości.

Rozwój powiązań kolejowych:

1. Kształtowanie spójnego przestrzennie systemu zewnętrznych i wewnętrznych powiązań kolejowych.
2. Podwyższenie parametrów użytkowych sieci kolejowej:
  - modernizacja linii kolejowych o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym (korytarz C–59/2 relacji: Wrocław – Kamieniec Ząbkowicki – Kłodzko – Międzyzlesie).
3. Kształtowanie spójnego przestrzennie systemu powiązań wewnątrz obszarów rozwoju i pomiędzy nimi:
  - stworzenie sprawnego systemu powiązań kolejowych w Paśmie Głogowsko – Ząbkowickim (modernizacja linii kolejowej nr 137 relacji: Legnica – Katowice);
  - stworzenie systemu powiązań kolejowych w Paśmie Przedgórze Sudeckiego (Zgorzelec – Jelenia Góra – Kamieniec Ząbkowicki – Nysa).

Rozwój żeglugi śródlądowej:

1. Poprawa żeglowności odrzańskiej drogi wodnej:
  - Budowa zbiornika retencyjnego „Kamieniec” na Nysie Kłodzkiej.

Rozwój gospodarki wodno – ściekowej:

1. Zapewnienie wszystkim niezawodnych dostaw wody pitnej w odpowiedniej ilości oraz jakości oraz budowa i rozbudowa infrastruktury do odprowadzania i oczyszczania ścieków:
  - budowa, rozbudowa i modernizacja sieci i urządzeń wodociągowych;
  - budowa, rozbudowa i modernizacja systemów kanalizacji i oczyszczania ścieków komunalnych (Kamieniec Ząbkowicki).

Rozwój gospodarki odpadami:

1. Utworzenie sprawnie działającego systemu gospodarki odpadami:
  - podział województwa na regiony gospodarki odpadami komunalnymi.

Rozwój energetyki:

1. Rozbudowa i modernizacja układu krajowego sieci gazowej i obiektów systemowych oraz zapewnienie strategicznej rezerwy dla systemu gazowniczego z wykorzystaniem naturalnych walorów morfologicznych regionu:
  - doprowadzenie gazu przewodowego do obszarów wiejskich przy spełnieniu warunków opłacalności ekonomicznej planowanej inwestycji.
2. Rozbudowa i modernizacja systemów sieci ciepłowniczej:
  - zmniejszenie udziału paliw stałych w procesie uzyskiwania ciepła na rzecz paliw niskoemisyjnych, energii elektrycznej i odnawialnej.
3. Rozbudowa i modernizacja elektroenergetycznych obiektów krajowej sieci przesyłowej;
  - rozbudowa i modernizacja sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia na obszarach wiejskich i wyznaczonych do przyszłego zainwestowania.

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii:

1. Wykorzystanie naturalnych uwarunkowań regionu do pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł energii opartych o wodę:
  - budowa elektrowni wodnej i stopnia wodnego na planowanym zbiorniku „Kamieniec” na Nysie Kłodzkiej.
2. Wytwarzanie energii przy użyciu urządzeń wykorzystujących siłę wiatru.
3. Zrównoważone wykorzystanie zasobów przestrzeni rolniczej i leśnej na cele odnawialnych źródeł energii:
  - budowa obiektów wykorzystujących biomasę do celów grzewczych;
  - budowa biogazowni rolniczych.

Rozwój systemów telekomunikacji:

1. Rozwój systemów telekomunikacyjnych sprzyjających rozwojowi społecznemu, gospodarczemu i sprawności zarządzania oraz wyrównaniu dysproporcji rozwojowych pomiędzy terenami wiejskimi i miejskimi;
  - rozbudowa sieci telekomunikacyjnych i objęcie światłowodową infrastrukturą wszystkich miast i siedzib gmin;

- wprowadzenie łącz bezprzewodowych dla terenów trudno dostępnych lub o małej gęstości zaludnienia;
- wprowadzenie szerokopasmowego dostępu do internetu;
- realizacja systemu naziemnej telewizji cyfrowej.

Poprawa stanu ochrony przeciwpowodziowej:

1. Wdrożenie nowoczesnego systemu zarządzania ryzykiem powodziowym poprzez realizację oraz koordynację pośredniej i bezpośredniej ochrony przeciwpowodziowej:
  - budowa zbiorników małej retencji;
  - budowa zbiorników retencyjnym o pojemności powyżej 5 mln³ (zbiornik „Kamieniec” na Nysie Kłodzkiej);
  - realizacja działań przestrzennych zatrzymujących wody deszczowe w miejscach ich opadu (podnoszenie lesistości zwiększającej retencyjność, przekształcanie gruntów ornyc w użytki zielone);
  - rozbudowa osłony przeciwpowodziowej, systemu prognozowania powodzi, kontroli i wczesnego ostrzegania oraz wsparcie inicjatyw lokalnych dla realizacji lokalnych systemów ostrzegania i ochrony przeciwpowodziowej;
  - rozwój działań prewencyjnych na terenach zagrożonych powodzią.
2. Koordynacja działań systemowych na poziomie dorzecza Odry dla prewencyjnej gospodarki przestrzennej:
  - wprowadzenie monitoringu działań przestrzennych;
  - uzgadnianie, koordynacja i ujednocianie działań i zasad gospodarowania przestrzenią;
  - realizacja zadań z zakresu lokalnej ochrony przeciwpowodziowej związanej z melioracjami wodnymi.

Poprawa stanu bezpieczeństwa:

1. Zapewnienie sprawnego systemu obronności państwa.
2. Podniesienie poziomu bezpieczeństwa obywateli.

Zestawienie inwestycji celu publicznego, stanowiących zadania rządowe:

1. Zagospodarowanie południowo – zachodniego Szlaku Cystersów.
2. Budowa zbiornika retencyjnego „Kamieniec” na Nysie Kłodzkiej.

Zestawienie inwestycji celu publicznego, stanowiących zadania wojewódzkie:

1. Modernizacja magazynów przeciwpowodziowych.
2. Zagospodarowanie południowo – zachodniego Szlaku Cystersów.
3. Budowa lub przebudowa infrastruktury drogowej na sieci dróg wojewódzkich między innymi w zakresie realizacji: odwodnienia, budowy chodników, przebudowy skrzyżowań i sygnalizacji świetlnej.
4. Kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta cieku Świda.

8. 3. Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku została przyjęta uchwałą nr XLVIII/649/2005 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 30 listopada 2005 roku. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem przygotowywanym przez samorządy województw, określa bowiem cele i priorytety polityki rozwoju, prowadzonej na terenie regionu. Dobra strategia przy tym powinna mieć charakter integracyjny nie tylko w stosunku do mieszkańców, ale też i organizacji pozarządowych oraz jednostek administracji publicznej wszystkich szczebli działających na danym terenie. Celem dokumentu jest wskazanie kierunków rozwoju gospodarczego i infrastrukturalnego. Ma on stanowić także narzędzie do poprawy warunków życia mieszkańców Dolnego Śląska. Określona na podstawie diagnozy oraz analizy SWOT wizja regionu brzmi: „*Dolny Śląsk europejskim regionem węzłowym*”, natomiast cel nadrzędny brzmi: „*Podniesienie poziomu życia mieszkańców Dolnego Śląska oraz poprawa konkurencyjności regionu przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju*”. Tak sformułowany cel stanowi niejako syntetyczne ujęcie dążeń sprecyzowanych w pierwszej Strategii Rozwoju Dolnego Śląska (uchwała nr XXVIII/511/2000 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 15 grudnia 2000 roku) z postulatami wyrażanymi w trakcie opracowywania aktualizacji. Przedstawione poniżej priorytety stanowią wyjście naprzeciw powyższym ustaleniom i odwołują się do podziału na kategorie celów sfery gospodarczej, przestrzennej i społecznej:

Sfera gospodarcza:

Cel gospodarczy: „*Zbudowanie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki Dolnego Śląska*”.

Priorytety:

1. Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej Dolnego Śląska.
2. Budowa gospodarki opartej na wiedzy.
3. Wspieranie aktywności gospodarczej na Dolnym Śląsku.

Działania skierowane bezpośrednio lub pośrednio do gminy Kamieniec Ząbkowicki:

- marketing gospodarczy Dolnego Śląska;
- tworzenie obszarów oraz ośrodków wzrostu i rozwoju;
- wspieranie instytucji otoczenia biznesu;
- rozwijanie nowoczesnych technik i technologii również w sferze usług oraz umiejętności ich wykorzystania;
- wzmacnianie potencjału innowacyjności;
- wsparcie dla transferu technologii;
- wspieranie rozwoju MŚP;
- efektywne wykorzystanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć gospodarczych;
- promowanie produktów regionalnych i ich marketing;
- współpraca gospodarcza w regionie;
- wspieranie zmian postaw mieszkańców regionu ukierunkowanych na przedsiębiorczość;
- wspieranie procesu prywatyzacji przedsiębiorstw i nieruchomości będących własnością publiczną;
- wspieranie integracji i rozbudowy gospodarczej dolnośląskiego potencjału turystycznego i jego promocja.

Sfera przestrzenna:

Cel przestrzenny: „Zwiększenie spójności przestrzennej i infrastrukturalnej regionu i jego integracja z europejskimi obszarami wzrostu”.

Priorytety:

1. Poprawa spójności przestrzennej regionu.
2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.
3. Poprawa ładu przestrzennego, harmonijności struktur przestrzennych.
4. Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego społeczeństwa i gospodarki.
5. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego regionu.

Działania skierowane bezpośrednio lub pośrednio do gminy Kamieniec Ząbkowicki:

- policentryczny rozwój sieci osadniczej oraz tworzenie nowoczesnych rozwiązań funkcjonalnych przy zachowaniu walorów przyrodniczych, środowiskowych i krajobrazowych;
- przeciwdziałanie degradacji obszarów peryferyjnych i zagrożonych marginalizacją;
- kształtowanie układów komunikacyjnych sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi społecznemu i gospodarstwu regionu;
- rozwój i usprawnienie ponadregionalnej infrastruktury komunikacyjnej;
- wspieranie inwestycji infrastrukturalnych związanych z udostępnieniem terenów pod zabudowę mieszkaniową;
- podniesienie poziomu życia ludności wiejskiej;
- przekształcanie struktury agrarnej;
- wykształcenie nowej koncepcji wsi – rozwój pozarolniczej aktywności mieszkańców terenów wiejskich i wykształcenie nowych funkcji dla tych terenów;
- zwiększenie potencjału produkcji leśnej;
- wspieranie działalności na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania;
- modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej, wychodząca naprzeciw wymogom funkcji gospodarczych oraz edukacyjnych;
- kształtowanie atrakcyjnych form różnorodnych zespołów zabudowy, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych;
- ochrona dziedzictwa kulturowego;
- poprawa jakości powietrza atmosferycznego;
- poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych ich ochrona oraz ochrona ich zlewni;
- ograniczenie negatywnego oddziaływania odpadów komunalnych na środowisko;
- podniesienie jakości gleb zdegradowanych i zrehabilitowanych;
- ochrona zasobów naturalnych poprzez ich racjonalne wykorzystanie;
- utrzymanie i ochrona obszarów o wysokich walorach przyrodniczych, podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
- prognozowanie, reagowanie i likwidacja skutków nadzwyczajnych zagrożeń dla zdrowia, życia, mienia i środowiska;
- propagowanie wiedzy ekologicznej;
- zapewnienie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie retencji wód;
- monitoring wszystkich elementów środowiska;
- rozbudowa i modernizacja krajowego systemu przesyłowego na terenie regionu;
- rozbudowa i modernizacja sieci rozdzielczej;

- wykorzystanie źródeł energii odnawialnej z preferencją dla elektrowni wodnych;
- sukcesywna gazyfikacja terenów osadniczych;
- rozbudowa i modernizacja systemów grzewczych oraz alternatywnych źródeł ciepła.

Sfera społeczna:

Cel społeczny: „*Rozwijanie solidarności społecznej oraz postaw obywatelskich twórczych i otwartych na świat*”.

Priorytety:

1. Integracja społeczna i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.
2. Umocnianie społeczeństwa obywatelskiego, rozwój kultury.
3. Poprawa jakości i efektywności systemu edukacji i badań naukowych.
4. Stałe podnoszenie stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców województwa.
5. Aktywna polityka rynku pracy oraz wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich.

Działania skierowane bezpośrednio lub pośrednio do gminy Kamieniec Ząbkowicki:

- integracja i wsparcie osób niepełnosprawnych oraz innych grup społecznych pozbawionych możliwości samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie;
- doskonalenie i tworzenie systemów opieki nad dzieckiem i rodziną;
- wsparcie dzieci i młodzieży oraz wychowanków domów dziecka dotkniętych sieroctwem, w tym sieroctwem społecznym;
- aktywizacja społeczna i opieka nad osobami starszymi;
- wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn;
- redukcja zjawiska ubóstwa ze szczególnym uwzględnieniem obszarów regionu dotkniętych bezrobociem strukturalnym. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i bezdomności;
- profilaktyka uzależnień;
- promowanie innowacyjnych metod i technik rozwiązywania problemów z zakresu polityki i profilaktyki społecznej;
- stworzenie i uruchomienie mechanizmów tworzących atrakcyjne warunki pierwszego zatrudnienia;
- wdrażanie planów działań na rzecz wzrostu zatrudnienia przy wykorzystaniu partnerstwa społecznego. Promocja zatrudnienia socjalnego i spółdzielczości socjalnej;
- tworzenie i promowanie mechanizmów w zakresie elastycznych i aktywnych form zatrudnienia, przeciwdziałających wykluczeniu z rynku pracy;
- optymalizacja infrastruktury kulturalnej, zwiększenie aktywności społecznej w obszarze kultury;
- ochrona dziedzictwa cywilizacyjnego i rozwój tożsamości regionalnej;
- kreowanie opinii społecznej pozbawionej negatywnych stereotypów w odniesieniu do osób dotkniętych marginalizacją społeczną;
- wsparcie i promocja postaw prospołecznych oraz lokalnych inicjatyw społecznych na zasadach pomocniczości i partnerstwa;
- aktywizacja społeczności lokalnych, w szczególności z terenów wiejskich i małych ośrodków miejskich;
- umacnianie i rozwój współpracy administracji publicznej z organizacjami sektora pozarządowego;
- podniesienie jakości kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli i osób prowadzących szkolenia, promowanie aktywizujących metod edukacji;
- zapewnienie powszechnego dostępu do technologii informacyjno – komunikacyjnych;
- zapewnienie powszechnego dostępu do technologii informacyjno –komunikacyjnych;

- rozwijanie kompetencji i umiejętności potrzebnych dla społeczeństwa wiedzy oraz postaw innowacyjnych;
- rozwijanie przedsiębiorczości poprzez promowanie inicjatywy i kreatywności w procesie kształcenia;
- wzmocnienie powiązań edukacji z gospodarką, nauką oraz środowiskiem lokalnym;
- rozwój procesu uspołecznienia edukacji;
- zwiększenie zakresu informacji i jakości poradnictwa zawodowego. Rozwijanie systemu preorientacji zawodowej;
- zapewnienie bezpieczeństwa i porządku publicznego – zwiększenie poczucia bezpieczeństwa ludności;
- wspieranie działań skierowanych przeciw patologiom społecznym, wypracowanie skutecznych form współpracy obywateli z policją oraz współpracy sąsiedzkiej w środowisku zamieszkania;
- zmniejszenie narażenia ludności na czynniki szkodliwe w środowisku życia, pracy i nauki;
- poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym;
- zwiększanie aktywności samorządów, organizacji i stowarzyszeń w rozwoju i promowaniu sportu, rekreacji i aktywnego trybu życia. Szkolenie kadr;
- zapewnienie dostępu do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych wykonywanych w najbardziej optymalny i efektywny sposób;
- rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy identyfikowanymi w oparciu o badania i analizy tego rynku;
- promocja samozatrudnienia;
- zwiększanie dostępu do zatrudnienia.

8. 4. Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2015.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr LIV/969/10 z dnia 29 kwietnia 2010 roku przyjął *Wojewódzki program ochrony środowiska województwa dolnośląskiego*. Naczelną zasadą przyjętą w „Programie...” jest zasada zrównoważonego rozwoju, umożliwiająca harmonijny rozwój gospodarczy i społeczny wraz z ochroną walorów środowiskowych. Oznacza ona taki rozwój społeczno – gospodarczy, w którym w celu równoważenia szans dostępu do środowiska poszczególnych społeczeństw lub ich obywateli – zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń – następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych. W kontekście powyższego, nadrzędny cel „Programu...” sformułowano następująco: „*Dążenie do osiągnięcia zrównoważonego i trwałego rozwoju Województwa Dolnośląskiego poprzez poprawę stanu środowiska przyrodniczego, zachowanie jego istotnych walorów, utrzymanie ładu przestrzennego i rozwój infrastruktury ochrony środowiska*”. Poniżej przedstawione są cele strategiczne, długoterminowe i krótkoterminowe w rozbiciu na poszczególne dziedziny:

Ocena zasobów wodnych i ich jakości:

Cel strategiczny:

Poprawa jakości wód powierzchniowych oraz ochrona jakości i ilości wód podziemnych wraz z racjonalizacją ich wykorzystania.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych pod względem jakościowym określonych przez Dyrektywę 2000/60/WE (Ramową Dyrektywę Wodną) poprzez ich ochronę przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych, przemysłowych i rolniczych.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Przeciwdziałanie zanieczyszczeniom wód powierzchniowych i podziemnych ze źródeł komunalnych, przemysłowych i rolniczych.
2. Rozwój i modernizacja infrastruktury techniczno – inżynierskiej w zakresie wodociągów i kanalizacji.
3. Zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie dostarczania odpowiedniej jakości i ilości wody pitnej.
4. Zwiększenie retencji zlewni, w szczególności cieków o dużym zagrożeniu powodziowym.

Jakość powietrza atmosferycznego:

Cel strategiczny:

Trwała poprawa jakości powietrza atmosferycznego.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Utrzymanie wartości stężeń poszczególnych zanieczyszczeń powietrza co najmniej na poziomie określonym prawem lub poniżej tego poziomu.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł komunalnych, szczególnie tzw. niskiej emisji.
2. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł przemysłowych.
3. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza pochodzących ze źródeł komunikacyjnych.
4. Ograniczenie występowania przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń zanieczyszczeń powietrza.

Hałas:

Cel strategiczny:

Zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców województwa.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Poprawa klimatu akustycznego na obszarach, gdzie zostały przekroczone wartości normatywne.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Ograniczenie występowania przekroczeń normatywnych hałasu komunikacyjnego.
2. Ograniczanie występowania przekroczeń normatywnych hałasu przemysłowego.
3. Kontrola poziomu hałasu, zwłaszcza pochodzenia komunikacyjnego.

Promieniowanie elektromagnetyczne:

Cel strategiczny:

Ochrona przed negatywnym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Utrzymywanie natężenia promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego poniżej poziomów dopuszczalnych lub co najwyżej na tym samym poziomie.

Cel krótkoterminowy do roku 2011:

1. Ograniczanie oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego.
2. Kontrola poziomu promieniowania elektromagnetycznego

Poważne awarie i zagrożenia naturalne:

Cel strategiczny:

Zapobieganie poważnym awariom przemysłowym i zagrożeniom naturalnym oraz eliminacja i minimalizacja skutków w razie ich wystąpienia.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń środowiska spowodowanych przez potencjalne źródła awarii przemysłowych i zagrożeń naturalnych dla ochrony ludności przed ich skutkami.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Zapobieganie poważnym awariom i innym zagrożeniom, mogącym mieć wpływ na środowisko oraz zdrowie i życie mieszkańców.
2. Doskonalenie systemu zarządzania kryzysowego w aspekcie ochrony środowiska, oraz rozwój monitoringu zagrożeń środowiska.
3. Zapewnienie bezpiecznego transportu materiałów niebezpiecznych.
4. Podniesienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego.

Ochrona przyrody i krajobrazu:

Cel strategiczny:

Zintegrowana, trwale zrównoważona ochrona zasobów przyrody prowadzona w ramach racjonalnej polityki przestrzennej.

Cel długoterminowy do 2015 roku:

Ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów podlegających ochronie prawnej oraz pozostałych terenów zieleni.

Cele krótkoterminowe do 2011 roku:

1. Ochrona, rozwój oraz uporządkowanie systemu obszarów zielonych, w tym systemu obszarów prawnie chronionych.
2. Ochrona i zwiększanie powierzchni terenów zielonych, w tym obszarów leśnych przy zachowaniu dotychczas istniejących obszarów.
3. Prowadzenie racjonalnej polityki przestrzennej uwzględniającej wartości przyrodnicze.

Ochrona gleb:

Cel strategiczny:

Racjonalne wykorzystanie zasobów glebowych zarówno pod względem ekologicznym jak i ekonomicznym.

Cel długoterminowy do 2015 roku:

Ochrona gleb przed degradacją oraz rekultywacja terenów zdegradowanych i zdewastowanych.

Cele krótkoterminowe do 2011 roku:

1. Rekultywacja terenów zdegradowanych.
2. Ochrona gleb użytkowanych rolniczo.
3. Kontynuacja monitoringu środowiska glebowego w województwie.

Ochrona zasobów kopalin:

Cel strategiczny:

Ochrona zasobów złóż poprzez ich racjonalne wykorzystanie, zahamowanie nielegalnego wydobycia kopalin oraz rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

Cel długoterminowy do 2015 roku:

Racjonalne gospodarowanie zasobami kopalin w zakresie ich rozpoznania, wydobycia i rekultywacji terenów poeksploatacyjnych.

Cele krótkoterminowe do 2011 roku:

1. Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie wykorzystania kopalin.
2. Maksymalne wykorzystanie zasobów kopalin w granicach udokumentowania.
3. Ochrona złóż nieeksploatowanych poprzez uwzględnienie ich w planach zagospodarowania przestrzennego.
4. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

System transportowy:

Cel strategiczny:

Rozwój i modernizacja systemu transportowego z uwzględnieniem rozwiązań zmniejszających lub eliminujących negatywny wpływ transportu na środowisko.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Dążenie do eliminacji zanieczyszczeń środowiska z systemu transportowego.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Poprawienie organizacji ruchu.
2. Wprowadzenie koniecznych zmian w inżynierii ruchu drogowego.

Przemysł i energetyka zawodowa:

Cel strategiczny:

Ograniczenie oddziaływania przemysłu i energetyki na środowisko.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Dążenie do ograniczenia negatywnego oddziaływania procesów przemysłowych na środowisko poprzez wdrożenie prośrodowiskowych wzorców i modelu produkcji oraz zasad planowania przestrzennego i obowiązujących przepisów prawnych.

Cel krótkoterminowy do roku 2011:

Wdrożenie zarządzania środowiskowego.

Budownictwo i gospodarka komunalna:

Cel strategiczny:

Podniesienie jakości życia mieszkańców i zachowanie ładu przestrzennego.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Poprawa jakości stanu środowiska.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego.
2. Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych.

3. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Rolnictwo:

Cel strategiczny:

Rozwój rolnictwa zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Dalszy rozwój rolnictwa zapewniającego zachowanie walorów środowiska i różnorodności biologicznej.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Ograniczenie stosowania nawozów mineralnych i chemicznych środków ochrony roślin.
2. Racjonalne gospodarowanie glebami.

Turystyka i rekreacja:

Cel strategiczny:

Aktywizacja działań na rzecz zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska w sektorze turystyki rekreacji.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Rozwój turystyki i rekreacji zgodnie z zasadami ochrony środowiska.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Wspieranie rozwoju turystyki regionalnej.
2. Ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko rozwoju turystycznego.

Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska:

Cel strategiczny:

Rozwój świadomych postaw konsumenckich zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Kształtowanie proekologicznych postaw konsumpcyjnych.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Rozwój produkcji towarów proekologicznych.
2. Eliminacja z rynku wyrobów szkodliwych dla środowiska.

Edukacja ekologiczna:

Cel strategiczny:

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa województwa, kształtowanie postaw proekologicznych jego mieszkańców oraz poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska.

Cel długoterminowy do roku 2015:

Dalsze kształtowanie prawidłowych wzorców zachowań wszystkich grup społeczeństwa w odniesieniu do konkretnych sektorów środowiska w ramach podejmowanych inicjatyw z zakresu edukacji ekologicznej.

Cele krótkoterminowe do roku 2011:

1. Kontynuacja oraz rozwój edukacji na temat ochrony środowiska w przedszkolach, szkolnictwie wszystkich szczebli oraz dla ogółu mieszkańców województwa.
2. Rozwój oraz wspieranie finansowe i merytoryczne różnorodnych form działań z zakresu edukacji ekologicznej.

3. Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji na temat stanu środowiska i działań na rzecz jego ochrony.
4. Rozwijanie międzyregionalnej współpracy w zakresie edukacji ekologicznej.

POWIAT ZĄBKOWICKI:

8. 5. Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego.

Aktualna wersja *Strategii Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego* przyjęta została uchwałą nr XXXVI/241/2006 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 14 września 2006 roku. Układ dokumentu składa się z 3 głównych domen oraz przyporządkowanych do nich celów strategicznych, celów operacyjnych i zadań strategicznych.

Domena nr 1: „Aktywizacja obszarów wiejskich”.

Cel strategiczny nr 1:

Wzrost siły ekonomicznej i konkurencyjności gospodarstw rolnych.

Cele operacyjne:

1. Instytucjonalne wsparcie rolnictwa w powiecie ząbkowickim.
2. Wspomaganie merytoryczne i organizacyjne rolników inwestujących w powiększanie i unowocześnianie gospodarstw rolnych.
3. Upowszechnianie działań rolno – środowiskowych w gospodarstwach rolnych.
4. Inicjowanie i wspieranie działań ułatwiających rolnikom zrzeszanie się w grupy producenckie.
5. Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury technicznej na terenach wiejskich.

Cel strategiczny nr 2:

Ochrona istniejących oraz tworzenie nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich.

Cele operacyjne:

1. Aktywizacja zawodowa mieszkańców terenów wiejskich powiatu.
2. Rozwój sfery usług specjalistycznych funkcjonujących w otoczeniu rolnictwa.
3. Tworzenie warunków dla powstawania nowych i rozwoju istniejących przetwórci rolno – spożywczych.

Domena nr 2: „Rozwój turystyki”.

Cel strategiczny nr 1:

Instytucjonalne wsparcie rozwoju turystyki w powiecie ząbkowickim.

Cele operacyjne:

1. Opracowanie kompleksowego systemu preferencji dla prowadzenia działalności gospodarczej w sferze turystyki na obszarze powiatu ząbkowickiego.
2. Opracowanie kompleksowego systemu edukacji w zakresie turystyki.

Cel strategiczny nr 2:

Zwiększenie atrakcyjności oferty turystycznej powiatu ząbkowickiego.

Cele operacyjne:

1. Kreowanie nowych i istniejących produktów turystycznych na terenie powiatu ząbkowickiego we współpracy z powiatami sąsiadującymi.

2. Rozbudowa infrastruktury turystycznej wraz z modernizacją i rozbudową infrastruktury technicznej na terenie powiatu ząbkowickiego celem przedłużenia i efektywnego wykorzystania sezonu turystycznego (między innymi: budowa zbiornika „Kamieniec” oraz budowa campingu i przystani wodnej przy zbiorniku „Topola”).
3. Opracowanie systemu informacji i promocji turystyki powiatu ząbkowickiego.
4. Prowadzenie stałych działań mających na celu harmonijny i zrównoważony rozwój powiatu, w którym wymagania ochrony środowiska mają istotny wpływ na bieżący i przyszły charakter tego obszaru.

Domena nr 3: „Rozwój małych i średnich firm usługowo – handlowo – produkcyjnych”.

Cel strategiczny nr 1:

Tworzenie klimatu dla rozwoju przedsiębiorczości w powiecie ząbkowickim.

Cele operacyjne:

1. Instytucjonalne wsparcie sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) w powiecie ząbkowickim.
2. Prowadzenie proprzedsiębiorczej polityki przez samorządy.
3. Przystosowanie systemu edukacyjnego i przekwalifikowań do potrzeb rynku pracy.

Cel strategiczny nr 2:

Stworzenie warunków, które sprzyjają napływowi inwestycji.

Cele operacyjne:

1. Podejmowanie działań w celu pozyskania inwestorów.
2. Koordynacja procesu rozwoju infrastruktury technicznej niezbędnej dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości.

8. 6. Program Ochrony Środowiska Powiatu Ząbkowickiego.

Program Ochrony Środowiska Powiatu Ząbkowickiego został przyjęty uchwałą nr XI/88/2004 Rady Powiatu Ząbkowickiego z dnia 29 stycznia 2004 roku. We wstępie do Programu... czytamy między innymi, że „ (...) budując Program nie można zapomnieć komu on ma służyć. Należy podkreślić, że jest on budowany dla najważniejszego elementu środowiska jakim jest mieszkaniec ząbkowickiego powiatu. (...) Realizacja programów o charakterze strategicznym, a takim jest bez wątpienia Program Ochrony Środowiska, wymaga działania wielowątkowego. Tym większa będzie skuteczność działań im więcej instytucji będzie weń świadomie zaangażowanych w sposób ustawiczny lub wspomagający”. Poniżej przedstawione są cele długookresowe z perspektywą do 2015 roku.

Ochrona gleb:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Ograniczenie procesu degradacji gleb.
2. Rekultywacja gleb zdegradowanych.

Ochrona zasobów kopalin:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie wykorzystania surowców mineralnych.
2. Zabezpieczenie złóż perspektywicznych i prognostycznych.

Ochrona przyrody i krajobrazu:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Określenie zasobów przyrodniczych na terenie powiatu.
2. Objęcie ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych.
3. Utrzymanie i podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej.
4. Powiększenie zasobów leśnych i zapewnienie ich kompleksowej ochrony.
5. Rozwój terenów zieleni na terenach wiejskich.

Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej do stanu umożliwiającego podłączenie wszystkich mieszkańców nie wyposażonych w oczyszczalnie przydomowe.
2. Budowa zbiornika zaporowego „Kamieniec”.
3. Budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców, zwłaszcza na terenach wiejskich.
4. Opracowanie programu w zakresie stosowania gnojowicy do nawożenia gleb.
5. Wyposażenie w wodomierze wszystkich odbiorców wody.
6. Efektywne zabezpieczenie wód powierzchniowych i podziemnych przed sphywami zanieczyszczeń przez ustanowienie, weryfikowanie i wykonanie stref ochronnych.
7. Systematycznie zastępowanie rowów przydrożnych zamkniętą kanalizacją deszczową.
8. Kontrola i sukcesywne modernizowanie zabezpieczeń przeciwpowodziowych.
9. Współpraca z sąsiednimi gminami w zakresie gospodarki ściekowej.

Ochrona powietrza:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Ograniczenie emisji z niskich źródeł energetycznych.
2. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń z zakładów przemysłowych.
3. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń komunalnych.
4. Ograniczenie emisji niezorganizowanej przez przeanalizowanie i ewentualne wdrożenie technologii pozyskiwania i energetycznego wykorzystania biogazu z oczyszczalni ścieków i składowisk odpadów.

Ochrona przed hałasem:

Cele długookresowe do 2015 roku:

1. Budowa i modernizacja sieci drogowej wraz z towarzyszącą infrastrukturą.
2. Rozwój alternatywnych rodzajów transportu.
3. Konsekwentne egzekwowanie od zakładów przemysłowych ograniczenia emisji hałasu.
4. Konsekwentne egzekwowanie od zarządców dróg i kolei map akustycznych podległych im rejonów oraz realizacji ewentualnych programów naprawczych.

Monitoring środowiska:

Cele długookresowe do 2015 roku:

Dalszy rozwój monitoringu wszystkich elementów środowiska zgodnie z wymogami prawa polskiego i przepisów Unii Europejskiej.

Edukacja ekologiczna:

Cele długookresowe do 2015 roku:

Podniesienie świadomości ekologicznej w społeczeństwie – rozwój edukacji ekologicznej.

GMINA KAMIENIEC ZĄBKOWICKI:

8. 7. Kierunki Strategii Rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki.

Kierunki Strategii Rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki przyjęto uchwałą nr XXX/201/01 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 30 kwietnia 2001 roku. We wstępie do dokumentu czytamy, że „środowiska samorządowe Gminy Kamieniec Ząbkowicki wychodzą z założenia, że strategia rozwoju gminy umożliwi stabilną i długofalową realizację opracowanych programów. To z kolei przyniesie zdecydowanie lepsze rezultaty, niż działania nawet intensywne, ale niespójne lub nie następujące po sobie w optymalnej kolejności. Sformułowanie strategii określi kierunki działania wskazujące pośrednio dziedziny, którymi władze samorządowe winny zajmować się szczególnie energicznie”. Przyjęta w niniejszym dokumencie wizja jest dość rozbudowana i składa się z 3 komplementarnych członów:

I. *„Uzyskanie ożywienia gospodarczego i zapewnienie zrównoważonego rozwoju Gminy w oparciu o prężnie rozwijającą się branżę turystyczną (z istotną rolą agroturystyki), nowoczesny (poddany głębokiej restrukturyzacji) sektor rolniczy przy jednoczesnym pobudzaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, prowadzących działalność nieuciążliwą dla środowiska”.*

II. *„Wsparcie dla tego procesu będą działania na rzecz poprawienia bezpieczeństwa powodziowego, szybki rozwój infrastruktury, długofalowa polityka proekologiczna, a także wzrost kwalifikacji i umiejętności zasobów rynku pracy oraz promowanie pozytywnego wizerunku Gminy”.*

III. *„W wyniku realizacji tak sformułowanego celu nastąpi poprawa standardy życia mieszkańców oraz zostanie ułatwiony proces koniecznych przemian i dostosowanie się do nowych warunków w okresie integracji z Unią Europejską”.*

Strategia przyjęła 6 podstawowych priorytetów oraz przyporządkowane do nich liczne cele strategiczne:

Priorytet 1:

„Wszechstronne działania na rzecz rozwoju branży turystyczno – wypoczynkowej z istotną rolą agroturystyki”.

Cele strategiczne:

1. Opracowanie i realizacja profesjonalnego programu rozwoju turystyki.
2. Rozwój infrastruktury i działania proekologiczne będą ukierunkowane na potrzeby sektora turystycznego.
3. Wszechstronne wspieranie rozwoju agroturystyki.
4. Inwestowanie i wspieranie inwestycji w zakresie bazy pobytowej.

5. Rozwijanie bazy dla wypoczynku sobotnio – niedzielnego.
6. Współpraca w zakresie poprawy stanu zabytków architektury i budownictwa.
7. Popraw jakości i dostępności informacji turystycznej.

Priorytet 2:

„Umocnienie rodzinnych gospodarstw rolnych, ich głęboka restrukturyzacja oraz wspieranie lokalnego przetwórstwa rolno – spożywczego”.

Cele strategiczne:

1. Restrukturyzacja obszarowa rodzinnych gospodarstw rolnych.
2. Wdrażanie struktur organizacyjnych stosowanych w rolnictwie UE.
3. Podnoszenie wiedzy i umiejętności producentów rolnych.
4. Działania na rzecz poprawy organizacji i polityki skupu płodów rolnych.
5. Przeprowadzenie melioracji części użytków rolnych.
6. Reorientacja struktury upraw i hodowli oraz rozwijanie działalności nierolniczej.
7. Wspieranie rozwoju lokalnego przetwórstwa rolnego.

Priorytet 3:

„Inspirowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw nieuciążliwych dla środowiska, wspieranie działalności gospodarczej w zakresie rzemiosła i usług przy jednoczesnym utrzymaniu eksploatacji kopalni”.

Cele strategiczne:

1. Wszechstronne wspieranie powstawania i funkcjonowania małych przedsiębiorstw usługowych i produkcyjnych.
2. Stosowanie nowoczesnych technologii eksploatacji surowców naturalnych.
3. Wsparcie dla działania przedsiębiorstw nieuciążliwych dla środowiska.
4. Uruchomienie gminnego lub międzygminnego ośrodka wspierania przedsiębiorczości.
5. Zapewnienie korzystnych warunków i zachęt dla przedsiębiorców tworzących nowe miejsca pracy.
6. Przygotowanie terenów dla działalności form usługowych i przemysłowych.
7. Współpraca na rzecz powstania niebankowych źródeł finansowania działalności gospodarczej.

Priorytet 4:

„Zapewnienie szczególnego wsparcia dla działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa powodziowego, jakości i wielkości zasobów mieszkaniowych, a także modernizacji infrastruktury komunikacyjnej”.

Cele strategiczne:

1. Opracowanie i realizacja długofalowego programu poprawy bezpieczeństwa powodziowego na obszarze Gminy.
2. Zabezpieczenie przeciwpowodziowe Kamieńca Ząbkowickiego.
3. Poprawa standardu komunalnych zasobów mieszkaniowych.
4. Uruchomienie programu budownictwa mieszkaniowego.
5. Kontynuacja prywatyzacji komunalnych zasobów mieszkaniowych.
6. Wykonanie obwodnicy centrum Kamieńca Ząbkowickiego.
7. Poprawa jakości dróg oraz infrastruktury towarzyszącej.

Priorytet 5:

„Rozwój infrastruktury technicznej i komunalnej oraz wszechstronne wsparcie dla działań sprzyjających środowisku naturalnemu”.

Cele strategiczne:

1. Kompleksowe rozwiązanie gospodarki ściekowej na terenie Gminy.
2. Poprawa stanu czystości cieków i zbiorników wodnych.
3. Uruchomienie gazyfikacji przewodowej Gminy.
4. Wykonanie nowego składowiska odpadów komunalnych i walka z nielegalnymi wysypiskami śmieci.
5. Zapewnienie swobodnego dostępu do telefonicznych łączy abonenckich.
6. Zakończenie wodociągowania gminy i modernizacja istniejącej sieci.
7. Modernizacja elektroenergetycznego zasilania poszczególnych miejscowości gminy.
8. Edukacja ekologiczna mieszkańców Gminy.

Priorytet 6:

„Intensywne działania na rzecz podniesienia kwalifikacji, umiejętności i elastyczności zasobów rynku pracy oraz profesjonalna promocja Gminy”.

Cele strategiczne:

1. Wspieranie wszystkich działań mających na celu tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie bezrobocia.
2. Ułatwienie bezrobotnym dostępu do kwalifikacji i umiejętności zaspokajających wymogi pracodawców.
3. Podniesienie standardu kształcenia w szkołach podstawowych i gimnazjach.
4. Współdziałanie na rzecz lepszego dostosowania kształcenia w szkołach ponadpodstawowych do potrzeb rynku pracy.
5. Wspieranie samozatrudnienia bezrobotnych.
6. Opracowanie długofalowego, profesjonalnego programu promocji Gminy i jego konsekwentna realizacja.

8.8. Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018.

Aktualizację Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018 przyjęto uchwałą nr XIII/83/2011 Rady Gminy Kamieniec Ząbkowicki z dnia 29 grudnia 2011 roku. We wstępie do dokumentu czytamy między innymi, że „Aktualizacja Programu ochrony środowiska przedstawia aktualny stan środowiska, określa hierarchię niezbędnych działań zmierzających do poprawy tego stanu, umożliwia koordynację decyzji administracyjnych oraz wybór decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje. Sama aktualizacja programu nie jest dokumentem stanowiącym, ingerującym w uprawnienia poszczególnych jednostek administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów użytkujących środowisko. Należy jednak oczekiwać, że poszczególne jego wytyczne i postanowienia będą respektowane i uwzględniane w planach szczegółowych i działaniach inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska. Zakłada się, że kształtowanie polityki ekologicznej w Gminie Kamieniec Ząbkowicki będzie miało charakter procesu ciągłego, z jednoczesnym zastosowaniem metody programowania „kroczącego”, polegającej na cyklicznym weryfikowaniu perspektywicznych celów w przekrojach etapowych i wydłużaniu horyzontu czasowego aktualizacji Programu w jego kolejnych edycjach”.

W projekcie niniejszego dokumentu przyjęto następujące cele średniookresowe do 2018 roku:

Ochrona przyrody:

„Zachowanie bogatej różnorodności biologicznej”.

Ochrona i zrównoważony rozwój lasów:

„Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego”.

Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi:

„Racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę od deficytów wody”.

Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią:

„Zabezpieczenie przed skutkami powodzi”.

Ochrona powierzchni ziemi:

„Rekultywacja gleb zdegradowanych i zdewastowanych oraz przywracanie im funkcji przyrodniczej, rekreacyjnej lub rolniczej”.

Gospodarowanie zasobami geologicznymi:

„Ochrona niezagospodarowanych złóż kopalin w procesie planowania przestrzennego”.

Środowisko a zdrowie:

„Poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia”.

Jakość powietrza:

„Osiągnięcie jakości powietrza w zakresie dotrzymania dopuszczalnego poziomu pyłu zawieszonego PM10 w powietrzu na terenie Gminy Kamieniec Ząbkowicki oraz utrzymanie jakości powietrza atmosferycznego zgodnie z obowiązującymi standardami jakości środowiska”.

Ochrona wód:

„Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wszystkich wód na terenie Gminy Kamieniec Ząbkowicki”.

Oddziaływanie hałasu:

„Dokonanie wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe”.

Oddziaływanie pól elektromagnetycznych:

„Ochrona mieszkańców Gminy Kamieniec Ząbkowicki przed szkodliwym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych”.

Poważne awarie:

„Zmniejszanie ryzyka wystąpienia poważnej awarii przemysłowej przez nadzór nad wszystkimi instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami takiej awarii”.

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii:

„Promocja i wspieranie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych”.

Uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych:

„Dążenie, aby projekty dokumentów strategicznych były zgodne z obowiązującym prawem”.

Zarządzanie środowiskowe:

„Upowszechnianie i wspieranie wdrażania systemów zarządzania środowiskowego”.

Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska:

„Podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą: „myśl globalnie, działaj lokalnie”.

Odpowiedzialność za szkody w środowisku:

„Stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizacja możliwości wystąpienia szkody”.

Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym:

„Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji”.

9. WNIOSKI.

Położenie gminy wiejskiej Kamieniec Ząbkowicki w regionie jest korzystne. Oprócz walorów naturalnych duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę szlaki komunikacyjne. Szczególne znaczenie mają trasy:

- DW nr 382: Paczków – Stanowice;
- DW nr 390: Łądek Zdrój – Kamieniec Ząbkowicki;
- DW nr 395: Chałupki – Wrocław;
- linia kolejowa nr 137: Legnica – Katowice;
- linia kolejowa nr 276 (C–59/2): Wrocław – Międzyzlesie.

Rejon gminy charakteryzuje się dość zróżnicowaną rzeźbą terenu jak przystało na obszar podgórski. Rzędne terenu wynoszą od 214 do 420 m n.p.m. Występujący na terenie gminy umiarkowany klimat, charakterystyczny dla Przedgórze Sudeckiego, sprzyja osadnictwu, rolnictwu i rozwojowi aktywności gospodarczych. W celu ochrony wartościowych przyrodniczo obszarów leśnych i krajobrazowych, charakterystycznych dla tej części województwa dolnośląskiego, wyznaczono obszar NATURA 2000 „Łęgi koło Chałupek”, gdzie licznie występują rzadko spotykane siedliska przyrodnicze oraz związane z nimi chronione gatunki flory i fauny. Występują tutaj także 24 pomniki przyrody oraz bardzo cenne pod względem przyrodniczym i kulturowym założenia parkowe z parkiem pałacowym (zamkowym) na Zamkowej Górze w Kamieńcu Ząbkowickim na czele. Na podstawie badań przeprowadzonych podczas prac nad *Inwentaryzacją Przyrodniczą Gminy Kamieniec Ząbkowicki* postuluje się utworzyć obszar NATURA 2000 „Dolina Nysy Kłodzkiej” oraz poszerzyć obszar NATURA 2000 „Góry Bardzkie”. Ponadto proponuje się utworzyć 2 użytki ekologiczne oraz rozszerzyć rejestr pomników przyrody o kolejne 6 okazów. Środowisko przyrodnicze terenów zainwestowanych jest tylko w nieznacznym stopniu przekształcone w procesie ich historycznego rozwoju. Niekorzystnym zjawiskiem jest ponadnormatywne zanieczyszczenie cieków wodnych, przy czym należy zaznaczyć, że stan ich czystości ulega z roku na rok poprawie. Rzeka Nysa Kłodzka oraz jej większe dopływy są źródłem cyklicznie powtarzających się gwałtownych zagrożeń powodziowych i w związku z tym oczekuje się dalszych inwestycji w infrastrukturę przeciwpowodziową, a zwłaszcza budowy zbiornika retencyjnego „Kamieniec” w rejonie byłej wsi Pilce. Występowanie wielkopowierzchniowych obszarów cennych przyrodniczo skutkuje ograniczeniami w rozwoju przestrzennym gminy. Dotyczy to przede wszystkim dalszego rozwoju bazy ekonomicznej gminy, w świetle ograniczeń wynikających z przepisów szczególnych dotyczących ochrony przyrody i środowiska. Wartościowe zasoby środowiska kulturowego, a w szczególności zespoły pałacowe, sakralne, użytkowe i liczne osie widokowe, objęte są ochroną konserwatorską. Ogółem na terenie gminy 775 obiektów znajduje się w ewidencji zabytków, z czego 43 figurują w rejestrze zabytków województwa dolnośląskiego. Ochroną objęto także 126 stanowisk archeologicznych, z czego 5 figuruje w rejestrze wojewódzkim.

Obszar 97 km² zamieszkuje blisko 9 tys. mieszkańców, co daje średnią gęstość zaludnienia na poziomie 90 osób/km². Jest to wskaźnik wyższy niż dla typowych gmin wiejskich. Gminę Kamieniec Ząbkowicki zamieszkuje jeszcze stosunkowo młoda demograficznie społeczność. Ponad 20 % mieszkańców nie ukończyło jeszcze 19 roku życia. Zachodzą tu jednak niekorzystne procesy demograficzne, ze zmniejszającą się liczbą ludności na czele (ujemny przyrost rzeczywisty). Przyrost naturalny jest ujemny (obecnie wynosi –2,65 ‰), a z bilansu migracji wynika, że więcej osób do gminy napływa niż ją opuszcza (1,50 ‰). Współczynnik obciążenia demograficznego, to jest stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym do liczebności wieku produkcyjnego wynosi 0,53, a większość osób w wieku nieprodukcyjnym stanowią jeszcze osoby w wieku przedprodukcyjnym.

Pod względem struktury gospodarczej gmina Kamieniec Ząbkowicki zaliczana jest do rolniczych, a sama miejscowość Kamieniec Ząbkowicki jest ośrodkiem usługowo – przemysłowym, pełniącym jednocześnie rolę gminnego ośrodka administracyjnego. Gospodarka rolna pełni pierwszoplanową rolę na pozostałych terenach wiejskich. Funkcję uzupełniającą stanowią tam nieliczne zakłady produkcyjne oraz usługi, a także górnictwo. Ważnym elementem lokalnej gospodarki jest także węzeł kolejowy w Kamieńcu Ząbkowickim. Miejscowość Kamieniec Ząbkowicki odgrywa ważną rolę w systemie obsługi mieszkańców gminy, co wynika z pełnionej roli gminnego ośrodka usługowego o znaczeniu lokalnym. Transformacja systemowa w Polsce wymusiła szereg zmian, które w jej początkowej fazie niekorzystnie odbiły się na gminie. Ograniczenie, a także zaniechanie produkcji przez ówczesne i tak nieliczne zakłady produkcyjne, a przede wszystkim likwidacja Państwowych Gospodarstw Rolnych spowodowały wzrost bezrobocia. Wskutek powyższego realne dochody części mieszkańców gminy obniżyły się w stosunku do lat 70 – tych i 80 – tych XX wieku. Szansą na poprawę bytu pracowników oraz kooperantów upadłych przedsiębiorstw były inwestycje zewnętrzne. Obecnie nowoczesne gospodarstwa rolne oraz zmodernizowane zakłady produkcyjne, w tym przedsiębiorstwa związane z wydobyciem surowców skalnych i kruszyw naturalnych, stają się głównym kołem zamachowym lokalnej gospodarki. Jednocześnie prężnie rozwija się sektor usług. Sprywatyzowano handel oraz inne branże usługowe. Struktura i rozmieszczenie usług publicznych i rynkowych jest wystarczająca z punktu widzenia potrzeb. To właśnie zmodernizowane zakłady przemysłowe, stale rozwijający się sektor rolny, a także nowo powstałe zakłady usługowe i rzemieślnicze dają znaczącą część miejsc pracy. Szansę rozwoju ma także sektor turystyczny. Z racji bliskiego położenia w stosunku do Ząbkowic Śląskich i Paczkowa gmina staje się atrakcyjna jako miejsce stałego zamieszkania. Niekorzystnym, nasilającym się zjawiskiem jest emigracja zarobkowa za granicę, zwłaszcza przez najmłodszą grupę osób w wieku produkcyjnym. Dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tworzy się instrumenty wsparcia finansowane przez Europejski Fundusz Społeczny, zaś na poprawę bytu rolników wpływa także system dopłat w ramach polityki rolnej Unii Europejskiej. Obecny wskaźnik bezrobocia kształtuje się na zbliżonym poziomie w stosunku do innych gmin powiatu ząbkowickiego i od kilku lat systematycznie spada. Jest jednak nadal 2–krotnie wyższy od średniej dla województwa dolnośląskiego. Standard życia jest zróżnicowany i nie można go jednoznacznie określić. Średni dochód na 1 mieszkańca kształtował się w 2011 roku na poziomie 3000 – 3500 złotych brutto i był na niższym poziomie w porównaniu z innymi samorządami województwa. Dla inwestujących przedsiębiorców gmina oferuje ulgi podatkowe, obecne i planowane rezerwy terenowe dla wprowadzenia nowych obiektów produkcyjnych i usługowych. Ponadto gmina posiada nadwyżki energii elektrycznej i wody, a także w miarę potrzeb możliwość doprowadzenia gazu co stwarza dobre warunki dla wprowadzenia nowych inwestycji. Miejscowość Kamieniec Ząbkowicki predysponowana jest do dalszego rozwoju funkcji przemysłowych. Rejony wokół większych miejscowości wiejskich, zlokalizowanych w północno – wschodniej i południowo – zachodniej części gminy, predysponowane są do rozwoju rolnictwa, a także drobnej wytwórczości oraz potencjalnie przetwórstwa przemysłowego o profilach nie kolidujących z obecnością cennych walorów przyrodniczo – krajobrazowych. We wschodniej części gminy położonej w rejonie zbiorników wodnych „Kozielno” i „Topola” oraz w mniejszych miejscowościach wiejskich wskazany jest rozwój funkcji turystyczno – rekreacyjnych. Dla wszystkich jednostek wiejskich wskazany jest rozwój rolnictwa ekologicznego.

Standard zamieszkania w gminie jest zróżnicowany. Występują znaczne dysproporcje w poszczególnych miejscowościach i dotyczy to przede wszystkim wieku substancji mieszkaniowej. Nowoczesna zabudowa jednorodzinna i zagrodowa sąsiaduje z zabudową sprzed 1945 roku, która nierzadko charakteryzuje się brakiem wyposażenia w podstawowe elementy sanitarne. Znaczne dysproporcje występują także w poszczególnych częściach Kamieńca Ząbkowickiego, co dotyczy zwłaszcza obszaru centrum. Obecnie, na podstawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, Gmina dysponuje znacznymi rezerwami terenowymi dla wprowadzenia nowej zabudowy mieszkaniowej. W związku z powyższym oczekuje się dalszego rozwoju infrastruktury technicznej, a szczególnie modernizacji szlaków komunikacyjnych i jako priorytet – budowy sieci

kanalizacyjnej. Pożądane jest wykorzystanie niezagospodarowanych, wolnych od zabudowy przestrzeni w obrębie poszczególnych jednostek wiejskich. Zespoły zabudowy wielorodzinnej z ubogim programem usług towarzyszących i urządzonych terenów zielonych wymagają gruntownej modernizacji i uzupełnienia obiektami usługowymi oraz rekreacyjnymi w trwałej zabudowie o wysokich walorach estetyczno – użytkowych. Wskazana jest także budowa nowoczesnej i estetycznej osi spacerowo – usługowej w Kamieńcu Ząbkowickim. Wskazane jest również uporządkowanie terenów zielonych na obszarach wiejskich, przede wszystkim na zaniedbanych zabytkowych założeniach parkowych. Obszary te wymagają opracowania programów rewitalizacyjnych, na podstawie których można przeprowadzić szereg niezbędnych inwestycji współfinansowanych przez fundusze pochodzące z Unii Europejskiej.

Należy nadmienić, że gmina posiada szereg opracowanych dokumentów o randze planistycznej i strategicznej (między innymi: strategię rozwoju, program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami, plan urządzeniowo – rolny, projekt granicy rolno – leśnej, projekt założeń do planu zaopatrzenia gminy w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, studium środowiska kulturowego, inwentaryzację przyrodniczą), ujmujących program rozwoju gminy w kontekście: ochrony walorów przyrodniczych, infrastruktury społecznej i technicznej oraz aktywności gospodarczych. W związku z nowymi realiami oraz wymaganiami ustawowymi dokumenty te wymagają pilnej aktualizacji lub sporządzenia od podstaw.

CZĘŚĆ II.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1. KIERUNKI ZMIAN W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ ORAZ W PRZEZNACZENIU TERENÓW

1. 1. Struktura funkcjonalno – przestrzenna

Gmina Kamieniec Ząbkowicki jest samorządową jednostką wiejską z wiodącą rolą sektora produkcyjnego i rolnego. Uzupełniającą rolę pełni sektor usługowy. Szansę na przyszły rozwój ma przede wszystkim sektor produkcyjny, a także: rolniczy (przede wszystkim w oparciu o hodowlę i uprawy) i usługowy (w tym związany z turystyką i rekreacją). W wyniku analiz przeprowadzonych na podstawie zebranych materiałów inwentaryzacyjnych oraz na podstawie występujących powiązań komunikacyjnych i funkcjonalnych, można przyjąć następujący system obsługi ludności gminy:

Ośrodek gminny głównego poziomu obsługi o zasięgu lokalnym, obsługujący w zakresie usług ponadpodstawowych teren całej gminy – miejscowość Kamieniec Ząbkowicki. Pełni ona funkcję administracyjną, stanowi ośrodek koncentracji mieszkalnictwa i usług dla ludności oraz obsługi rolnictwa. Dodatkowo posiada dość rozwinięte funkcje przemysłowe i potencjał do dalszego ich rozwoju. Tym samym Kamieniec Ząbkowicki pełni funkcję lokalnego centrum rozwoju, które jest istotnym czynnikiem wzrostu i kumuluje usługi oraz inne działalności gospodarcze w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nim miejscowości. Funkcjami rozwojowymi Kamieńca Ząbkowickiego są przede wszystkim funkcje produkcyjne, mieszkalnictwa oraz usługi rynkowe i nierynkowe.

Ośrodki pośredniego poziomu obsługi z poszerzonym programem usługowym, współpracujące z ośrodkiem gminnym – wsie: Starczów, Doboszowice, Ożary, Byczeń, Topola i Chałupki. Są to ośrodki stanowiące etap pośredni w kompleksowym systemie obsługi ludności, szczególnie w zakresie usług oświaty (Doboszowice), kultury oraz handlu i pozostałych usług o odpowiednio dużej liczbie ludności w rejonie obsługi. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa, mieszkalnictwa, działalności produkcyjnych (w tym górnictwa), a także usług rynkowych.

Pozostałe ośrodki (wsie elementarne), o funkcjach typowo rolniczych, obsługujące ludność w podstawowym zakresie usług (niektóre nawet ich pozbawione). Zaliczono do nich sołectwa: Mrokocin, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Suszka i Śrem. Funkcjami rozwojowymi tych miejscowości są funkcje: rolnictwa i mieszkalnictwa, górnictwa (Pomianów Górny), a także usług rynkowych w postaci turystyki i rekreacji.

Planując rozwój gminy Kamieniec Ząbkowicki należy mieć przede wszystkim na celu pogodzenie podstawowych funkcji terenu z funkcjami drugiego rzędu (uzupełniającymi). Dlatego też szczególną rolę pełnić będzie prawidłowa realizacja zasady zrównoważonego rozwoju, dzięki której możliwe będzie pogodzenie funkcji nadrzędnych z funkcjami rozwojowymi – głównie rolniczą, osiedleńczą, usługową i produkcyjną. Ograniczenia dotyczące zasad ekspansji zainwestowania nie powinny mieć charakteru blokującego rozwój terenu. Z uwagi na złożoną problematykę tych zagadnień oraz jednoczesny strategiczny charakter studium, wiele rozwiązań dotyczących nowego zainwestowania będzie możliwe dopiero na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a nawet szczegółowych koncepcji zagospodarowania przestrzennego.

W związku z brakiem znaczących zmian w strukturze funkcjonalno-przestrzennej terenu, a jedynie rozwijaniem i korektą istniejących już rozwiązań można stwierdzić, że planowany rozwój gminy Kamieniec Ząbkowicki przebiegać będzie harmonijnie i nie powinien powodować poważnych konfliktów przestrzennych.

TABELA 137: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – struktura funkcjonalna według miejscowości.

Miejscowość	Funkcje podstawowe ⁷¹	Funkcje uzupełniające (perspektywiczne)
Byczeń	rolnictwo i górnictwo	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Chałupki	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Doboszowice	rolnictwo i usługi, górnictwo	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Kamieniec Ząbkowicki	usługi, działalności produkcyjne i rolnictwo	działalności produkcyjne
Mrokocin	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Ożary	rolnictwo i leśnictwo, usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość, turystyka i rekreacja
Pomianów Górny	rolnictwo i górnictwo	bez zmian
Sławęcín	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Sosnowa	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Starczów	rolnictwo i usługi	drobna, nieuciążliwa wytwórczość
Suszka	rolnictwo	bez zmian
Śrem	rolnictwo	turystyka i rekreacja
Topola	rolnictwo i usługi, górnictwo	turystyka i rekreacja

Źródło: Opracowanie własne, 2011.

1.2. Funkcja osadnicza

Rozwój funkcji osadniczej, ze względu na uwarunkowania fizjograficzne, środowiskowe, kulturowe, infrastrukturalne i komunikacyjne powinien przede wszystkim skupiać się na uzupełnianiu istniejących układów zabudowy, a w dalszej kolejności ich rozbudowie w oparciu o istniejące i projektowane ciągi komunikacyjne.

W zakresie osadnictwa i budownictwa mieszkaniowego dla gminy Kamieniec Ząbkowicki ustala się następujące kierunki rozwoju:

- uzupełnienia istniejącej zabudowy;
- dopuszczenie przekształceń funkcji pierwotnych (zabudowy zagrodowej) do funkcji usług lokalnych lub zabudowy mieszkaniowej;
- kształtowanie nowej zabudowy w ramach strefy dopuszczalnego zainwestowania – tworzenie zabudowy zwartej (wypełnianie luk, enklaw, realizacja zabudowy w bezpośrednim sąsiedztwie terenów zainwestowanych wzdłuż istniejących dróg);
- uzupełnienie niezbędnego zakresu usług podstawowych.

Dla nowo lokalizowanej zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej ustala się:

- 1) realizację nowej zabudowy o formie architektonicznej uzasadnionej historycznie, nawiązującej do istniejącej zabudowy miejscowości, z uwzględnieniem cech charakterystycznych dla lokalnej zabudowy;
- 2) realizację obiektów z pokryciem dachu ceramicznym lub z materiałów o fakturze i barwie odpowiadającej pokryciu ceramicznemu oraz z materiałów naturalnych, kształtowaniem połaci dachowych regularnym, symetrycznym;
- 3) realizację zabudowy o zbliżonej kubaturze, wysokości, geometrii dachu oraz układzie względem głównych ciągów komunikacyjnych w obrębie jednostek planistycznych;

⁷¹ Z pominięciem funkcji mieszkaniowej obecnej w każdej miejscowości.

- 4) ograniczanie możliwości realizacji indywidualnych wjazdów z terenów położonych przy drogach wojewódzkich – włączeń należy dokonywać poprzez drogi dojazdowe.

Uściślenia parametrów nowej zabudowy należy dokonać na etapie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań. Kształtowanie zabudowy powinno odbywać się przy zachowaniu harmonii i właściwych proporcji pomiędzy terenami zainwestowanymi a otaczającym krajobrazem. W celu wzbogacenia układów zabudowy dopuszcza się lokalizowanie dominant przestrzennych, decydujących o charakterze wnętrza urbanistycznych i całych obszarów.

W ramach rozwoju funkcji osadniczej związanej z rozbudową układów zabudowy należy zabezpieczyć w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego niezbędne tereny służące obsłudze komunikacyjnej, tereny infrastruktury technicznej, obszary zieleni, w tym pełniące rolę przestrzeni publicznej, a także niezbędne do zaspokojenia potrzeb mieszkańców usługi.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji osadniczej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- b) MW – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej;
- c) MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej,
- d) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej,
- e) RMU/R – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny rolne – do czasu funkcjonowania zabudowy,
- f) R,M – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych oraz zabudowy zagrodowej,
- g) U,M – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej oraz mieszkaniowej.
- h) R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – po lokalizacji zabudowy,
- i) R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – po lokalizacji zabudowy,
- j) R/ML – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i rekreacyjnej – po lokalizacji zabudowy,

1.3. Funkcja usługowa

Funkcja usługowa na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki powinna się rozwijać w celu poprawy jakości życia mieszkańców. W każdej miejscowości powinien być zapewniony dostęp do usług handlu. Oprócz wydzielonych terenów pod usługi dopuszcza się lokalizowanie usług wśród zabudowy mieszkaniowej.

Podstawowym ośrodkiem usługowym jest Kamieniec Ząbkowicki, skupiający funkcje usług publicznych, w tym administracji, a także stanowiące centrum usługowe. W pozostałych miejscowościach funkcje usługowe realizowane powinny być w zakresie niezbędnym zarówno dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, jak i rozwoju terenów zainwestowanych. Należy dążyć do wyodrębnienia lokalnych ośrodków usługowych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Innym aspektem funkcji usługowej są tereny sportu i rekreacji, predysponowane do pełnienia funkcji przestrzeni publicznych.

Charakter zabudowy usługowej powinien nawiązywać do charakteru sąsiadującej zabudowy mieszkaniowej, za wyjątkiem sytuacji, gdy zespół zabudowy usługowej tworzy wyodrębniony układ, możliwy do rozbudowy, wyróżniający się spośród pozostałej zabudowy układu ruralistycznego, jak choćby historyczne zespoły usług w oparciu o schemat kościół – szkoła – obiekt pałacowy / podworski / handlowy. W celu wzbogacenia układów zabudowy dopuszcza się lokalizowanie dominant przestrzennych, decydujących o charakterze wnętrza urbanistycznych i całych obszarów.

Dopuszcza się zmiany przeznaczenia terenów usług publicznych na inne cele publiczne, zgodnie z mogącymi się zmieniać zapotrzebowaniem. Rezygnacja z użytkowania terenu lub obiektu z funkcji publicznej na tereny prywatne np. mieszkaniowe lub inne usługi dopuszczalna jest wyłącznie pod warunkiem zapewnienia potrzeb na innych terenach lub obiektach.

Ustala się lokalizowanie usług oświaty, kultury, sportu, zdrowia i opieki społecznej i innych usług publicznych na terenach mieszkaniowych, mieszkaniowo – usługowych, usługowych oraz innych zgodnie z ustaleniami studium. W planach miejscowych dopuszcza się wydzielanie terenów wyłącznie pod cele usług publicznych.

Innym aspektem funkcji usługowej, godnym podkreślenia, jest funkcja turystyczna. Ekologiczny rozwój turystyki powinien być głównie nastawiony na budowę małych ośrodków dla turystów poszukujących spokoju i odosobnienia oraz kontaktu z naturą. Ten kierunek, zgodny z ideą ekorozwoju, zakłada unikanie degradacji walorów przyrodniczych. Teren gminy predysponowany jest do rozwoju aktywizacji ekoturystycznej w postaci agroturystyki i turystyki wiejskiej.

Biorąc pod uwagę zasoby przyrodniczo – krajobrazowe regionu oczekuje się rozwoju następujących form ekoturystyki: krajoznawcza, kulturowa, religijna, rekreacyjna weekendowa oraz turystyka specjalistyczna. Aby osiągnąć wyżej wymienione cele należy przede wszystkim:

- zainwestować w budowę nowych funkcjonalnych obiektów sportowo – rekreacyjnych;
- przygotować nową bazę noclegową i gastronomiczną, zwłaszcza w większych wsiach;
- przygotować zabytki kultury i przyrody na przyjęcie turystów poprzez: urządzenie parkingów, ogrodzenia oraz inne działania zależne od specyfiki miejsca;
- uzgodnić z właścicielami zbiorników wodnych zasady bezkolizyjnego użytkowania turystycznego;
- zorganizować tereny do liniowej i obszarowej penetracji turystycznej na przyjęcie wypoczywających: pola biwakowe, wiaty, punkty widokowe, stanowiska do łowienia ryb, ambony;
- oznakować dodatkową sieć szlaków dla turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz ścieżek przyrodniczo – dydaktycznych i powiązać ją z istniejącą siecią znakowanych tras w sąsiednich gminach.

Walory przyrodnicze regionu powinny wpłynąć na rozbudowę infrastruktury turystycznej, szczególnie bazy noclegowo – gastronomicznej. Równie istotne jest stałe zwiększanie standardu istniejących obiektów. Ponadto wskazane jest wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów zabytkowych, przede wszystkim poprzez adaptację zespołów pałacowo – parkowych i zabudowań folwarcznych na hotele, zajazdy lub pensjonaty z towarzyszącymi im ośrodkami sportów np.: jeździeckimi. Aby wykorzystać istniejący potencjał tych obiektów należy doskonalić ich standard, dostosować infrastrukturę do wymogów architektonicznych, ekologicznych oraz ogólnych uwarunkowań ładu przestrzennego.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji usługowej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej,

- b) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej,
- c) U – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej,
- d) U,M – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej oraz mieszkaniowej,
- e) US – tereny o dominującej funkcji terenów sportu,
- f) UT – tereny o dominującej funkcji usług turystyki,
- g) UT,US – tereny o dominującej funkcji usług turystyki oraz sportu i rekreacji,
- h) UT,ZP – tereny o dominującej funkcji terenów sportu i rekreacji oraz zieleni urządzonej,
- i) P,U – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej – w zakresie przeznaczenia pod funkcje usługowe,
- j) R/MU – tereny tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – po lokalizacji funkcji usługowej,
- k) R/UT,US – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny usług turystyki oraz sportu i rekreacji – po lokalizacji zabudowy,
- l) ZP,U – tereny o dominującej funkcji zieleni urządzonej oraz usług – w zakresie funkcji usługowej.

1.4. Funkcja produkcyjna

Tereny produkcyjne powinny funkcjonować w oparciu o tereny produkcyjno-usługowe P,U, a także o tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych RU w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze.

Ponadto dopuszcza się funkcjonowanie zakładów rzemieślniczych wśród istniejącej zabudowy zagrodowej mieszkaniowej i mieszkaniowo – usługowej pod warunkiem uzyskania przez inwestorów pozytywnych opinii właściwych instytucji. Dopuszczenie lokalizowania zakładów rzemieślniczych wśród istniejącej zabudowy pełniącej funkcje mieszkaniowe nie może jednak prowadzić do pogarszania warunków zamieszkiwania mieszkańców.

Funkcja produkcyjna na terenie gminy rozwijana jest także w ramach funkcji górniczej na terenach eksploatacji surowców PG, a także na terenach PG,WS,WH oraz perspektywicznie na terenach R/PG,WS. Funkcjonowanie terenu powinno się wiązać ze szczególnym zachowaniem norm środowiska na terenach przyległych, w szczególności przeznaczonych pod funkcje osadnicze, zgodnie z przepisami odrębnymi. Po zakończeniu eksploatacji wymagane jest przeprowadzenie rekultywacji terenu z możliwym wykorzystaniem rekreacyjnym lub wodnym.

W ramach niniejszego studium terenami predysponowanymi do pełnienia funkcji produkcyjnej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) P,U – tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej i usługowej – w zakresie przeznaczenia pod funkcje produkcyjne,
- b) RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji rolniczej – w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze,
- c) PG – tereny o dominującej funkcji terenów eksploatacji surowców;
- d) PG,WS,WH – tereny o dominującej funkcji eksploatacji surowców, wód powierzchniowych oraz obiektów hydrotechnicznych – w zakresie eksploatacji surowców;
- e) R/PG,WS – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców oraz wód powierzchniowych – w zakresie eksploatacji surowców.

1.5. Funkcja rolnicza

Na wartościowych arealach rolnych (II – IV klasa bonitacyjna) produkcja rolnicza powinna być ukierunkowana na produkcję polową. Produkcja polowa na gruntach V i VI klasy jest nieopłacalna. Preferowana forma ich zagospodarowania to przeznaczenie na użytki zielone. Jako alternatywę dla gospodarstw indywidualnych proponuje się rozwój agroturystyki.

Dopuszcza się zalesianie gruntów klas bonitacyjnych IV-VI.

Dopuszcza się ustalanie w planach miejscowych zakazu zabudowy na gruntach rolnych.

Dopuszcza się funkcjonowanie i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń zlokalizowanych na terenach rolnych na podstawie przepisów odrębnych. Ponadto dopuszcza się odbudowę historycznej zabudowy zagrodowej na gruntach rolnych.

Dopuszcza się możliwość lokalizacji rozproszonej zabudowy zagrodowej gospodarstw rolnych, na gruntach klas bonitacyjnych IV-VI, pełniące funkcję produkcji rolnej, agroturystyki, rekreacyjnej lub turystycznej na zwartych kompleksach o minimalnej powierzchni 5ha, zgodnie z przepisami odrębnymi, pod następującymi warunkami:

- 1) inwestor na własny koszt doprowadza do siedliska drogę, wyposaża w niezbędną infrastrukturę techniczną;
- 2) inwestor wyposaża siedlisko w indywidualne urządzenia odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków, przyłącze energetyczne oraz zapewnia możliwość usuwania odpadów;
- 3) dopuszcza się realizację wyłącznie jednej zabudowy zagrodowej na działce;
- 4) na inwestorze spoczywa obowiązek zapewnienia warunków prowadzenia działalności rolniczej w sposób nie powodujący zagrożenia dla środowiska przyrodniczego (ze względu na ochronę gruntów, wód powierzchniowych i podziemnych, powietrza, zieleni);
- 5) zabrania się udostępniania ww. terenów na inne cele niż określone w niniejszych warunkach.

Lokalizowana zabudowa zagrodowa powinna spełniać warunki określone w poszczególnych obrębach geodezyjnych dla zabudowy lokalizowanej na terenach oznaczonych na rysunku studium symbolem R,M lub w przypadku braku takich terenów – RMU.

Dopuszcza się lokalizowanie na terenach rolnych (w tym także jako wyodrębnione tereny w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego), poza obszarami zagrożonymi powodzią, obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie przekraczającej poziomu, dla którego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy wyznaczać w studium obszary rozmieszczenia takich urządzeń i stref ochronnych związanych z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu. Dopuszczenie to nie dotyczy lokalizacji elektrowni wiatrowych, wobec których niniejsze studium wprowadza zakaz lokalizacji na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki.

W ramach niniejszego studium terenami szczególnie predysponowanymi do pełnienia funkcji rolniczej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) R – tereny o dominującej funkcji terenów rolniczych,
- b) R,M – tereny o dominującej funkcji terenów rolniczych oraz zabudowy zagrodowej,
- c) RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej – zakresie zabudowy zagrodowej;
- d) RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji rolniczej – w zakresie dopuszczalnego przeznaczenia pod produkcję rolną i przetwórstwo spożywcze,

- e) R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- f) R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- g) R/ML – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i rekreacyjnej – do czasu lokalizacji zabudowy,
- h) R/UT,US – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny usług turystyki oraz sportu i rekreacji – do czasu lokalizacji zabudowy,
- i) R/PG,WS – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców oraz wód powierzchniowych – do czasu lokalizacji zainwestowania,
- j) ZL,R – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych planowanych do zalesienia – do czasu realizacji zalesień.

1.6. Funkcja leśna

Ze względu na dużą lesistość gminy funkcja gospodarki leśnej należy do uzupełniających funkcji gminy Kamieniec Ząbkowicki. Powinna stanowić bazę do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna.

Gospodarka leśna na omawianym terenie prowadzona jest w oparciu o plany urządzenia lasu, sporządzane przez ich administratorów.

Racjonalna gospodarka leśna zapewnia: ochronę gleb i terenów szczególnie narażonych na zniszczenie lub uszkodzenie oraz ochronę wód powierzchniowych i głębinowych. Właściwa gospodarka leśna pozwala miejscowym lasom na spełnianie różnych funkcji, które można podzielić na dwie podstawowe grupy: funkcja produkcyjna i pozaprodukcyjna. Funkcje produkcyjne (gospodarcze) lasu polegają na zdolności do produkcji biomasy i ciągłego powtarzania tego procesu, co umożliwia trwale użytkowanie drewna i surowców niedrzewnych pozyskiwanych z lasu, w tym użytków gospodarki łowieckiej. Do funkcji pozaprodukcyjnych zaliczyć należy: funkcje ekologiczne i społeczne. Funkcje ekologiczne wyrażają się między innymi korzystnym wpływem lasów na kształtowanie: klimatu, atmosfery, regulacji obiegu wody w przyrodzie, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem, zachowanie potencjału biologicznego (różnorodność gatunków i ekosystemów) i różnorodności krajobrazu. Funkcje społeczne lasu kształtują głównie korzystne warunki: zdrowotne, rekreacyjne, turystyczne i edukacyjne dla społeczeństwa. Produkcja drewna jest tutaj ograniczona ze względu na pełnione funkcje pozaprodukcyjne. Dlatego też zagospodarowanie tych lasów winno mieć na celu trwałość utrzymania drzewostanu z zachowaniem w nich walorów estetyczno – krajobrazowych.

Dopuszcza się funkcjonowanie i rozbudowę istniejących obiektów i urządzeń zlokalizowanych na terenach leśnych na podstawie przepisów odrębnych.

Zgodnie z zapisami rozdziału 2. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” studium, dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI.

Przeznaczając grunty rolne pod zalesienie nie można zapomnieć o zachowaniu unikalnych walorów krajobrazu, który tworzą między innymi użytki zielone.

W ramach niniejszego studium terenami szczególnie predysponowanymi do pełnienia funkcji gospodarki leśnej są przede wszystkim tereny oznaczone na rysunku studium symbolami:

- a) ZL – tereny o dominującej funkcji lasów,
- b) R,ZL – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych planowanych do zalesienia – po realizacji zalesień, a także tereny użytków rolnych, na których zrealizowane będzie zalesienie.

2. KIERUNKI I WSKAŹNIKI DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA ORAZ UŻYTKOWANIA TERENÓW, W TYM TERENY WYŁĄCZONE Z ZABUDOWY

2.1. Metodologia ustaleń studium w zakresie kierunków i wskaźników dotyczących zagospodarowania oraz użytkowania terenów

Kierując się zasadą optymalizowania zasad zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do istniejących uwarunkowań, określono zasady zagospodarowania terenu w podziale na jednostki planistyczne, określane zazwyczaj w zakresie poszczególnych obrębów geodezyjnych, za wyjątkiem Kamieńca Ząbkowickiego, dla którego jednostki planistyczne określono dla obszaru obejmującego łącznie obręby geodezyjne Kamieniec Ząbkowicki I i Kamieniec Ząbkowicki II.

Dla poszczególnych funkcji terenu w ramach jednostek planistycznych określono zasady i wskaźniki zagospodarowania w postaci ustaleń ujętych w podrozdziale 2.2 i 2.3. Dodatkowo w rozdziale 16. określono wytyczne do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, odnoszące się zarówno do zasad i wskaźników zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych, jak i do pozostałych ustaleń studium.

TABELA 138: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – zestawienie ilości jednostek planistycznych w podziale na obręby geodezyjne.

PRZEZNACZENIE TERENU	LICZBA JEDNOSTEK PLANISTYCZNYCH W RAMACH JEDNOLITEGO PRZEZNACZENIA TERENU													
	1 – Byczeń	2 – Chatupki	3 – Doboszowice	4 – Kamieniec Ząbkowicki ⁷²	5 – Mrokocin	6 – Ożary	7 – Pilce	8 – Pomianów Górny	9 – Sławęcín	10 – Sosnowa	11 – Starczów	12 – Suszka	13 – Śrem	14 – Topola
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
MN	1			11		1								
MW				2										
MU	1			17					1	2		1		
RMU	4	7	11	7	5	9		3	4	8	7	3	4	4
RMU/R				1										

⁷² Zestawienie jednostek planistycznych dla Kamieńca Ząbkowickiego podano łącznie dla obrębów Kamieniec Ząbkowicki I oraz Kamieniec Ząbkowicki II

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
R,M			1	4				3		1			2	
U	1	1		3	1	1		1						1
U,M														1
US			1	2		1		1		1	1	1	1	1
UT		1												2
UT,US			1											
UT,ZP		2			1			1						
P,U	1	1		9	2	2		1						
PG	1		3		1			2						1
PG,WS,WH				2		1	1							
R	6	5	6	27	4	11		6	2	8	6	6	6	3
RU	1	2	1	2							3			
R/MN				5										
R/MU												1		
R/ML													1	3
R/UT,US													1	1
R/PG,WS													1	1
R,ZL		2	1	3	4	14		3	1				1	
ZL	4	9	23	20	11	18		3	8	2	8	4	4	2
ZP		1		8	1									1
ZP,U				2										
ZD	1			6							1			
ZC	1		1	2	1	1					1			1
WS	3		2	6		1				1			1	
WS,WH		1			2	3		1				1		1
WS,ZN,R														1
E													1	
K				1										
W				1										
KDG	2	2		2	1			1		1				1
KDZ				2							1			
KDL		1	2	4	1	4		2	1	7		3	3	4
KDD			1					1						
KK	2	1	1	3	1			1		1	1	1	1	

2.2. Podstawowe zasady zagospodarowania poszczególnych jednostek planistycznych

Dla wyznaczonych zgodnie z rysunkiem studium jednostek planistycznych określono przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu. Podstawowe zasady przedstawione poniżej oraz ustalenia dla terenów w poszczególnych jednostkach planistycznych, należy rozumieć łącznie z zasadami szczegółowymi określonymi w podrozdziale 2.3.

Ilekczo w ustaleniach mowa jest o funkcjach podstawowych terenów oznacza to, że w ramach danej jednostki planistycznej wyznaczonej w studium, przy miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy przeznaczyć ponad połowę powierzchni pod funkcje określone jako funkcje podstawowe. Dopuszczalne jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w ramach danej jednostki planistycznej ustalonej w studium, wyodrębnionych terenów zarówno z katalogu przeznaczeń podstawowych jak i uzupełniających – w tym ich łączenie lub wybór dostosowany do uwarunkowań. Z tego też względu dopuszczalne z punktu widzenia zgodności ze studium jest wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania terenów

przeznaczonych wyłącznie pod funkcje określone jako uzupełniające pod warunkiem, że łączna ich powierzchnia nie przekroczy połowy powierzchni jednostki planistycznej ustalonej w studium (patrz rozdział 16. części II niniejszego studium).

Podane dla każdej kategorii jednostek planistycznych przeznaczenia podstawowe i uzupełniające należy traktować jak katalog dopuszczalnych i wskazanych kierunków zagospodarowania, a nie zaś jak zestaw przeznaczeń obowiązkowy do łącznego ustalania każdorazowo dla wyznaczanych terenów.

TERENY ZABUDOWY MIESZKANIOWO-USŁUGOWEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MN – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:**

- w Byczeniu: **1.1 MN**;
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.11 MN** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.8 MN, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.9-4.11 MN)

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, w tym usługi agroturystyki, zieleni urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jednostkowych nieruchomości na cele usługowe związane z zabudową mieszkaniową, szczególnie pod usługi handlu, gastronomii lub usługi publiczne (zdrowia, oświaty, kultury);
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MW – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 MW** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II)

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, zieleni urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego jednostkowych nieruchomości na cele usługowe związane z zabudową mieszkaniową, szczególnie pod usługi handlu, gastronomii lub usługi publiczne (zdrowia, oświaty, kultury);
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **MU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej:**

- w Byczeniu: **1.1 MU**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.17 MU** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.13 MU, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.14-4.17 MU),
- w Sławęcinie: **9.1 MU**,
- w Sosnowej: **10.1-10.2 MU**,
- w Suszce: **12.1 MU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej, tereny zabudowy usługowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się istniejące tereny zabudowy produkcyjno-wytwórczej oraz składów i magazynów i ich rozbudowę, pod warunkiem nie wykraczania uciążliwością poza granice terenu, na którym jest zlokalizowana;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy dla terenów 1.1 MU, 9.1MU, 10.1-10.2 MU, 12.1 MU: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy dla terenów 4.1-4.17 MU: 4 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 15m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RMU – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zagrodowej:**

- w Byczeniu: **1.1-1.4 RMU**,
- w Chałupkach: **2.1-2.7 RMU**,
- w Doboszowicach: **3.1-3.11 RMU**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.7 RMU** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.4 RMU, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.5-4.7 RMU),
- w Mrokocinie: **5.1-5.5 RMU**,
- w Ożarach: **6.1-6.9 RMU**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.3 RMU**,
- w Sławęcinie: **9.1-9.4 RMU**,
- w Sosnowej: **10.1-10.8 RMU**,
- w Starczowie: **11.1-11.7 RMU**,
- w Suszce: **12.1-12.3 RMU**,
- w Śremie: **13.1-13.4 RMU**,
- w Topoli: **14.1-14.4 RMU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, zabudowa mieszkaniowo-usługowa, zabudowa usługowa, w tym obiekty sakralne i usługi turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny istniejącej zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, tereny sportu, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się istniejące tereny zabudowy produkcyjno-wytwórczej oraz składów i magazynów i ich rozbudowę, pod warunkiem nie wykraczania uciążliwością poza granice terenu, na którym jest zlokalizowana;
- 4) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów gospodarczych na cele mieszkaniowe i usługowe;
- 5) tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych w obszarach zwartej zabudowy ogranicza się wyłącznie do inwestycji nie zaliczanych do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- 6) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m;

- 7) dla terenu 8.3RMU uwzględnienie uciążliwości, zagrożeń i wpływu wynikającego z eksploatacji zlokalizowanego w sąsiedztwie złoża.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RMU/R – tereny o dominującej funkcji zabudowy mieszkaniowo-usługowej oraz zagrodowej, z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny rolne:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1 RMU/R** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I)

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny istniejącej zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych, zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy mieszkaniowo-usługowej, zabudowy usługowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) tereny zlokalizowane w sąsiedztwie lokalizacji zbiornika retencyjnego „Kamieniec” i docelowo planowane do wyłączenia z zainwestowania;
- 4) dopuszczenie bieżących remontów i funkcjonowania obiektów do czasu decyzji o likwidacji zabudowy.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R,M – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych oraz zabudowy zagrodowej:**

- w Doboszowicach: **3.1 R,M**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.4 R,M** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1 R,M, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.2-4.4 R,M),
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.3R,M**,
- w Sosnowej: **10.1 R,M**,
- w Śremie: **13.1-13.2 R,M**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne, tereny zabudowy zagrodowej w gospodarstwach rolnych;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny usług agroturystyki, tereny sportu, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych w obszarach zwartej zabudowy ogranicza się wyłącznie do inwestycji nie zaliczanych do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9m;
- 5) dopuszcza się realizację wyłącznie jednej zabudowy zagrodowej na działce;
- 6) dla terenu 8.3R,M uwzględnienie uciążliwości, zagrożeń i wpływu wynikającego z eksploatacji zlokalizowanego w sąsiedztwie złoża.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **U – tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej:**

- w Byczeniu: **1.1 U**,
- w Chałupkach: **2.1U**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.3 U** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki),
- w Mrokocinie: **5.1U**,
- w Ożarach: **6.1U**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1U**,
- w Topoli: **14.1U**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usługowej, w tym usługi turystyki;

- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa mieszkaniowo-usługowa, tereny sportu i rekreacji, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania istniejących obiektów gospodarczych na cele mieszkaniowe i usługowe;
- 4) dopuszcza się lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców wbudowane w zabudowę usługową;
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m;
- 6) dla terenu 14.1U zakaz zabudowy na zasadach określonych w ustawie prawo wodne;
- 7) dla terenów 1.1U i 14.1U możliwość włączenia całości lub części terenu do zbiornika wodnego (włączenie do zbiornika Topola).

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **U,M** – **tereny o dominującej funkcji zabudowy usługowej oraz mieszkaniowej**:

- w Topoli: **14.1 U,M**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy usługowej, tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) zakaz zabudowy na zasadach określonych w ustawie prawo wodne;
- 4) możliwość włączenia całości lub części terenu do zbiornika wodnego (włączenie do zbiornika Topola).

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **US** – **tereny o dominującej funkcji terenów sportu i rekreacji**:

- w Doboszowicach: **3.1 US**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 US** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1 US, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.2 US),
- w Ożarach: **6.1 US**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1 US**,
- w Sosnowej: **10.1 US**,
- w Starczowie: **11.1 US**,
- w Suszce: **12.1US**,
- w Śremie: **13.1 US**,
- w Topoli: **14.1US**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny sportu i rekreacji;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurzadzona, drogi wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie urządzeń związanych z podstawową funkcją terenu, a także obiektów małej architektury;
- 4) dopuszcza się zabudowę usługową związaną z funkcją podstawową terenu, o maksymalnej wysokości nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 7m;
- 5) zakaz lokalizacji zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej;
- 6) dla terenu 1.1US możliwość włączenia całości lub części terenu do zbiornika wodnego (włączenie do zbiornika Topola);

- 7) dla terenu 4.2 US dopuszcza się, w przypadku udokumentowania złoża surowców oraz uzyskania koncesji, przeznaczenie terenu lub części terenu pod eksploatację surowców – w takim wypadku na przeznaczonym pod funkcje eksploatacji obszarze wykluczona funkcja podstawowa i uzupełniająca jednostki planistycznej;
- 8) dla terenu 8.1US uwzględnienie uciążliwości, zagrożeń i wpływu wynikającego z eksploatacji zlokalizowanego w sąsiedztwie złoża.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **UT – tereny o dominującej funkcji usług turystyki:**

- w Chałupkach: **2.1 UT**,
- w Topoli: **14.1-14.2 UT**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny usług turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców obiektów usługowych, realizowane wyłącznie jako funkcja towarzysząca, tereny sportu, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców wbudowane w zabudowę usługową;
- 4) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **UT,US – tereny o dominującej funkcji usług turystyki oraz sportu i rekreacji:**

- w Doboszowicach: **3.1 UT,US**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny usług turystyki, tereny sportu i rekreacji;
- 2) funkcja uzupełniająca: lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców obiektów usługowych, realizowane wyłącznie jako funkcja towarzysząca, tereny sportu, zieleń urządzona i nieurzadzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się lokale mieszkalne dla właścicieli lub zarządców wbudowane w zabudowę usługową;
- 4) dopuszcza się przeznaczenie terenu lub części terenu pod eksploatację surowców, zgodnie z koncesją – w takim wypadku na przeznaczonym pod funkcje eksploatacji obszarze wykluczona funkcja podstawowa i uzupełniająca jednostki planistycznej, w szczególności dotycząca funkcji mieszkaniowej;
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **UT,ZP – tereny o dominującej funkcji usług turystyki oraz zieleni urządzonej:**

- w Chałupkach: **2.1-2.2 UT,ZP**,
- w Mrokocinie: **5.1 UT,ZP**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1 UT,ZP**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny usług turystyki, tereny zieleni urządzonej;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, zieleń nieurzadzona, wody powierzchniowe, drogi wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;

- 3) dopuszcza się lokalizowanie urządzeń związanych z podstawową funkcją terenu, a także obiektów małej architektury;
- 4) dopuszcza się zabudowę usługową związaną z funkcją podstawową terenu, o maksymalnej wysokości nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9m;
- 5) zakaz lokalizacji zabudowy mieszkaniowej oraz mieszkaniowo-usługowej.

TERENY ZABUDOWY PRODUKCYJNEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **P,U** – **tereny o dominującej funkcji zabudowy produkcyjnej oraz usługowej:**

- w Byczeniu: **1.1 P,U**,
- w Chałupkach: **2.1 P,U**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.9 P,U** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.4 P,U, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.5-4.9 P,U);
- w Mrokocinie: **5.1-5.2 P,U**
- w Ożarach: **6.1-6.2 P,U**
- w Pomianowie Górnym: **8.1 P,U**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zabudowy produkcyjnej, produkcyjno-usługowej oraz usługowej, bazy, składy, magazyny;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi dojazdowe oraz wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym maszty infrastrukturalne;
- 3) wprowadza się zakaz lokalizowania zabudowy mieszkaniowej (dopuszczalna funkcja lokali mieszkalnych dla właścicieli lub zarządców obiektów);
- 4) dopuszcza się lokalizowanie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **PG** – **tereny o dominującej funkcji terenów eksploatacji surowców:**

- w Byczeniu: **1.1 PG**
- w Doboszowicach: **3.1-3.2 PG**
- w Mrokocinie: **5.1 PG**
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.2 PG**
- w Topoli: **14.1 PG**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny eksploatacji surowców;
- 2) dopuszcza się prowadzenie eksploatacji w ramach uzyskanej koncesji, na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 3) dopuszcza się lokalizowanie zabudowy związanej z prowadzoną działalnością wydobywczą na warunkach określonych jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem P,U;
- 4) po zakończeniu eksploatacji w ramach rekultywacji dopuszcza się wprowadzanie funkcji rekreacyjnej wraz z niezbędną infrastrukturą, zielenią i wodami powierzchniowymi pod warunkiem zgodności z koncepcją rekultywacji terenu;
- 5) dla terenów 1.1PG, 3.2PG, 8.2PG i 14.1PG po zakończeniu eksploatacji, w ramach prowadzonej rekultywacji, dopuszczenie realizacji na całości lub części terenu zbiornika wodnego (włączenie do zbiornika Topola);
- 6) dopuszcza się częściowe zagospodarowanie terenu pod eksploatację.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **PG,WS,WH** – **tereny o dominującej funkcji eksploatacji surowców, wód powierzchniowych oraz obiektów hydrotechnicznych:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 PG,WS,WH** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Ożarach: **6.1 PG,WS,WH**,
- w Pilcach: **7.1 PG,WS,WH**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny eksploatacji surowców, tereny wód powierzchniowych, tereny obiektów hydrotechnicznych;
- 2) tereny przeznaczone docelowo pod zbiornik retencyjny „Kamieniec”;
- 3) dopuszcza się prowadzenie eksploatacji w ramach uzyskanej koncesji, na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 4) w ramach lokalizacji obiektów hydrotechnicznych zbiornika retencyjnego „Kamieniec” dopuszczenie lokalizacji elektrowni wodnych;
- 5) dopuszcza się częściowe zagospodarowanie terenu pod eksploatację.

TERENY UŻYTKOWANE ROLNICZO:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R** – **tereny o dominującej funkcji terenów rolnych:**

- w Byczeniu: **1.1-1.6 R**,
- w Chałupkach: **2.1-2.5 R**,
- w Doboszowicach: **3.1-3.7 R**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.27 R** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.20 R, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.21-4.27 R),
- w Mrokocinie: **5.1-5.4 R**,
- w Ożarach: **6.1-6.11 R**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.6 R**,
- w Sławęcinie: **9.1-9.2 R**,
- w Sosnowej: **10.1-10.8 R**,
- w Starczowie: **11.1-11.6 R**,
- w Suszce: **12.1-12.6R**,
- w Śremie: **13.1-13.6 R**,
- w Topoli: **14.1-14.3 R**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: uprawy polowe;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa zagrodowa, lokalizowana na podstawie warunków określonych w rozdziale 1.5. Funkcja rolnicza części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” studium, obiekty i urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii, lokalizowane na podstawie warunków określonych w rozdziale 1.5. Funkcja rolnicza części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” studium, obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, istniejące kompleksy terenów leśnych, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, w tym stawy rybackie, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym obiekty hydrotechniczne;
- 3) dopuszcza się wyznaczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zwartych terenów przeznaczonych pod tereny obsługi produkcji w gospodarstwie rolnych;
- 4) dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI;

- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych;
- 6) dla terenów 1.2R, 3.2R i 3.3R. dopuszczenie realizacji na całości lub części terenu zbiornika wodnego (włączenie do zbiornika Topola).

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **RU – tereny o dominującej funkcji terenów obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych:**

- w Byczeniu: **1.1 RU**,
- w Chałupkach: **2.1-2.2 RU**,
- w Doboszowicach: **3.1RU**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 RU** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Starczowie: **11.1 RU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: uprawy polowe, tereny obsługi produkcji w gospodarstwach rolnych, tereny produkcji rolnej;
- 2) funkcja uzupełniająca: zabudowa zagrodowa w gospodarstwach rolnych i rybackich, obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, zieleń urządzona i nieurządzona, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, w tym biogazownie;
- 3) dopuszcza się usługi wynikające z zapotrzebowania mieszkańców;
- 4) dopuszcza się zmianę sposobu użytkowania usługowe i produkcyjne;
- 5) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 9m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/MN – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.5 R/MN** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I)

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem MN;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/MU – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej:**

- w Suszce: **12.1 R/MU**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;

- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem MU;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/ML – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy letniskowej i rekreacyjnej:**

- w Śremie: **13.1 R/ML,**
- w Topoli: **14.1-14.3 R/ML**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy letniskowej i rekreacyjnej;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej ustala się zasady zagospodarowania:
  - funkcja podstawowa: tereny zabudowy letniskowej i rekreacyjnej,
  - funkcja uzupełniająca: tereny sportu, tereny usług turystyki, zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej,
  - maksymalna wysokość nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 7m;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/UT,US – tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej:**

- w Śremie: **13.1 R/UT,US,**
- w Topoli: **14.1 R/UT,US**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny usług turystyki oraz sportu i rekreacji;

- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny usług turystyki oraz sportu i rekreacji ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem UT,US;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R/PG,WS** – **tereny o dominującej funkcji terenów rolnych z perspektywicznym przeznaczeniem pod tereny eksploatacji surowców oraz wód powierzchniowych**:

- w Śremie: **13.1 R/PG,WS**,
- w Topoli: **14.1 R/PG,WS**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny eksploatacji surowców oraz wód powierzchniowych całej jednostki planistycznej lub jej części;
- 4) w przypadku przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny aktywności gospodarczych ustala się zasady zagospodarowania jak dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem PG,WS,WH;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R,ZL** – **tereny o dominującej funkcji terenów rolnych planowanych do zalesienia**:

- w Chałupkach: **2.1-2.2 R,ZL**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.3 R,ZL** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Mrokocinie: **5.1-5.4 R,ZL**,
- w Ożarach: **6.1-6.14 R,ZL**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.3 R,ZL**,
- w Sławęcinie: **9.1 R,ZL**,
- w Śremie: **13.1 R,ZL**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny rolne planowane do zalesienia;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi transportu rolnego, zadrzewienia śródpolne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) dopuszcza się przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod tereny lasów;
- 4) dopuszcza się utrzymanie funkcji rolniczej terenów lub części terenów;
- 5) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

TERENY ZIELENI I WÓD:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZL** – **tereny o dominującej funkcji lasów**:

- w Byczeniu: **1.1-1.4 ZL**,

- w Chałupkach: **2.1-2.9 ZL**,
- w Doboszowicach: **3.1-3.23 ZL**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.20 ZL** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.16 ZL, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.17-4.20 ZL),
- w Mrokocinie: **5.1-5.11 ZL**,
- w Ożarach: **6.1-6.18 ZL**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.3 ZL**,
- w Sławęcinie: **9.1-9.8 ZL**,
- w Sosnowej: **10.1-10.2 ZL**,
- w Starczowie: **11.1-11.8 ZL**,
- w Suszce: **12.1-12.4 ZL**,
- w Śremie: **13.1-13.4 ZL**,
- w Topoli: **14.1-14.2 ZL**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny lasów w rozumieniu przepisów odrębnych, zadrzewienia, istniejące kompleksy użytków rolnych;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty małej architektury, w tym służące obsłudze ruchu turystycznego, punkty widokowe, drogi leśne, trasy turystyczne, ciągi piesze, ścieżki i trasy rowerowe, wody powierzchniowe, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 3) ustala się zakaz zabudowy, z wyjątkiem obiektów związanych z użytkowaniem i zagospodarowaniem terenów lasów w rozumieniu przepisów odrębnych;
- 4) obowiązek przestrzegania zakazów i nakazów wynikających z przepisów odrębnych;
- 5) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne lasów, w tym na cele masowego wypoczynku;
- 6) dopuszcza się zalesianie istniejących kompleksów rolnych;
- 7) możliwość włączenia terenów lub części terenów w granicach obszarów górniczych (ustanowionych obecnie lub na późniejszym etapie) do terenów eksploatacji surowców – w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dopuszcza się wyodrębnienie na cele eksploatacji surowców oraz przeprowadzenie procedury wyłączenia z produkcji leśnej;
- 8) dopuszcza się lokalizację inwestycji infrastrukturalnych i drogowych, w tym magistrali infrastruktury technicznej o znaczeniu ponadlokalnym, na zasadach określonych w przepisach odrębnych.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **ZP – tereny o dominującej funkcji zieleni urządzonej**:

- w Chałupkach: **2.1 ZP**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.8 ZP** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Mrokocinie: **5.1 ZP**,
- w Topoli: **14.1 ZP**,

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej;
- 2) dla terenu 14.1 ZP w Topoli jako funkcję podstawową dopuszcza się przyjmowanie terenów zieleni nieurządzonej i izolacyjnej;
- 3) funkcja uzupełniająca: tereny sportu i rekreacji, wody powierzchniowe, ciągi piesze i rowerowe;
- 4) dopuszcza się lokalizację obiektów małej architektury i pomników oraz obiektów i urządzeń związanych z pełnioną funkcją;
- 5) na terenach 4.1 ZP oraz 5.1 ZP zlokalizowane są nieczynne cmentarze;

- 6) dla terenu 4.5ZP dopuszczenie wprowadzanie zabudowy usługowej związanej z funkcją podstawową terenu, o maksymalnej wysokości nowej zabudowy: 2 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 7m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami ZP,U – tereny o dominującej funkcji terenów zieleni urządzonej oraz zabudowy usługowej:

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 ZP,U** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I)

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny zieleni urządzonej – parki, tereny zabudowy usługowej, w tym usługi turystyki;
- 2) funkcja uzupełniająca: zieleń urządzona i nieurządzona, wody śródlądowe, drogi, ciągi pieszo-jezdne i piesze, ścieżki i trasy rowerowe, parkingi, obiekty małej architektury, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej oraz związane z funkcją parkową i usługową;
- 3) maksymalna wysokość nowej zabudowy: 3 kondygnacje nadziemne, w tym poddasze użytkowe, lecz nie więcej niż 12m.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami ZC – tereny cmentarzy:

- w Byczeniu: **1.1 ZC**,
- w Doboszowicach: **3.1 ZC**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 ZC** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Mrokocinie: **5.1 ZC**,
- w Ożarach: **6.1 ZC**,
- w Starczowie: **11.1 ZC**,
- w Topoli: **14.1 ZC**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny cmentarzy;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej, obiekty małej architektury, obiekty sakralne;
- 3) zagospodarowanie i użytkowanie w oparciu o przepisy odrębne.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami ZD – tereny o dominującej funkcji terenów ogrodów działkowych:

- w Byczeniu: **1.1 ZD**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.6 ZD** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.4 ZD, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.5-4.6 ZD),
- w Starczowie: **11.1ZD**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny ogrodów działkowych;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, drogi wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, obiekty małej architektury;
- 3) zakaz lokalizacji budynków przeznaczonych na stały pobyt ludzi.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami WS – tereny wód powierzchniowych:

- w Byczeniu: **1.1-1.3 WS**,
- w Doboszowicach: **3.1-3.2 WS**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.6 WS**,
- w Ożarach: **6.1 WS**,
- w Sosnowej: **10.1 WS**,

- w Śremie: **13.1 WS**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych – cieki i zbiorniki wodne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty i urządzenia hydrotechniczne, tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, ciągi piesze;
- 3) w odległości 1,5m od linii brzegowej powierzchniowych wód publicznych zabrania się stawiania ogrodzeń;
- 4) przy ciekach należy zapewnić pas terenu w celu prowadzenia konserwacji urządzeń melioracyjnych sprzętem mechanicznym;
- 5) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne oraz wprowadzanie urządzeń związanych z funkcją rekreacyjną.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **WS,WH – tereny o dominującej funkcji wód powierzchniowych oraz obiektów hydrotechnicznych:**

- w Chałupkach: **2.1 WS,WH,**
- w Mrokocinie: **5.1-5.2 WS,WH,**
- w Ożarach: **6.1-6.3 WS,WH,**
- w Pomianowie Górnym: **8.1 WS,WH,**
- w Śremie: **13.1 WS,WH,**
- w Topoli: **14.1 WS,WH**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych, obiekty i urządzenia hydrotechniczne;
- 2) funkcja uzupełniająca: tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, drogi techniczne;
- 3) w odległości 1,5m od linii brzegowej powierzchniowych wód publicznych zabrania się stawiania ogrodzeń;
- 4) przy ciekach należy zapewnić pas terenu w celu prowadzenia konserwacji urządzeń melioracyjnych sprzętem mechanicznym;
- 5) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne oraz wprowadzanie urządzeń związanych z funkcją rekreacyjną;
- 6) dla terenów 8.1WS, WH i 14.1WS,WH dopuszczenie wydobywania kruszyw.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **WS,ZN,R – tereny o dominującej funkcji wód powierzchniowych, zieleni nieurządzonej oraz terenów rolnych:**

- w Topoli: **14.1 WS,ZN,R**

ustala się:

- 1) funkcja podstawowa: tereny wód powierzchniowych, tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej, tereny rolne;
- 2) funkcja uzupełniająca: obiekty i urządzenia hydrotechniczne, drogi techniczne;
- 3) w odległości 1,5m od linii brzegowej powierzchniowych wód publicznych zabrania się stawiania ogrodzeń;
- 4) przy ciekach należy zapewnić pas terenu w celu prowadzenia konserwacji urządzeń melioracyjnych sprzętem mechanicznym;
- 5) dopuszcza się użytkowanie rekreacyjne oraz wprowadzanie urządzeń związanych z funkcją rekreacyjną;
- 6) dopuszcza się przeznaczenie terenu lub części terenu pod eksploatację surowców;
- 7) dopuszcza się docelowe włączenie terenu lub części terenu do zbiornika retencyjnego „Topola”.

TERENY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **E – tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w energię elektryczną:**

- w Śremie: **13.1 E**

ustala się:

- 1) przeznaczenie uzupełniające: zabudowa związana z obsługą obiektu, zieleni urządzona i nieurzadzona, drogi dojazdowe i wewnętrzne, ciągi pieszo-jezdne i piesze, parkingi, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej;
- 2) użytkowanie zgodnie z przepisami odrębnymi.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **K – tereny obiektów i urządzeń unieszkodliwiania ścieków:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1 K** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I)

ustala się:

- 1) użytkowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się ustanawianie, zmianę i znoszenie stref ograniczonego użytkowania.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **W – tereny obiektów i urządzeń zaopatrzenia w wodę:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1 W** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I)

ustala się:

- 1) użytkowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się ustanawianie, zmianę i znoszenie stref ochrony pośredniej i bezpośredniej.

TERENY KOMUNIKACJI:

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDG – tereny dróg głównych:**

- w Byczeniu: **1.1-1.2 KDG**,
- w Chałupkach: **2.1-2.2 KDG**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 KDG** (w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I),
- w Mrokocinie: **5.1KDG**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1KDG**,
- w Sosnowej: **10.1KDG**,
- w Topoli: **14.1KDG**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) w przypadku zmiany przebiegu drogi dopuszcza się włączanie części terenu do terenów sąsiadujących oraz ujednocianie funkcji;
- 5) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDZ – tereny dróg zbiorczych:**

- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.2 KDZ** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1 KDZ, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.2 KDZ),
- w Starczowie: **11.1 KDZ**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;

- 4) w przypadku zmiany przebiegu drogi dopuszcza się włączanie części terenu do terenów sąsiadujących oraz ujednolicanie funkcji;
- 5) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDL – tereny dróg lokalnych:**

- w Chałupkach: **2.1 KDL**,
- w Doboszowicach: **3.1-3.2 KDL**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **3.1-3.2 KDL** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1-4.3 KDL, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.4 KDL),
- w Mrokocinie: **5.1 KDL**,
- w Ożarach: **6.1-6.4 KDL**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1-8.2 KDL**,
- w Sławęcinie: **9.1 KDL**,
- w Sosnowej: **10.1-10.7 KDL**,
- w Suszce: **12.1-12.3 KDL**,
- w Śremie: **13.1-13.3 KDL**,
- w Topoli: **14.1-14.4 KDL**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) w przypadku zmiany przebiegu drogi dopuszcza się włączanie części terenu do terenów sąsiadujących oraz ujednolicanie funkcji;
- 5) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KDD – tereny dróg dojazdowych:**

- w Doboszowicach: **1.1 KDD**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1 KDD**

ustala się:

- 1) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 2) dopuszcza się wykonywanie remontów w istniejących liniach rozgraniczających;
- 3) dopuszcza się poszerzanie terenu drogi na tereny sąsiednie;
- 4) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury.

Dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **KK – tereny kolejowe:**

- w Byczeniu: **1.1-1.2 KK**,
- w Chałupkach: **2.1 KK**,
- w Doboszowicach: **3.1 KK**,
- w Kamieńcu Ząbkowickim: **4.1-4.3 KK** (w tym: w obrębie Kamieniec Ząbkowicki I – 4.1 KK, w obrębie Kamieniec Ząbkowicki II – 4.2-4.3 KK),
- w Mrokocinie: **5.1 KK**,
- w Pomianowie Górnym: **8.1 KK**,
- w Sosnowej: **10.1 KK**,

- w Starczowie: **11.1 KK**,
- w Suszce: **12.1 KK**,
- w Śremie: **13.1 KK**

ustala się:

- 1) przeznaczenie podstawowe: tereny kolejowe;
- 2) zagospodarowanie zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 3) dopuszcza się wprowadzenie zieleni izolacyjnej i ozdobnej oraz lokalizację nie ograniczających bezpieczeństwa ruchu reklam, obiektów małej architektury,
- 4) tereny 1.2 KK, 2.1 KK, 3.1 KK, 4.1-4.3 KK, 5.1 KK, 8.1 KK, 11.1 KK, 12.1 KK to tereny zamknięte;
- 5) możliwość alternatywnego zagospodarowania terenów 1.1 KK, 10.1 KK i 13.1 KK – nieczynnej linii kolejowej jako tereny komunikacji innego rodzaju – dróg, kolejki wąskotorowej, ścieżek rowerowych i pieszych, tras turystycznych i innych.

2.3. Szczegółowe zasady i wskaźniki zagospodarowania jednostek planistycznych

WSKAŹNIKI INTENSYWNOŚCI ZABUDOWY I POWIERZCHNI BIOLOGICZNIE CZYNNEJ

W celu prawidłowego kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu określa się maksymalne wskaźniki powierzchni zabudowanej i minimalne wskaźniki powierzchni biologicznie czynnej:

- 1) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **MN, MW, MU**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 75%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 25%,
- 2) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **RMU, RMU/R**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej dla pozostałych terenów: 60%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 30%,
- 3) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **R, M, U, UT, UT, US, UT, ZP**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 80%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 20%,
- 4) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **US**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 50%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 0%,
- 5) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **R, M**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 30%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 70%,
- 6) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem **RU**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 80%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 20%,
- 7) dla terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami **P, U**:
  - a) maksymalny wskaźnik powierzchni zabudowanej: 90%,
  - b) minimalny wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej: 10%.

Określonych powyżej granicznych wartości wskaźników nie stosuje się dla:

- działek istniejących, w tym o powierzchniach nie spełniających warunków minimalnej powierzchni działki określonej dla danej jednostki planistycznej, szczególnie gdy są zlokalizowane w obrębie terenów zabudowanych;

- nowo wydzielanych działek budowlanych, zlokalizowanych w obrębie terenów zabudowanych, w bezpośrednim sąsiedztwie których pozostałe działki już zabudowane i zagospodarowane nie spełniają warunków granicznych wartości wskaźników określonych w niniejszym studium;
- działek, na których realizowana jest przebudowa i rozbudowa istniejącej zabudowy.

ZASADY PODZIAŁU NIERUCHOMOŚCI

Ustala się następujące minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych w obrębie poszczególnych jednostek planistycznych:

- dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami MN, MU, RMU – 800m²;
- dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, mieszkaniowo-usługowej, letniskowej i rekreacyjnej, rzemieślniczej i zagrodowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami MW, MU, RMU, R/ML – 1000m²;
- dla zabudowy zagrodowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolem R,M – 2000m²;
- zabudowy usługowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami MU, RMU, U – 600m²;
- zabudowy usług turystyki, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami UT, UT,US, UT,ZP - 1000m²;
- dla zabudowy produkcyjnej, wytwórczej i usługowej, lokalizowanej w obrębie terenów oznaczonych na rysunku studium symbolami AG, RU – 2000m².

Dopuszcza się lokalizowanie zabudowy na działkach istniejących, mniejszych niż podane powyżej.

Ponadto w zakresie podziału i scalania nieruchomości:

- dopuszcza się scalanie i wtórny podział działek na terenach zainwestowanych zgodnie z warunkami jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz z zapewnieniem dostępu do drogi publicznej dla podzielonych nieruchomości zgodnie z przepisami odrębnymi;
- określane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalne powierzchnie działek wydzielanych w wyniku scalenia i wtórnego podziału należy ustalać jako nie mniejsze niż określone powyżej minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych;
- pod urządzenia infrastruktury technicznej oraz w celu wytyczenia dróg wewnętrznych, ciągów pieszych, rowerowych, miejsc postojowych lub budowy przepompowni ścieków, dodatkowych stacji transformatorowych dopuszcza się wydzielenie działek o wielkościach i na warunkach wynikających z przepisów odrębnych.

USTALENIA W ZAKRESIE KSZTAŁTOWANIA ZABUDOWY I ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW

W zakresie kształtowania zabudowy ustala się:

- 1) lokalizowanie zabudowy o jednolitym układzie głównej kalenicy do drogi w ramach poszczególnych układów zabudowy,
- 2) lokalizowanie zabudowy o geometrii dachu nawiązującej do zabudowy sąsiadującej w zakresie kształtu i nachylenia połaci dachowych;
- 3) w ramach nowych zespołów zabudowy oraz uzupełniania i kontynuacji zabudowy istniejącej stosowanie ujednoliconych parametrów zabudowy w zakresie kubatury, wysokości, geometrii dachu, nachylenia połaci dachowych oraz układzie głównej kalenicy do drogi;

- 4) dla zabudowy mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej i zagrodowej stosowanie dachów stromych, regularnych, symetrycznych;
- 5) dla zabudowy usługowej i produkcyjnej, w tym produkcji rolnej dopuszcza się stosowanie dachów płaskich pod warunkiem jednolitego ich stosowania w obrębie całego terenu;
- 6) dla zabudowy o dachach stromych stosowanie pokrycia dachów z materiałów ceramicznych lub z materiałów o fakturze i barwie odpowiadającej pokryciu ceramicznemu;
- 7) lokalizowanie zabudowy nawiązującej charakterem do tradycyjnej lokalnej architektury;
- 8) lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów i elewacji ujednoliconym dla zespołów zabudowy, nie stanowiącej dysharmonii w przestrzeni, w szczególności lokalizowanie zabudowy o kolorystyce dachów utrzymanej w odcieniach czerwieni, brązu i szarości.

Ponadto proponuje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:

- ustalanie zakazu lokalizowania budynków w postaci dominant, stanowiących konkurencję przestrzenną dla istniejącego układu ruralistycznego, w odniesieniu do jego ekspozycji;
- ustalanie parametrów i wytycznych kształtowania zabudowy w zakresie detalu architektonicznego, rozplanowania otworów okiennych i kolorystyki;
- ustalanie wymogów dotyczących lokalizowania obiektów małej architektury jako elementu uzupełniającego i wzbogacającego kompozycję przestrzenną;
- ustalanie linii zabudowy umożliwiającej kontynuację i zachowanie rytmu oraz kompozycji zabudowy w ramach układu;
- ustalanie wymogów w zakresie lokalizowania nośników reklamowych;
- ustalanie zasad rewitalizacji i odtwarzania układów zieleni komponowanej oraz historycznie uzasadnionej nawierzchni dróg.

Dla terenów otwartych (głównie terenów rolniczych i terenów wód powierzchniowych) celem zachowania i ochrony wartości krajobrazowych postuluje się:

- zachowanie, odtwarzanie i uzupełnianie elementów zieleni śródpolnej, wzbogacającej krajobraz;
- ochronę ekspozycji miejscowości, w szczególności stref cennych kulturowo układów ruralistycznych wsi, z dróg i innych punktów obserwacyjnych.

POZOSTAŁE USTALENIA I REGULACJE

Dopuszcza się odstępstwa od określonej dla poszczególnych jednostek planistycznych maksymalnej wysokości zabudowy w przypadku:

- zabudowy o charakterze zabytkowym, obiektów sakralnych i dominant przestrzennych;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej na terenach o zróżnicowanych warunkach fizjograficznych, celem dostosowania ich wysokości do zabudowy na terenach sąsiednich;
- pojedynczej zabudowy lub zespołów zabudowy lokalizowanej w miejscach szczególnie eksponowanych, ze względu na konieczność indywidualnego kształtowania;
- przebudowy i nadbudowy budynków, szczególnie związanej ze zmianą geometrii dachów.

W przypadkach określonych powyżej maksymalną wysokość zabudowy należy określać indywidualnie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

2.4. Tereny wyłączone z zabudowy

Ustalenia studium wprowadzają zakaz zabudowy obiektami kubaturowymi na terenach:

- lasów ZL (w rozumieniu zakazu zabudowy określonego dla lasów w przepisach odrębnych).

Dopuszcza się możliwość ustalania zakazów zabudowy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w wyniku szczegółowo przeprowadzonej analizy uwarunkowań, szczególnie dla terenów:

- gleb II i III klasy bonitacyjnej;
- lasów.

3. OBSZARY I ZASADY OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I JEGO ZASOBÓW, OCHRONY PRZYRODY ORAZ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

3.1. Obszary i obiekty objęte ochroną

Na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki ochronie przyrodniczej podlegają:

- obszar Natura 2000 „Łęgi koło Chałupek” (PLH 020104);
- pomniki przyrody;
- gatunki roślin i zwierząt prawnie chronionych.

Dla obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 roku (Dz. U. z 2004 roku, nr 92, poz. 880 z późn. zm.) ustala się zasady gospodarowania i ochrony wynikające z zapisów ww. ustawy.

Na rysunku studium, w części dotyczącej uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego (załącznik nr 3) uwzględniono treść sumaryczną przeprowadzonej w 2008 roku inwentaryzacji przyrodniczej gminy Kamieniec Ząbkowicki⁷³. Należy jednak nadmienić, że część graficzna inwentaryzacji przyrodniczej została sporządzona w oparciu o nieprawidłową delimitację administracyjną gminy, co mogło pozostać nie bez wpływu na część ustaleń opracowania. W wyniku analizy dokumentu stwierdzono jednostkowe błędy graficzne w oznaczeniach stanowisk roślin i zwierząt prawnie chronionych, skorygowane w opracowaniu ekofizjograficznym, sporządzonym na potrzeby opracowań planistycznych gminy Kamieniec Ząbkowicki (rysunek studium, w części dotyczącej uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego zawiera uproszczone odwzorowanie). Wykazano także braki w zobrazowaniu graficznym wyników inwentaryzacji w odniesieniu do gatunków pod ścisłą ochroną. Nieścisłości te nie są znaczące z punktu widzenia oceny zasobów przyrodniczych na potrzeby studium.

3.2. Obszary proponowane do objęcia ochroną

Według przeprowadzonej w 2008 roku inwentaryzacji przyrodniczej gminy Kamieniec Ząbkowicki obecne zabezpieczenie najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy w postaci obszaru NATURA 2000 „Łęgi koło Chałupek” oraz 24 pomników przyrody nie jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb związanych z ochroną przyrody i środowiska. W obrębie gminy wytypowano 9 obszarów, które wyróżniają się walorami przyrodniczymi w skali lokalnej i zasługują na ochronę. Uwzględniono propozycje poszczególnych specjalistów, w niektórych przypadkach ostatecznie zaproponowano inną formę ochrony uwzględniając współwystępowanie na danym terenie wszystkich gatunków roślin i zwierząt wymagających ochrony. W niektórych przypadkach pozostawiono do wyboru dwie formy ochrony.

---

⁷³ EkoPrzestrzeń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

Biorąc jednak pod uwagę dynamicznie planowany rozwój gminy, w tym planowane inwestycje celu publicznego o znaczeniu krajowym (zbiornik retencyjny „Kamieniec”) oraz powiązane z tym inne inwestycje na terenie gminy, po przeprowadzeniu ponownych analiz na potrzeby niniejszego studium uznano, że obecne zabezpieczenie najwartościowszych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym terenów gminy w postaci obszaru NATURA 2000 oraz pominków przyrody, przy funkcjonowaniu ochrony gatunkowej roślin i zwierząt, jest wystarczające z punktu widzenia potrzeb związanych z ochroną przyrody i środowiska.

3.3. Ochrona powietrza

W celu obniżenia negatywnego wpływu emisji zanieczyszczeń do powietrza należy:

- stosować ekologiczne paliwa do celów grzewczych (energia elektryczna, gaz, oleje opałowe itp.);
- wprowadzić alternatywne, ekologiczne systemy wytwarzania ciepła i energii (kolektory słoneczne, pompy ciepła, kotłownie na biomasę: zrębki wierzby energetycznej itd.);
- poprawić stan techniczny dróg, w celu zmniejszenia emisji spalin;
- prowadzić akcję edukacyjną i informacyjną dla mieszkańców gminy o aktualnych, korzystnych dla środowiska systemach spalania paliw;
- egzekwować utrzymywanie czystości dróg przez rolników i firmy nawożące na ich nawierzchnię błoto oraz inne zanieczyszczenia powodujące po wysuszeniu intensywne pylenie;
- tworzyć naturalne bariery izolacyjne (bufory zanieczyszczeń) wzdłuż ciągów komunikacyjnych, promować i zwiększać atrakcyjność zbiorowych i proekologicznych środków transportu.

3.4. Ochrona wód powierzchniowych

Wody powierzchniowe należy chronić przed zanieczyszczeniem w sposób kompleksowy zgodnie z najnowszymi technologiami i obowiązującymi przepisami z wykorzystaniem istniejących obiektów infrastruktury technicznej.

Aby to osiągnąć należy:

- uregulować gospodarkę ściekową tego obszaru poprzez modernizację i rozwój systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków;
- koryta rzek i ich brzegi zachować bez zmian, zaś w przypadku koniecznej regulacji brzegów stosować materiały i formy obudowy zharmonizowane z otoczeniem;
- zachować w pełni ciągi zieleni lęgowej wzdłuż brzegów rzek;
- modernizować obiekty i urządzenia zaopatrzenia w wodę;
- prowadzić edukację ekologiczną w zakresie oszczędzania wody;
- stosować kodeks dobrych praktyk rolniczych i planów nawozowych;
- graniczyć rolnicze użytkowanie gruntów położonych w bezpośrednim sąsiedztwie cieków wodnych;
- kontrolować postępowania z nawozami naturalnymi (gnojowica, obornik);
- likwidować nielegalne zrzutów ścieków komunalnych do wód lub ziemi;
- promowanie wykorzystania dostępnych zasobów czystych wód powierzchniowych do wykorzystania w procesach nie wymagających wód podziemnych (np. hydrotransport, prace porządkowe, podlewanie zieleni).

Ponadto należy prowadzić właściwą eksploatację, modernizację, konserwację a także odbudowę systemu urządzeń melioracji wodnych na obszarze gminy.

3.5. Ochrona gleb

W celu ochrony przed degradacją gleb należy:

- stosować kompleksową gospodarkę związaną z oczyszczaniem ścieków bytowych i przechowywaniem nawozów naturalnych;
- promować i stosować nowoczesne, bezpieczne dla środowiska technologie rolnicze;
- użytkować gleby w sposób adekwatny do ich klasy bonitacyjnej;
- ograniczać przeznaczania ich na cele nierolnicze lub nieleśne;
- zachować torfowiska i oczka wodne jako naturalne zbiorniki wodne;
- przeciwdziałać degradacji chemicznej gleb poprzez ochronę powietrza i wód powierzchniowych;
- racjonalnie stosować wapno, nawozy sztuczne i środki ochrony roślin na terenach rolnych i leśnych;
- występować do Starosty o nakazywanie rekultywacji terenów zdegradowanych przez jego użytkowników.

Na terenie gminy zinwentaryzowano i zewidencjonowano 3 osuwiska (zobrazowane na rysunku studium). Zlokalizowane są one w następujących miejscach:

- Kamieniec Ząbkowicki – na południowym stoku Góry Zamkowej;
- Sławęcín – na północny – wschód od miejscowości;
- Śrem – na południowy – zachód od miejscowości.

Ponadto należy zewidencjonować kolejne osuwisko zlokalizowane w Kamieńcu Ząbkowickim (Łopienica) w pobliżu Góry Krzyżowej. Wyszczególnione powyżej osuwiska nie zagrażają bezpośrednio terenom obecnie zainwestowanym.

3.6. Ochrona przed hałasem

Zmniejszenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców gminy powinno się odbywać poprzez:

- utrzymanie aktualnego poziomu hałasu w obszarach, gdzie sytuacja akustyczna jest korzystna;
- ograniczenie poziomu hałasu emitowanego przez środki transportu w obszarach miejskich i wiejskich oraz wzdłuż głównych dróg;
- wyeliminowanie z użytkowania środków transportu, maszyn i urządzeń, z których emisja hałasu nie odpowiada przyjętym standardom;
- wprowadzenie koniecznych zmian w inżynierii ruchu drogowego;
- poprawienie organizacji ruchu ułatwiającą płynność jazdy;
- poprawę stanu nawierzchni ulic;
- rozbudowę ścieżek rowerowych;
- budowę ekranów akustycznych;
- zwiększenie ilości izolacyjnych pasów zieleni;
- właściwe kształtowanie linii zabudowy i brył powstających budynków w celu zminimalizowania wpływu hałasu drogowego;
- działania ograniczające hałas przemysłowy, w tym zwłaszcza przez obowiązek wprowadzania pasów zieleni izolacyjnej.

3.7. Ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym

Głównym zadaniem jest ograniczenie wpływu promieniowania elektromagnetycznego na mieszkańców gminy poprzez:

- dotrzymanie obowiązujących norm w zakresie promieniowania elektromagnetycznego jonizującego i niejonizującego;
- wykorzystywanie w projektowaniu linii nowych technologii materiałowych i rozwiązań projektowych dla wyeliminowania w otoczeniu linii, a zwłaszcza na powierzchni ziemi natężeń pola powyżej 1kV/m;

- wykluczanie w planach zagospodarowania przestrzennego możliwości zabudowy pod trasami linii przesyłowych i w pobliżu stacji transformatorowych;
- ustanawianie obszarów ograniczonego użytkowania na terenach, gdzie odpowiednie analizy wykazują znaczne przekroczenie dopuszczalnego poziomu promieniowania.

Wzdłuż istniejących linii napowietrznych 110 kV, 20 kV oraz 0,4 kV należy zachować wolne od zabudowy i dostępne dla prowadzenia prawidłowej eksploatacji linii pasy terenu (wolne od drzew, konarów i krzewów) w zależności od poziomu napięcia:

- 40 m dla linii 110 kV (po 20 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 22 m dla linii 20 kV (po 11 m z obu stron linii, licząc w poziomie od osi linii);
- 3 m dla linii 0,4 kV (wzdłuż osi linii).

Wszelkie zmiany zagospodarowania terenu pod liniami elektroenergetycznymi 110 kV należy projektować w oparciu o obowiązujące przepisy prawne w tym zakresie.

Strefą ochronną obejmuje się również maszty telefonii cyfrowej (GSM) oraz inne instalacje radiotelekomunikacyjne, zgodnie z przepisami odrębnymi.

3.8. Ochrona zasobów surowców mineralnych

W celu ochrony zasobów surowców mineralnych ustala się racjonalne gospodarowanie złożami.

Na terenie gminy znajduje się 11 udokumentowanych złóż kopalin. Jest to 7 złóż kruszywa naturalnego: „Przyłęk – Pilce”, „Pilce – Suszka III”, „Bartniki III”, „Topola – Zbiornik”, „Byczeń I”, „Pomianów” i „Kozielno”, 3 złoża kamieni drogowych i budowlanych: „Doboszowice”, „Doboszowice 1” i „Pomianów” oraz 1 złożo surowców ilastych ceramiki budowlanej „Byczeń”. W ramach udzielonych decyzji i koncesji wyznaczono następujące obszary i tereny górnicze złóż:

- koncesją nr 17/92 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku, Decyzją nr 43/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 31.01.1996 roku oraz Decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 5/2012 z dnia 12.03.2012 roku dla złoża „Topola – Zbiornik” ustanowiono obszar i teren górniczy „Topola” o powierzchni 1795374 m². Koncesji udzielono do dnia 31.12.2020 roku.
- koncesją nr 16/92 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 20.05.1992 roku oraz Decyzją nr 58/96 Wojewody Wałbrzyskiego z dnia 13.02.1996 roku dla złoża „Przyłęk – Pilce” ustanowiono obszar i teren górniczy „Pilce” o powierzchni 9318052 m². Koncesji udzielono do dnia 19 maja 2017 roku.
- koncesją nr 24/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 19.06.1999 roku dla części złoża „Doboszowice” ustanowiono obszar górniczy „Doboszowice II” o powierzchni 117500 m² oraz teren górniczy „Doboszowice II” o powierzchni 841600 m². Koncesji udzielono na okres 21 lat.
- koncesją nr 34/99 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 20.09.1999 roku dla złoża „Pomianów” ustanowiono obszar górniczy „Pomianów Górny II” o powierzchni 851430 m² oraz teren górniczy „Pomianów Górny II” o powierzchni 2052003 m². Koncesji udzielono na okres 21 lat.
- decyzją nr 3/E/2000 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 10.10.2011 roku, Decyzją nr 29/2005 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 20 października 2005 roku oraz Decyzją Marszałka Województwa Dolnośląskiego nr 4/2012 z dnia 12.03.2012 roku dla złoża „Pomianów” wyznaczono obszary górnicze „Pomianów Pole A” o powierzchni 117130,50 m² i „Pomianów Pole B” o powierzchni 38861,50 m² oraz teren górniczy „Pomianów” o powierzchni 692889 m². Koncesji udzielono do dnia 31.12.2020 roku.

- decyzją nr 16/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 14.04.2011 roku dla złoża „Byczeń I” wyznaczono obszar górniczy „Byczeń II” o powierzchni 975701 m² oraz teren górniczy „Byczeń II” o powierzchni 1039811 m². Koncesji udzielono do dnia 19.10.2029 roku.
- decyzją nr 25/2011 Marszałka Województwa Dolnośląskiego z dnia 06.07.2011 roku dla złoża „Doboszowice 1” wyznaczono obszary górnicze „Doboszowice 1A” o powierzchni 445785,15 m² i „Doboszowice 1B” o powierzchni 582523,25 m² oraz teren górniczy „Doboszowice 1–I” o powierzchni 2972466,26 m². Koncesji udzielono do dnia 21.09.2055 roku.

Dla obszarów i terenów górniczych obowiązują zasady gospodarowania zgodnie z zapisami ustawy Prawo geologiczne i górnicze z dnia 4 lutego 1994 roku (Dz. U. 2005 nr 228, poz. 1947 z późn. zm.).

Dopuszcza się eksploatację udokumentowanych po uchwaleniu niniejszego studium złóż surowców mineralnych, zlokalizowanych na terenach rolnych oraz innych wybranych, dla których taką możliwość ustalono w zapisach szczegółowych dla jednostek planistycznych w rozdziale 2 „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” niniejszego studium. Z tego względu za zgodne z ustaleniami niniejszego studium należy uznać sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego terenów górniczych takich złóż.

W przypadku opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujących istniejące lub projektowane tereny górnicze, a także obszary zlokalizowane w strefie oddziaływania terenów górniczych, należy uwzględniać uwarunkowania i zagrożenia związane z eksploatacją tych złóż.

3.9. Ochrona zasobów wód podziemnych

Z uwagi na przewodność hydrauliczną, wydajność potencjalną studni oraz ryzyko zagrożenia zasobów wodnych na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki wyodrębniono, zgodnie z regionalizacją hydrogeologiczną A.S. Kleczkowskiego (1990) Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP). Jest to trzeciorzędowy GZWP nr 338 „Subzbiornik Paczków – Niemodlin”. Zbiornik wymaga wysokiej ochrony (OWO). Na obszarze OWO postuluje się zakazać lub ograniczyć budowę obiektów produkcyjnych stwarzających zagrożenia dla środowiska, budowy składowisk wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz oczyszczalni ścieków, lokalizacji i eksploatacji ferm hodowlanych, stosujących technologie szczególnie uciążliwe dla środowiska oraz innej działalności gospodarczej mogącej spowodować trwałe zanieczyszczenie gruntów i wód powierzchniowych oraz podziemnych.

Ochrona wód na cele zbiorowego zaopatrzenia w wodę powinna być realizowana na zasadach określonych w przepisach odrębnych, w tym w decyzjach o ustanowieniu stref ochronnych ujęć wody. Na terenie gminy funkcjonują następujące strefy ochronne ujęć wody:

- strefa ochrony bezpośredniej oraz strefa ochrony pośredniej wewnętrznej dla ujęcia wody pitnej Kamieniec Ząbkowicki, ustanowione decyzją nr 4/W/20001 Starosty Ząbkowickiego z dnia 12 stycznia 2001 roku (znak WRS–6223/73/2000/4/2001) dla Zakładu Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Nowej Rudzie;
- strefa ochrony pośredniej o mniejszym zakresie ograniczeń w korzystaniu z wód i użytkowaniu gruntów dla ujęć i źródeł wody pitnej dla miasta Wrocławia, ustanowiona decyzją nr RLS.gw.I.053./17/74 Wojewody Wrocławskiego z dnia 31 marca 1974 roku.

Istnieje obowiązek zabezpieczenia i ochrony istniejących i projektowanych ujęć wody na całym obszarze gminy.

3.10. Ochrona krajobrazu kulturowego

Obszar gminy Kamieniec Ząbkowicki charakteryzuje się stosunkowo dobrze zachowanym, pozbawionym znaczących elementów dysharmonizujących, krajobrazem kulturowym, charakterystycznym dla lokalnych uwarunkowań. Historycznie uwarunkowana zabudowa, cechująca się typowymi dla lokalnej architektury obiektami, w większości miejscowości wiejskich tworzy czytelne układy ruralistyczne, lokalizowane na terenach rolnych w bliskim sąsiedztwie rozległych kompleksów rolnych, w nawiązaniu do głównego układu komunikacyjnego.

Celem ochrony krajobrazu kulturowego, zapisy niniejszego studium wprowadzają szereg ustaleń regulujących zasięg oraz wymogi dotyczące lokalizacji nowej zabudowy. Wprowadzanie tych ustaleń do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapewni racjonalną gospodarkę przestrzenną, ukierunkowaną na zachowanie oraz harmonijny rozwój krajobrazu kulturowego gminy.

4. OBSZARY I ZASADY OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Na obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki ochronie kulturowej na podstawie przepisów odrębnych podlegają:

- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków;
- obiekty i obszary zabytkowe wpisane do gminnej ewidencji zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków;
- stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkim wykazie zabytków archeologicznych.

Wykazy zabytków architektury i budownictwa oraz stanowisk archeologicznych ujętych w rejestrze oraz ewidencji zabytków, znajdują się w załącznikach do niniejszego tekstu.

Rejestr zabytków oraz ewidencja zabytków podlegają sukcesywnej weryfikacji i uzupełnieniom. Wpisywanie i skreślanie z rejestru i ewidencji zabytków poszczególnych obiektów nie jest sprzeczne z ustaleniami studium.

Dla obiektów i obszarów ujętych w gminnej ewidencji zabytków proponuje się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zachowania lub odtwarzania, zgodnie z historycznymi wartościami:

- bryły obiektu,
- geometrii i sposobu krycia dachu,
- kompozycji elewacji, w tym detalu,
- stolarki okiennej i drzwiowej w zakresie rozmieszczenia oraz podziałów,
- kolorystyki.

Potwierdzone w terenie stanowiska archeologiczne należy otoczyć szczególną opieką i bezwzględnie zakazać prowadzenia jakichkolwiek działań mogących naruszyć stan zabytku.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych ustala się:

- obowiązek pierwszeństwa działań związanych z ochroną stanowisk archeologicznych wobec wszelkich przedsięwzięć budowlanych i ziemnych (budów, robót instalacyjnych, gazociągów, wodociągów, kabli energetycznych i telefonicznych, rowów melioracyjnych, tworzenie nowych wyrobisk kruszywa i składowisk odpadów oraz innych prac ziemnych),

- prowadzenie w obrębie stanowiska archeologicznego oraz w jego otoczeniu badań archeologicznych o zakresie i rodzaju ustalonym na zasadach określonych w przepisach odrębnych,
- zakaz naruszania stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej (grodziska, kurhany, wały itp.),
- stosowanie wymogów wynikających z przepisów odrębnych przy każdorazowym znalezisku archeologicznym.

Należy zauważyć, że największym niebezpieczeństwem dla zachowania istniejących na terenie gminy zabytków jest ich zły stan techniczny oraz brak lub niewłaściwe zagospodarowanie. Dla części obiektów, w szczególności nie objętych ochroną w postaci wpisu do rejestru, działaniami z zakresu prawa miejscowego, mogącymi przyczynić się do ratowania tych obiektów przed zupełną degradacją, byłoby urealnienie wymogów dotyczących ich ochrony, a w szczególności do zasad odnoszących się do remontów tych obiektów, bez ryzyka utraty przez obiekt cennych walorów decydujących o wartości zabytkowej. Jednak w zdecydowanej większości powodem złego stanu technicznego obiektów są problemy natury ekonomicznej i własnościowej, niemożliwe do uregulowania na szczeblu planowania przestrzennego, a wymagające opracowania kompleksowych mechanizmów działania.

Należy nadmienić, że w obowiązującym dotychczas studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (w tym obowiązujących zmian planu ogólnego) określono zasady ochrony wartości kulturowych. Część z tych zapisów niezgodnie z obowiązującym prawem ustala ponadobowiązkowe nakazy odnośnie obiektów zabytkowych i obszarów objętych ochroną kulturową. Szczególnie dotyczy to ustalania obowiązku uzgadniania czynności inwestorskich z właściwym terytorialnie konserwatorem zabytków. Z powyższych względów niniejsze studium, w odniesieniu do obiektów zabytkowych i obszarów objętych ochroną kulturową, w tym stref ochrony konserwatorskiej, nie uwzględnia wszystkich ustaleń dokonanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w tym zakresie.

Ponadto, w świetle obowiązującej sytuacji prawnej (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) poza formami ochrony konserwatorskiej przewidzianej w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustala jedynie (w odniesieniu do stref konserwatorskich zaproponowanych w „Studium Środowiska Kulturowego Gminy Kamieniec Ząbkowicki”) strefy ochrony konserwatorskiej układów urbanistycznych we wsiach Byczeń, Chałupki, Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola (określone w niniejszym studium jako strefy „A” ochrony konserwatorskiej) oraz strefy ochrony krajobrazu kulturowego dla wsi Byczeń, Chałupki Doboszowice, Kamieniec Ząbkowicki, Mrokocin, Ożary, Pomianów Górny, Sławęcín, Starczów, Śrem i Topola (określone w niniejszym studium jako strefy „K” ochrony krajobrazu kulturowego). Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w obowiązującej formie podczas procedury planistycznej uzyskały akceptację organów właściwych w zakresie ochrony zabytków. Fakt ten ma szczególne znaczenie w odniesieniu prawa miejscowego (jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, dla których wiążące są ustalenia studium) do prawa własności i wynikających z tego zasad szacowania wartości nieruchomości. Z tego względu, kierując się zasadą proporcjonalności w respektowaniu prawa własności w odniesieniu do obowiązku uwzględnienia w studium zasad ochrony obiektów cennych kulturowo, dokonano oceny zarówno wartości kulturowych terenu, jak i potrzeb oraz możliwości ustanowienia w studium, a w perspektywie również w planach miejscowych, restrykcji odnośnie ochrony cennych kulturowo obszarów i obiektów, w zakresie jaki przysługuje kompetencji studium.

Wobec powyższego, celem określenia zasad i zakresu ochrony wartości kulturowych na obszarze gminy poddano analizie teren w zakresie:

- zachowania wartości kompozycyjnych terenu, w tym usytuowania i relacji przestrzennych układów ruralistycznych;
- wartości kompozycyjnych układów urbanistycznych i ruralistycznych;
- usytuowania układu urbanistycznego lub ruralistycznego w krajobrazie naturalnym, w tym ekspozycji układu;
- stopnia zachowania istniejących historycznych obiektów i kompozycji urbanistycznej lub ruralistycznej;
- wartości elementów układów urbanistycznych i ruralistycznych, takich jak rozplanowanie sieci ulic i dróg, parcelacja terenu, poszczególne obiekty architektoniczne i inżynierskie, ukształtowanie terenu i krajobrazu, układy komponowanej zieleni itp.;

a także jakości obszarów otwartych (najczęściej pełniących funkcje rolnicze).

W wyniku przeprowadzonej analizy ustalono, że we wszystkich jednostkach osadniczych wiejskich zachowane zostały układy ruralistyczne, charakteryzujące się:

- dobrym stanem zachowania zabudowy o cechach historycznych lub typowych dla lokalnej tradycji architektonicznej;
- czytelnym układem ruralistycznym, nie zaburzonym występowaniem znacząco dysharmonizujących elementów zaburzających jego kompozycję;
- występowaniem zabudowy o wysokich walorach architektonicznych i kulturowych, wartej zachowania i ochrony.

Biorąc pod uwagę ustalenia niniejszego studium, zawarte w ustaleniach rozdziału 2 części II, w sposób zdecydowany ograniczające wprowadzanie elementów i obiektów dysharmonizujących przestrzeń (poza dopuszczeniami wynikającymi z przepisów odrębnych), a także regulujące zasady zagospodarowania oraz parametry i wskaźniki zabudowy, obowiązujące dla wszystkich jednostek planistycznych przeznaczonych pod zainwestowanie, uznaje się je, w połączeniu z wymogami przepisów odrębnych w zakresie ochrony zabytków oraz strefami ochrony konserwatorskiej, ustalonymi w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, za wystarczające z punktu widzenia zapewnienia ochrony wartości kulturowych oraz zabytków. W związku z powyższym odstępuje się od wyznaczania dodatkowych stref ochrony konserwatorskiej.

W ramach stref „A” ochrony konserwatorskiej przyjmuje się następujące ustalenia:

- otoczenia budynku chronionego oraz wnętrza zespołów budowlanych należy przekształcać i zagospodarowywać zielenią urządzoną i przydomowymi urządzeniami wypoczynkowo – rekreacyjnymi, niezbędnymi placami gospodarczymi oraz ciągami komunikacji pieszej i pieszo-jezdnej, m.in. poprzez likwidację substandardowej, tymczasowej zabudowy gospodarczej i garaży,
- rozbudowę istniejących budynków oraz budynki nowe należy lokalizować w sposób uzupełniający istniejący układ zabudowy, w nawiązaniu do ukształtowanej linii zabudowy, a w przypadku zabudowy rozproszonej w nawiązaniu do kompozycji rozplanowania istniejącego zespołu budowlanego, przebudowa i rozbudowa zabudowy powinna odpowiadać istniejącym elementom,
- zabudowa uzupełniająca powinna być formowana przy zachowaniu jednorodnego charakteru architektoniczny poszczególnych ciągów i zespołów budowlanych, kontynuacji cech zabudowy zabytkowej,
- tereny zieleni należy formować jako założenia o swobodnych układach kompozycyjnych, nawiązujących do naturalnych form ukształtowania zieleni występujących w otoczeniu oraz do form kulturowych inspirowanych tą zasadą,
- ogrodzenia należy dostosować do tradycyjnych form występujących w otoczeniu obiektów zabytkowych.

W ramach stref „K” ochrony krajobrazu kulturowego przyjmuje się następujące ustalenia:

- ochrona układów zabudowy poszczególnych wsi;

- ochrona gabarytów i formy zabudowy, w tym dachu;
- ochrona cech stylistycznych tradycyjnej zabudowy obejmujących kompozycje bryły i elewacji, proporcje elementów architektonicznych kształtujących bryły i elewacje, elementów dekoracyjnych i detalu;
- ochrona rozwiązań materiałowych tradycyjnej zabudowy;
- ochrona dominant architektonicznych obiektów wpisanych do rejestru zabytków;
- ochrona elementów krajobrazu naturalnego integralnie związane z zespołami zabytkowymi, w szczególności Góry Zamkowej i doliny Nisy Kłodzkiej;
- ochrona panoram krajobrazowych poszczególnych wsi gminy,

Ochrona wymienionych elementów zagospodarowania terenu i zabudowy oraz elementów krajobrazu naturalnego i panoram krajobrazowych polega na ich zachowaniu i restauracji, na dopuszczeniu ich zrównoważonej przebudowy i rozbudowy terenów zainwestowanych zgodnie z ustaleniami tożsamymi dla strefy „A” ochrony konserwatorskiej.

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie wskazuje się dóbr kultury współczesnej, wymagających objęcia ochroną.

5. KIERUNKI ROZWOJU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

5. 1. Infrastruktura komunikacyjna

Układ komunikacyjny gminy Kamieniec Ząbkowicki tworzą:

a) drogi wojewódzkie:

- nr 382: Paczków – Kamieniec Ząbkowicki – Ząbkowice Śląskie – Dzierżoniów – Świdnica – Stanowice.
- nr 390: Łądek Zdrój – Złoty Stok – Kamieniec Ząbkowicki.
- nr 395: Chałupki – Ziębice – Strzelin – Wrocław.

b) drogi powiatowe:

- 3142D: od DP 3143D (Mąkolno) do DK 46
- 3143D: od DW 390 (Kamieniec Z. – Ożary – Laski) do DK 46
- 3144D Ożary – Mąkolno
- 3149D: od DW 385 (Budzów – Potworów – Przyłęk – Ożary)
- 3159D Grochowiska – Suszka
- 3160D: (Przyłęk – Suszka – Kamieniec Z.) do DW 382
- 3177D: Sieroszów – Stolec – Kamieniec Z.
- 3178D: od DW 385 (Niedźwiednik – Starczów – Kamieniec Z.) do DW 382
- 3179D: od DW 382 (Byczeń – Kamieniec Z., ul. Ogrodowa)
- 3180D: od DW 390 (Śrem – Topola)
- 3181D: Śrem – Sosnowa – Płonica
- 3182D: od DW 390 (Sławęcín – Topola) do DP 3193D
- 3193D: Starczówek – Niedźwiedź – Doboszowice – Topola – Błotnica (DK 46)
- 3199D: od DW 382 (Pomianów Górny – Mrokocin – Chałupki) do DW 395
- 3200D: Doboszowice – Pomianów Górny

c) drogi gminne publiczne:

- 118832 D: Sosnowa – Rogały
- 118841 D: Doboszowice
- 118842 D: Mrokocin

d) drogi wewnętrzne w Kamieńcu Ząbkowickim o znaczeniu lokalnym (ulice):

- Astrowa
- Basztowa
- Boczna
- Bratkowa
- Bolesława Chrobrego
- Cicha
- Daleka
- Fiołkowa
- Gajowa
- Jasna
- Kościelna
- Plac Błonie
- Plac Kościelny
- Kręta
- Krótka
- Krzywa
- Krzyżowa
- Lipowa
- Młyńska
- Mostowa
- Nauczycielska
- Ogrodowa
- Parkowa
- Piaskowa
- Polna
- Różana
- Rumiankowa
- Sadowa
- Skorolecka
- Szpitalna
- Urzędnicza
- Wąska
- Wileńska
- Wodociągowa
- XXX-lecia PRL
- Zamkowa
- Zielona

e) pozostałe drogi wewnętrzne, transportu rolnego oraz drogi leśne;

f) linia kolejowa nr 137: Legnica – Świdnica – Kamieniec Ząbkowicki – Nysa – Kędzierzyn Koźle – Gliwice – Katowice;

g) linia kolejowa nr 276: Wrocław – Strzelin – Kamieniec Ząbkowicki – Kłodzko – Międzylesie;

h) linia kolejowa nr 334: Kamieniec Ząbkowicki – Złoty Stok (nieczynna).

Określa się następujące kierunki rozwoju układu komunikacyjnego gminy Kamieniec Ząbkowicki:

- modernizacja DW nr 382 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;

- modernizacja DW nr 390 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- modernizacja DW nr 395 na całej długości do pełnych parametrów klasy „G”;
- budowa obejścia miejscowości Byczeń i Kamieniec Ząbkowicki w ciągu DW nr 382;
- budowa obejścia miejscowości Chałupki w ciągu DW nr 395;
- przebudowa wraz z korektą trasy odcinków dróg powiatowych nr 3143D, 3149D i 3180D w związku z realizacją zbiornika retencyjnego „Kamieniec” wraz z infrastrukturą towarzyszącą;
- modernizacja dróg powiatowych do pełnych parametrów klasy „L”, docelowo do klasy „Z”;
- modernizacje i przebudowy dróg gminnych;
- dostosowanie parametrów jezdni i nośności nawierzchni dróg powiatowych i gminnych do ruchu ciężkiego i pojazdów rolniczych;
- sukcesywne zastępowanie nawierzchni gruntowej na bitumiczną na drogach gminnych;
- budowa dróg wewnętrznych do obsługi poszczególnych posesji oraz dojazdów do użytków rolnych;
- budowa chodników dla ruchu pieszego i rowerowego;
- budowa zatok autobusowych;
- monitoring natężenia hałasu emitowanego przez pojazdy.
- alternatywne wykorzystanie linii kolejowej nr 334 do innych rodzajów transportu (kolejka wąskotorowa, transport kołowy, trasy rowerowe).

Na trasie proponowanych przebiegów obejść miejscowości Byczeń, Chałupki i Kamieniec Ząbkowicki w ciągach dróg wojewódzkich wskazane jest przyjmowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego następujących ustaleń (z zastrzeżeniem możliwości ich modyfikacji na etapie prowadzonych prac planistycznych, w uzgodnieniu z zarządcą dróg):

- szerokość w liniach rozgraniczających minimalnie 35m;
- dopuszczenie użytkowania dotychczasowego do czasu realizacji inwestycji, z zakazem zabudowy i lokalizacji uzbrojenia podziemnego w infrastrukturę techniczną;
- linia zabudowy dla nowych inwestycji minimalnie 20m.

Ponadto postuluje się na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego weryfikację przyjętych w dotychczasowych dokumentach planistycznych klas i parametrów dróg, stosownie do zakresu realizowanej przez nie obsługi. Dla tego też parametry dróg, w tym minimalne docelowe szerokości dróg w liniach rozgraniczających należy uzgadniać z zarządcami dróg.

Dopuszcza się realizowanie remontów i przebudowy istniejących dróg w obrębie istniejących pasów drogowych, w tym także przewidzianych do zmiany przebiegu.

Ze względu na istniejące uwarunkowania na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki dopuszcza się realizację dróg o obniżonych parametrach, szczególnie w zakresie minimalnej szerokości dróg w liniach rozgraniczających, a także zmianę klasy dróg w uzgodnieniu z zarządcą drogi. Za dopuszczalne uznaje się także etapowanie realizacji dróg oraz korektę ich przebiegów w stosunku do określonych na rysunku studium, celem ich dostosowania do warunków lokalnych związanych z ukształtowaniem terenu, sytuacją własnościową lub względami technicznymi.

W ramach realizacji obejść miejscowości w ciągach dróg wojewódzkich i powiatowych, w tym realizowanych w wyniku zmian w zagospodarowaniu (lokalizacja zbiornika retencyjnego „Kamieniec”, zmiana zagospodarowania terenów w związku z eksploatacją surowców) dopuszcza się korygowanie przebiegów dróg ustalonych na rysunku studium, a także włączanie odcinków dróg, wyłączonych w wyniku przebudowy z użytkowania, do terenów sąsiadujących z możliwością przeznaczenia na funkcje określone dla tych terenów.

Drogi określone na rysunku studium jako pozostałe drogi uzupełniające układ komunikacyjny gminy zaliczane są do dróg gminnych oraz wewnętrznych, transportu rolnego i leśnych.

Dopuszcza się lokalizowanie ścieżek i tras rowerowych na terenie gminy, które docelowo powinny stanowić ważny element uzupełniający drogowy układ komunikacyjny i system tras turystycznych.

Dla terenów zainwestowania sąsiadujących z terenami kolejowymi należy uwzględnić wytyczne wynikające z przepisów odrębnych.

W celu zapewnienia prawidłowej obsługi ruchu samochodowego należy zapewnić rozwój systemu parkingów i miejsc obsługi. Niniejsze studium dopuszcza lokalizację parkingów w terenach zabudowy, zarówno w postaci wydzielonych terenów, jak i towarzyszących miejsc parkingowych. W tym celu ustala się minimalne ilości miejsc parkingowych dla poszczególnych funkcji terenu:

- 1 miejsce parkingowe na 1 lokal mieszkalny w zabudowie mieszkaniowej,
- 1 miejsce parkingowe na każde 50m² powierzchni użytkowej w zabudowie usługowej i produkcyjnej lub 1 miejsce parkingowe na 5 użytkowników jednocześnie.

Dopuszcza się ustanawianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wyższych współczynników minimalnych miejsc parkingowych, w szczególności dla terenów nowego zainwestowania.

Miejsca parkingowe należy zapewniać w obrębie danej nieruchomości. Dopuszcza się stosowanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odstępstw od tej reguły pod warunkiem, że w bezpośrednim sąsiedztwie przewidziany jest parking do obsługi tej funkcji, spełniający wymogi minimalnych ilości miejsc parkingowych lub możliwe jest wykorzystanie miejsc postojowych wzdłuż dróg i ulic sąsiadujących z nieruchomościami.

5. 2. Infrastruktura techniczna

Na całym obszarze gminy Kamieniec Ząbkowicki dopuszcza się lokalizowanie nie przewidzianych w studium urządzeń i obiektów infrastruktury technicznej, w tym sieci dystrybucyjnych i przesyłowych. W szczególności dopuszcza się lokalizowanie urządzeń i obiektów stanowiących ekologiczne źródła zaopatrzenia w energię elektryczną.

Ustala się ogólne zasady uzbrojenia terenu w infrastrukturę techniczną:

- należy dążyć do sytuacji, w której wszystkie nowe liniowe elementy infrastruktury technicznej, poza przyłączami do poszczególnych obiektów, powinny być usytuowane pod ziemią (linie elektroenergetyczne niskiego i średniego napięcia oraz telefoniczne wyłącznie kablowe) oraz mają przebiegać w liniach rozgraniczających dróg i ulic, lub innych przestrzeniach publicznych, w uzgodnieniu z zarządcami dróg;
- w sytuacjach uzasadnionych względami technicznymi bądź bezpieczeństwa dopuszcza się przeprowadzenie sieci poza układem ulic pod warunkiem zachowania ustaleń przepisów odrębnych obowiązujących przy projektowaniu sieci;
- wszelkie inwestycje oraz zmiany w zakresie zaopatrzenia w ciepło, wodę, gaz, energię elektryczną, sieć telekomunikacyjną, odprowadzania ścieków oraz lokalizacji urządzeń technicznych wymagają uzyskania warunków technicznych od właściwych administratorów sieci;

- lokalizacja konstrukcji wsporczych dla infrastruktury technicznej, w tym masztów, powinna być realizowana przy zachowaniu zasady ograniczania wpływu na krajobraz, w tym na walory widokowe, oraz nie powinna kolidować z zachowaniem tradycyjnych dominant architektonicznych wsi i konkurować z nimi.

5.2.1. Zaopatrzenie w wodę

W ramach zaopatrzenia w wodę ustala się budowę sieci wodociągowej rozdzielczej w części wsi Doboszowice i Ożary (dotychczas nie zwodociągowanych) oraz budowę i rozbudowę istniejących sieci na terenach istniejącego i planowanego zainwestowania na obszarze całej gminy.

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w wodę:

- zaopatrzenie w wodę dla celów bytowo-gospodarczych, przeciwpożarowych i grzewczych z ujęć wody z zachowaniem istniejących systemów wodociągowych z dalszą ich rozbudową i utrzymaniem;
- zaopatrzenie w wodę rozdzielczą siecią wodociagową prowadzoną w liniach rozgraniczających dróg, zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi, ze szczególnym uwzględnieniem warunków dostępności do wody dla celów przeciwpożarowych, pod warunkiem uzgodnienia prowadzenia sieci z odpowiednim zarządzającym drogą;
- w sytuacjach uzasadnionych dopuszcza się korzystanie z indywidualnych źródeł zaopatrzenia w wodę;
- dopuszcza się prowadzenie sieci poza liniami rozgraniczającymi dróg w uzgodnieniu z właścicielami nieruchomości, wymagane jest formalne ustalenie zasad dostępności sieci w sytuacjach awaryjnych lub w celu jej modernizacji;
- rozbudowę sieci na terenach nowego zainwestowania według warunków technicznych uzgodnionych z administratorem;
- ustala się obowiązek zabezpieczenia i ochrony istniejących i projektowanych ujęć wody na całym obszarze gminy.

5.2.2. Odprowadzanie ścieków

Obecnie na terenie gminy sieć kanalizacyjną posiada część miejscowości Kamieniec Ząbkowicki w rejonie ulic: Astrowej, Bratkowej, Dworcowej, Fiołkowej, Gajowej, Kolejowej (do nr 42), Krzywej, Mostowej, Nauczycielskiej, Ogrodowej, Osiedla B. Chrobrego, Osiedla B. Krzywoustego, Osiedla XXX-lecia PRL, Parkowej, Różanej, Rumiankowej, Sadowej, Skoroleckiej i Zamkowej. Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy ma priorytetowe znaczenie. Według planów (koncepcja programowa z 2000 roku) budowa sieci kanalizacyjnej składać się będzie z 11 etapów, kolejno: Kamieniec Ząbkowicki, Starczów, Byczeń i Śrem, Sosnowa i Rogały, Ożary, Doboszowice, Bartniki, Sławęcín, Topola, Pomianów Górny, Mrokocin, Chałupki, Suszka.

Plany inwestycyjne dotyczące realizacji sieci kanalizacyjnej w poszczególnych miejscowościach gminy powinny stanowić punkt wyjścia do wyznaczenia granic aglomeracji.

Ustala się ogólne zasady odprowadzania i oczyszczenia ścieków bytowych i komunalnych:

- zakaz odprowadzania nie oczyszczonych ścieków do gruntu, cieków powierzchniowych oraz wód podziemnych;
- docelową realizację sieci kanalizacyjnej z odprowadzeniem do oczyszczalni ścieków na terenach przewidywanych do zbiorowego rozwiązania gospodarki ściekowej;
- na terenach dla których rezygnuje się z wyposażenia w sieć kanalizacyjną ze względów technicznych lub ekonomicznych, w tym terenach zlokalizowanych poza zwartymi układami miejscowości, ustala się lokalne

lub indywidualne rozwiązania gospodarki ściekowej, w tym lokalizację przydomowych oczyszczalni ścieków dla poszczególnych budynków lub zespołów budynków;

- dla nieruchomości nie podłączonych do kanalizacji sanitarnej dopuszcza się budowę szczelnych bezodpływowych zbiorników lub oczyszczalni przydomowych;
- dopuszcza się prowadzenie kanalizacji sanitarnej poza liniami rozgraniczającymi ulic lub dróg w uzgodnieniu z właścicielami nieruchomości, wymagane jest formalne ustalenie zasad dostępności sieci w sytuacjach awaryjnych lub w celu jej modernizacji;
- rozbudowę zewnętrznej sieci kanalizacji sanitarnej w terenach istniejącej i planowanej zabudowy z zachowaniem odległości od innych sieci infrastruktury technicznej oraz lokalizację zbiorczych kolektorów kanalizacyjnych z zachowaniem odległości od budynków zgodnie z przepisami odrębnymi,
- dopuszcza się odprowadzenie wód opadowych do cieków wód powierzchniowych, lokalną siecią kanalizacyjną, na warunkach określonych przez zarządcę cieku.

5.2.3. Zaopatrzenie w gaz

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w gaz:

- na terenach zainwestowanych oraz planowanych do zainwestowania dopuszczenie realizacji sieci gazowych przesyłowych lub rozdzielczych oraz lokalizację stacji redukcyjno-pomiarowych w zależności od potrzeb – na warunkach określonych w przepisach odrębnych oraz przez operatora sieci, po przeprowadzeniu analizy opłacalności tej inwestycji;
- dopuszczenie możliwości realizacji sieci gazowej jako towarzyszącej inwestycjom na terenach działek własnościowych inwestorów, z zapewnieniem dostępu do armatury i sieci gazowej;
- dopuszcza się budowę nowych sieci gazowych;
- dopuszcza się stosowanie indywidualnych zbiorników zaopatrzenia w gaz płynny, pod warunkiem spełnienia wymogów przepisów odrębnych.

5.2.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Ustala się ogólne zasady zaopatrzenia w energię elektryczną:

- zaopatrzenie z istniejącej sieci elektroenergetycznej lub niekonwencjonalnych źródeł energii;
- rozbudowę sieci elektrycznej wraz z niezbędnymi urządzeniami technicznymi według technicznych warunków przyłączenia, uzgodnionych z administratorem sieci;
- w przypadku kolizji planowanego zagospodarowania terenu z istniejącymi liniami elektroenergetycznymi dopuszcza się ich przebudowę;
- dopuszcza się budowę stacji transformatorowych;
- dopuszcza się ustalanie strefy technicznej ograniczonego użytkowania umożliwiającą eksploatację sieci z uwzględnieniem dojazdu, wzdłuż przebiegu napowietrznej linii elektroenergetycznej wysokiego i średniego napięcia.

5.2.5. Zaopatrzenie w energię cieplną

W zakresie zaopatrzenia w ciepło ustala się docelowo zaopatrzenie w ciepło w oparciu o indywidualne i grupowe instalacje zasilane gazem, energią elektryczną, innymi paliwami niskoemisyjnymi oraz poprzez niekonwencjonalne źródła energii.

5.2.6. Niekonwencjonalne źródła energii

Dopuszcza się budowę elektrowni wodnych, w tym małych elektrowni wodnych. Poza obecnie funkcjonującą elektrownią wodną zlokalizowaną na zbiorniku retencyjnym „Topola”, przy planowanym do budowy zbiorniku retencyjnym „Kamieniec” zakłada się instalację elektrowni wodnej. Korzystne warunki hydrograficzne lokalizacji małych elektrowni wodnych (MEW) występują na ciekach wodnych, zwłaszcza tych charakteryzujących się znacznym przepływem. W związku z powyższym na bazie szczegółowych, specjalistycznych analiz należy rozpatrzyć wszystkie aspekty ewentualnej budowy małych elektrowni wodnych w rejonie dolin cieków: Goleniówka, Starczowski Potok, Ożarski Potok (Gruda), Mąkolnica czy Jamnica (Świda).

Ponadto dopuszcza się wykorzystanie pozostałych źródeł energii odnawialnej, takich jak np. kolektory słoneczne i wymienniki ciepła, pod warunkiem indywidualnego ich stosowania lub lokalizacji na terenach produkcyjnych, w ramach dopuszczonej funkcji infrastruktury technicznej. Lokalizacja obiektów i urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii na terenach rolniczych powinna się odbywać z zachowaniem warunków określonych w rozdziale 1.5. Funkcja rolnicza części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” studium.

Dopuszcza się lokalizowanie biogazowni na terenach rolniczych.

Dla wymienionych przedsięwzięć, o ile wymagają tego przepisy odrębne, należy przeprowadzić analizy i postępowania mające na celu określenie dopuszczalności ich lokalizacji ze względu na cele ochrony przyrody i środowiska – dotyczy to szczególnie planowanych lokalizacji na obszarach objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie przyrody.

Nie wyznacza się terenów pod lokalizację elektrowni wiatrowych.

5.2.7. Telekomunikacja

W zakresie zaopatrzenia w sieć telekomunikacyjną ustala się rozbudowę istniejących sieci i urządzeń oraz budowę nowych, w zależności od zapotrzebowania, na warunkach określonych przez administratora sieci.

Dla lokalizacji inwestycji z zakresu telekomunikacji stosować należy przepisy odrębne.

Postuluje się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalania warunków lokalizacji obiektów infrastruktury, mogących kolidować z zasadami ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.

5.2.8. Gospodarka odpadami

Gospodarka odpadami na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki powinna być prowadzona w oparciu o ustalenia aktualnie obowiązujących planu gospodarki odpadami lub odpowiadających zakresowi planu przepisów odrębnych.

6. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM

W oparciu o zamierzenia inwestycyjne gminy Kamieniec Ząbkowicki, określone na potrzeby opracowania niniejszego studium, jako obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego należy określić:

- teren budowy świetlic wiejskich w Suszce i Śremie,
- teren rozbudowy „Czerwonego Kościółka” w Kamieńcu Ząbkowickim,
- teren remontu i rozbudowy stadionu w Kamieńcu Ząbkowickim,
- teren budowy krytej pływalni w Kamieńcu Ząbkowickim,
- teren modernizacji boisk w poszczególnych wsiach,
- teren rozbudowy cmentarza komunalnego w Kamieńcu Ząbkowickim,
- teren rozbudowy cmentarzy parafialnych w: Byczeniu i Mrokocinie,
- obszar całej gminy jako teren inwestycji związanych z budową sieci szlaków turystycznych, tras rowerowych i ścieżek dydaktycznych.

Powyższa lista nie jest zamknięta i powinna być sukcesywnie uzupełniana o inne obszary rozmieszczenia inwestycji celu publicznego, zgodnie z bieżącymi potrzebami gminy.

7. OBSZARY ROZMIESZCZENIA INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM

Do planowanych inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki należy zaliczyć:

- budowę zbiornika retencyjnego „Kamieniec”;
- modernizację magazynów przeciwpowodziowych;
- zagospodarowanie południowo – zachodniego Szlaku Cystersów;
- kształtowanie przekroju podłużnego i poprzecznego koryta cieku Świda;
- modernizację linii kolejowych o znaczeniu ponadregionalnym i międzynarodowym (korytarz C–59/2 relacji: Wrocław – Kamieniec Ząbkowicki – Kłodzko – Międzyzlesie);
- przebudowę wraz z korektą trasy odcinków dróg powiatowych nr 3143D, 3149D i 3180D w związku z realizacją zbiornika retencyjnego „Kamieniec” wraz z infrastrukturą towarzyszącą;

8. OBSZARY DLA KTÓRYCH OBOWIĄZKOWE JEST SPORZĄDZENIE MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Biorąc pod uwagę fakt obowiązywania na całym terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obowiązek opracowania zmian tych planów miejscowych lub nowych planów miejscowych będzie następował w przypadku podjęcia decyzji o lokalizacji nie uwzględnionych dotychczas inwestycji na obszarach dla których sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe. Takimi obszarami będą w szczególności:

a) obszary przestrzeni publicznej:

- nowe tereny dróg publicznych w ich pasach drogowych,
- nowe tereny elementów infrastruktury technicznej,
- nowe tereny obiektów administracji publicznej oraz publicznych szkół, przedszkoli, obiektów ochrony zdrowia, domów opieki społecznej i placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- nowe tereny cmentarzy oraz publicznej zieleni urządzonej,

- tereny planowanych obiektów i urządzeń służących ochronie przeciwpowodziowej;
- b) tereny górnicze:
- w przypadku ustanowienia terenów górniczych dla złóż kopalin, udokumentowanych po przyjęciu niniejszego studium, w przypadkach których opracowanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe w myśl przepisów ustawy prawo górnicze i geologiczne (lub perspektywicznie innego aktu prawnego odpowiadającego pod względem merytorycznym).

W przypadku lokalizacji nie przewidzianych w studium inwestycji, dla których sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest obowiązkowe, a których lokalizacja nie jest sprzeczna z ustaleniami studium, obowiązek sporządzenia niezbędnej zmiany planu ustala się niezależnie od powyższych zapisów.

9. OBSZARY DLA KTÓRYCH GMINA ZAMIERZA SPORZĄDZIĆ MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Z uwagi na obowiązywanie na terenie całej gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w większości ustaleń uznawanych za aktualne, nie wyznacza się kompleksowych obszarów, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Perspektywiczne zamierzenia w zakresie prac planistycznych mogą dotyczyć realizacji zmian obecnie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz opracowania nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w oparciu o ustalenia niniejszego studium. Plany miejscowe realizowane będą w zależności od potrzeb, na terenach dla których wystąpi potrzeba ich realizacji. Niniejsze studium dopuszcza realizację miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zarówno dla całych obrębów geodezyjnych, ich wydzielonych części, jak i dla całych lub fragmentów poszczególnych jednostek planistycznych. Proponuje się przyjmowanie granic opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w odniesieniu do granic ewidencyjnych.

10. KIERUNKI I ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

10.1. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Grunty orne o najwyższym wskaźniku bonitacji występują w obrębach: Kamieniec Ząbkowicki I, Pilce, Pomianów Górny, Sosnowa, Starczów, Śrem i Topola (powyżej 34,49 %⁷⁴ gruntów ornyc w klasach II i III). Użytki zielone o najwyższym wskaźniku bonitacji występują w obrębach: Kamieniec Ząbkowicki I, Pilce, Starczów, Suszka, Śrem i Topola (ponad 21,84 %⁷⁵ użytków zielonych w klasach II i III). Należy nadmienić, że w każdej miejscowości znajdują się użytki rolne objęte ochroną (II i III klasa bonitacyjna).

Powyższe uwarunkowania decydują, że głównym kierunkiem w produkcji rolniczej jest uprawa roślinna dostosowana przede wszystkim na potrzeby rolno – spożywczego przemysłu przetwórczego oraz hodowla zwierząt. Alternatywnym rozwiązaniem dla produkcji rolniczej jest prowadzenie gospodarstw agroturystycznych.

---

⁷⁴ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

⁷⁵ Średnia dla gminy Kamieniec Ząbkowicki.

10.2. Zalesienia

Zgodnie z zapisami rozdziału 2. „Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy” części II „Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki” studium, dopuszcza się zalesianie gruntów rolnych klas bonitacyjnych IV-VI.

Na obszarze gminy, w wyniku prac prowadzonych na potrzeby opracowania „Projektu granicy rolno-leśnej”, wyznaczono tereny użytków rolnych planowane do zalesienia. Tereny te na rysunku studium oznaczono symbolami R,ZL.

Przeznaczając grunty rolne pod zalesienie nie można zapomnieć o zachowaniu unikalnych walorów krajobrazu, który tworzą między innymi użytki zielone. Enklawy łąk wśród lasów wzbogacają krajobraz.

10.3. Ochrona lasów

Ochronę lasów należy prowadzić jako racjonalną gospodarkę zasobami w oparciu o obowiązujące plany urządzenia lasów.

Nadrzędnym celem ochrony ekosystemów leśnych jest utrzymanie i odtwarzanie ich charakteru, zbliżonego do pierwotnego oraz naturalnego, a także prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej związanej z pozyskiwaniem drewna.

11. OBSZARY NARAŻONE NA NIEBEZPIECZEŃSTWO POWODZI I OSUWANIA SIĘ MAS ZIEMNYCH

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki określono obszary szczególnego zagrożenia powodzią na podstawie opracowania *Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej wodowskazu Bardo* sporządzonego przez Instytut Morski w Gdańsku, Oddział w Szczecinie. W ramach obszarów szczególnego zagrożenia powodzią wyszczególniono obszary w terenach wymagających ochrony przed zalaniem. Określono także obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (obszary potencjalnego zagrożenia powodzią).

Dla obszarów szczególnego zagrożenia powodzią obowiązują wymagania wynikające z art. 40 oraz art. 88i ustawy Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001 roku (Dz. U nr 115 poz. 1229 z późn. zm.).

Do obszarów narażonych na niebezpieczeństwo usuwania się mas ziemnych na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki zalicza się zinwentaryzowane i zewidencjonowane oraz rozpoznane osuwiska, niezabezpieczone skarpy cieków oraz skarpy drogowe i kolejowe. Aby wyeliminować ryzyko osuwisk należy przeprowadzać prace mające na celu zabezpieczenie skarp oraz wykluczać tereny w rejonie osuwisk spod zabudowy.

12. OBIEKTY I OBSZARY DLA KTÓRYCH WYZNACZA SIĘ W ZŁOŻU KOPALINY FILAR OCHRONNY

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie ma się obiektów i obszarów dla których wyznaczono lub wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

13. OBSZARY POMNIKÓW ZAGŁADY I ICH STREF OCHRONNYCH

Na terenie gminy Kamieniec Ząbkowicki nie są zlokalizowane pomniki zagłady i ich strefy ochronne w rozumieniu ustawy z dnia 7 maja 1999r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412 z późniejszymi zmianami).

14. OBSZARY WYMAGAJĄCE PRZEKSZTAŁCEŃ, REHABILITACJI LUB REKULTYWACJI

Do terenów wymagających przekształceń na terenie Kamieniec Ząbkowicki należy przede wszystkim zaliczyć:

- zespół pałacowo-parkowy w Kamieńcu Ząbkowickim
- linię kolejową nr 334 – w zakresie zagospodarowania na cele komunikacji innego rodzaju – trasy rowerowe, kolejka wąskotorowa,
- historyczną zabudowę folwarczną w poszczególnych miejscowościach,
- tereny nadbrzeżne w Kamieńcu Ząbkowickim.

Rekultywacji należy sukcesywnie poddawać wyrobiska poeksploatacyjne, a także tereny osuwisk erozyjnych, w tym w rejonach skarp cieków, wynikłych m.in. z występowania podtopień oraz tereny zdegradowane.

15. GRANICE TERENÓW ZAMKNIĘTYCH I ICH STREF OCHRONNYCH

Zgodnie z Decyzją nr 45 Ministra Infrastruktury z dnia 17 grudnia 2009 roku w sprawie terenów, przez które przebiegają linie kolejowe (Dz. U. MI, nr 14, poz. 51 z dnia 30 grudnia 2009 roku), w granicach administracyjnych gminy Kamieniec Ząbkowicki zlokalizowane są tereny zamknięte, stosownie do art. 2, pkt. 9 ustawy z dnia 17 maja 1989 roku Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz. U. nr 193, poz. 1287 z 2010 roku), w miejscowościach (obrębach):

- Byczeń – działka nr 402 o powierzchni 0,4100 ha;
- Byczeń – nr 404 – 7,4000 ha;
- Byczeń – nr 431 – 2,3200 ha;
- Chałupki – nr 184 – 1,0900 ha;
- Chałupki – nr 266 – 4,9200 ha;
- Doboszewice – nr 404 – 5,3700 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 71 – 0,6600 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 335 – 1,0400 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 336/4 – 6,2651 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 412 – 2,7700 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 721 – 2,9400 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr 731 – 1,4200 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki I – nr (brak) – 1,1125 ha;
- Kamieniec Ząbkowicki II – nr 337/5 – 34,9066 ha;
- Mrokocin – nr 198 – 2,9000 ha;
- Pomianów Górny – nr 166 – 3,4300 ha;
- Pomianów Górny – nr 230/1 – 3,8500 ha;
- Starczów – nr 366 – 2,4700 ha;
- Starczów – nr 564 – 8,9800 ha;

- Suszka – nr 212/1 – 2,1800 ha;
- Suszka – nr 212/2 – 5,2700 ha;
- Suszka – nr 212/3 – 2,1200 ha.

Wyżej wymienione działki pełnią funkcję terenów kolejowych.

Dla terenów zamkniętych nie wyznaczono stref ochronnych.

16. WYTYCZNE DO MIEJSCOWYCH PLANÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Przy opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględniać następujące wytyczne niniejszego studium:

- określone dla poszczególnych jednostek planistycznych funkcje terenów, w ramach dopuszczonych funkcji podstawowych i uzupełniających terenu, ulegają uściśleniu na etapie planu miejscowego z uwzględnieniem lokalnych uwarunkowań przestrzennych, fizjograficznych, przyrodniczych, ekonomicznych, komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych;
- za zgodne z ustaleniami studium uznaje się zagospodarowanie w całości funkcją uzupełniającą terenów wydzielonych z jednostki planistycznej;
- dopuszcza się utrzymanie dotychczasowego przeznaczenia, sposobu zagospodarowania i zabudowy także na terenach, na których studium przewiduje inną funkcję;
- dopuszcza się rozbudowę istniejących obiektów z zachowaniem i kontynuacją funkcji pod warunkiem zgodności z przepisami odrębnymi;
- linie rozgraniczające poszczególne jednostki planistyczne podlegają uściśleniu w planach miejscowych, przy uwzględnieniu lokalnych uwarunkowań, zwłaszcza szczegółów terenowych, granic ewidencyjnych nieruchomości oraz korekt niezbędnych do właściwego zagospodarowania terenu, szczególnie gdy korekta granic jest niezbędna dla właściwej obsługi komunikacyjnej lub wyposażenia w infrastrukturę techniczną;
- wielkość wskaźnika powierzchni biologicznie czynnej oraz wskaźnika powierzchni zabudowanej może być regulowana w planach miejscowych w zależności od lokalnych uwarunkowań i potrzeb kształtowania ładu przestrzennego, pod warunkiem nie przekraczania wartości granicznych wskazanych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- dopuszcza się ustalanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego minimalnej powierzchni działki budowlanej na której można realizować zabudowę dla działek istniejących, nie spełniających wymogów określonych dla poszczególnych jednostek planistycznych;
- przepisy odrębne przyjęte po wejściu w życie studium, a odnoszące się do ustaleń studium, należy traktować jako nadrzędne w stosunku do niniejszego studium.

Przy badaniu czy ustalenia sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie są sprzeczne z ustaleniami niniejszego studium należy przede wszystkim brać pod uwagę ustalenia rozdziałów 2.2. i 2.3 części II studium, a także wytyczne niniejszego rozdziału.

SŁOWNICZEK POJĘĆ

Ileokroć w zapisach studium jest mowa o:

- **rysunku studium** – należy przez to rozumieć załącznik graficzny nr 2 do uchwały, stanowiący graficzny zapis kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamieniec Ząbkowicki;

- **jednostce planistycznej** – należy przez to rozumieć teren określony w części graficznej studium, ograniczony liniami rozgraniczającymi i oznaczony symbolem;
- **przeznaczeniu podstawowym terenu** – należy przez to funkcję terenu przeznaczoną do lokalizacji w danym terenie, która powinna stanowić dominującą funkcję w obrębie danej jednostki planistycznej;
- **przeznaczeniu uzupełniającym terenu** – należy przez to rozumieć funkcję inną niż podstawowa, dopuszczoną do lokalizacji na danym terenie;
- **urządzeniach towarzyszących** – należy przez to rozumieć obiekty technicznego wyposażenia i infrastruktury technicznej, zaplecze parkingowe i garażowe (trwale związane z gruntem) oraz inne urządzenia pełniące służebną rolę wobec przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego terenu;
- **wskaźniku powierzchni biologicznie czynnej** – należy przez to rozumieć udział procentowy powierzchni zajętej przez teren biologicznie czynny w ogólnej powierzchni działki budowlanej. Pojęcie terenu biologicznie czynnego należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi;
- **wskaźniku powierzchni zabudowanej** – należy przez to rozumieć udział procentowy sumy powierzchni zabudowanych przez budynki i budowle w ogólnej powierzchni działki budowlanej;
- **dominancie** – należy przez to rozumieć obiekt budowlany, jego część lub zespół obiektów budowlanych, który koncentruje uwagę obserwatora w pewnym obszarze ze względu na swoją wyróżniającą formę architektoniczną;
- **usługach / zabudowie usługowej** – należy przez to rozumieć działalności i obiekty w których prowadzona jest działalność w dziedzinach: handlu detalicznego i hurtowego, w tym obiekty handlowe o powierzchni sprzedaży do 2000m², gastronomii, rzemiosła, szkolnictwa, zdrowia, kultury i rozrywki, sportu i rekreacji, obsługi komunikacji (w tym stacje naprawy i obsługi pojazdów mechanicznych, bazy transportowe i spedycyjne), instytucji finansowych i ubezpieczeniowych, siedzib stowarzyszeń, związków, izb zawodowych i gospodarczych, jednostek projektowych i consultingowych, instytucji gospodarczych, środków masowej komunikacji i łączności oraz innych, których powyższe grupy nie dotyczą bezpośrednio, a mają charakter usługi, a także działalności rzemieślnicze;
- **przepisach odrębnych** – należy przez to rozumieć przepisy ustaw wraz z aktami wykonawczymi oraz ograniczenia w dysponowaniu terenem, wynikające z prawomocnych decyzji administracyjnych, a także plany i programy sporządzane na podstawie przepisów ustaw wraz z aktami wykonawczymi;

Nie zdefiniowane pojęcia należy rozumieć zgodnie z przepisami odrębnymi.

PODSUMOWANIE

Celem opracowania było sporządzenie dokumentu zawierającego uaktualnione dane na temat uwarunkowań i kierunków rozwoju poszczególnych funkcji gminy Kamieniec Ząbkowicki. W studium uwzględniono wszystkie elementy zagospodarowania przestrzennego obszaru, opracowane w następujących działach: rolnictwo, leśnictwo, przemysł, turystyka i rekreacja, mieszkalnictwo, usługi, infrastruktura techniczna i komunikacja. Zwrócono uwagę także na zagadnienia dotyczące ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz ustalono generalne zasady przebudowy układu przestrzennego – funkcjonalnego.

Podstawowe problemy, które poruszono to:

- stworzenie możliwości terenowych dla rozwoju budownictwa mieszkaniowego;
- zapewnienie warunków do rozwoju budownictwa usługowego;
- zapewnienie warunków do stworzenia terenów obsługi ruchu turystycznego;
- rozwój terenów aktywności gospodarczej;

- określenie chronionych elementów środowiska przyrodniczego;
- uściślenie wymogów ochrony środowiska dla obszarów chronionych;
- określenie kierunków działań zmierzających do poprawy jakości środowiska we wszystkich jego elementach;
- podporządkowanie rozwoju funkcjonalnego i przestrzennego obszaru wymogom ochrony środowiska przyrodniczego;
- ochrona zabytków oraz cennych kulturowo zespołów urbanistycznych i ruralistycznych;
- modernizacja i rozwój układu komunikacyjnego;
- uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej;
- rozwiązanie problemu gospodarki odpadami.

SYNTEZA USTALEŃ STUDIUM

Z zakresu rozwoju funkcjonalnego:

- 1) Dla funkcji rolniczej: uprawy polowe z uwzględnieniem funkcji alternatywnych, takich jak usługi agroturystyki.
- 2) Dla funkcji przemysłowej: rozwój terenów produkcyjnych w oparciu o tereny produkcyjno-usługowe oraz tereny eksploatacji surowców.
- 3) Dla gospodarki leśnej: zaleca się zalesienie nieużytków i uporządkowanie arealów leśnych, zalesianie gruntów rolnych słabych klas bonitacyjnych.
- 4) Dla funkcji usługowej: proponuje się zachowanie rezerw pod budownictwo usługowe, rozwój lokalnych ośrodków usługowych z nastawieniem na obsługę mieszkańców, a także rozwój bazy usługowo-turystycznej.
- 5) Dla funkcji mieszkaniowej: zaleca się zachowanie rezerw terenowych pod rozwój tej funkcji we wszystkich podjednostkach osadniczych, podwyższenie jakości mieszkań komunalnych, uzupełnienie istniejącej zabudowy, przy zachowaniu wysokiej jakości architektury, spójnej z charakterem historycznej zabudowy łużyckiej.
- 6) Dla funkcji turystycznej: rozwój funkcji w oparciu o istniejące walory kulturowe i przyrodnicze, wprowadzanie funkcji turystycznych do obiektów cennych kulturowo, wykorzystanie dolin rzek i terenów leśnych.

Z zakresu ochrony środowiska i jego zasobów:

- 1) Ochroną obejmuje się ustanowione na terenie gminy formy ochrony przyrody, a także pozostałe elementy środowiska przyrodniczego.
- 2) Proponuje się stosowanie zabiegów minimalizujących negatywny wpływ na powietrze atmosferyczne, wody powierzchniowe, gleby oraz oddziaływanie hałasu, promieniowania elektromagnetycznego.
- 3) Prowadzenie działań z zakresu ochrony przeciwpowodziowej, ochrony zasobów surowców mineralnych i wód podziemnych.

Z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) Ochroną obejmuje się: obiekty i obszary zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa dolnośląskiego, stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru i wykazu zabytków województwa dolnośląskiego, obiekty objęte gminną ewidencją zabytków.
- 2) Podtrzymuje się ustaloną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochronę w strefach konserwatorskich.

Z zakresu zagospodarowania i użytkowania terenu:

- 1) Infrastruktura komunikacyjna:
  - budowa obejścia miejscowości Byczeń i Kamieniec Ząbkowicki w ciągu DW nr 382;

- budowa obejścia miejscowości Chałupki w ciągu DW nr 395;
  - przebudowa wraz z korektą trasy odcinków dróg powiatowych nr 3143D, 3149D i 3180D w związku z realizacją zbiornika retencyjnego „Kamieniec” wraz z infrastrukturą towarzyszącą;
  - poprawa stanu technicznego dróg poprzez modernizację;
  - szczegółowe rozwiązania komunikacyjne oraz modernizacje drogi wojewódzkiej, dróg powiatowych i gminnych;
- 2) Infrastruktura techniczna:
- uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej;
  - prowadzenie gospodarki odpadami w oparciu o założenia planu gospodarki odpadami;
  - inwestycje związane z budową i modernizacją stacji i linii energetycznych na terenie gminy;
  - rozwój systemów telekomunikacyjnych.
  - preferowanie ekologicznych źródeł energii cieplnej.

Z zakresu kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

- 1) Ukierunkowanie na rolnictwo polowe, z alternatywnym rozwojem agroturystyki.
- 2) Racjonalna gospodarka leśna.
- 3) Dopuszczenie zwiększenia lesistości gminy poprzez zalesienie gruntów najniższych klas bonitacyjnych oraz nieużytków.

WPLYW UWARUNKWAŃ NA USTALENIA KIERUNKÓW I ZASAD ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI I UZASADNIENIE ROZWIĄZAŃ

Ustalenie kierunków rozwoju gminy Kamieniec Ząbkowicki jest w głównej mierze zdeterminowane przez korzystne położenie gminy w regionie. Oprócz walorów naturalnych duże znaczenie dla rozwoju mają przebiegające przez gminę szlaki komunikacyjne.

Funkcja mieszkaniowa jest dominującym przeznaczeniem terenów zainwestowanych w gminie, wynika i generuje rozwój gminy.

Niemniej ważnymi aspektami warunkującymi rozwój gminy są walory przyrodnicze oraz kulturowe. Wysoka lesistość, położenie w dolinie rzeki Nysy Kłodzkiej a także liczne zabytki kultury, sprzyjają rozwojowi turystyki. Warunkiem rozwoju tej dziedziny gospodarki jest prowadzenie działań mających na celu rewitalizację zabytków, utrzymywanie estetyki terenów zielonych oraz dbałość o stan środowiska naturalnego.

Do poprawy stanu środowiska, zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej gminy Kamieniec Ząbkowicki, a przede wszystkim poprawy jakości życia mieszkańców przyczynić się może modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej. Niezbędne jest prowadzenie kompleksowej gospodarki odpadami, a także dalsze regulowanie gospodarki wodno-ściekowej poprzez budowę systemu kanalizacji. Ważnym zadaniem jest poprawa stanu technicznego dróg.

Dążeniem nadrzędnym przy wyznaczaniu zasad rozwoju gospodarczego gminy Kamieniec Ząbkowicki jest ciągła poprawa jakości życia społeczności lokalnej poprzez poprawę dostępu do usług. Ze względu na stan techniczny zabudowy mieszkaniowej i istniejące zapotrzebowanie na lokale mieszkaniowe wskazuje się na konieczność remontów i rewitalizacji istniejącej zabudowy. Wyznacza się także rezerwy terenów pod zabudowę mieszkaniową i mieszkaniowo-usługową.

LITERATURA

Absalon D., Jankowski A., Leśniok M., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-59-C, Otmuchów*, Uniwersytet Śląski 1998.

Abrys Technika sp. z o.o., zespół projektowy, *Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Ząbkowickiego na lata 2009 – 2012*, Poznań 2009.

Albeko, zespół autorski, *Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Kamieniec Ząbkowicki na lata 2011 – 2014 z perspektywą na lata 2015 – 2018*, Kamieniec Ząbkowicki 2011.

Baraniecki L., Bieroński J., Pawlak W., Tomaszewski J., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-B, Ząbkowice Śląskie*, Uniwersytet Wrocławski 1998.

Baraniecki L., Bieroński J., Pawlak W., Tomaszewski J., *Komentarz do Mapy Hydrograficznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-D, Złoty Stok*, Uniwersytet Wrocławski 1998.

Baraniecki L., Bieroński J., Kuźniewski E., Pawlak W., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-B, Ząbkowice Śląskie*, Uniwersytet Wrocławski 1997.

Baraniecki L., Bieroński J., Kuźniewski E., Pawlak W., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-33-58-D, Złoty Stok*, Uniwersytet Wrocławski 1997.

Baraniecki L., Bieroński J., Kuźniewski E., Pawlak W., *Komentarz do Mapy Sozologicznej w skali 1:50000, arkusz M-33-59-C, Otmuchów*, Uniwersytet Wrocławski 1997.

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, zespół projektowy, *Ekofizjografia Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2003.

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu, zespół projektowy, *Kierunki strategii rozwoju Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 1999 – 2000.

Biuro Planowania Przestrzennego w Wałbrzychu i inni, zespoły projektowe, *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki z późniejszymi zmianami*, Kamieniec Ząbkowicki 2000 – 2010.

BMT Polska sp. z o.o., zespół autorski, *Program Ochrony Środowiska Powiatu Ząbkowickiego*, Ząbkowice Śląskie 2003.

Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, zespół autorski, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Plan urządzeniowo – rolny*, Wrocław 2006.

Dolnośląskie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych, zespół autorski, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Projekt granicy rolno – leśnej*, Wrocław 2006.

EkoPrzeźren, zespół autorski, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Inwentaryzacja Przyrodnicza*, Wrocław 2008.

FEWE, Fundacja na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, zespół projektowy, *Projekt założeń do planu zaopatrzenia Gminy Kamieniec Ząbkowicki w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe*, Katowice 2003.

Instytut Morski w Gdańsku, Oddział w Szczecinie, *Studium ochrony przed powodzią zlewni rzeki Nysy Kłodzkiej poniżej wodowskazu Bardo*, Szczecin 2007.

Jeleniogórskie Biuro Planowania i Projektowania sp. z o.o., zespół projektowy, *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Kamieniec Ząbkowicki*, Jelenia Góra 2005.

Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, Warszawa 2000.

Minister Środowiska, *Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*, Warszawa 2008.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Mapa Hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000, arkusz Ząbkowice Śląskie (869)*, Warszawa 2000.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Mapa Hydrogeologiczna Polski w skali 1:50000, arkusz Złoty Stok (902)*, Warszawa 2000.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Otmuchów (903)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Ząbkowice Śląskie (869)*, Warszawa 2004.

Państwowy Instytut Geologiczny, *Objaśnienia do Mapy Geośrodowiskowej Polski 1:50000, arkusz Złoty Stok (902)*, Warszawa 2004.

Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu, *Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Studium Środowiska Kulturowego*, Wrocław 2003.

Studio Wydawnicze PLAN, mapa *Gmina Ziębice 1:40000*, Wrocław 2006.

Studio Wydawnicze PLAN, mapa *Jezióra Ziemi Nyskiej 1:40000*, Wrocław 2004.

Studio Wydawnicze PLAN, mapa *Powiat Ząbkowicki 1:75000*, Wrocław 2004.

Studio Wydawnicze PLAN, mapa *Przedgórze Sudeckie 1:50000*, Wrocław 2004.

Starostwo Powiatowe w Ząbkowicach Śląskich, *Strategia Rozwoju Gospodarczego Powiatu Ząbkowickiego*, Ząbkowice Śląskie 2006.

Urząd Gminy Kamieniec Ząbkowicki, *Plan Gospodarki Odpadami Gminy Kamieniec Ząbkowicki (uzupełnienie)*, Kamieniec Ząbkowicki 2004.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Program Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacyjnej dla Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2006.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Program wspierania systemu bezpieczeństwa Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2008.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku*, Wrocław 2005.

Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, *Wieloletni Program Inwestycyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2007 – 2013*, Wrocław 2008.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2002*, Wrocław 2002.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003*, Wrocław 2003.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, *Województwo Dolnośląskie 2010*, Wrocław 2010.

Urząd Statystyczny we Wrocławiu, *Województwo Dolnośląskie 2011*, Wrocław 2011.

Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, Projekt Zmiany Planu*, Wrocław 2010.

Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, *Studium uwarunkowań przestrzennych dla lokalizacji elektrowni wiatrowych w województwie dolnośląskim*, Wrocław 2010.

Woś A., *Klimat Polski*, Warszawa 1999.

www.kamzab.pl, Kamieniec Ząbkowicki 2011.

Zarząd Województwa Dolnośląskiego, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego*, Wrocław 2002.

Zarząd Województwa Dolnośląskiego, *Wojewódzki Program Ochrony Środowiska Województwa Dolnośląskiego na lata 2008 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2015*, Wrocław 2008.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK NR 1: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz pomników przyrody.

Nazwa pomnika	Obwód na wysokości 1,3 m (cm)	Lokalizacja (nr działki)	Podstawa prawna
1	2	3	4
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	80	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	68	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	47	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	39	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	85	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	61	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	45	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Tulipanowiec amerykański (<i>Liriodendron tulipifera</i>)	297	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Tulipanowiec amerykański (<i>Liriodendron tulipifera</i>)	301	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Tulipanowiec amerykański (<i>Liriodendron tulipifera</i>)	254	Kamieniec Ząbkowicki (936/4)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	85	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Katalpa żółtokwiatowa (<i>Catalpa ovata</i>)	211	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Katalpa żółtokwiatowa (<i>Catalpa ovata</i>)	201	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4
Katalpa żółtokwiatowa (<i>Catalpa ovata</i>)	138	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Grupa drzew (2 szt.) Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	60 , 68	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Grupa drzew (3 szt.) Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	od 30 do 40	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Grupa drzew (3 szt.) Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	od 35 do 60	Kamieniec Ząbkowicki (789/30)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	560	Kamieniec Ząbkowicki (743/17)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	600	Kamieniec Ząbkowicki (775 – 677)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	500	Kamieniec Ząbkowicki (775 – 677)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	521	Kamieniec Ząbkowicki (775 – 677)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	500	Kamieniec Ząbkowicki (775 – 677)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>)	310	Kamieniec Ząbkowicki (741/1)	Uchwała Nr XL/270/02 Rady Gminy w Kamieńcu Ząbkowickim z dnia 26.07.2002 roku
Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	18	Starczów (292)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)
Jesion wyniosły (<i>Fraxinus exelsior</i>)	322	Starczów (292)	Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Dolnośląskiego z dnia 8 sierpnia 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 221 z dnia 19.08.2008 roku poz. 2494)

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu, 2011.

ZAŁĄCZNIK NR 2: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz gatunków roślin i zwierząt objętych ochroną⁷⁶.

ROŚLINY – ochrona ścisła:

- Centuria pospolita – *Centaurium erythraea*;
- Dziewięcśl bezłodygowy – *Carlina acaulis*;
- Lilia złotogłów – *Lilium martagon*;
- Paprotka zwyczajna – *Polypodium vulgare*;
- Perłówka siedmiogrodzka – *Melica transsilvanica*;
- Podejrzon marunowy – *Botrychium matricariifolium*;
- Storzyczek męski – *Orchis mascula*;
- Śnieżyca wiosenna – *Leucoium vernum*;
- Śnieżyczka przebiśnieg – *Galanthus nivalis*;
- Włosienicznik rzeczny – *Batrachium fluitans*;
- Włosienicznik wodny – *Batrachium aquatile*;
- Zimowit jesienny – *Colchicum autumnale*.

ROŚLINY – ochrona częściowa:

- Czosnek niedźwiedzi – *Allium ursinum*;
- Kopytnik pospolity – *Asarum europaeum*;
- Pierwiosnek wyniosły – *Primula elatior*.

BEZKREGOWCE:

- Modraszek nausitous – *Maculinea nausithous*;
- Modraszek telejus – *Maculinea teleius*.

RYBY: śliz – *Barbatula barbatula*.

PŁAZY:

- Traszka zwyczajna – *Triturus vulgaris*;
- Ropucha szara – *Bufo bufo*;
- Ropucha zielona – *Bufo viridis*;
- Grzebuiszka ziemna – *Pelobates fuscus*;
- Kumak nizinny – *Bombina bombina*;
- Rzekotka drzewna – *Hyla arborea*;
- Żaba trawna – *Rana temporaria*;
- Żaba wodna – *Rana esculenta* kl.;
- Żaba jeziorkowa – *Rana lessonae*.

GADY:

- Padalec – *Anguis fragilis*;
- Jaszczurka zwinka – *Lacerta agilis*;
- Jaszczurka żyworódka – *Lacerta vivipara*;
- Zaskroniec zwyczajny – *Natrix natrix*;
- Żmija zygzakowata – *Vipera berus*.

---

⁷⁶ Na podstawie: EkoPrzestrzeń, *Inwentaryzacja przyrodnicza Województwa Dolnośląskiego – Gmina Kamieniec Ząbkowicki*, Wałbrzych 2008.

PTAKI:

- Białorzotka – *Oenanthe oenanthe*;
- Błotniak stawowy – *Circus aeruginosus*;
- Bocian biały – *Ciconia ciconia*;
- Bocian czarny – *Ciconia nigra*;
- Brzegówka – *Riparia riparia*;
- Brzęczka – *Locustella luscinioides*;
- Czajka – *Vanellus vanellus*;
- Czapla biała – *Egretta alba*;
- Czyż *Carduelis* – *spinus*;
- Dzięcioł czarny – *Dryocopus martius*;
- Dzięcioł średni – *Dendrocopos medius*;
- Dzięcioł zielonosiwy – *Picus canus*;
- Dzięcioł zielony – *Picus viridis*;
- Dziwonia – *Carodacus erythrinus*;
- Gąsiorek – *Lanius collurio*;
- Gęgawa – *Anser anse*;
- Jarzębatka – *Sylvia nisoria*;
- Jastrząb – *Accipiter gentiles*;
- Kłaskawka – *Saxicola rubicola*;
- Kobuz – *Falco subbuteo*;
- Krakwa – *Anas strepera*;
- Krętogłów – *Jynx torquilla*;
- Kruk – *Corvus corax*;
- Kuropatwa – *Perdix perdix*;
- Łęczak – *Tringa glareola*;
- Mewa białogłowa – *Larus cachinnans*;
- Mewa pospolita – *Larus canus*;
- Muchotłówka białoszyja – *Ficedula albicollis*;
- Ortolan – *Emberiza hortulana*;
- Pliszka górska – *Motacilla cinerea*;
- Pluszcz – *Cinclus cinclus*;
- Przepiórka – *Coturnix coturnix*;
- Pustułka – *Falco tinnunculus*;
- Remiz – *Remiz pendulinus*;
- Rybitwa białoczarna – *Sterna albifrons*;
- Rybitwa czarna – *Chlidonias niger*;
- Rybitwa rzeczna – *Sterna hirundo*;
- Sieweczka rzeczna – *Charadrius dubius*;
- Siniak – *Columba oenas*;
- Srokosz – *Lanius excubitor*;
- Strumieniówka – *Locustella fluviatilis*;
- Śmieszka – *Larus ridibundus*;
- Świergotek łąkowy – *Anthus pratensis*;
- Świerszczak – *Locustella naevia*;
- Trzmieljad – *Pernis apivorus*;
- Turkawka – *Streptopelia turtur*;
- Zimorodek – *Alcedo atthis*.

SSAKI:

- Jeż nieoznaczony – *Erinaceus sp.*;
- Popielica – *Glis glis*;
- Bóbr europejski – *Castor fiber*;
- Wydra – *Lutra lutra*.

NIETOPERZE:

- Nocek duży – *Myotis myotis*;
- Nocek Natterera – *Myotis nattereri*;
- Nocek orzęsiony – *Myotis emarginatus*;
- Nocek wąsatek – *Myotis mystacinus*;
- Nocek rudy – *Myotis daubentonii*;
- Nocek łydkowłosy – *Myotis dasycneme*;
- Mroczek posrebrzany – *Vespertilio murinus*;
- Mroczek późny – *Eptesicus serotinus*;
- Karlik malutki – *Pipistrellus pipistrellus*;
- Karlik większy – *Pipistrellus nathusii*;
- Borowiec wielki – *Nyctalus noctula*;
- Gacek brunatny – *Plecotus auritus*;
- Gacek szary – *Plecotus austriacus*;
- Mopek – *Barbastella barbastellus*.

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

ZAŁĄCZNIK NR 3: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Nr rejestru	Data rejestru
Byczeń	kościół fil. p.w. św. Marcina			A/1733/718	01.09.1960
Byczeń	plebania, obecnie mieszkalno – usługowy		18	A/3585/1833	08.10.1966
Byczeń	zespół budynków młyna wodnego:		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	budynek mieszkalno – administracyjny		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	młyn		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	siłownia w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	tartak w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	obora w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Byczeń	stodoła w zespole młyna		88	A/3586/1378/Wł	12.10.1992
Chałupki	relikty zamku			A/4040/968/Wł	27.12.1983
Chałupki	założenie ogrodowe			A/4040/968/Wł	27.12.1983
Chałupki	młyn z częścią mieszkalną i turbiną wodną na Młynówce, obecnie magazyn		7	A/4041/1310/Wł	25.06.1990
Doboszowice	kościół parafialny p.w. św. Mikołaja			A/1727/683	14.04.1960
Doboszowice	cmentarz przy kościele św. Mikołaja			A/1728/1491/Wł	18.03.1996
Kamieniec Ząbkowicki	kościół klasztorny cystersów, obecnie parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP			136, 321	02.01.1950, 02.08.1956
Kamieniec Ząbkowicki	dom opata w zespole klasztoru cysterskiego, obecnie Archiwum Państwowe	pl. Kościelny	4	321	02.08.1956
Kamieniec Ząbkowicki	zespół budowlany klasztoru cysterskiego	pl. Kościelny		1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek bramy, piekarnia, browar, obecnie biura i mieszkania	pl. Kościelny	1	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	kancelaria gospodarcza, obecnie dom mieszkalny	pl. Kościelny	5	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	2	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	3	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	spichlerz (folwark)	pl. Kościelny		919/Wł	31.12.1982
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna (folwark)	pl. Kościelny	8	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy II z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy III z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	12	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)	pl. Kościelny	12	1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I (folwark)			1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)			1583/Wł	16.07.1997
Kamieniec Ząbkowicki	kościół ewangelicki, obecnie sala widowiskowo – wystawiennicza	Zamkowa	6	1842	08.10.1966
Kamieniec Ząbkowicki	zespół pałacowo – parkowy	Zamkowa		299/34/Wł	07.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	zamek	Zamkowa		299/34/Wł	07.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa – wozownia	Zamkowa		299/34/Wł	07.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa – stajnia	Zamkowa		299/34/Wł	07.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	budynek pompowni i kotłowni w zespole zamku	Zamkowa	5	1373/Wł	01.07.1992
Kamieniec Ząbkowicki	park z ogrodem tarasowym			299/34/Wł	07.11.1989
Kamieniec Ząbkowicki	Książęcy dom Albrechshaus, willa, obecnie Urząd Gminy	Ząbkowicka	26	58/A/01	22.10.2001
Mrokocin	zespół młyna z wyposażeniem		12a	1301/Wł	05.03.1990
Ożary	kościół parafialny p.w. św. Katarzyny			1852	08.10.1966
Pomianów Górny	kościół fil. p.w. św. Barbary			1855	11.10.1966
Sosnowa	kościół fil. p.w. św. Maternusa			954/Wł	21.09.1983
Topola	kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja			1871	11.10.1966

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

ZAŁĄCZNIK NR 4: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – obiekty ujęte w ewidencji zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Ulica	Nr	Datowanie
1	2	3	4	5
Byczeń	zespół kościelny			XVIII, XIX, XX
Byczeń	kościół fil. p.w. św. Marcina			1771 - 1774, 1840, 1902
Byczeń	cmentarz przykościelny			Po 1774
Byczeń	brama cmentarza przykościelnego			Po 1774
Byczeń	ogrodzenie cmentarza przykościelnego			Po 1774
Byczeń	zespół zagrody plebańskiej			XVIII, XX
Byczeń	plebania, obecnie mieszkalno – usługowy		18	1728 - 1730
Byczeń	stajnie w zespole		18	pocz. XX
Byczeń	stodoła w zespole		18	pocz. XX
Byczeń	ogrodzenie i brama w zespole		18	XVIII
Byczeń	kapliczka domkowa przy torach kolejowych i przy drodze do Golezowa			3 ćw. XIX
Byczeń	kapliczka domkowa na południe od wsi, przy polnej drodze równoległej do nasypu kolejowego			3 ćw. XIX
Byczeń	kapliczka słupowa koło nowego cmentarza			XIX / XX
Byczeń	dom mieszkalny		5	pocz. XX
Byczeń	dom mieszkalny		7	poł. XIX
Byczeń	dom mieszkalny		15	k. XIX
Byczeń	zespół zagrody		26a	ok. 1870
Byczeń	dom mieszkalny		26	ok. 1870
Byczeń	dom mieszkalny		26a	ok. 1870
Byczeń	budynek gospodarczy w zespole		26	ok. 1870
Byczeń	dwie bramy wejściowe w zespole		26	ok. 1870
Byczeń	brama zespołu mieszkalno – gospodarczego		29	1 ćw. XIX
Byczeń	zespół cegielni książąt von Preussen		32	4 ćw. XIX
Byczeń	budynek administracyjno – mieszkalny cegielni, obecnie dom mieszkalny		32	ok. 1910
Byczeń	komin		32	4 ćw. XIX
Byczeń	dom mieszkalny		37	2 poł. XIX
Byczeń	dom mieszkalno – gospodarczy		41	ok. 1880
Byczeń	dom mieszkalny		44	ok. 1860
Byczeń	bud. gosp. w zespole		44	ok. 1860
Byczeń	dom mieszkalny		45	ok. 1910
Byczeń	dom mieszkalny		46	2 poł. XIX
Byczeń	zespół zagrody		48 – 48a	1880, pocz. XX
Byczeń	dom mieszkalny		48	1880, pocz. XX
Byczeń	dom mieszkalny		48a	2 poł. XIX
Byczeń	obora w zespole		48a	2 poł. XIX
Byczeń	stodoła w zespole		48a	4 ćw. XIX
Byczeń	zespół zagrody		56 – 58	2 ćw. XIX, k. XIX
Byczeń	dom mieszkalno – gospodarczy		56	2 ćw. XIX
Byczeń	dom mieszkalny		58	2 ćw. XIX, k. XIX
Byczeń	brama i furta pomiędzy budynkami nr 56 i 58		56 i 58	2 ćw. XIX
Byczeń	dom mieszkalno – gospodarczy		65	2 poł. XVIII, 2 poł. XIX
Byczeń	dom mieszkalny		77	ok. 1910
Byczeń	dom mieszkalny		80	ok. 1910
Byczeń	dom mieszkalny		82	ok. 1910
Byczeń	zespół budynków młyna wodnego:		88	ok. 1750 - 1785, 1850 - 1861
Byczeń	budynek mieszkalno – administracyjny		88	1850 - 1861
Byczeń	młyn		88	ok. 1750 - 1785, 1850 - 1861
Byczeń	siłownia w zespole młyna		88	ok. 1750 - 1785, 1850 - 1861
Byczeń	tartak w zespole młyna		88	pocz. XX
Byczeń	obora w zespole młyna		88	ok. 1750 - 1785, 1850 - 1861

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Byczeń	stodoła w zespole młyna		88	ok. 1750 - 1785, 1850 - 1861
Byczeń	wiadukt kolejowy na linii Żąbkowice Śląskie – Nysa			1874
Byczeń	wiadukt kolejowy na linii kolei wąskotorowej Kamieniec Żąbkowicki – Złoty Stok			1912
Chałupki	kościół fil. p.w. św. Jan Nepomucena			1747, 1850 - 1863
Chałupki	zespół zamkowy z folwarkiem i parkiem			2 poł. XIX, pocz. XX
Chałupki	relikty zamku			2 poł. XIX, pocz. XX
Chałupki	założenie ogrodowe			2 poł. XIX, pocz. XX
Chałupki	budynek mieszkalno – gospodarczy na folwarku dolnym		9c	1866
Chałupki	stajnia w zespole folwarku dolnego		9c	1868
Chałupki	spichlerz w zespole folwarku dolnego		9c	1866 - 1868
Chałupki	budynek gospodarczy w zespole folwarku górnego		9a	1 ćw. XIX, 2 poł. XIX
Chałupki	stodoła w zespole folwarku górnego		9a	1 ćw. XIX, 2 poł. XIX
Chałupki	szkoła, obecnie biblioteka		8	1938 - 1939
Chałupki	dom mieszkalno – gospodarczy		5	2 poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalny		9	2 poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalny		16	poł. XIX
Chałupki	stodoła w zespole		16	poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalny		17	2 poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalno – gospodarczy w zespole		17	2 poł. XIX
Chałupki	stodoła w zespole		17	2 poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalny		23	poł. XIX
Chałupki	dom mieszkalny		41	poł. XIX
Chałupki	stodoła w zespole		41	poł. XIX
Chałupki	zespół zagrody		43	1861
Chałupki	dom mieszkalny		43	1861
Chałupki	budynek gospodarczy I w zespole		43	1861
Chałupki	budynek gospodarczy II w zespole		43	1861
Chałupki	stodoła w zespole		43	1861
Chałupki	brama w zespole		43	1861
Chałupki	młyn z częścią mieszkalną i turbiną wodną na Młynówce, obecnie magazyn		7	1863, 4 ćw. XIX
Chałupki	stajnia, obecnie budynek gospodarczy w zespole młyna		7	4 ćw. XIX
Chałupki	stodoła w zespole		7	XVIII, 4 ćw. XIX
Chałupki	ogrodzenie z bramą w zespole młyna		7	4 ćw. XIX
Chałupki	most I na Młynówce, na południe od zespołu młyna			XVIII, 4 ćw. XIX
Chałupki	most II na Młynówce, na południe od zespołu młyna			XVIII, 4 ćw. XIX
Doboszowice	zespół kościelny			
Doboszowice	kościół paraf. p.w. św. Mikołaja			2 poł. XIV, 1559, 1617 - 1623, 1727
Doboszowice	budynek bramny			1623
Doboszowice	ogrodzenie z bramą cmentarza przykościelnego			XIV - XVIII
Doboszowice	cmentarz przy kościele św. Mikołaja			XIV - XVIII
Doboszowice	plebania		91	ok. 1910
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole plebani		91	ok. 1910
Doboszowice	ogrodzenie z bramą plebani			XVI - XVIII
Doboszowice	kapliczka domkowa naprzeciw domu 55			XIX
Doboszowice	kapliczka domkowa przy polnej drodze, na północ od ogrodu pałacowego			poł. XIX
Doboszowice	cmentarz parafialny			1 ćw. XX
Doboszowice	brama cmentarza parafialnego			1 ćw. XX
Doboszowice	zespół pałacowo – folwarczny		63	XVI - 1880
Doboszowice	pałac		63	XVI / XVII, 1 ćw. XIX
Doboszowice	podpiwniczony taras przy tylnej elewacji pałacu		63	XVI / XVII, 1 ćw. XIX
Doboszowice	obora I w zespole folwarku pałacowego		63	1877 - 1880
Doboszowice	obora II w zespole folwarku pałacowego		63	1877 - 1880
Doboszowice	spichlerz w zespole folwarku pałacowego		63	XVIII, 1 ćw. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Doboszowice	baszta w zespole pałacowym		63	XVI
Doboszowice	ogrodzenie z bramami ogrodu w zespole pałacowym		63	XVI - XVIII
Doboszowice	most pomiędzy folwarkiem a ogrodem pałacowym			XVIII, ok. 1877 - 80
Doboszowice	zespół folwarku owczego		156	
Doboszowice	budynek administracyjny, obecnie dom mieszkalny w zespole pałacowym		156	1 poł. XIX
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole pałacowym		156	1877 - 1880
Doboszowice	browar w zespole folwarku pałacowego		156	1877
Doboszowice	most II na drodze do browaru i Starczowa			1877 - 1880
Doboszowice	zespół folwarku górnego		139 – 145	poł. XIX, k. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		139	poł. XIX, k. XIX
Doboszowice	obora w zespole folwarku		139 – 141	poł. XIX, k. XIX
Doboszowice	budynek gospodarczy (obora i stodoła) z częścią mieszkalną w zespole folwarku		143 – 145	poł. XIX, k. XIX
Doboszowice	dom dróżnika		1	k. XIX
Doboszowice	zespół zagrody		3	pocz. XX
Doboszowice	dom mieszkalny		3	pocz. XX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy w zespole		3	pocz. XX
Doboszowice	stodoła w zespole		3	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		11	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		19	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		21	2 poł. XIX
Doboszowice	budynek gospodarczy w zespole		21	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		23	k. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		25	3 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		30	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		40	ok. poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		41	ok. 1920
Doboszowice	dom mieszkalny		42	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		54	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		55	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		62	XIX / XX
Doboszowice	brama w zespole		62	XIX / XX
Doboszowice	dom mieszkalny		64	3 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		69	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		70	1 poł. XIX
Doboszowice	gospoda, obecnie dom mieszkalny		74	1 poł. XIX, XX
Doboszowice	dom mieszkalny		77	k. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		79	pocz. XX
Doboszowice	dom mieszkalny		89	ok. 1910
Doboszowice	stodoła z bramą przejazdową		89	ok. 1880
Doboszowice	dom mieszkalny		90	ok. 1870
Doboszowice	dom mieszkalny		93	1879
Doboszowice	stodoła w zespole		93	1879
Doboszowice	dom mieszkalny		97	1 poł. XIX, k. XIX
Doboszowice	budynek gospodarczy z bramą przejazdową		97	ok. 1880
Doboszowice	dom mieszkalny		101	2 poł. XIX
Doboszowice	stodoła w zespole		101	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		103	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		105	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		106	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		119	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		124	2 poł. XIX
Doboszowice	budynek gospodarczy		124	2 poł. XIX
Doboszowice	stodoła w zespole		124	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		125	2 poł. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		127	2 poł. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Doboszowice	dom mieszkalny		131a	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		134	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		136	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		137	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		138	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		148	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		157	4 ćw. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny		168	ok. 1920
Doboszowice	dom mieszkalno – gospodarczy		169	2 poł. XIX
Doboszowice	folwark polny Goleiszów		170	k. XIX, ok. 1920
Doboszowice	dom mieszkalny		170	ok. 1920
Doboszowice	obora w zespole		170	k. XIX
Doboszowice	stodoła w zespole		170	k. XIX
Doboszowice	stodoła w zespole		170	k. XIX
Doboszowice	ogrodzenie i brama w zespole		170	k. XIX
Doboszowice	dworzec kolejowy			k. XIX
Doboszowice	dom mieszkalny przy dworcu PKP			k. XIX
Doboszowice	domek dróżnika			k. XIX
Doboszowice	most drogowy obok		79	pocz. XX
Doboszowice	most drogowy obok		89	pocz. XX
Doboszowice	most drogowy obok		93	pocz. XX
Doboszowice	most drogowy naprzeciw		121	pocz. XX
Doboszowice	most drogowy obok		148	pocz. XX
Doboszowice	most drogowy na drodze do Bartnik			pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	kościół klasztorny cystersów, obecnie parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP			ok. 1210, 1350, 1655, pocz. XVIII, 1902 - 1904
Kamieniec Ząbkowicki	relikty średniowiecznego klasztoru			XIII
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz przykościelny			po 1210
Kamieniec Ząbkowicki	dom opata w zespole klasztoru cysterskiego, obecnie Archiwum Państwowe	pl. Kościelny	4	1681 - 1702, po 1817, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie ogrodu opackiego z trzema bramami			
Kamieniec Ząbkowicki	zespół budowlany klasztoru cysterskiego	pl. Kościelny		XIII - XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek bramy, piekarnia, browar, obecnie biura i mieszkania	pl. Kościelny	1	XVII, XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	kancelaria gospodarcza, obecnie dom mieszkalny	pl. Kościelny	5	XVII, XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie i brama posesji	pl. Kościelny	5	
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	2	XIII , pocz. XV, XV, XVI, XVII - XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna	pl. Kościelny	3	XIII , pocz. XV, XV, XVI, XVII - XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	szkoła łańciska	pl. Kościelny	7	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy za budynkiem	pl. Kościelny	7	1 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	most prowadzący od zachodu do klasztoru			XIII - XIV, XVIII
Kamieniec Ząbkowicki	spichlerz (folwark)	pl. Kościelny		1702 - 1732, po 1817, 2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna mieszkalna (folwark)	pl. Kościelny	8	1675, 1 poł. XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1 poł. XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy II z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1 poł. XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy III z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	9	1 poł. XVIII, XIX
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I z częścią mieszkalną (folwark)	pl. Kościelny	12	XIX
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)	pl. Kościelny	12	XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych (folwark)	pl. Kościelny	10	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy – mały spichlerz obok domu (folwark)	pl. Kościelny	10	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom ogrodnika (folwark)	pl. Kościelny	13	XVIII, przed 1861
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy przy domu ogrodnika (folwark)	pl. Kościelny	13	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia I (folwark)			ok. 1840 - 1850
Kamieniec Ząbkowicki	szklarnia II (folwark)			XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	magazyn (folwark)			XIX
Kamieniec Ząbkowicki	stodoła I (folwark)			XIX
Kamieniec Ząbkowicki	stodoła II (folwark)			XIX
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie (folwark)			XVIII, XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	brama (folwark)			XVIII / XIX
Kamieniec Ząbkowicki	brama z pl. Kościelnego do ogrodów południowych	pl. Kościelny		XVIII
Kamieniec Ząbkowicki	miejsce grzebalne pomiędzy korytem Młynówki i narożnikiem folwarku			1824
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica słupowa naprzeciw domu	Kolejowa	16	2 poł. XVIII
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz katolicki	Krzyżowa		przed 1824, 3 ćw. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka słupowa za domem	Kłodzka	14	XIX
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa (Goleniów)	Kręta		poł. XVIII
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka słupowa obok domu	Krzyżowa	5	XIX
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa (Goleniów)	Leśna	9	XVII / XVIII, 2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka przy drodze do Stolca (Łopienica)			poł. XVIII
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz komunalny	Cmentarna		poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół cmentarza ewangelickiego	Ząbkowicka		4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz ewangelicki	Ząbkowicka		4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica na cmentarzu ewangelickim	Ząbkowicka		4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	brama cmentarza ewangelickiego	Ząbkowicka		4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	cmentarz zakony Siostr Boromeuszek (Łopienica)			po 1870
Kamieniec Ząbkowicki	kościół ewangelicki, obecnie sala widowiskowo – wystawiennicza	Zamkowa	6	1882 - 1885
Kamieniec Ząbkowicki	brama przy kościele ewangelickim	Zamkowa	63 – 64	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół pałacowo – parkowy	Zamkowa		1838 - 1841, 1855 - 1872
Kamieniec Ząbkowicki	zamek	Zamkowa		1838 - 1841, po 1855
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa – wozownia	Zamkowa		1838 - 1841, po 1855
Kamieniec Ząbkowicki	oficyna zamkowa – stajnia	Zamkowa		1838 - 1841, po 1855
Kamieniec Ząbkowicki	budynek pompowni i kotłowni w zespole zamku	Zamkowa	5	1862 - 1865
Kamieniec Ząbkowicki	park z ogrodem tarasowym			1859 - 1872
Kamieniec Ząbkowicki	mauzoleum			1859 - 1872
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon neogotycki			1859 - 1872
Kamieniec Ząbkowicki	grota z kaskadą			1859 - 1872
Kamieniec Ząbkowicki	książęcy dom Albrechshaus, willa, obecnie Urząd Gminy	Ząbkowicka	26	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dominialna leśniczówka, obecnie dom	Paczkowska	6	1840, 2 poł. XX
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda klasztorna, potem dominialna, obecnie Gminne Centrum Kultury	Złotostocka	27	1681 - 1702, po 1817, 3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół szpitala katolickiego Josephstift	Szpitalna	3 – 5	1870, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek główny	Szpitalna	3	1870
Kamieniec Ząbkowicki	budynek szpitalny II	Szpitalna	3	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	kaplica szpitalna	Szpitalna	3	1898
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny	Szpitalna	5	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	kapliczka domkowa	Szpitalna	3	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	altana ogrodowa	Szpitalna	3 – 5	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół szpitala ewangelickiego Mariannenstift, obecnie szkoła	Ząbkowicka	21 i 30	3 ćw. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek główny	Ząbkowicka	21	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny I	Ząbkowicka	21	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	pawilon szpitalny II	Ząbkowicka	30	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	ogrodzenie szpitala	Ząbkowicka	21	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	poczta, obecnie dom	Kolejowa	89	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	poczta	Złotostocka	21	1914
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	2	ok. 1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	6	1840 - 1860
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	8	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Boczna	9	
Kamieniec Ząbkowicki	zespół folwarku (Goleniów)	Jasna	1 – 2	1 - 3 ćw. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Goleniów)	Jasna	1	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Jasna	2	1 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	obora (Goleniów)	Jasna	1	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Jasna	11	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	1	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	6	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Istebka)	Kłodzka	16	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Istebka)	Kłodzka	30	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Istebka)	Kłodzka	39	poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	1	ok. poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	5	ok. poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	6	ok. poł. XIX, ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	7	ok. poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	willa	Kolejowa	8	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	17	ok. poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	18	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	20	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	21	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	28	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	32	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	36	
Kamieniec Ząbkowicki	punkt poboru cła, obecnie dom mieszkalny	Kolejowa	40	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	46	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	51	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	52	
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	56	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	60	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	62	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	64 – 66	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	68 – 70	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	75	ok. 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	81 – 83	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy	Kolejowa	81 – 83	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda, obecnie willa	Kolejowa	84	1873 - 1885
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kolejowa	85	1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Kościelna	1	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Kręta	1	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krótką	2 – 2a	1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	1	poł. XVIII, 2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	2 – 4	poł. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	3	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Krzyżowa	3a	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Leśna	1	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	gospoda, obecnie dom mieszkalny (Goleniów)	Leśna	3a/b	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	1	poł. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	2	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	4	poł. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	5	poł. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	młyn klasztorny, obecnie dom mieszkalny	Młyńska	6	1681 - 1702, po 1817, poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Młyńska	7	poł. XIX, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Mostowa	9	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Mostowa	16	ok. 1870
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	2	ok. 1900 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	6	ok. 1900 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	8	ok. 1900 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	9 i 11	ok. 1900 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	10 i 12	ok. 1900 - 1920

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ogrodowa	13	ok. 1900 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych	Paczkowska	1 i 3	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych	Paczkowska	5 i 7	1920 - 1930
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Parkowa	2 i 4	ok. 1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Piaskowa	2	ok. 1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Piaskowa	10	ok. 1840 - 1860
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	4	ok. 1900 - 1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	10	ok. 1800 - 1840, 2 poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom ludowy (Łopienica)	Skorolecka	10a	ok. 1800 - 1840, 2 poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	12	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Łopienica)	Skorolecka	13	1842
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Łopienica)	Skorolecka	15	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Łopienica)	Skorolecka	49	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Goleniów)	Szkolna	2	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Szpitalna	5	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Szpitalna	7	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy	Szpitalna	7	1918
Kamieniec Ząbkowicki	dom młynarza, obecnie dom mieszkalny (Istebka)	Wąska	1	1848, 4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	przybudówka z elektrownią przy młynie (Istebka)	Wąska	1	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	młyn, obecnie dom mieszkalny (Istebka)	Wąska	5	XVIII, 1857, XIX / XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Wąska	8	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	1	ok. 1870
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	6	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	7	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	10	4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	11	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	13	ok. 1870
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	16	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy (Goleniów)	Wiejska	25	ok. 1840 - 1850
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny (Goleniów)	Wiejska	26	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – usługowy	Ząbkowicka	2	k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	5	ok. 1925
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	6	XIX / XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	7	XIX / XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	8	ok. 1925
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – usługowy z restauracją	Ząbkowicka	9	3 ćw. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	10	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	willa	Ząbkowicka	11	3 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	15	4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	17	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	18	4 ćw. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	20	XIX / XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	22	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalno – gospodarczy	Ząbkowicka	23	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	24	1 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	25	ok. poł. XIX, k. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Ząbkowicka	30	ok. 1900
Kamieniec Ząbkowicki	dom dla pracowników najemnych (Folwark Dęboróg)	Ząbkowicka	33 – 43	ok. 1940
Kamieniec Ząbkowicki	budynek gospodarczy (Folwark Dęboróg)	Ząbkowicka	55	ok. poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Zielona	1	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	1	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	2	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	3	ok. 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	5	1 poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	7	2 poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	11	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	16	poł. XIX, XX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	17	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	18	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	19	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	20	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	23	poł. XIX, ok. 1910
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	24	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	25	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	26	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	28	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	30	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	31/33	poł. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	32	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	34	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	36	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	38	2 poł. XIX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	40	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	dom mieszkalny	Złotostocka	42	poł. XIX, k. XIX, XX
Kamieniec Ząbkowicki	młyn	Wąska	1	1848, XIX / XX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół dworca kolejowego	Dworcowa	1	ok. 1880, 1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	dworzec kolejowy	Dworcowa	1	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	budynek administracyjny I	Dworcowa	1	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	budynek administracyjny II	Dworcowa	1	ok. 1880
Kamieniec Ząbkowicki	wieża ciśnień I	Dworcowa	1	pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	wieża ciśnień II	Dworcowa	1	ok. 1910 - 1920
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia za posesją przy ul. Ogrodowej 9 – 11	Ogrodowa		ok. 1874
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia wschodnia przy wjeździe na dworzec	Dworcowa		ok. 1920 - 30
Kamieniec Ząbkowicki	nastawnia zachodnia przy wiaduktach nad ul. Kolejową	Kolejowa		ok. 1920 - 30
Kamieniec Ząbkowicki	stacja trafo na wysokości domu przy ul. Ogrodowej 5	Ogrodowa		pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	zespół dworca kolejowego	Ogrodowa	1 – 7	ok. 1900 - 1912
Kamieniec Ząbkowicki	dworzec kolejowy, obecnie dom mieszkalny	Ogrodowa	1	ok. 1900 - 1912
Kamieniec Ząbkowicki	kolejowy dom pracowniczy, obecnie mieszkalny	Ogrodowa	3.	ok. 1900 - 1912
Kamieniec Ząbkowicki	kolejowy dom pracowniczy, obecnie mieszkalny	Ogrodowa	5 – 7	ok. 1900 - 1912
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy I na linii Wrocław – Kłodzko, nad ul. Kłodzką	Kłodzka		ok. 1874, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy II na linii Wrocław – Kłodzko, nad ul. Kłodzką	Kłodzka		ok. 1874, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy na linii Wrocław – Kłodzko, nad ul. Ząbkowicką	Ząbkowicka		1874
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt kolejowy na linii Ząbkowice – Nysa (Łopienica)			ok. 1874, pocz. XX
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt drogowy nad linią Kamieniec – Nysa			1874
Kamieniec Ząbkowicki	wiadukt drogowy nad suchym rowem na drodze ze Starczowa do Byczonia w pobliżu dworca kolejowego			3 ćw. XIX
Mrokocin	kaplica mszalna			1830 - 1845
Mrokocin	kapliczka domkowa na stoku wzniesienia w północno – wschodniej części wsi			2 poł. XVIII
Mrokocin	cmentarz katolicki			2 poł. XIX
Mrokocin	cmentarz ewangelicki			4 ćw. XIX
Mrokocin	mauzoleum rodowe na cmentarzu ewangelickim			4 ćw. XIX
Mrokocin	ogrodzenie cmentarza ewangelickiego			4 ćw. XIX
Mrokocin	rządcówka		33	poł. XIX, k. XIX
Mrokocin	spichlerz (relikt folwarku)		9	poł. XIX
Mrokocin	dom mieszkalny		3	2 poł. XIX
Mrokocin	dom mieszkalny		8	3 ćw. XIX
Mrokocin	dom mieszkalno – gospodarczy		38	ok. 1880
Mrokocin	zespół młyna z wyposażeniem		12a	2 poł. XIX
Mrokocin	dom mieszkalny w zespole młyna		12	2 poł. XIX
Mrokocin	budynek gospodarczy w zespole młyna		12	2 poł. XIX
Ożary	kościół parafialny p.w. św. Katarzyny			XV, XVI, 4 ćw. XVII, 1853 / 1854

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Ożary	cmentarz przykościelny			przed 1335
Ożary	ogrodzenie cmentarza przykościelnego			ok. 1854
Ożary	brama I w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			ok. 1854
Ożary	brama II w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			ok. 1854
Ożary	brama III w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			ok. 1854
Ożary	plebania		102	4 ćw. XIX
Ożary	budynek gospodarczy, obecnie garaż w zespole plebani		102	4 ćw. XIX
Ożary	kapliczka słupowa przy drodze do Folwarku Dolnego			XIX / XX
Ożary	kapliczka słupowa około domu nr 103			XIX
Ożary	zespół Folwarku Dolnego		1a – 1d	1675, pocz. XX
Ożary	klasztorna kuria majątkowa		1a	ok. 1675, 1788, XX
Ożary	oficyna mieszkalna		1b	1886
Ożary	budynek mieszkalno – gospodarczy		1c	XVIII, 4 ćw. XIX
Ożary	budynek mieszkalno – gospodarczy		1d	1886
Ożary	obora			XVIII, 3 ćw. XIX
Ożary	spichlerz i gorzelnia			k. XIX
Ożary	stodoła			2 poł. XIX
Ożary	Stodoła			XVIII, 3 ćw. XIX
Ożary	brama i ogrodzenie folwarku			k. XIX
Ożary	zespół folwarku polnego Albrechtshof		1g	1845 - 1861, pocz. XX
Ożary	budynek mieszkalno – administracyjny		1g	1845 - 1861, pocz. XX
Ożary	obora		1g	1845 - 1861
Ożary	stodoła		1g	1845 - 1861, ok. 1930
Ożary	ogrodzenie z bramą		1g	1845 - 1861
Ożary	szkoła		37	1938
Ożary	dom nauczyciela i ściana kurtynowa z furką		37	1938
Ożary	młyn, obecnie dom mieszkalny		5	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		9	3 ćw. XIX, XX
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		9	3 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalny		10	3 ćw. XIX, XX
Ożary	obora w zespole		10	3 ćw. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		14	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		15	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		16	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		17	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		18	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		20	3 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalny		22	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		23	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		24	2 poł. XIX
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		24	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		26	3 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalny		28	k. XIX
Ożary	dom mieszkalny		32	k. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		33	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		35	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		40	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		41	ok. poł. XIX
Ożary	obora w zespole		41	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		42	ok. 1880
Ożary	dom mieszkalny		44	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		46	3 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		47	2 poł. XIX
Ożary	obora w zespole		47	2 poł. XIX
Ożary	stodoła w zespole		47	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		55	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		56	ok. 1870 - 1880

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Ożary	dom mieszkalny		57	4 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalny		81	ok. poł. XIX
Ożary	stodoła z bramą wjazdową		82	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		86	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		88	4 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalny		97	k. XIX, ok. 1920
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		103	2 poł. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		110	1 ćw. XIX, 3 ćw. XIX, XX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		111	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		120	ok. poł. XIX
Ożary	obora, obecnie dom mieszkalny w zespole		120	ok. poł. XIX
Ożary	dom mieszkalny		122	1866
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		125	4 ćw. XIX
Ożary	budynek gospodarczy w zespole		125	4 ćw. XIX
Ożary	dom mieszkalno – gospodarczy		129	ok. poł. XIX
Ożary	stodoła w zespole		129	2 poł. XIX
Ożary	młyn przy drodze do Lasek			1 poł. XIX
Pomianów Górny	zespół kościelny			1 ćw. XVII, 1753, 1910
Pomianów Górny	kościół fil. p.w. św. Barbary			1 ćw. XVII, 1753, 1910
Pomianów Górny	cmentarz przykościelny			XVII - XVIII
Pomianów Górny	mur ogrodzenia cmentarza przykościelnego			XVII - XVIII, ok. 1910
Pomianów Górny	brama I w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			1753
Pomianów Górny	brama II w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			ok. 1910
Pomianów Górny	zespół dworski		24	przed 1750, przed 1824, lata 20-te XX
Pomianów Górny	dwór		24	przed 1750, przed 1824, lata 20-te XX
Pomianów Górny	spichlerz		24	ok. 1820 - 1830
Pomianów Górny	obora		24	przed 1858, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	mur ogrodzenia		24	ok. 1824 - 1858
Pomianów Górny	brama w ogrodzeniu		24	ok. 1824 - 1858
Pomianów Górny	zespół młyna		4	przed 1824, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny		4	ok. 1850 - 1858
Pomianów Górny	stodoła		4a	przed 1824, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	obora		4b	przed 1824, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	budynek gospodarczy w zespole		4c	przed 1824, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	budynek gospodarczy obok młyna		4	1824 - 1858, k. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny sołtecki		8	po 1824, 1926
Pomianów Górny	dom mieszkalny		9	2 poł. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny		13	3 ćw. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny		14	XVIII, 2 poł. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny		15	XIX / XX
Pomianów Górny	dom mieszkalno – gospodarczy		30	ok. 1880
Pomianów Górny	dom mieszkalno – gospodarczy		39	2 poł. XIX
Pomianów Górny	budynek gospodarczy w zespole		39	2 poł. XIX
Pomianów Górny	zespół dworca kolejowego		45 – 49	k. XIX
Pomianów Górny	dworzec kolejowy, obecnie dom mieszkalny		49	k. XIX
Pomianów Górny	dom mieszkalny obsługi dworca, obecnie dom mieszkalny		45	k. XIX
Pomianów Górny	dom dróżnika przy linii kolejowej			k. XIX
Sławęcín	kaplica p.w. św. Józefa			XIV, 1749, XX
Sławęcín	kapliczka słupowa koło domu nr 50		50	XIX
Sławęcín	zespół mieszkalno – gospodarczy		1	XIX, XX
Sławęcín	dom mieszkalno – gospodarczy		1	1 poł. XIX, k. XIX
Sławęcín	budynek gospodarczy		1	2 ćw. XIX, k. XIX
Sławęcín	obora		1	2 ćw. XIX, k. XIX
Sławęcín	stodoła		1	2 poł. XIX
Sławęcín	dom mieszkalno – gospodarczy		2	2 poł. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Sławęcin	stodoła w zespole		2	2 poł. XIX
Sławęcin	dom mieszkalno – gospodarczy		3	1 poł. XIX
Sławęcin	budynek gospodarczy obok domu nr 6		6	3 ćw. XIX
Sławęcin	dom mieszkalny		7	ok. 1860
Sławęcin	budynek gospodarczy		7	ok. 1870 - 1880
Sławęcin	dom mieszkalno – gospodarczy		9	ok. poł. XIX
Sławęcin	dom mieszkalno – gospodarczy		10	2 poł. XIX
Sławęcin	dom mieszkalno – gospodarczy		11	ok. 1860
Sławęcin	dom mieszkalny		14	1863
Sławęcin	zespół mieszkalno – gospodarczy		21	XVIII, k. XIX
Sławęcin	karczma, obecnie dom mieszkalny		21	XVIII, 1 ćw. XIX
Sławęcin	wozownia		21	ok. poł. XIX
Sławęcin	obora		21	1 poł. XIX, k. XIX
Sławęcin	Stodoła		21	2 poł. XIX
Sławęcin	zespół sołectwa		22 – 25	1 poł. XIX, k. XIX
Sławęcin	do mieszkalny		22	2 poł. XIX
Sławęcin	obora w zespole		22	ok. poł. XIX
Sławęcin	dom mieszkalno – gospodarczy		25	1 poł. XIX, k. XIX
Sławęcin	dom mieszkalny		34	4 ćw. XIX
Sławęcin	dom mieszkalny		44	ok. 1870
Sławęcin	dom mieszkalny		48	1 poł. XIX, k. XIX
Sławęcin	dom mieszkalny		51	XIX / XX
Sosnowa	kościół fil. p.w. św. Maternusa			1799
Sosnowa	cmentarz przykościelny			XVIII
Sosnowa	mur ogrodzenia cmentarza przykościelnego			XVIII
Sosnowa	brama w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			1799
Sosnowa	plebania, obecnie dom mieszkalny		40	ok. 1910
Sosnowa	zagroda – zespół (Rogów)		1	1 ćw. XIX, pocz. XX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		1	1 ćw. XIX
Sosnowa	budynek gospodarczy		1	pocz. XX
Sosnowa	zagroda młyńska – zespół (Rogów)		2	XVIII - 1860
Sosnowa	dom mieszkalny		2	XVIII, 1 poł. XIX, ok. 1860
Sosnowa	budynek gospodarczy w zespole		2	ok. 1860
Sosnowa	dom mieszkalny		4	4 ćw. XIX
Sosnowa	dom mieszkalny		5	ok. poł. XIX
Sosnowa	stodoła w zespole		5	ok. 1870 - 1880
Sosnowa	dom mieszkalny		10	1837
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		11	2 poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		12	2 poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		13	ok. 1830 - 1840, XX
Sosnowa	folwark sołecki		15	ok. 1870 - 1906
Sosnowa	dom mieszkalny		15	ok. 1870 - 1880, 1906
Sosnowa	obora I w zespole		15	1881
Sosnowa	budynek gospodarczy		15	ok. 1881
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		16	4 ćw. XIX
Sosnowa	dom mieszkalny		26	ok. poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalny		29	1922
Sosnowa	dom mieszkalny		34	ok. 1850
Sosnowa	dom mieszkalny		36	4 ćw. XIX
Sosnowa	zagroda – zespół		46	ok. 1830 - XX
Sosnowa	dom mieszkalny		46	ok. 1830 - 1840, XX
Sosnowa	budynek gospodarczy		46	ok. 1830 - 1840, XIX
Sosnowa	brama w zespole		46	ok. 1830 - 1840, XX
Sosnowa	dom mieszkalny		48	4 ćw. XIX, XX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		50	ok. poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		52	ok. poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		52	poł. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Sosnowa	stodoła w zespole		52	poł. XIX
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		55	ok. 1870
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		57	ok. 1850
Sosnowa	dom mieszkalno – gospodarczy		59	ok. 1850
Starczów	zespół kościelny			XIV, 2 poł. XV - 1 ćw. XVI, 2 ćw. XVIII, 1788, 1883
Starczów	kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela			XIV, 2 poł. XV - 1 ćw. XVI, 2 ćw. XVIII, 1788, 1883
Starczów	cmentarz przykościelny			XIV - XVIII
Starczów	mur ogrodzenia cmentarza przykościelnego			ok. 1887
Starczów	brama w ogrodzeniu cmentarza przykościelnego			ok. 1887
Starczów	plebania		117	k. XVIII, XX
Starczów	szkoła, obecnie dom mieszkalny		116	1907
Starczów	kaplica naprzeciw dworca kolejowego			2 poł. XVIII
Starczów	kapliczka słupowa naprzeciw nr 71			poł. XIX
Starczów	dom ludowy, obecnie szkoła		35	1910
Starczów	zespół folwarku		16	XIX / XX
Starczów	obora I w zespole folwarku		16	XIX / XX
Starczów	obora II w zespole folwarku		16	XIX / XX
Starczów	obora III w zespole folwarku		16	XIX / XX
Starczów	ogrodzenie z bramą w zespole folwarku		16	XIX / XX
Starczów	dom mieszkalny w zespole folwarku		17	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy w zespole folwarku		17	2 poł. XIX
Starczów	obora w zespole folwarku		17	2 poł. XIX
Starczów	stodoła I w zespole folwarku		17	2 poł. XIX
Starczów	stodoła II w zespole folwarku		17	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalny		22	ok. 1880
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		23	4 ćw. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		27	ok. 1870
Starczów	stodoła w zespole		27	XIX / XX
Starczów	dom mieszkalny		30	ok. 1880
Starczów	stodoła w zespole		30	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		31	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		34	ok. 1890
Starczów	dwór sołecki obecnie biblioteka		35	2 poł. XIX, 1910
Starczów	obora I w zespole folwarku		44	1 poł. XIX
Starczów	obora II w zespole folwarku		44	1 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		46	ok. 1860
Starczów	dom mieszkalny		48	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		49	ok. poł. XIX, XX
Starczów	dom mieszkalny		52	pocz. XX
Starczów	dom mieszkalny		58	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalny		61	ok. 1870
Starczów	dom mieszkalny		67	ok. 1870
Starczów	dom mieszkalny		70	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalny		71	ok. 1910
Starczów	dom mieszkalny		74	ok. 1880
Starczów	dom mieszkalny		77	ok. 1870
Starczów	dom mieszkalny		78	ok. 1870
Starczów	dom mieszkalny		80	k. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		81	ok. poł. XIX, XX
Starczów	budynek gospodarczy z bramą przejazdową w zespole		81	ok. poł. XIX
Starczów	dom mieszkalny		82	k. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		86	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy z bramą filarową		89	2 poł. XIX
Starczów	budynek gospodarczy		91	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		96	2 poł. XIX

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Starczów	dom mieszkalny		97	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		98	k. XIX
Starczów	ogrodzenie i brama w zespole		98	k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		102	k. XIX
Starczów	dom mieszkalno – gospodarczy		109	ok. poł. XIX, k. XIX
Starczów	dom mieszkalny		110	k. XIX, XX
Starczów	dom mieszkalny		111	ok. poł. XIX
Starczów	obora w zespole		111	ok. poł. XIX
Starczów	stodoła w zespole		111	2 poł. XIX
Starczów	dom mieszkalny		112	ok. poł. XIX, XX
Starczów	zespół dworca kolejowego			pocz. XX
Starczów	dworzec kolejowy			pocz. XX
Starczów	dom mieszkalny w zespole dworca		1a i b	pocz. XX
Starczów	dom mieszkalny w zespole dworca		1c	pocz. XX
Starczów	dom dróżnika			XIX / XX
Starczów	wiadukt kolejowy na linii Wrocław – Kłodzko na wysokości folwarku		16	1873 - 1874
Starczów	most na drodze dojazdowej do zagrody		61	4 ćw. XIX
Suszka	kościół fil. p.w. Matki Boskiej Bolesnej			1887
Suszka	dom mieszkalno – gospodarczy		3	ok. poł. XIX
Suszka	dom mieszkalny z bramą		7	2 poł. XIX
Suszka	zagroda – zespół		14	2 poł. XIX
Suszka	dom mieszkalno – gospodarczy z bramą		14	3 ćw. XIX
Suszka	obora		14	3 ćw. XIX
Suszka	stodoła		14	4 ćw. XIX
Suszka	chlew		14	1 poł. XIX, 3 ćw. XIX
Suszka	wozownia		14	3 ćw. XIX
Suszka	dom mieszkalno – gospodarczy		17	1 poł. XIX, 3 ćw. XIX
Suszka	dworzec kolejowy			XIX / XX
Suszka	wiadukt kolejowy na drodze Przyłęk – Suszka			ok. 1874
Suszka	wiadukt drogowy nad linią kolejową Wrocław – Kłodzko			1873 - 1874
Śrem	zespół kościelny			1852
Śrem	kościół fil. p.w. Ducha Świętego			1852
Śrem	ogrodzenie kościoła z bramą			1852
Śrem	cmentarz przykościelny			XIX
Śrem	stodoła		6	2 poł. XIX
Śrem	zespół sołectwa		15 i 15a	XVIII, k. XIX
Śrem	dom mieszkalny		15a	XVIII, XIX, ok. 1910 - 1920
Śrem	dom i obora		15	1 poł. XIX, k. XIX
Śrem	obora II		15	poł. XIX, k. XIX
Śrem	brama		15	4 ćw. XIX
Śrem	dom mieszkalny		17	2 poł. XIX
Śrem	budynek gospodarczy w zespole		17	ok. 1880
Śrem	dom mieszkalno – gospodarczy		25	2 poł. XIX
Śrem	obora w zespole		25	2 poł. XIX
Śrem	stodoła w zespole		25	2 poł. XIX
Śrem	ściana kurtynowa z bramą w zespole		25	2 poł. XIX
Śrem	dom mieszkalny		26	XIX / XX
Śrem	dom mieszkalno – gospodarczy		28	3 ćw. XIX, pocz. XX
Śrem	dom mieszkalno – gospodarczy		29	2 poł. XIX
Śrem	budynek gospodarczy w zespole		29	2 poł. XIX
Śrem	zagroda w dobrach kmiecyh		32	1 poł. XIX, pocz. XX
Śrem	dwór, obecnie dom mieszkalny		32	1 poł. XIX, k. XIX
Śrem	budynek gospodarczy		32	ok. poł. XIX
Śrem	stodoła		32	pocz. XX
Śrem	wiadukt kolejki wąskotorowej nad drogą ze Śremu do Kamieńca			1912
Topola	zespół kościelny			1754 - 1757

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Topola	kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja			1754 - 1757
Topola	dom przedpogrzebowy			2 poł. XIX
Topola	ogrodzenie cmentarza przykościelnego			XVI - XVIII
Topola	brama południowa			po 1757
Topola	brama zachodnia			po 1757
Topola	cmentarz przykościelny			pocz. XIV
Topola	plebania		55	ok. poł. XIX
Topola	kapliczka domkowa koło domu		34	2 poł. XIX
Topola	kapliczka słupowa na południowym krańcu wsi			1869
Topola	kapliczka słupowa na południowym krańcu wsi przy drodze do Złotego Stoku			XIX / XX
Topola	cmentarz parafialny			2 poł. XIX
Topola	szkoła		58	1920
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		1	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		2	2 poł. XIX
Topola	stodoła w zespole		2	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy z bramą		4	ok. 1870
Topola	dom mieszkalny		5	ok. 1870
Topola	dom mieszkalny		7	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		8	ok. 1880
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		9	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalny		10	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy z bramą		11	3 ćw. XIX
Topola	dom mieszkalny		12	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		17	ok. 1880
Topola	budynek gospodarczy w zespole		17	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalny		18	ok. 1880
Topola	brama w zespole		18	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		20	k. XIX
Topola	dom mieszkalny		21	k. XIX
Topola	dom mieszkalny		22	k. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		23	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		24	1880
Topola	dom mieszkalny		27	ok. 1880
Topola	brama w zespole		27	ok. 1880
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		29	poł. XIX
Topola	obora		29	2 ćw. XIX, k. XIX
Topola	stajnia		29	2 ćw. XIX, k. XIX
Topola	stodoła		29	ok. XIX
Topola	dom mieszkalny		31	ok. 1880
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		33	ok. 1860
Topola	dom mieszkalny		35	ok. 1860
Topola	dom mieszkalny		37	ok. 1860
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		39	ok. 1870
Topola	dom mieszkalny		41	ok. 1870
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		42	ok. 1860
Topola	dom mieszkalny		45	ok. 1860
Topola	dom mieszkalny		50	ok. 1860
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		52	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		53	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		54	ok. poł. XIX
Topola	spichlerz		54	1 ćw. XIX, k. XIX
Topola	zespół starego folwarku soleckiego		59 – 60	ok. poł. XIX
Topola	dom mieszkalny		59	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		60	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	budynek gospodarczy		59	1859, k. XIX
Topola	stodoła		59	1854

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5
Topola	ogrodzenie z bramą		59	ok. poł. XIX
Topola	zespół nowego folwarku soleckiego		63 – 64	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	dom mieszkalno – gospodarczy		63	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	stodoła		63	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	willa		64	ok. poł. XIX, 1909
Topola	stodoła		64	ok. poł. XIX, k. XIX
Topola	dom mieszkalny		66	1861
Topola	dom mieszkalny		70	2 poł. XIX
Topola	dom mieszkalny		71	ok. 1880
Topola	dom mieszkalny		75	ok. 1920 - 1930
Topola	most drogowy przez Nysę <i>Prinz Friedrich Wilhelm Brucke</i>			1909

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

ZAŁĄCZNIK NR 5: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Miejscowość	Nr w miejscowości	Nr obszaru	Nr rejestru	Data rejestru	Nr działki
Byczeń	4	92 – 27	202 / Arch / 26	29.04.1966	213, 211/17
Chałupki	1	93 – 28	175 / Arch / 21	06.12.1965	130, 131/7, 175, 293
Kamieniec Ząbkowicki	15	92 – 27	786 / Arch / 75	25.03.1975	41
Suszka	13	92 – 26	782 / Arch / 75	05.02.1975	36, 37, 52, 53
Suszka	14	92 – 26	783 / Arch / 75	05.02.1975	155, 156/1, 157/1, 157/2

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

ZALĄCZNIK NR 6: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków.

Miejscowość	Obszar AZP	Nr stanowiska	Funkcja	Kultura	Chronologia
1	2	3	4	5	6
Byczeń	92 – 27	1 / 4	Grodzisko		Średniowiecze
Byczeń	92 – 27	2 / 5	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	Halsztat
Byczeń	92 – 27	3 / 6	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	Halsztat
Byczeń	92 – 27	4 / 7	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Średniowiecze
Byczeń	92 – 27	5 / 8	Osada		Średniowiecze
Byczeń	92 – 27	6 / 50	Obozowisko		Mezolit
Chałupki	93 – 28	1 / 1	Grodzisko Zamek		XIII – XIV wiek XIV – XVIII wiek
Chałupki	93 – 28	4 / 4	Osada		Średniowiecze
Chałupki	93 – 28	5 / 5	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
Chałupki	93 – 28	6 / 6	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
Chałupki	93 – 28	7 / 7	Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Późne średniowiecze
Chałupki	93 – 28	8 / 8	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Chałupki	93 – 28	2 / 2	Cmentarzysko ciałopalne	Łużycka	
Chałupki	93 – 28	3 / 3	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 27	26 / 1	Osada	Łużycka	Halsztat
Doboszowice	92 – 27	27 / 2	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 27	28 / 3	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	1 / 21	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	2 / 22	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	3 / 23	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	4 / 24	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	5 / 25	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	6 / 26	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	7 / 27	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	8 / 28	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	9 / 29	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	10 / 30	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	11 / 31	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	12 / 32	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	13 / 33	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	14 / 34	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	15 / 35	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	16 / 36	Osada		Średniowiecze

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6
Doboszowice	92 – 28	17 / 37	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	18 / 38	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	19 / 39	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	20 / 40	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	21 / 41	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	22 / 42	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	23 / 43	Osada		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	24 / 44	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Doboszowice	92 – 28	25 / 45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	1 / 15	Osada		Okres wpływów rzymskich
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	2 / 16	Grodzisko		XI – XII wiek
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	3 / 17	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	4 / 18	Ślad osadnictwa Osada		Średniowiecze Wczesne średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	5 / 19	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	6 / 20	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	7 / 21	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	8 / 22	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	9 / 23	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	10 / 24	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	11 / 25	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	12 / 26	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	13 / 27	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	14 / 28	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	15 / 29	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	16 / 30	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	17 / 31	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	1 / 32	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	2 / 33	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	3 / 34	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	4 / 35	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	5 / 36	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	6 / 37	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	7 / 38	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	8 / 39	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	9 / 40	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	10 / 41	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	11 / 42	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	12 / 43	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	13 / 44	Osada		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	14 / 45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	15 / 46	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	16 / 47	Ślad osadnictwa		Średniowiecze

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	17 / 48	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	18 / 49	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich Średniowiecze
Kamieniec Ząbkowicki	92 – 27	–	Kościół cmentarny z cmentarzem		Okres nowożytny XVIII wiek
Mrokocin	93 – 28	1 / 24	Osada Osada		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	1 / 8	Znalezisko luźne		Epoka kamienia – epoka brązu
Ożary	93 – 26	2 / 9	Znalezisko luźne		Epoka kamienia – epoka brązu
Ożary	93 – 26	3 / 16	Osada		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	4 / 17	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	5 / 18	Osada		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	6 / 19	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	7 / 20	Osada		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	8 / 21	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
Ożary	93 – 26	9 / 22	Osada		Późne średniowiecze
Ożary	93 – 26	10 / 23	Osada		Późne średniowiecze
Pilce	92 – 26	1 / 65	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Nieokreślona		Neolit Okres wpływów rzymskich Wczesne średniowiecze
Sławęcín	93 – 27	1 / 12	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Sosnowa	93 – 27	1 / 8	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Cmentarzysko		Późne średniowiecze Średniowiecze Średniowiecze
Sosnowa	93 – 27	2 / 9	Cmentarzysko		Średniowiecze
Sosnowa	93 – 27	3 / 10	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Sosnowa	93 – 27	4 / 11	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Starczów	92 – 27	1 / 9	Grodzisko domniemane		Nieokreślona
Starczów	92 – 27	2 / 10	Ślad osadnictwa		Neolit
Starczów	92 – 27	3 / 11	Ślad osadnictwa		Epoka brązu
Starczów	92 – 27	4 / 12	Osada		Średniowiecze
Starczów	91 – 27	7 / 13	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia – epoka brązu
Starczów	92 – 27	6 / 14	Ślad osadnictwa		Epoka kamienia
Suszka	92 – 26	1 / 13	Osada Osada	Przeworska	Okres wpływów rzymskich Średniowiecze
Suszka	92 – 26	2 / 14	Osada Ślad osadnictwa	Łużycka	V okres epoki brązu – halsztat Średniowiecze
Suszka	92 – 26	3 / 33	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Epoka kamienia Pradzieje Średniowiecze
Suszka	92 – 26	4 / 34	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Suszka	92 – 26	5 / 35	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Suszka	92 – 26	6 / 37	Osada Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4	5	6
Suszka	92 – 26	7 / 38	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich Średniowiecze
Suszka	92 – 26	8 / 39	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Epoka kamienia Średniowiecze
Suszka	92 – 26	9 / 40	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Suszka	92 – 26	10 / 41	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa	Łużycka	Epoka kamienia Średniowiecze
Suszka	92 – 26	11 / 43	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Osada		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
Suszka	92 – 26	12 / 44	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
Suszka	92 – 26	13 / 45	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Suszka	92 – 26	14 / 46	Ślad osadnictwa	Przeworska	Okres wpływów rzymskich
Suszka	92 – 26	15 / 47	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Średniowiecze
Suszka	92 – 26	16 / 48	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Pradzieje Wczesne średniowiecze Średniowiecze
Suszka	92 – 26	17 / 49	Ślad osadnictwa		Średniowiecze
Śrem	93 – 27	1 / 1	Cmentarzysko ciałopalne Ślad osadnictwa		Epoka brązu Pradzieje
Śrem	93 – 27	2 / 2	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Neolit Epoka brązu Pradzieje
Śrem	93 – 27	3 / 3	Cmentarzysko ciałopalne Ślad osadnictwa		Epoka brązu Pradzieje
Śrem	93 – 27	4 / 4	Cmentarzysko Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Neolit Pradzieje Późne średniowiecze
Śrem	93 – 27	5 / 5	Osada Ślad osadnictwa	Łużycka	Halsztat Wczesne średniowiecze
Śrem	93 – 27	6 / 6	Ślad osadnictwa Ślad osadnictwa		Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze
Śrem	93 – 27	7 / 7	Ślad osadnictwa		Późne średniowiecze
Śrem	93 – 27	8	Ślad osadnictwa Osada Osada Osada	Łużycka	Neolit V okres epoki brązu – halsztat Wczesne średniowiecze Późne średniowiecze

Źródło: Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków we Wrocławiu, Gmina Kamieniec Ząbkowicki – Studium Środowiska Kulturowego, Wrocław 2003.

ZAŁĄCZNIK NR 7: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz zabytków ruchomych ujętych w rejestrze zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja / Adres	Nr	Nr rejestru	Data rejestru
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba – Bóg Ojciec	Plac Kościelny		746/WŁ	07.05.1991
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba – św. Florian	Plac Kościelny		747/WŁ	07.05.1991
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba – św. Jan Nepomucen	Plac Kościelny		747/WŁ	07.05.1991
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba – fontanna	Plac Kościelny		748/WŁ	07.05.1991
Mrokocin	Rzeźba – św. Jan Nepomucen	w ogrodzie domu (młyna)	12	1313/B/05	28.12.2005
Starczów	Rzeźba – Trójca Święta	w ogrodzie plebani	117	1315/B/05	28.12.2005
Śrem	Rzeźba – kolumna Maryjna	na placu przed kościołem		1312/B/05	28.12.2005

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.

ZAŁĄCZNIK NR 8: Gmina Kamieniec Ząbkowicki – wykaz zabytków ruchomych ujętych w ewidencji zabytków.

Miejscowość	Obiekt	Lokalizacja / Adres	Nr
1	2	3	4
Byczeń	Kapliczka słupowa	koło nowego cmentarza	
Byczeń	Krzyż przydrożny		23
Chałupki	Krzyż przydrożny	na granicy wsi naprzeciw domu nr 125	
Doboszowice	Kapliczka	kaplica naprzeciw	55
Doboszowice	Rzeźba św. Jan Nepomucen	przy moście w pobliżu domu	79
Doboszowice	Krzyż pokutny	przy domu	135a
Doboszowice	Krzyż przydrożny	przy domu	148
Doboszowice	Krzyż przydrożny	przy polnej drodze na N od ogrodu pałacowego	
Goleniów Śląski	Krucyfiks kamienny	przy drodze, 100 m od domu nr 1 (ul. Wiejska)	
Goleniów Śląski	Krucyfiks kamienny	w ogrodzie domu nr 1 (ul. Wiejska)	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba Bóg Ojciec	Plac Kościelny	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba fontanna	Plac Kościelny	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba św. Florian	Plac Kościelny	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba św. Jan Nepomucen	Plac Kościelny	
Kamieniec Ząbkowicki	Krzyż pokutny	ul. Skorolecka / ul. Kolejowa	
Kamieniec Ząbkowicki	Kapliczka domkowa	ul. Skorolecka / ul. Kolejowa	
Kamieniec Ząbkowicki	Rzeźba św. Józef	ul. Kręta, w ogrodzie	12
Mrokocin	Rzeźba św. Jan Nepomucen	w ogrodzie domu (młyna)	12
Mrokocin	Krzyż pokutny	przy prezbiterium kaplicy i domu	16
Mrokocin	Kapliczka przydrożna	na NE od siedliska wsi, na wzgórzu	
Mrokocin	Cokół krzyża przydrożnego	przy polnej drodze, na NE od wsi	
Ożary	Kapliczka pokutna	w NE części wsi, na rozwidleniu dróg	
Ożary	Kapliczka słupowa	za domem	6
Ożary	Krzyż przydrożny	obok domu	103
Ożary	Krzyż przydrożny	obok domu	110
Pomianów Górny	Krzyż pokutny	po SE stronie muru, na zewnątrz cmentarza	
Pomianów Górny	Krzyż przydrożny	przy domu	14
Sławęcín	Rzeźba św. Józef	w ogrodzie domu	1
Sławęcín	Kapliczka słupowa	koło domu	50
Sosnowa	Krzyż przydrożny	przed kościołem	
Sosnowa	Krzyż przydrożny	przy domu	4
Sosnowa	Krzyż przydrożny	przy domu	57
Starczów	Rzeźba Święta Trójca	w ogrodzie plebani	117
Starczów	Kapliczka domkowa	koło dworca PKP	
Starczów	Kapliczka słupowa	naprzeciw domu	71
Starczów	Krzyż przydrożny	koło domu	22
Starczów	Krzyż przydrożny	koło domu	27
Starczów	Krzyż przydrożny	koło domu	30
Starczów	Cokół krzyża przydrożnego	koło domu	86
Starczów	Krzyż przydrożny	koło domu	102

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY KAMIENIEC ZĄBKOWICKI

1	2	3	4
Starczów	Krzyż przydrożny	przy polnej drodze, za domem	112
Starczów	Krzyż przydrożny	przy drodze z Goleniowa do Starczowa	
Suszka	Krucyfiks	koło domu	10
Suszka	Krucyfiks	przy drodze do mostu nad Nysą Kłodzką	
Śrem	Rzeźba kolumna Maryjna	na placu przed kościołem	
Śrem	Rzeźba Święta Trójca	na zakręcie, koło gospodarstwa	15
Śrem	Kolumna rzeźby Maryjnej	po prawej stronie drogi do Kamieńca	
Topola	Rzeźba św. Jan Nepomucen	przed plebanią kościoła parafialnego	
Topola	Cokół rzeźby św. Floriana	w pobliżu gospodarstwa	59
Topola	Kapliczka domkowa	koło domu	34
Topola	Kapliczka słupowa	na południowym krańcu wsi	
Topola	Krzyż przydrożny	przy polnej drodze	
Topola	Cokół figury przydrożnej	przy polnej drodze w N części wsi	
Topola	Kapliczka słupowa	na S od siedliska wsi, przy drodze	

Źródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków we Wrocławiu, 2011.